

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Навчально-науковий інститут мистецтв
Івано-Франківський осередок Наукового товариства ім. Шевченка
Мистецтвознавча комісія
Івано-Франківська міська рада

*Присвячується 150-літньому ювілею заснування НУПІШ і
60-річному ювілею з дня народження Олександра Козаренка*

ОЛЕКСАНДР КОЗАРЕНКО: НЕДОЧИТАНА ПАРТИТУРА ЖИТТЯ... СПОГАДИ ПРО МИТЦЯ

Івано-Франківськ, 2023

УДК 78.071.1(477.86)(092) Козаренко О.
К59

*Рекомендовано до друку вченою радою
Навчально-наукового інституту мистецтв
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
(протокол № 7 від 21 червня 2023 року)*

К59 **Олександр Козаренко: Недочитана партитура
життя... Спогади про митця : науково-публіцистичне
видання / концепція видання, упорядкування та ре-
дакція доктора мистецтвознавства, професора Ганни
Карась; ідея видання та упорядкування – доктора
філософії Романа Дзундзи. Івано-Франківськ : При-
карпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2023. 351 с.; іл.
ISBN 978-966-640-540-4**

© Ганна Карась, 2023
© Роман Дзундза, 2023
© Василь Герєга, 2023

© Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника, 2023

ISBN 978-966-640-540-4

Шановний Читачу!

Книга, яку тримаєте у руках, мала народитися принаймні десь через кілька десятиліть... Вона присвячена ММТЦЮ, сповненому творчих планів і ніхто не міг передбачити, що ВІН так швидко згорить...

Олександр Володимирович Козаренко 24 серпня 2023 року мав святкувати свій 60-літній ювілей. До нього готував випуск монографії про свого творчо-духовного батька – Миколу Віталійовича Лисенка, обдумував програму чергового Міжнародного музичного фестивалю імені Анатолія Кос-Анатольського у своїй рідній Коломиї, планував...

Однак доля розпорядилася по-іншому... ЙОГО передчасний відхід у вічність болем озвався в серцях всіх хто знав ЙОГО, з ким співпрацював, кого навчав, кого не оминав своєю увагою.

До книги увійшли спогади всіх, хто відгукнувся на наше звернення. В них – повага і сум, роздуми і біль, щира вдячність і визнання... Для рана втрати ще свіжа і кровоточить, а тому багатьом авторам було важко писати ці рядки...

Ренесансна особистість Олександра Козаренка залишила в українській музичній культурі свій вагомий слід ПІАНІСТА, КОМПОЗИТОРА і МУЗИКОЗНАВЦЯ.

Пож нехай ця спільна скромна праця буде даниною нашої поваги і пам'яті про незабутнього КОЛЕКТУ, ПОВАРИЩА, НАСТАВНИКА, ММТЦЯ і ЛЮДИНУ!

Спогади. Статті. Вірші

Євген Боднаренко,
*автор виконавець власних пісень, композитор,
 Член Національної Ліги українських композиторів,
 м. Коломия*

СПОГАД ПРО ОЛЕКСАНДРА КОЗАРЕНКА

Це був 1997 рік. Я працюю над музикою до вистави «Одна ікринка Твого погляду» письменника П. Федюка зі Львова. Це моновистава у 2 діях. Музика інструментальна – 4 твори для струнного оркестру і 6 романсів. Я звернувся за порадою до Олександра Володимировича, бо бачив, що вистава не буде на сцені вчасно...

Він мені порадив чотири п'єси об'єднати у Сюїту для струнного квартету, давши цінні поради щодо партитури.

Я дуже вдячний йому, бо у такому виді твір зберіг своє сценічне життя.

Для коломиян і не тільки – це велика втрата людини творчої і талановитої. Пам'ятаю з якою енергією він добивався і добився, щоб в Коломиї кожного року у грудні відбувався єдиний професійний фестиваль ім. А. Кос-Анатольського. Сьогодні в місті активно працює філармонія імені Олександра Козаренка.

В моїх спогадах ця людина залишиться як ідеал справжнього служіння Музиці.

Юрій Василевич,
*професор Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського,
 Заслужений артист України,
 м. Київ*

ГЕНІЙ, КОТРОГО БЛАГОСЛОВИВ САМ ВСЕВИШНІЙ

З Олександром ми були знайомі ще зі студентських років навчання у Києві.

Завжди привітний, усміхнений, невгамовний, одержимий планами, вічно кудись поспішаючий... таким він залишиться в наших серцях назавжди!

Одного разу Київський квартет саксофоністів привіз до Львова програму, в котрій були «Інвенції» для 4-х мелодичних інструментів Козаренка (як згадує у своїх спогадах Іван Тараненко, це була дипломна робота Олександра). Я странспонував партії для наших саксофонів і запросив автора прийти на концерт послухати. На мій погляд, цей твір дуже колоритно і своєрідно звучав саме на саксофонах. Коли закінчились оплески, я звернувся до присутніх в залі з надією підняти і привітати автора... Автора не було, він в цей час виступав з хором в Будинку Вчених... Потім сказав мені: «Я був впевнений у вашому гарному виконанні, але маю свої заплановані виступи».

Наступного разу домовились виконати з ним у Львові «Rhapsody in Blue» Дж. Гершвіна. Версію цього чудового твору для фортепіано і сакс-квартету зробив і подарував нам піаніст українського походження з Канади –

Євген Плавуцький, з котрим ми познайомились в Пезаро (Італія, батьківщина Россіні) на Всесвітньому конгресі саксофоністів у 1992 році. Олександр Козаренко загравав неперевершено! Блискуча техніка, джазова свінгова манера, акценти, вишуканий смак, відчуття стилю... Було таке враження, що він стажувався у самого Гершвіна і грав багато років на Бродвеї американські мюзикли! Тоді я сказав собі: «Маємо обов'язково повторити цей блискучий концерт у столиці!» Не встиг, каюсь...

Геній, котрого благословив сам Всевишній!!!

Дякую тобі, Сашко, за все!!! Ти – НЕЗАБУТНІЙ!

Царство небесне і прощення гріхів!

Микола Васильчук¹

ЩЕ ДОКИ НЕ ЗАБУЛОСЯ Дрібка спогадів про Олександра Козаренка

Наше знайомство з Олександром Козаренком припало на першу половину 1991 року. Я працював журналістом газети «Вісника Коломиї» і це сприяло налагодженню контактів з людьми. Та й узагалі, тоді ми всі були молодими і легко сходилися.

Перша датована згадка припадає на 19 серпня 1991 року. Тоді, на Спаса, в Коломиї святкували День міста. І не просто святкували, а відзначали 750-річчя з часу першої писемної згадки. Було багато мистецьких заходів. Ми стояли і говорили під час урочистого віча. Хтось промовляв з балкону ратуші, а Олександр Козаренко вишукано цілував руку жінці, з якою нас щойно познайомили.

Увечері у Коломийському драматичному театрі грали «Коломийська камерата». Дійство провадив Олександр Козаренко. Ми засиділися допізна. Говорили про мистецтво, політику, слухали віртуозну гру скрипаля Івана Арсенича, пророцтва Олесея Бердника, спів тріо «Золоті ключі» (Ніна Матвієнко, Валентина Ковальська, Марія Миколайчук).

Потім довго кавували і танцювали. Аж між третьою і четвертою ночі 20 серпня 1991 року товариство потроху почало розходитися. Олександр Козаренко, втомлений, але життєрадісний, церемонно випроводжав припізнілих гостей. Дорогою ми побачили в місті військову техніку, а вранці дізналися про ГКЧП.

Здається, він мав особливу насолоду від промовляння назв фестивалів, імен і титулів тих або інших осіб, назв музичних творів. А може це просто був вияв уваги до людей мистецтва і їхньої праці. Такий собі своєрідний «неокласицизм» – протистояння тодішній моді на панібратство (типовий приклад простацтва: «Слово має пан Олександр»).

На зламі вісімдесятих і дев'яностих люди смакували назви «пан», «добродій». Щодо Олександра Козаренка, старшого за мене на чотири роки, така

¹ Васильчук Микола Миколайович (*1967) – письменник, журналіст, науковець. Кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри філології Коломийського навчально-наукового інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Автор книжок. Спогади написано 2–8 квітня 2023 року.

лексика не годилася. І я почав називати його Олександром Володимировичем. Та він запротестував: «Називай мене Сашком». І я відтоді звав його так, як звали молодого Довженка. Сашком він був для цілої низки друзів-ровесників, поєднаних Коломиєю.

Ми збиралися найчастіше у стінах теперішнього Національного музею народного мистецтва Гуцульщини та Покуття імені Йосафата Кобринського, де відбувалися всілякі виставки, мистецькі акції, реалізовувалися різноманітні творчі проекти. Згодом, з появою Коломийської Асоціації мистців (створена 19 грудня 1994 року), все це оформилося організаційно. Після музею ми могли «водити козу» кав'ярнями, а найчастіше збиралися у майстерні Катерини Каркадим. Мистецтвознавець, художник, музейниця Катерина Каркадим приймала нас у себе в майстерні біля взуттєвої фабрики. Маю декілька знімків з того часу, де серед інших є й Олександр Козаренко. Там було цікаво. Старовинні меблі «з історією», зроблені випускниками Коломийської школи деревного промислу (кінець 19 – початок 20 століття). Їх Катерина Георгіївна врятувала від нищення і про кожен предмет інтер'єру (стілець, поличку, креденс) могла розповісти цікаву, а інколи й неймовірну історію. Поряд зі старовиною – роботи самої Катерини Каркадим: авторські «червоні» образи на шклі. Все це у столітньому будинку, при запашній каві, за участі мистців і сусідських котів. Ми фотографувалися, розповідали історії, бавилися, а головне – говорили про мистецтво.

У ті роки точок перетину було немало. Мав нагоду здібатися з Олександром Козаренком на всіляких заходах. Наприкінці 1990-х відновили Коломийський осередок НТШ. На конференції у Музеї історії міста Коломиї, який уже встиг переїхати у своє нинішнє приміщення на розі бульвару Лесі Українки і вулиці Романа Шухевича, в овальній залі говорили кожен про своє, а водночас – про загальну справу: історію, культуру.

У дев'яностих і двотисячних роках він приходив до мене в редакції газети. Спочатку – у «Вісник Коломиї», де я тоді вів відділ культури, згодом у «Вільний голос», де від 1996-го я був заступником головного редактора. Там нас знімкував знаний фотожурналіст Іван Підлисецький.

Ми часто здібалися в Коломиї у кав'ярні неподалік театру. Сашко розповідав про те, де був, з ким зустрічався, які новини у творчому світі. Він жив усім цим і був наповнений мистецькою інформацією. Замовляли каву з цу-керками грильяж і говорили.

До мене в редакцію газети прийшла якась жінка і передала записку від бібліографа Володимира Полека з Івано-Франківська. Він просив, аби я дав йому інформацію про Олександра Козаренка для «Біографічного словника Прикарпаття». Було це у другій половині 1990-х (Володимир Полек помер 1999 року). Я тоді збирав матеріали для своєї майбутньої книжки «Коломийський азбуківник. Біобібліографічний словник» (2000) і Сашко дав мені список публікацій, надиктував факти з біографії. Наступного дня інформацію про нього я передав івано-франківському дослідникові.

Презентація другого тому «Енциклопедії Коломийщини» (1998) відбувалася в коломийській ратуші: там енциклопедисти мали свою окрему кімнату-осідок. Були тоді й люди, які не входять безпосередньо до редакційно-видавничого комітету: митці, а серед них Олександр Козаренко. У цьому томі-зшитку вміщено його статтю про композитора Євгена Боднарєнка, тому він і прийшов. Говорили, фотографувалися.

Здibalися у «Клубі коломийців». У літописному місті над Прутом від 2007 року діяв закритий чоловічий клуб, керований письменником і краєзнавцем, Заслуженим артистом України Миколою Савчуком. Не раз зустрічав там Олександра Козаренка. Я написав текст клубного гімну, Олександр – музику до нього. Це була іронічна пісня про місто, «Де чорний брук нашурганий до блиску / Підшвами цісбрської еліти», і де просто не можна не творити: «Тут сто митців на кожну сотню люду, / А інколи й сто двадцять навесні. / Коли шпаки співають коло суду, / То кожен пише музику й пісні». Прем'єра відбулася на одному із клубних засідань у стінах Музею історії міста Коломиї. Гімн виконав Олександр Форкушак.

Літо 2003 року. Кабінет директора Національного музею народного мистецтва Гуцульщини та Покуття імені Йосафата Кобринського Ярослава Ткачук. Олександр Козаренко привіз до Коломиї професора славистики В'юрцбургського університету доктора Дітера Гьотца. «Новоспечений доктор» представив мене Олександр Козаренко професорові (у лютому місяці я справді захистив кандидатську дисертацію). Ярослава Ткачук, Олександр Козаренко, Романна Баран і я говорили про всячину. Дітер Гьотц запитав чим міг би допомогти музеєві. І Ярослава Ткачук попросила, по змозі, розшукати у Маркенфрітці сліди нашого крайнина, художника Василя Петрука. За якийсь час професор повідомив про знахідки. Наприкінці березня 2004 року завідувачка відділу музею Романна Баран на запрошення професора Гьотца поїхала до Німеччини, місцями Василя Петрука. Там був і Олександр Козаренко, який у Трірі давав концерт класичної музики кінця ХІХ – перших десятиліть ХХ століття (Лисенко, Ревуцький, Кос-Анатольський). Виконав він тоді й власну композицію «Писанка». Була на цьому концерті, а згодом і на званій вечері, де вшановували Маестро, й Романна Баран. З тієї поїздки вона привезла багато цінних експонатів і матеріалів, чим збагатила музейну збірку і водночас доповнила скупку біографію талановитого українського художника, уродженця Мишина Василя Петрука. І все це певною мірою пов'язано з Олександром Козаренком.

Колись він казав, що в музичному інституті має невеликі групи: шість-вісім студенток. Це я нагадав тоді, як покинув роботу в газеті і перейшов до Прикарпатського університету імені Василя Стефаника. Зустрів його на вулиці Січових стрільців у Коломиї. Саме купив два великі томи творів Василя Сімовича. Олександр розглядав книжки, питав про новини, вітав з переходом в університет.

При нагоді я фотографував Козаренка. Простоволосого, або в капелюсі, який він елегантськи піднімав для вітання. Капелюх міг бути білим, легким, літнім, або фетровим – осінньо-весняним. Ну а взимку я зазнимкував його на переході від гуцульського музею до художнього салону у хутряній шапці, бо мороз був міцним.

У Русові, на відзначенні 150-річчя Стефаника, перед початком святкового дійства біля пам'ятника говоримо з письменниками Євгеном Бараном і Романом Кухаруком. Аж чую за спиною: «Васильчук!». Озираюся, а це Олександр Козаренко. «Сфотографуй нас з паном академіком!». Та перш ніж ставати до знімки, він нас знайомить. Український актор і режисер, академік Національної академії мистецтв України, декан факультету культури і мистецтв Львівського національного університету імені Івана Франка Богдан Козак. Фотографую трьох: філолога Тамару Ткачук посередині, а по краях – Богдана Козака й Олександра Козаренка. Сашко у світлому капелюсі і масці на підборідді – ковід. Наступного дня зателефонував йому: куди переслати знімки? Сказав, що

не дружить з комп'ютерами і я відправив фотографії електронною поштою на кафедру до Львова.

При зустрічі він завжди запрошував на заходи Музичного фестивалю імені Анатолія Кос-Анатольського. Розповідав про те, хто цього року братиме участь, називав колективи, імена людей, звання, музичні твори. А якось, років зо п'ять тому, неподалік музею писанки перед початком фестивалю імені Кос-Анатольського зустрів Олександра і дружину композитора – Надію Кос. Олександр познайомив нас. Нагадую собі, що Надія Кос тримала тоді в руках декілька примірників щойно опублікованої картки з портретом Кос-Анатольського.

У нас була творча співпраця. Я писав тексти, Сашко – музику до двох вистав. Спершу ми працювали над виставою «За двома зайцями». Позичив у бібліотеці книжку з текстом п'єси Михайла Старицького, прочитав і взявся за роботу. Так з'явилися куплети Голохвостого, Проні, Секлити, міщанська балада, хор весільних гостей, гультяйська пісенька. Спробував проспівати йому мелодію гультяйської пісеньки. Олександр вислухав мої вокальні потуги і сказав, що сам знає, як написати. А коли тексти були готові, Сашко попросив і собі книжку. Потім виявилось, що він на бібліотечному примірнику олівцем поробив багато поміток на полях. Коли треба було віддавати книжку, я взяв гумку і все те постирав. Тепер шкодую.

Він мене запрошував на прем'єру вистави. Казав поїхати у Ніжин, послухати і подивитися, а заодно забрати гонорар. Я, звісно, не поїхав. Зате маю афішу зі своїм іменем як автора куплетів. Вистава Ніжинського міського українського драматичного театру ім. Михайла Коцюбинського, режисер Роман Валько, сезон 1995–1996 років.

Потім я ще написав пісенний тексти, а Олександр Козаренко музику до вистави «Принцеса і свинопас» за Гансом Крістіаном Андерсенем. Там були й такі слова: «На шпильястих дахах темінь очі закрила, / Замок спить, замок спить, та чатує сторожа. / Лиш принцеса за ніч ще очей не стулила – / Наливає слізьми своє серце порожнє». Її поставив режисер Володимир Грицак, сезон 2002–2003 років, у Львівському обласному музично-драматичному театрі ім. Юрія Дрогобича.

2010 року в Коломиї, у районі вулиці Театральної, здибав Олександра Козаренка і Миколу Губчука. Я саме ніс пачку маминої книжки про українську кулінарію «Ключівське молоко та інші страви». Олександр зацікавився книжкою і ми пішли у кав'ярню поряд. Подарував їм по книжці. Олександр розглядав ілюстрації і давав жартівливі коментарі. Десь маю фотознімок тієї зустрічі.

Останні роки, коли я його бачив, Олександр здавався іншим, аніж був у дев'яностих і двотисячних. Здається, він загруз у сьогоденні і відчував, що щось важливе висковзує з поля його зору. Тому я помічав нотки вдаваного оптимізму, а ще гіркоту, замасковану іронією. Певно це була якась криза. А може мені так лише здалося.

Разом з тими, хто мав право називати його Сашком, я був у Кафедральному соборі Преображення Господнього Коломийської єпархії Православної церкви України, коли ховали Сашкову маму.

Стояв і нагадував свої відвідини цієї родини у 1990-х. Ми тоді сиділи у кімнаті звичайної «хрущовки» на розі вулиць Бандери і Шкрумеляка в Коломиї. Сашко грав на фортепіано і наспівував, зазираючи у текст. Потім довго го-

ворили. «Пишеш музику лиш тоді як маєш натхнення?», – запитав його. «Натхнення можна чекати довго. Треба працювати і тоді воно прийде».

Наприкінці 1990-х ми раділи з того, що Олександра Козаренка висунули на здобуття Малої Шевченківської премії. Премія, встановлена з подання голови Шевченківського комітету Володимира Яворівського, мала на меті відзначити молодих віком митців (до 35 років), проіснувала від 1997 до 1999 років. Згодом було розчарування: Олександр її не отримав.

Середина жовтня 1995-го. У кав'ярні Олександр розповідає про новини. За два місяці побував на двох музичних фестивалях – «Варшавська осінь» і «Київ-Музик-Фест-95». На першому був гостем і радів доторком до європейського культурного середовища. На другому фестивалі був учасником. У Києві відбулася прем'єра інсталяції за твором Леопольда фон Захер-Мазоха «Дон Жуан з Коломиї». Поставлена у співдружності з львівським модерн-балетом «Акверіас» (керівник Оксана Лань). Прочитав новели Леопольда Захер-Мазоха у «Всесвіті». Все зійшлося: Мазох, Коломия. Вийшло синтетичне дійство, де поєднано елементи драми, театру, балету, музики.

За день до прем'єри в Києві зустрів мера Коломиї Ігоря Довганюка. Він з радістю сприйняв звістку про постановку, яка підносить ім'я Коломиї. Прем'єра відбулася у приміщенні Будинку вчителя (колишній будинок Центральної ради). Судячи з відгуків, це було шоу європейського класу. «Пора на Бродвей», – пожартував Сашко.

На тому ж фестивалі Олександр Козаренко представив і камерну кантату «П'єро мертвопетлює» (1993) для контртенора та камерного ансамблю на вірші Михайля Семенка. П'єро постав у двох іпостасях: нервово-витончений дух-маріонетка і – дух митця, що переміг смерть. Розкрити образи допоміг чоловічий спів різними тембрами голосу: супервисоким (контртенор) і – мелодекламація баритону. Прикметно, що в собі поєднав такі особливості першокурсник Львівської консерваторії Василь Сліпак, майбутній Герой України (2017). Ну а прем'єра камерної кантати для контртенора та інструментального ансамблю «П'єро мертвопетлює» відбулася 1994 року у Львові, де Василь Сліпак виявив себе як виконавець сучасної музики.

У 1990-х ми вийшли від Олександра у місто. Каже: проведу тебе. Пішли вздовж вулиці Бандери, повернули біля «Чемпіону» у бік третьої школи. Там, за нинішньою поліклінікою, він показав на одноповерховий дерев'яний будинок початку двадцятого століття. «Тут жила моя няня». І щось згадував про неї, і про роки дитячі.

27 серпня 2021 року. Біля пам'ятника Франкові в Коломиї відбуваються врочистості. Покладання квітів, декламування віршів. І я розкажу про ті «стіни», які «пам'ятають Франка». Ми говоримо, а за спиною, у скверику, комунальники, вбрані у яскраві жилети і фірмові головні убори, перекидають сіно. Це ніби якась інсталяція така: статичний Франко на тлі живих декорацій.

Олександр запрошує на каву. Йдемо у бік «Імпрези», говоримо про Франка і музику. Потім обговорюємо відзначення ювілею Стефаніка.

На стільці лежить його модняцький літній капелюх, за яким добре ховатися від сонця. Мені американо без молока, йому – з молоком. Професор забілює каву з мініатюрного молочника і ділиться враженнями про дивний пам'ятник Францу Ксаверу Моцарту у Львові. Далі обговорюємо новітні тенденції в літературознавстві.

До нас підсідає один з авторів пам'ятника Франкові в Коломиї – скульптор, художник і поет Василь Андрушко. Відсърбує каву і трохи ніяковіючи, погоджується, що пам'ятник Франкові в Коломиї – серед найкращих у нашому регіоні.

Нагадую щось із коломийських подій тридцятирічної давнини. «Згадав, що кріль на обід їв, як я молодицев була», – зачитував Сашко свою няню і засміявся.

Марина Вітюк-Павленко,
випусниця О. Козаренка,
Німеччина

РАННЯ ПТАШКА

*Інтелігент.
Професіонал та ерудит.
Чоловік з прекрасним смаком та почуттям гумору.
Його сміх було чути здалеку...*

Обговорюючи можливість вступу до класу професора О. В. Козаренка з однією шанованою пані, я отримала рекомендацію прийти до нього на перше прослуховування «...яскраво: в білому брючному костюмі, на підборах, з гордо піднятою головою...» (це все було сказано з відповідною жестикуляцією). І вже тоді у мене з'явилося якесь відчуття захоплення...

Поліфонія, крупна форма, етюд... Звісно, готувалася, переживала, навіть молилася (а білий костюм так і не знайшла...). І ось перша зустріч. Заходжу в маленький кабінет, представляюсь, мене зустрічають на «ви» і запрошують до роялю. Я пам'ятаю той добрий і спокійний голос Олександра Володимировича, яким він одразу зняв з мене усі мої переживання...

І ось перший курс (2012 р.), Перша соната Прокоф'єва і вже перший концерт класу в жовтні (концерти класу наш Професор дуже любив, і проводив їх завжди. Підготовка ж до цих концертів була завжди інтенсивною, вимоги Професора були непереборні, тому в моїй пам'яті вони виринають яскравими спалахами... і пощади не було ні для кого. Думаю, саме на тій сонаті Професор навчив мене грати, наче з чистого листа. Я легко «зловила» його стиль викладання; зрозуміла елементарні, здавалось би, речі, але зовсім по-іншому – у нього все було якось так природньо доступно і конкретно... Ми робили музику, і від того було відчуття, що по-іншому і бути не може. Олександр Володимирович під час уроків завжди усе співав, диригував, сам багато грав і показував як то зіграти. Він завжди знав як подолати ту чи іншу піаністичну складність, як досягнути якісного звучання, як надати акорду тієї фарби... а фразуванню (тут я вже відчувала його «композиторське») просто не було меж! А далі Бах, Бетховен, Шуман, Шопен, Гріг, Лятошинський (якось Професор мене жартома назвав «Лятошинськовідьмою», так вже ті гармонії я містично вигравала...), Кос-Анатольський...

Бувало по-різному, і колінка трусилися часто. Пам'ятаю, що дуже не хотіла зіпсувати настрій своєму вчителю, бо завжди відчувала його авторитет, дуже поважала його: думала, що стільки, скільки він робив, – напевно, не

робив ніхто, а ще паралельно виходити на сцену – то тим паче. Професора любили – з самого ранку в класі могли бути гості: і музиканти, і актори, і хореографи.. що також нас, студентів, тримало в тонусі, бо багато уроків можна було назвати «відкритими».

Я дуже любила цей малесенький затишний кабінетик: завжди ідеальний порядок... Стільки усіляких цікавинок, картинок, афіш, брошур, фотографій...

Ікона, яку Професору з Греції привіз колись Женя Павленко...

Наше спільне фото після першого концерту класу...

Цей милий круглий столик зі стільчиками, ключик в дверях з середини... Пригадую вельветовий піджак... Вишиту краватку (моя улюблена)... Елітні капелюхи... І жарти, підкріплені гучним сміхом Олександра Володимировича!...

В одній з останніх наших телефонних розмов Професор цитував вірші, розповідав, що в новій хаті (вже в Коломиї) він надихається звуками нічних птахів, які живуть поруч в парку. Скільки ще було б нової музики!...

Як же важко повірити у цю втрату. Скільки всього хотілося б розповісти Вчителю, а скільки всього ще хотілось би почути від нього!

Тепер тримаюся за ці спогади, як за надто сокровенне.

Рання пташка, біля якої ми завжди були трішки пізніми.

Світла і вічна пам'ять...

Владимир Гинзбург

21 марта 2023 года в Ивано-Франковске скончался педагог, композитор, философ, теоретик и исполнитель (фортепиано) Александр Козаренко. Память о прекрасном человеке навсегда останется в сердцах родных, друзей и почитателей его таланта. Я уверен, что анализ творчества А. Козаренко будет досконально изучен профессионалами (теоретиками), а мне хотелось бы вспомнить мои личные впечатления о встречах с Александром.

Наше первое знакомство состоялось во Львове на сцене концертного зала Львовской филармонии. В программе концерта стояло произведение Д. Гершвина «Рапсодия в стиле блюз». Исполнитель А. Козаренко – студент Львовского музыкального училища (класс фортепиано). Это произведение требует от исполнителя виртуозности исполнения, ритмической точности, внутренней энергии и полной раскованности. Всеми этими качествами обладал молодой исполнитель.

Это была игра не студента училища, а игра профессионала. Весь оркестр понимал, что присутствует при рождении новой творческой личности. Потом последовало продолжение учебы в Киевской консерватории по классу фортепиано и композиции.

За годы моей работы в симфоническом оркестре Львовской филармонии я часто играл произведения композитора и лично общался с Александром. Наша вторая встреча произошла в 2004 году в Германии в г. Вюрцбург, где я проживал с семьей, а Александр проходил стажировку в местном университете. Мы вместе посещали концерты, гуляли по городу и с большим удовольствием общались у нас дома, где после совместного прослушивания записей музыкальных произведений мировой классики, слушали его рассуждения о цели музыки,

музыкальный разбор этой музыки, интересные страницы из жизни композиторов. В здании университета есть прекрасный камерный зал, где Александр решил организовать концерт из произведений украинских композиторов. Проведя огромную организационную работу и будучи главным исполнителем, Александр привлек внимание прессы и огромное количество слушателей.

Будучи в Вюрцбурге появилась идея организовать концерт барочной музыки с немецкими музыкантами во Львове и Коломые. Вся организация этого концерта легла на плечи Саши. Его умение найти нужные слова, личное обаяние и связи с дирекцией филармонии в Коломые и Львове, позволили осуществить эту поездку и провести на высоком уровне.

Ушел из жизни глубоко верующий человек. Который верил в светлые и искренние отношения, уважение к людям и любовь к людям. Все это было перечеркнуто войной России против Украины, что так-же послужило одной из причин преждевременной смерти этого светлого человека.

Ігор Глібовицький,

кандидат мистецтвознавства, викладач

*Івано-Франківського фахового музичного коледжу ім. Д. Січинського,
м. Івано-Франківськ*

IN MEMORIAM ОЛЕКСАНДРА КОЗАРЕНКА¹

Минуло 40 днів, як після важкої хвороби відійшов у Вічність талановитий митець, згасла ще одна зірка, що так яскраво палала на українському музичному небосхилі. Господь покликав до себе Олександра Козаренка, ім'я якого вже сьогодні золотими літерами викарбуване на скрижалях історії та стоїть поряд із найвеличними музичними світочами України.

Унікальність творчої постаті О. Козаренка полягає в тому, що він в одній особі органічно поєднав талант видатного композитора, блискучого піаніста, глибокого й різностороннього музикознавця та активного громадського діяча. Життя і творчість цієї непересічної особистості є яскравим прикладом вірного служіння своєму народу, а його музична спадщина – безцінним внеском у скарбницю національної культури. «Україна – це Європа» для О. Козаренка було не просто гасло, а сенс буття, спрямованого на відродження національної ідентичності, утвердження вічних духовних цінностей, пошуків Істини у наш складний та суперечливий час. Кожен крок на короткій життєвій стежині митця свідчив про його патріотичні почуття. І, мабуть, не випадково, що свій день народження О. Козаренко відзначав 24 серпня разом зі святом державної Незалежності України.

Згадуючи основні етапи життєвого й творчого шляху прославленого музиканта, слід зазначити, що він народився у Коломиї. Як відомо, це мальовниче покутське містечко славиться давніми мистецькими традиціями та багатьма видатними діячами. Ґрунтовну професійну освіту О. Козаренко отримав у стінах Львівського музичного училища, згодом у Київській консерваторії під

¹ Друкується за: Глібовицький І. IN MEMORIAM Олександра Козаренка. *Галичина*. Івано-Франківськ, 2023. 20 квітня – 4 травня. С. 2.

керівництвом досвідчених педагогів – Всеволода Воробйова (фортепіано), Мирослава Скорика (композиція), Івана Ляшенка (музикознавство). Ще в студентські роки розпочалась активна концертна діяльність О. Козаренка як піаніста – соліста й камерного виконавця. У його репертуарі було понад 200 творів української та зарубіжної музичної класики, з якими він виступав як на батьківщині, так і у багатьох країнах Європи. Пропагуючи кращі зразки національної фортепіанної літератури, О. Козаренко, як лауреат Всеукраїнського конкурсу піаністів імені М. Лисенка, став оригінальним інтерпретатором творів цього композитора. Багатство штрихів і засобів артикуляції, володіння тембровим забарвленням звуку, майстерність фразування, продуманість відтінків, артистизм та віртуозність – ось риси, притаманні виконавській манері піаніста. Особливо хочеться згадати творчий тандем О. Козаренка та скрипальки, народної артистки України Лідії Шутко та їх неодноразові виступи з цікавою програмою у різних концертних залах, зокрема й Івано-Франківській філармонії імені Іри Маланюк.

Майже три десятиліття тривала плідна педагогічна, наукова й музично-громадська діяльність О. Козаренка у Львівській національній музичній академії імені М. Лисенка, зокрема як проректора з наукової роботи, завідувача кафедрою теорії музики, а також у Львівському національному університеті імені І. Франка на посаді декана факультету культури і мистецтв, завідувача кафедри філософії мистецтв. Певний час працював також начальником відділу міжнародного співробітництва у Міністерстві культури і мистецтв України, головою Музикознавчої комісії Наукового товариства імені Т. Шевченка. Старанно виконуючи адміністративні обов'язки, О. Козаренко щедро ділився своїми глибокими знаннями та життєвим досвідом із підростаючим поколінням, за що користувався незаперечним авторитетом серед колег та студентів. І завжди зазначав, що ніколи не тримався за посади чи прагнув кар'єрних висот. Натомість із великим зацікавленням займався науковими розвідками, що стосуються актуальних проблем українського музикознавства. А це сотні праць, статей, досліджень, опублікованих у наукових виданнях багатьох країн, серед яких – монографії «Феномен української національної музичної мови», «Коломийка в просторі української культури» та інші. Доктор мистецтвознавства, професор О. Козаренко був організатором низки міжнародних конференцій, співпрацював з Українським Вільним Університетом у Мюнхені, ініціював та керував Міжнародним фестивалем класичної музики імені Анатолія Кос-Анатольського, що відбувається у Коломиї з 1986 року.

Окремої уваги заслуговує композиторська спадщина О. Козаренка, представлена різними жанрами. Згадаймо, хоча б, деякі найяскравіші твори митця: це опера «Час покаяння», балет «Дон Жуан з Коломиї», ораторія «Страсті Господа нашого Ісуса Христа», мелодрама «Орестея», «Український реквієм», «Sinfonia estravaganza» для камерного оркестру, «Concerto Ruteno» для камерного ансамблю, кантата «Перо мертвопетлює». До речі, останній згаданий твір для контртенора та камерного ансамблю вперше прозвучав у Львові в далекому 1994 році й розкрив нові грані таланту майбутнього соліста Паризької національної опери Василя Сліпака, який загинув на Донбасі захищаючи рідну землю від російської орди..

Багатство й різноманітність тематики, глибокий філософський зміст, яскраво національний колорит, органічне поєднання традицій і новаторства, блискуча композиторська майстерність – ось основні риси творчого доробку

О. Козаренка. Митець виступає яскравим представником постмодернізму, що синтезує стильові елементи різних епох та напрямків. Тут і бароко, і романтизм, і використання сучасних засобів музичної виразності. При цьому музика композитора завжди викликає сюжетно-картинні асоціації, що визначається великим інтересом автора до театрального жанру. Вона міцно спирається й на фольклорні джерела – коломийки і карпатські інструментальні награвання, думи і голосіння, канти і псалми, ліричні пісні й романси. А також підсумовує досягнення своїх попередників. Не випадково, О. Козаренко є лауреатом композиторських премій імені Миколи Лисенка, Левка Ревуцького, Бориса Лятошинського, Станіслава Людкевича. Твори заслуженого діяча мистецтв України О. Козаренка виконують провідні музичні колективи нашої держави, вони звучать на престижних міжнародних фестивалях та гідно репрезентують українське мистецтво у світі.

О. Козаренко привертав до себе увагу не тільки як митець, а й непересічна особистість. Енциклопедичність знань і філософський склад мислення, щирість, м'якість, галантність поведінки і оптимістичне світосприйняття, тонке почуття гумору і доброзичливість, простота у спілкуванні – все це привертало до нього багатьох людей, для яких він був шанованим наставником, поважним колегою, дорогим другом...

Сьогодні українська творча спільнота схиляє свої голови у скорботі, адже таку втрату важко досягнути вповні. Кажуть, що коли людина відходить у Вічність, то вмирає цілий Світ. Особливо, якщо це постать ренесансного масштабу, справжній Лицар української музики і шляхетності, невід'ємна частинка європейського культурного простору. Проте він завжди буде з нами – у своїх нотах, у своїх книгах, у нашій пам'яті і наших серцях. Як стало відомо зі слів міського голови Богдана Станіславського, Коломийська філармонія буде носити почесне ім'я О. Козаренка.

Щирі співчуття рідним, близьким, колегам Олександра Володимировича, який знайшов свій останній спочинок у родинному склепі на коломийському кладовищі за 5 місяців до свого 60-ліття і зараз, мабуть, веде свою тиху музичну розмову з Творцем...

Ігор Глібовицький,

кандидат мистецтвознавства, викладач

Івано-Франківського фахового музичного коледжу ім. Д. Січинського,

м. Івано-Франківськ

СПОГАДИ ПРО ОЛЕКСАНДРА КОЗАРЕНКА

У 1993 році, коли я закінчив Вищий музичний інститут імені М. Лисенка та розпочав педагогічну роботу в Івано-Франківському музичному училищі імені Д. Січинського, Марія Крушельницька, яка очолювала львівський навчальний заклад, запросила Олександра Козаренка на посаду викладача кафедри композиції й історії музики. Тому в той час наші життєві стежини розійшлися.

Особисте знайомство з Олександром Володимировичем відбулося на початку 2000-их років, коли я працював над дисертаційним дослідженням під керівництвом Любомири Яросевич. Ми опинилися в одному купе поїзду Чернівці–Львів і мали довгу тригодинну цікаву розмову. Не пам'ятаю деталей нашого спілкування, але мене вразили три речі. По-перше, це щирість і доброзичливість співрозмовника, відсутність будь-якої «зіркової хвороби». Не забуваймо, що ім'я Олександра Козаренка як одного з провідних українських митців – талановитого композитора, блискучого піаніста, глибокого аналітика й музикознавця, було вже тоді відоме широкому колу музичної громадськості. По-друге, Олександр Володимирович продемонстрував неабияку ерудицію та знання, зокрема дав декілька цінних порад щодо моєї наукової роботи, присвяченої музичному життю Буковини австрійського періоду. По-третє, я був вражений невичерпною життєвою енергією, потужним зарядом оптимізму та вишуканим почуттям гумору свого попутника. Три години в дорозі пройшли як одна мить... Чи міг я тоді уявляти, що ця зустріч стане доленосною і Олександр Козаренко відіграє ключову роль у завершенні моїх наукових студій?

Робота над кандидатською проходила неспішно протягом семи років. Вона то «спалахувала» після чергових подорожей до Чернівців та Львова, то знову «згасала», поступаючись будням сімейного життя, педагогічній праці, турботам і проблемам, що постають перед нами кожен день. І хоча вдалось зібрати значну кількість матеріалу та опрацювати відповідні архівні джерела, звести їх в єдину наукову концепцію ми не встигли. Остання зустріч з Любомирою Володимирівною в палаті лікарні імені А. Шептицького давала надію на продовження співпраці, проте через декілька днів мого шанованого й дорожого наукового керівника не стало. Чесно кажучи, я був у розпачі і десь у глибині душі втратив надію на завершення дисертаційного дослідження.

Добре пам'ятаю той день, коли проходив захист Оксани Король – останньої дисертантки Любомири Яросевич. З одного боку, я щиро радів за колегу, яка довела свою працю до логічного завершення, а з іншого боку – боляче прагнув бути на її місці. І ось у цей критичний момент, коли всі вітали «іменинницю», я почув слова Олександра Козаренка: «Сьогоднішній захист пройшов успішно. Проте у Любомири Володимирівни залишається ще один незавершений проект – це захист дисертації Ігоря Глібовицького, що стане гідним вшануванням пам'яті наукового керівника».

Саме у цей момент я зрозумів, що окрім своїх бажань, є ще почуття обов'язку і нашу спільну з Любомирою Володимирівною працю слід завершити. Не було й сумніву, хто мені може у цьому допомогти – тільки Олександр Володимирович. Чи була осторога отримати відмову, адже я знав завантаженість професора не тільки як митця, а й адміністратора – завідувача кафедри теорії музики? Мабуть, ні. За пропозицією голови Вченої ради Любові Кияновської моїм науковим керівником залишалася Любомира Яросевич (у чорній рамці), а консультантом – Олександр Козаренко. До речі, наша співпраця розпочалась з не дуже приємного моменту, коли я запитав у консультанта скільки будуть коштувати його послуги. Олександр Володимирович спокійно, шанобливо, але водночас рішуче й категорично заявив: «Ігоре, ще раз почую про гроші – розпрощаємось! Працюймо разом заради пам'яті Любомири Володимирівни!» Мені було ніяково, але з іншого боку з'явилась впевненість, що з такою підтримкою й допомогою я впораюсь зі всіма труднощами.

Козаренко ставив конкретні завдання і я намагався їх виконати у визначені строки. На відміну від Яросевич, яка часто приділяла велику увагу окремим деталям, що гальмувало написання дисертації, Олександр Володимирович мислив концептуально, прагнув об'єднати окремі частини роботи в єдине ціле. Зустрічались ми в стінах Львівської музичної академії кожні 2–3 місяці. І за цей час я був зобов'язаний опрацювати певний розділ, проаналізувати матеріал, зробити відповідні висновки. Такий прагматичний підхід дав свої позитивні результати і за два роки праця була завершена. Я безмежно вдячний своєму консультанту не тільки щодо написання кандидатської, а й за його допомогу у вирішенні організаційних і технічних питань (вибір опонентів та рецензентів, друк автореферату, оформлення документації тощо). Здавалося, що все йде за планом і захист, призначений на 16 квітня 2010 року, пройде успішно...

Втім, напередодні сталися події, які можна було сприйняти в якості «знаку»: викладачі та студенти консерваторії попрощалися з професором Олегом Криштальським, який відійшов у «кращий світ»; а російська влада, як багато хто вважає у світі, збила під Смоленськом літак з вищим керівництвом Польщі на чолі з президентом Лехом Качинським. І ось за таких обставин настав день захисту дисертацій Ігоря Глібовицького та Юрія Шутко – одного з двох талановитих синів-виконавців (флейтиста і скрипаля) професора Лідії Шутко.

В малому залі музичної академії – досить численна публіка, батьки, дружина, діти, колеги. Серед опонентів – провідний український музикознавець 84-річна Марія Загайкевич, видатний український фаготист 82-річний Володимир Апатський. Природне хвилювання перед виступом змінюється тривожним очікуванням, адже початок «церемонії» затягується... А далі з'являється ректор, який оголошує, що у зв'язку з відсутністю кворуму Вченої ради захист переноситься на інший день, який буде оголошений згодом. Чому так сталося? У мене з цього приводу є власна думка, проте зараз важливим є інше – як ми гідно зустріли це випробовування та прагнули підтримати один одного. Пам'ятаю «перекус» в консерваторській їдальні, яка була замовлена завчасно. І саме Олександр Козаренко підняв перший тост: «Що ж, друзі, традиція захисту дисертацій передбачає першу – офіційну, та другу – неофіційну частину. Сьогодні ми вирішили порушити традицію та розпочали зразу ж з другої частини. А далі – нема чого хвилюватись: роботи і Ігоря, і Юрія виконані на відповідному рівні. А тому, рано чи пізно, захист дисертацій відбудеться. Тож вип'ємо за їх успіх! За дубль два! Подвійний захист!». Навіть в таких екстремальних ситуаціях Козаренко не втрачав оптимізм та почуття гумору, хоча і йому, мабуть, в душі було далеко не солодко.

Як і передбачав Олександр Володимирович, «дубль два» пройшов з великим успіхом через два місяці. У своєму заключному слові я підкреслив, що присвячую свій захист пам'яті Любомири Яросевич, проте особливо вдячний шановному консультанту, без якого ця подія б не відбулась. Згодом, коли дисертаційне дослідження затверджували у Вищій атестаційній комісії, один з її членів, за словами Козаренка, назвав нашу спільну працю зразковою.

Наші контакти не припинялися й після захисту. Кожного року я телефонував до Олександра Володимировича, щоб привітати його з святом державної Незалежності України та Днем народження. До речі, мій батько також народився 24 серпня. Перебуваючи у Львові, я намагався контактувати з Козаренком, запрошував його на обід чи просто «на каву». Спілкування з такою люди-

ною, без перебільшення, давало масу естетичного задоволення. До мене він звертався на «ти», я ж з поваги до шанованого професора називав його по-імені та по-батькові, хоча між нами не така й велика різниця – три роки. Зустрічались ми й на факультеті культури і мистецтв Львівського університету, який він очолював; також в музеї С. Крушельницької, де відбувались різноманітні імпрези й тематичні вечори. Олександр Володимирович часто виступав як музикознавець та піаніст, пропагуючи кращі здобутки національного та світового музичного мистецтва. Його натхненне слово та дивовижна гра завжди справляли незабутнє враження.

Згадаю, хоча б, деякі виступи Козаренка в Івано-Франківську, що запам'ятались. Як-от в актовій залі Прикарпатського університету імені Василя Стефаника, де у супроводі симфонічного оркестру обласної філармонії під орудою Руслана Дорожівського він виконав першу частину ре-мінорного фортепіанного Концерту В. А. Моцарта. Чи виступ в кіноконцертному залі «Арена-центр» з власною оригінальною композицією «Concerto Ruteno» за участі симфонічного оркестру Хмельницької обласної філармонії під керівництвом Олександра Драгана.

Знаковою подією в моєму житті та виховному процесі Івано-Франківського музичного училища стала зустріч викладачів та студентів навчального закладу з Козаренком, який напередодні в рамках святкування фестивалю «Прикарпатська весна» виступив з концертом фортепіанної музики в Музеї мистецтв. Шановний гість розповів про свою творчість, виконав декілька фортепіанних п'єс Й. Брамса, М. Лисенка, власних «коломийок», ознайомився з матеріалами кімнати-музею Дениса Січинського. Відгук на цю подію віддзеркалений на шпальтах газети «Галичина» за 24 травня 2011 року.

Хочу також згадати дві мої рецензії на виступи Козаренка на сцені Івано-Франківської обласної філармонії, опубліковані в науковому часописі «Українська музика» за 2013 рік (число 1 та 2). Перший присвячений виконанню бетовенського Концерту для скрипки, віолончелі і фортепіано за участі Лідії Шутко, Ольги Шутко та Олександра Козаренка у супроводі симфонічного оркестру під орудою Назарія Яцківа. Друга рецензія стала реакцією на перше виконання в Івано-Франківську кантати-симфонії «Кавказ» Станіслава Людкевича за участі львівської капели «Трембіта» та місцевого філармонійного оркестру. З вступним словом виступив професор Козаренко, який зазначив, що виконання цього монументального вокально-інструментального полотна завжди викликало небачену хвилю патріотизму. Та поділився особистими враженнями, коли кантата-симфонія відкривала Дні української культури в Польщі у березні 2005 року. Виконана хорОВОЮ капелою «Думка» на сцені Варшавського театру, вона була сприйнята не тільки як презентація багатой і самобутньої культури великої європейської держави, не тільки як акт примирення і порозуміння українського та польського народів. Переповнена зала оперного театру за участі президентів двох країн та представників дипломатичного корпусу овацією вітала голос визволеної України (як тоді здавалось, вже назавжди). Народу, який національному і людському приниженню, злочинному політиканству «поводирів» протиставив крилаті шевченкові слова: «Борітеся – поборете! Вам Бог помагає!». Козаренко з притаманним йому вишуканим гумором згадав метра польської музики Кшиштофа Пендерецького, який «як хлопчик бігав кулісами театру та вигукував до кожного: «Який твір! Який хор! Я також наполовину українець – мій тато священик з Рогатина!»

Свідченням красномовства Козаренка, його багатого образного мислення, глибокого осягнення сутності музичного явища стали заключні слова виступу, які цитую майже дослівно: «Музика «Кавказу» – це, справді, вершина, звідки напрочуд добре видно, що з нами було, що є і що повинно бути. Немов той цілющий бальзам, вона проливається на всіх зневірених та розчарованих, адже «не вмирає душа наша, не вмирає воля». І, водночас, це грізне застереження «хортам і гончим, і псарям, і нашим батюшкам-царям», що «встане правда, встане воля». Бо, перефразовуючи Великого Кобзаря, кому як не народу «на прою із ними стати». Тим більше, що «за нас сила, за нас правда і воля святая». Написані більше ста п'ятдесяти років тому шевченкові слова, покладені С. Людкевичем на музику, залишаються актуальними сьогодні і назавжди». Чи можна сказати про цей твір краще?

А ще згадується презентація монографії Ольги Коменди «Олександр Козаренко. Піаніст. Композитор. Музикознавець», що відбулась за його участю в Івано-Франківській обласній філармонії 16 травня 2018 року. Таке враження немов це було вчора...

Не буду описувати думки та почуття, які я пережив, коли дізнався про смерть Олександра Козаренка. Вони віддзеркалені у статті «Im memorial» пам'яті прославленого маестро, яку опублікувала газета «Галичина» за 28 квітня 2023 року (№18). Думаю, що мої слова поділяють десятки, сотні тисяч представників української творчої спільноти, щирі шанувальники високого музичного мистецтва... Наприкінці своїх спогадів хочу зазначити, що Олександр Володимирович назавжди залишиться в моїй пам'яті не тільки як талановитий митець, а й яскрава непересічна особистість. І я впевнений, що його життя та творчість заслуговують всебічного вивчення та популяризації.

Лідія Грабар,
*викладач Івано-Франківського фахового
музичного коледжу ім. Д. Січинського,
м. Івано-Франківськ*

НЕПЕРЕВЕРШЕНИЙ ДУЕТ¹

Цього вечора на сцені обласної філармонії царювали виконавці світового рівня, яскраві музичні постаті – лауреат міжнародних конкурсів, народна артистка України Лідія Шутко (скрипка) та лауреат Всеукраїнського конкурсу імені М. Лисенка Олександр Козаренко (фортепіано). Концерт зібрав численну слухацьку аудиторію, адже імена цих музикантів зі Львова добре відомі. В нашому місті не раз проходили сольні та ансамблеві виступи професора Л. Шутко з різними оркестрами, музикантами і диригентами.

Ми слухали у її виконанні багато концертних програм. Віртуоз, музикант, що глибоко і майстерно передає всі тонкощі музичного змісту і стилю,

¹ Друкується за: Грабар Л. В. Вибрані статті та рецензії. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2018. С. 51–52.

Л. Шутко з любов'ю відкриває слухачам класичну та сучасну музику, зокрема українську. Піаніст Олександр Козаренко, наш земляк з Коломиї, є одночасно дуже відомим композитором, твори якого виконуються на престижних міжнародних фестивалях і форумах. Його концертні виступи проходять на великих сценах України та в рідній Коломиї, де існує чудова традиція вшановувати пам'ять українського композитора А. Кос-Анатольського різноманітними фестивалями професійної музики за участю найбільш відомих оркестрів, виконавців, композиторів та музикознавців навіть з далекої діаспори (деякі з них родом з Коломиї).

В музичних колах нашої області О. Козаренка знають як блискучого виконавця фортепіанної української музики. Виступ його в ролі концертмейстера на концерті Л. Шутко був для всіх великим і приємним відкриттям. Ми слухали гру піаніста екстра-класу, який зачаровував бездоганною технікою, майстерним виконанням фортепіанної партії як супроводу скрипки. Цей супровід звучав, як справжній оркестр, що тримав увагу слухача від першого до останнього звуку то контрастами почуттів у класичній «Крейцерівській сонаті» Л. Бетховена, то сучасною мовою Сонати № 1 М. Скорика, то вишуканими «Коломийками» М. Колесси (переклад фортепіанних творів), а також власним твором автора – «Сонатою-фантазією», присвяченою Л. Шутко і написаною сучасною композиторською мовою. У віртуозному виконанні відомої скрипальки і не менш відомого піаніста слухачі легко сприйняли цей твір. На біс артисти задушевно виконали твори С. Людкевича та А. Солтиса.

Концерт, організований нещодавно створеним обласним товариством Р. Вагнера, був присвячений дню міста. Він став справжнім святом для всіх слухачів. Звертаючись до зали, професор Л. Шутко подякувала за свій інструмент скрипковому майстрові С. Мельнику, що був на цьому концерті.

«Галичина», 1999 р.

Володимир Грабовський,
*кандидат мистецтвознавства,
культуролог, організатор мистецького життя, викладач Дрогобицького
державного музичного училища ім. В. Барвінського, голова Дрогобицької
організації Національної спілки композиторів України,
м. Дрогобич*

МУЗИКА ОЛЕКСАНДРА КОЗАРЕНКА НА ФЕСТИВАЛІ У КРАКОВІ¹

У травні цього року музичний Краків черговий раз підтвердив своє високе реноме міста яскравої мистецької культури. Вважається, що Краків цими якостями близький до Львова – тут не має великого значення географічне сусідство, а спільні традиції та уподобання. Але є й істотні відмінності, що творять особливу, затишну ауру саме у Кракові, в чому неодноразово переконувалися українські музиканти Львова чи Києва і які накладають свій вдячний

¹ Друкується за: Грабовський В. Музика Олександра Козаренка на фестивалі у Кракові. *Українська музика*. 2013. Число 3. С. 141–143.

відбиток на різні сторони сучасного життя цього старовинного міста. У музичному контексті свій вагомий вклад додає міжнародний музичний фестиваль сучасної музики «Дні музики краківських композиторів», який цьогогоріч відбувся вже 25-й раз. Ювілей спонукає до певних рефлексій і підсумків про майбуття музики, яку прийнято називати «академічною» чи «серйозною», ще й визначеною як сучасна. Сотні композиторських імен, тисячі нововідкритих для сучасних слухачів музичних творів – така стисла статистика дуже позитивно свідчить про краківський фестиваль як самобутнє і дуже цікаве мистецьке явище. Для нас буде важливим, що в когорту «краківських» за останні десятиріччя потрапило низка українських імен – від М. Лисенка і Б. Лятошинського до М. Скорика, В. Сильвестрова та ін. Ось і 2013 року, після традиційної інавгураційної

Святої меси на пошану композиторів, музикологів і музикантів (вона завжди велично проходить у славному Маряцькому костелі), фестиваль відкрився авторським концертом Олександра Козаренка. Його музика у Кракові звучала, зрештою, вже неодноразово – у 1996, 1999, 2002, 2008 і 2009 роках.

Олександр Козаренко в Золотій
Залі Краківської філармонії
(авторський концерт)
19.05.2013. р.
Світлина В. Грабовського

На цей раз найповніша програма з творів Автора, написаних упродовж останніх 25 років, прозвучала у Золотій Залі Краківської філармонії. Концерт розпочався виконанням *Sinfonia estravaganza* (для струнного оркестру), далі – *Chanson triste* пам'яті Вітольда Лютославського (для органу та струнного оркестру), П'ять весільних ладкань з Покуття (кантата для голосу і камерного оркестру), Ірмологіон (для струнного оркестру), П'ять писанок (для фортеп'яно) – авторське виконання цього циклу поза програмою композитор присвятив голові Краківської організації Ежи Станкевічу; *Konzertstuck* (для фортеп'яно, флейти і струнного оркестру) і на завершення – *Concerto Rutheno* (для препарованого фортеп'яно і камерного оркестру). Перед концертом композитора представив (як завжди це робить у подібних випадках) голова Краківського відділення польської спілки композиторів (ZKP), почесний професор ЛНМА Ежи Станкевіч. Він підкреслив, що музика О. Козаренка вже неодноразово звучала у Кракові, а цьогогоріч пропонується велика й цікава програма. У відповідь наш композитор висловив своє захоплення краківським фестивалем і вдячність за можливість ще раз побувати у Кракові.

Представлені у Кракові твори О. Козаренка, хоч і віддзеркалюють певну еволюцію творчого стилю композитора (25 років – це немалий проміжок!), все ж підтверджують виразну монолітність та цілеспрямованість його творчих намірів, незважаючи на значне розмаїття, відбите не тільки у назвах творів, а й у витоках їхньої інспірації. Тут і фольклорні записи зі збірника О. Кольберга

(«П'ять весільних ладкань»), і середньовічні церковні мелодії (Ірмологіон), і джазові трансформації американських мелодій 50-х років, і звернення до установлених у класичній музиці форм концертних композицій.

Низка його творів, як уважає львівська дослідниця Ірина Низкогуз, серед іншого, «Писанки», «П'ять весільних ладкань» та ін. «відобразили своєрідне бачення композитором національно-фольклорного першоджерела, а саме – гуцульського автентичного фольклору, а також його поєднання не лише з модерними прийомами композиторської техніки (алеаторизм і, частково, сонористика), але й джазовою імпровізацією та навіть алюзіями до бароко»¹. Продовженням характеристики засадничих рис творчості О. Козаренка, зокрема, стосовно тематизму його композицій, є думка О. Коменди: «індивідуальність системи жанрово-інтонаційних джерел тематизму О. Козаренка полягає в синтезі трьох основних жанрових констант»², стисло мовлячи, застосування «чужого слова», національна характерність та пріоритет мелосу. Втім, це визначення є безпосередньою континуацією означень, які застосував Я. Якуб'як. Він, «аналізуючи архетипи мелодики С. Людкевича, визначає три конструктивні інтонаційні контури – знаки європейської музичної сецесії»³. Щодо національного, етнічного, – вірніше, субетнічного (гуцульського) чинника у творчості українських композиторів Галичини висловився сам О. Козаренко як досвідчений музиколог. Він говорить про «гуцульську сецесію», яка виявлена у творчості Н. Нижанківського, В. Барвінського, М. Колесси, В. Витвицького і певні тенденції якої продовжує розвивати у своїй творчості. Не дуже влучний термін (сецесія) отримав, щоправда, деякого поширення, але тут важливе значення має власне саме це явище, яке можна назвати «гуцульський стиль» чи, навіть, «коломицький стиль» і т. п. Воно має своє обґрунтування, право на існування і досить виразну присутність у сучасній музиці.

Основним «гравцем» у концерті став Камерний оркестр Хмельницької філармонії під керівництвом Олександра Драгана. Хоч цей колектив ще молодий (заснований у 1992 році), та під керівництвом амбітного і талановитого диригента вже завоював значний авторитет у музичних колах України та за кордоном. Концертну програму в Кракові прикрасили солісти: органістка з Хмельницького Наталя Молдован і, особливо, співачка з Києва Ганна Солонична, яка переконала слухачів автентичним співом весільних ладкань, «підслуханих» композитором у селі П'ядиках під Коломиєю. Але незаперечною та яскравою прикрасою авторського концерту була участь самого Олександра Козаренка як п'яніста у сольних виконаннях, в ансамблях та з оркестром. Його натхненна гра, в якій віртуозність і драматизм виразно репрезентували вищезгадані ознаки «гуцульського» (чи «коломицького», якщо хочете) стилю, стала тією неперевершеною домінантою, яка додала драйву й оркестрантам, і слухачам.

¹ І. Низкогуз. Утілення етнохарактерності у творчості західноукраїнських композиторів постмодерної доби (на прикладі камерної кантати В. Камінського «Чигрине, Чигрине»). *Музикознавчі студії інституту мистецтв Волинського національного університету імені Лесі Українки та Національної музичної академії імені П. І. Чайковського* : збірник наукових праць. вип. 9 / упоряд. О. І. Коменда. Луцьк, 2012. С. 194.

² О. Коменда. Жанрово-інтонаційні джерела тематизму Олександра Козаренка: процес формування творчої індивідуальності. *Музикознавчі студії інституту мистецтв Волинського національного університету імені Лесі Українки та Національної музичної академії імені П. І. Чайковського*, Вип. 9. Луцьк, 2012. С. 207.

³ І. Низкогуз. Утілення етнохарактерності...

25-й музичний фестиваль у Кракові, що розпочався авторським концертом Олександра Козаренка, у своєму продовженні мав чимало яскравих акцій. Пригадаю хоча б величну інавгурацію Європейського Центру Музики Кшиштофа Пендерецького, влаштовану в Люславіцах з нагоди його 80-річчя. Та самотній і високомистецький концерт львів'янина напередодні його 50-річчя став чудовим подарунком краків'янам і самому композиторові. З роси і води!

Микола Губчук,
*оперний співак (баритон), художній керівник
Коломийської філармонії ім. О. Козаренка,
м. Коломия*

НАРОДЖЕНИЙ НЕ В ТУ ЕПОХУ

Для мене Олександр Володимирович був завжди людиною, яка асоціативно викликала в мене відчуття, що він народився не в ту епоху, що він мав бути народжений набагато раніше, в час, коли цінувались мистецтво, інтелект, талант, праця, музика, все що з цим пов'язано.

Я думаю, що багато людей буде згадувати все життя, яке він провів з нами поруч. Я би хотів згадати останні моменти, тому що я був з ним в кінці. І знаю, що він до кінця не втратив почуття гумору, не втратив бажання щось робити, не втратив бажання планувати, не втратив бажання жити.

Згадуючи останню розмову, він завжди відповідав на мої питання по-різному, тобто коли я питав його «Як Ви почуваетесь?», він відповідав завжди з гумором, але по-різному. І такі деякі його відповіді – це було «на трієчку». Але я питав з 10-ти, чи з 5-ти? І коли він відповідав «З п'яти», то це мене дуже сильно радувало і тішило.

Щоб багато не говорити, скажу ось так: мені буде не вистачати його, не вистачати його порад, не вистачати його почуття гумору, його інтелекту, його настанов і його дружнього такого плеча, міцного і надійного, чого не дуже зараз побачиш в людях.

Україна втратила не тільки видатного композитора, піаніста, музикознавця, можна переміщувати до безкінечності, а й видатну людину, якою був Олександр Володимирович Козаренко.

Особистість, яка мала завжди свою думку, свій погляд на життя, на речі, яка не підлаштовувалась під течії. Ну, таким людям складно живеться, але це викликає величезну повагу, величезну любов і шану.

Ще, що мене дуже тішить і радує, що він прожив життя як хотів, так, як він вважав за потрібне. Це такий привілей сильних людей. І Україна і весь світ втратили генія, який міг ще багато чого висловити в звуках музики і словесно. Одна з останніх його мрій, було те, щоб в Коломиї була філармонія. Я дуже щасливий з того, що нам вдалося його мрію втілити в життя. Я вважаю, що філармонія носить почесне його ім'я «Коломийська філармонія імені Олександра Козаренка». Я вважаю, що це остання така данина, шана генію, від коломийської громади і від мене зокрема.

Наталя Гумницька,
багаторічний відповідальний
секретар-референт Наукового товариства імені Шевченка,
м. Львів

СОНЯЧНА ЛЮДИНА. ПОДЗВІННЯ ОЛЕКСАНДРОВІ КОЗАРЕНКУ

Моє знайомство з Олександром Козаренком розпочалося у радісні, сповнені надії дев'яності роки минулого сторіччя. Роки відродження української державності й усіх її важливих інституцій, серед яких чільне місце посідало Наукове товариство імені Шевченка – національна Академія наук часів бездержавності України. Навколо Товариства, його перший харизматичний голова Олег Романів, зумів згуртувати найцікавіших, найталановитіших і, головне, найвідданіших українській національній ідеї особистостей як гуманітарної, так і природничої та технічної наук.

У рамках Музикознавчої секції НТШ, яку очолив проф. Юрій Ясіновський, активно, інноваційно й відповідально працював його молодший колега Олександр Козаренко. Протягом практично п'ятнадцяти років я, як відповідальний секретар-референт НТШ, мала насолоду спілкуватися з цією сонячною людиною, яка випромінювала не лише безмежну теплоту, любов, натхнення, а й фонтанувала життєдайну енергію різноманітних ідейних починів. Не просто фонтанувала, а й з неймовірною заповзятістю, відповідальністю й талантом їх реалізовувала. Впродовж усіх цих років кожна весняна березнева Шевченківська сесія, чи Загальні річні збори завершувалися неймовірно цікавим музичним концертом, концепція якого і ведення належали Олександрові Козаренку. Це було справді щось непересічне, прекрасне й особливе, з якоюсь несподіваною родзинкою. Для багатьох із нас ці музичні проекти були відкриттям неповторної краси української музики від часів бароко до сучасності. А його репліки між номерами виказували неабияку ерудицію, розкривали його як знавця літератури часів античності до сучасних модерністів. Він взагалі кохався у високій Поезії, пересипав свої розповіді її найдостойнішими зразками.

То ж не дивно, що його непересічний багатогранний талант подарував нам, зокрема, такі прекрасні твори як камерну кантату «П'єро мертвопетлює» (М. Семенка у виконанні незабутнього контр-тенора Василя Сліпака) і оперу-мелопею «Орестея. Exercise» (переклад однойменної трагедії Есхіла А. Содомори, виконання – «Театр у кошику»).

Науковий доробок Олександра Козаренка у рамках НТШ також вражає. Проте, на мою скромну думку, серед його наукових розвідок фундаментальне місце посідає монографія «Феномен української музичної мови», яка вийшла під егідою Наукового товариства імені Шевченка у серії «Українознавча бібліотека НТШ. Число 15» у 2000 році. Помимо утвердження Миколи Лисенка як творця української національної класичної музики, монографія вражає аналізом як джерелознавчих досліджень, так і світоглядно-методологічних, пов'язаних зі зміною системи естетико-філософських координат, які сукупно творять філософію музики. Саме ця монографія виказує неабияке знання Олександром Козаренком філософії через легке і природне оперування ним думками того, чи іншого знаного філософа.

Крім багатожанрового композиторського доробку вражає фонотека його блискучого фортеп'янного репертуару, серед якого особливе місце посідає

М. Лисенко, А. Кос-Анатольський, Л. Ревуцький, Б. Лятошинський. Особливо мене зворушив фортеп'яний цикл музики нашого Миколи Лисенка. У виконанні Олександра Козаренка ця музика викликає катарсис і сльози щастя й радості.

Саме такою Людиною – симфонією радості, щастя, добра, щедрості, безкорисливості, чистоти, правдолюбства, світла, сонячного сяйва була ця феноменальна особистість. Особистість до болю самотня, дитинно вразлива, але яка з гідністю несла свій життєвий хрест і вірувала у воскресіння духовних чеснот свого народу. Тому йому і вдалося написати неперевершений шедевр української новочасної духовної музики як кантату «Страсті Господа нашого Ісуса Христа» (1996 р.), яка прозвучала на дев'ятий день відходу композитора у Вічність у Львівському гарнізонному храмі свв. Петра і Павла у виконанні Луганського симфонічного оркестру, хору «Трембіта», солістів і читця Львівської опери. Я пережила цю історичну біблійну подію не стримуючи сліз. Це була правда, до кожної нотки пережита Маестро подія, яка трансформувалася у плачі безлічі українок, які оплакують втрати своїх синів і дочок у сьогоднішній нелюдській війні з російською федерацією. Так служить Україні музика Олександра Козаренка, як і неповторне Слово Тараса Шевченка.

Кожна коротка, чи довша хвилинка спілкування несла неймовірну теплоту відкритого на добро серця, яке вповні відповідало Шевченковому: «Раз добром нагріте серце, вік не охолоне». Саме справжнім небожителем, послідовником Шевченківських постулатів і був наш скромний, геніальний Олександр Козаренко.

Дзвіна Олексіївна Гусар,
*кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри
естрадно-вокального мистецтва
Університету Короля Данила,
м. Івано-Франківськ*

НЕЗАБУТНІЙ САША

Ми з Козаренком Сашею (так його всі тоді називали) у 1978–1982 рр. навчалися разом у Львівському музичному училищі. Коли, вступивши з відмінними балами, я на першому ж уроці почула, як безпомилково цей хлопець сольфеджує з листа і в якому неймовірному темпі він орієнтується в далеких тональностях при побудові інтервалів, акордів і т. д., вже було зрозуміло – це не просто добрий учень, як інші, це – феномен. Він все, навіть звичайні завдання з теорії музики, робив з максималістською старанністю, азартом, попервах здалося, що це такий вискочка-хвалько. Але й відразу впадала в вічі його захопленість МУЗИКОЮ, пристрасть, пієтет, який проступав у кожному його звертанні до мистецтва звуків. На уроках музичної літератури (а ми слухали дуже багато) його захоплювали несподівані повороти гармонії чи ритму, він міг буквально стрепенутися від появи незвичайного тембру. Все сприймав безпосередньо, зі здивуванням, все нове було для нього чудовим відкриттям.

Саша був надзвичайно чутливою людиною, людиною немов би з оголеними нервами. Пам'ятаю, як він болісно сприйняв долю Максима Березовсько-

го, котрий написав хоровий концерт «Не отвержи меня во время старости» і невдовзі вчинив самогубство з розпачу через невизнання його творчості. Ми навчалися в часи советського атеїзму, коли про духовну складову музики (напр. «Пасіони» Й. С. Баха чи «Реквієм» В.-А. Моцарта) говорилося формально – «Gloria», «Crucifixus» «Dies irae» – просто назви частин, без уточнення глибинного змісту творів. А тут – з одного боку, таке пряме і пристрасне звернення до Бога «Не отвержи...» і, з іншого, втрата віри в Божу підтримку під кінець життя. Саша тоді просто захворів від такого глибокого переживання...

Вже від першого курсу він не обмежувався рамками навчальної програми. Навчаючись на фортепіанному відділенні, вивчав не одну прелюдію і фугу Баха за семестр, а щоразу кілька, так само класичні сонати, романтичний репертуар. Пропускав через себе багато музики, з викладачкою Євгенією Ісаківною Агроскіною щороку готували класні і сольні концерти.

У Львові в той час навчалася в університеті Сашкова старша сестра Віра, вона щоразу була на його виступах, по-материнськи турбувалася про нього, адже самостійне життя 15-річного хлопця у великому місті було непростим, тим більше, такого, як Сашко, зачарованого тільки музикою.

А ще, був і досвід театрального дебюту – ми вдвох із Сашком виступили на студентському вечорі зі сценкою за твором Василя Стефаника «Побожна». Вдвох ретельно готувалися, робили репетиції раненько, ще до пар, бо по обіді все було розписане індивідуальними заняттями. На виставу я замотала хустку, як Семениха, Сашко, як Семен – сорочка і гайлик (безрукавка), на столі реквізит – макітра. Ведуча почала текст: «Семен та Семениха прийшли з церкви та й обідали – мачали студену кулешу в сметану. Чоловік їв, аж очі вилазили, а жінка почтиво їла. Раз по раз втиралася рукавом, бо чоловік кидав на неї цяточками слини. Таку мав натуру, що цьмакав і пускав слиною, як піском, у очі». Я кидаю погляд на Сашка, а він справді щось жадібно хапає з макітри і запахається за обидві щоки! Це не було обумовлено задалегідь, тому я зі щирим подивом і обуренням промовила свої перші слова: «Не можеш ту башту трохи приперти, не мож хліба зз'їсти...». Правда далі вже ледь стримувала себе від сміху. Зал сприйняв наш виступ на «Ура!», овації були шалені...

Минули роки, і нарешті у 2007 році наш училищний курс зібрався на зустріч випускників.

Серед однокурсників були вчителі музичних шкіл, артисти різних колективів, викладачі ВУЗів, музиканти-виконавці, що досягли широкого визнання – Наталія Дацко, Мирон Блощицак. Козаренко вже був доктор, професор. Він запізнювався, дехто висловлював міркування – ось зараз з'явиться гоноровий вчений-мудрагель. Але до зали училища на вул. Шашкевича зайшов той самий Саша, трошки незграбний, насмішкуватий, десь епатажний і дуже відкритий до всіх!

Ми чудово провели вечір, багато сміялись, танцювали, співали. Всі раптом стали тими ж самими юними студентами...

Ще один етап нашої взаємодії – моє дослідження феномена методики Василя Куфлюка – вчителя музики з с. Видинів Снятинського району на Івано-Франківщині, який наперекір всім науковим доказам розвивав у своїх учнів абсолютний слух (серед них – Ганна Гаврилець, Богдана Фроляк та інші). Коли О. Козаренко почув про мій інтерес до цієї особистості, він гаряче підтримав мене. У 70-80 рр. слава про «Учителя» з Видинова ширилась у колах музикан-

тів аж до Львова і Києва, звідки на навчання до Куфлюка привозили своїх дітей імениті музиканти (Ніна Матвієнко, Микола Мозговий). І звичайно, рідна Козаренкова Коломия, яка сусідить зі Снятинщиною, була «просякнута» історіями про музичні таланти з Видинова, адже значна частина колишніх учнів В. Куфлюка, здобувши професійну музичну освіту різного рівня, поповнила так само і там ряди музикантів та музичних педагогів різних рівнів.

При кожній нашій зустрічі Сашко цікавився ходом дослідження, особливо новими, почерпнутими з німецьких та австрійських наукових праць дослідженнями про музично-психологічну природу абсолютного слуху, підтримував у мені впевненість у значущості теми, адже анкетне дослідження, проведене серед колишніх учнів В. Куфлюка через багато років після закінчення занять, довело стійкість результатів, а також показало унікальну ефективність Куфлюкової методики розвитку абсолютного слуху, в порівнянні із іншими відомими спробами.

О. Козаренко щоразу «підганяв» мене. Як виявилось, він також жваво цікавився В. Куфлюком, навіть під його керівництвом у 1992 р. було знято дуже щемливий, ліричний і водночас глибокий документальний фільм «Маєстро з Покуття». Деякі кадри з фільму я використала при оформленні монографії «Видинівський феномен Василя Куфлюка» (2012). Сигнальний примірник монографії було подаровано Сашкові і він, зіставивши те, що В. Куфлюк свого часу працював під керівництвом видатного польського педагога Януша Корчака, зініціював проведення у Львівському національному університеті ім. І. Франка міжнародної конференції «Януш Корчак in Memoriam» (якраз співпали визначні роковини вчителя та учня). На цьому представницькому зібранні презентацією книги «Видинівський феномен Василя Куфлюка» було не тільки гідно вшановано 100-літній ювілей героя монографії як Корчакового співпрацівника та ідейного послідовника в Україні, але й повернуто в «сучасну українську свідомість ім'я його великого Наставника – Януша Корчака, чий слід, як свідчить монографія, до сьогодні відчувається в українській культурі (хоча б у діяльності його духовних «внуків» – учнів Василя Куфлюка)» (із Вступного слова О. Козаренко до Матеріалів конференції).

При підготовці дисертації ми з науковим керівником Л. М. Опарик звернулися до О. Козаренка за консультацією, і це був неоціненний досвід глобального погляду науковця на проблему: він ще вище підніс постать Василя Куфлюка, запропонувавши концепт третього розділу: Видинівський феномен – це ж Genius loci (Геній місця). І, звичайно, О. Козаренко був одним із рецензентів моєї дисертації, який високо оцінив дослідження і (як завжди, з висоти свого генія) запропонував ще один варіант назви: феномен життєтворчості.

І мені видається, що ґрунтовна дослідницька праця про маєстро Олександра Козаренка повною мірою вартувала б назви «Феномен життєтворчості Олександра Козаренка», адже життя і творче служіння його величності Музиці були злиті в ньому воедино.

Тетяна Гусарчук,
доктор мистецтвознавства,
професор Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського,
м. Київ

ФЕНОМЕН УКРАЇНСЬКОЇ МУЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Здається, я перетворююсь на песимістку, адже моя внутрішня гармонія дедалі більше зазнає тяжких ударів. Я не лише не можу досягнути й усвідомити варварство нашого зовнішнього ворога, не лише не можу змиритися з нашими внутрішніми ворогами – тупістю, егоїзмом, безальтернативною гонитвою за матеріальними благами, – але також і досі не можу примиритися з думкою про смерть, про те, що все минає, або ж, за висловом Ліни Костенко, «минає ми». Минаємо, залишаючи по собі когось і щось, але все це – для когось.

Кілька днів пройшло, а й досі не віриться, що у Бахмуті загинув Іван Кузьмінський – останній докторант Ніни Олександрівни Герасимової-Персидської. Загинув, віддавши життя за Україну, але не залишивши їй свої недописані монографію та дисертацію. А вони обіцяли бути дуже цікавими й корисними – для нас, для України.

Трохи більше часу пройшло, відколи чорною блискавицею вразила звістка про смерть Олександра Козаренка. Здавалось би, він залишив нам і свою монографію, і свої численні твори в різних жанрах музичного мистецтва, і свої наукові праці, але від цього не легше. Творчий потенціал видатного музиканта ще не був вичерпаний. Він мав жити і творити.

Ольга Коенда, розробляючи концепцію універсальної творчої особистості, присвятила творчості Олександра Козаренка свою монографію, обравши саме його постать як найяскравіший взірць музиканта-універсала – піаніста, композитора, науковця¹. Справді, багатогранність і масштаб митця вражає, але є ще одне – те, що визначало зміст і якість усього того, що він робив. Те головне, що спрямовувало його діяльність, – це його українськість. Він незрівнянно грав Лисенка і Лятошинського. Він присвятив творчості Миколи Лисенка кандидатську дисертацію і спрямував подальший науковий пошук до проблеми національного стилю, національної музичної мови². Його музикантське сприйняття обумовлювало глибину наукової думки: він ніби інтуїтивно прозрівав, торкаючись складних явищ в історії музики. Читаймо, наприклад, про те, що саме у творчості Максима Березовського, Дмитра Бортнянського, Артемія Веделя «остаточно сформувався національний темброво-виконавський ідеал із визначальною для нього кордоцентричною спрямованістю, що не тільки підсумував вітчизняну виконавську традицію ще від доби раннього партесного співу, а й став визначальним елементом національно-своєрідної семантики у майбутньому»³.

¹ Коенда О. І. Олександр Козаренко – піаніст, композитор, музикознавець. Луцьк: Вежа, 2017. 252 с.

² Козаренко О. Феномен української національної музичної мови. Львів: Наукове товариство ім. Шевченка, 2000. 286 с.

³ Там само. С. 118–119.

З іншого ж боку, у виконавських інтерпретаціях музиканта проявлявся інтелект науковця. А ще – глибокий ментальний код, який забезпечував адекватний спосіб інтонування національної музики, поєднання епіки, драматизму й лірики, глибокий процес імпровізаційного висловлювання та експресію, ніжність і вибуховість.

Щирий українець, він був водночас справжнім європейцем. Як він грав Баха! Назавжди залишився в пам'яті його виступ у Великому залі Львівського національного університету імені Івана Франка після наукової конференції, одним із організаторів якої він був разом із незабутнім Юрієм Медведиком. Два доктори мистецтвознавства, блискучі науковці паралельно проводили тоді в сусідніх аудиторіях різні секції: О. Козаренко – з філософії мистецтва, Ю. Медведик – з історії музики та джерелознавства¹.

Концерти Олександра Козаренка справді були незабутніми! І яка ж то ганьба, що держава наша не спромоглася оцінити велич цього музиканта! На жаль, це сталося не вперше – не вперше наші видатні митці не отримували Національної (у минулі роки – Державної) премії імені Тараса Шевченка. І кожного разу це був не лише особистий біль номінанта, а й розчарування й обурення мистецької спільноти. І, до речі, не всі номінанти змогли це пережити. Тож «судді», а також і всі наші музичні критики, виносячи свої «вердикти», повинні усвідомлювати, з якою тонкою матерією мають справу (пам'ятайте хоча б про «Кармен»!).

Незабутніми були не лише концертні виступи Олександра Козаренка – піаніста, а й виступи Козаренка – науковця. Це було завжди неординарно, яскраво, влучно, образно. Тому на його опонентські виступи та участь у наукових конференціях очікували як на справжнє наукове свято. А я ще пам'ятаю круглий стіл, який завершував наукову конференцію до 230-річчя від дня народження Артемія Веделя, коли Олександр Володимирович узяв активну участь в обговоренні проблем збереження й відродження творчої спадщини композитора, питань інтерпретації його творів сучасними хоровими колективами².

Вважається, що генія відрізняє від просто талановитої людини його причетність до всього на світі. Душа генія не може не боліти, адже він бачить набагато глибше й далі, відчуває набагато сильніше. Мабуть, це внутрішньо трагічна постать, а геніальність – це хрест.

Олександр Козаренко був геніальним музикантом.
Його душа боліла за Україну.

¹ Всеукраїнська науково-практична конференція «Мистецька освіта в класичному Університеті: традиції, сучасність та перспективи». Львів, 30 вересня – 2 жовтня 2014 р.

² Наукова конференція «Постать Артемія Веделя в історико-культурному контексті століть». Київ, 28–30 жовтня 1997 р.

Роман Дзундза,
*доктор філософії, диригент симфонічного оркестру
Івано-Франківської обласної філармонії ім. Іри Маланюк,
м. Івано-Франківськ*

СПОГАДИ ПРО ОЛЕКСАНДРА КОЗАРЕНКА

Частина перша. Спогади та події, уривки та деталі.

Ще за довго до особистого знайомства, відбулось знайомство з хорошою музикою Олександра Козаренка у стінах Львівської консерваторії (тепер музичної академії). Це 2003 рік та кондак «Возбранной воеводи», який виконував хор консерваторії під керівництвом уже покійного тепер Богдана Дерев'янка. Пізніше Олександр Козаренко викладав один із предметів для бакалаврів. Це були лекційні заняття, проте кожного разу надзвичайно інтелектуальні. Ми відчували усі, що наш лектор – митець. Наступним був державний іспит з хорового диригування, який відбувся 15 квітня 2008 році в залі Львівського національного університету ім. І. Франка. Ми диригували «Страсті Господа нашого Ісуса Христа» для читця, солістів, хору, який виконував хор, солісти та оркестр Заслуженої академічної капели України «Трембіта», при якій ми тоді вчилися і працювали. Склад солістів був наступний: сопрано – Таїсія Дзюбич, мецо-сопрано – Людмила Скорук, тенор – Ігор Стрільний, баритон – Ігор Коцаба, читець – народний артист України – Богдан Козак. Цей твір диригували Анна Шаріфова, Владислав Гавронський та я, котрому випало диригувати три, чи чотири останні частини. Збереглося відео на ютубі. О, диригувати Козаренка – це справжній виклик для студентів, адже цей твір перевищував наше мистецьке розуміння водночас і по складності, і по глибині.

І ось, пройшло багато років. Травень 2017 року. У Львові почалися концерти Дзеркальної зали, якими тоді завідував Тарас Різник. Сопрано Ірина Ключковська брала в них участь. Ми тоді дуже активно працювали разом, я як диригент та аранжувальник, а вона – як солістка. У Дзеркальній залі відбулось декілька її концертів з Мар'яною Самотос. Вони працювали ще в музичній академії у класі Василя Дударя. І от, після одного з них, ми пішли на каву, на літнє кафе біля театру ім. М. Заньковецької. Ми тоді вперше справді розговорилися і роззнайомились з Олександром Козаренком.

Пройшло небагато часу і 29 травня 2017 року він приїхав до Івано-Франківської обласної філармонії, якій якраз надавали ім'я Іри Маланюк. З І. Ключковською вони виконали «Богородице Діво». Олександр Козаренко подарував свою збірку вокальних творів, котру підготувала Мирослава Логойда та запросив на відкриття Міжнародного музичного фестивалю ім. А. Кос-Анатольського. І вже 1 грудня 2017 році ми разом з Іриною Ключковською та симфонічним оркестром Івано-Франківської обласної філармонії імені Іри Маланюк відкривали фестиваль в Коломиї. Пригадую тоді звучало Аріозо Галі з опери «Заграва», «Ой піду я межі гори» та ще декілька вокальних номерів А. Кос-Анатольського, які я спеціально набирав для цього концерту, а за нотами ми їхали до Львова, до Надії Андріївни Кос. Це був період початку професійної співпраці.

Найцікавіше відбулося наступного року. Здається це було 24 червня 2018 року. Відкрився Український культурний фонд і тодішня директор Юлія Федів почала їздити з презентаціями великими містами України. Я потрапив на презентацію в Івано-Франківську. Ще до перерви презентації у мене виникла

ідея компакт-диску «Фантазії». Я передзвонив до І. Ключковської та розказав, що є можливість податися на грант. І тоді закрутилось. Це був не просто диск. Це була подія, адже для Івано-Франківської філармонії це був перший грант та перший камерно-вокальний диск, як зрештою і для цілого міста. Про отримання гранту Олександра Козаренка я повідомив пізніше, коли ми мали підписувати угоду, бо розчарування – то дорога до образи, а я дуже шанував цю дружбу, яка тільки зароджувалась.

29 жовтня того ж року Олександр Козаренко приходив до нас на репетиції у львівський оперний театр ім. М. Крушельницької, де ми займались з Мар'яною Самотос. Далі був дуже інтенсивний нічний запис у Івано-Франківську та презентації диска у Коломиї (1.12.2018), Івано-Франківську (11.12.2018) та у Львові (23.12.2018). Ці презентації я проводив як модератор, а виконавцями були Ірина Ключковська та Мар'яна Самотос. Пам'ятаю Олександр Козаренко був на двох із них. Після презентації у Дзеркальній залі у Львові він сказав мені: «Воно було краще ніж могло бути... Іра просто чудесна була... Вона знайшла якусь таку манеру співу... сьогодні був дуже вишуканий концерт».

Наступного року завдяки Олександру Козаренку ми виступили з програмою «Фантазії» в Одесі на XXV міжнародному ювілейному фестивалі «Два дні і дві ночі нової музики» та в Києві – на XXX міжнародному ювілейному фестивалі «Київ Мюзик Фест». На останньому фестивалі після виконання Ірою «Сім струн» я бачив як котилися сльози в Олександра Володимировича. Ми не обговорювали з ним ніколи цього моменту, але я точно знаю, що це були сльози щастя, коли композитор відчув ідеальне втілення власного твору.

Почався COVID-19. Я писав дисертацію під керівництвом доктора мистецтвознавства, професора Ганни Карась. Олександр Козаренко час від часу приїжджав до Івано-Франківська та інколи ми бачились у Львові.

29 жовтня 2020 року Олександр Козаренко був у Івано-Франківську та попросив завести його в Коломию, щоб взяти партитури для друку. Так я потрапив не тільки до нього в гості (в нову коломийську квартиру), а ще й в драматичний театр, де він познайомив мене з Дмитром Чебораком. Я забрав партитури, засканував їх та згодом віддав сестрі Вірі. Олександру Козаренку потрібно було партитуру опери «Час покаяння» та ще декількох інструментальних творів надрукувати для Львівського оперного театру. З невідомих мені причин ця ідея так і залишилась планом і більше до неї ми не повертались. Думаю цьому сприяла пандемія, адже тоді навіть виконувати, чи тим більше створювати щось нове було вкрай важко.

25 грудня того ж 2020-го року ми з професорами Ганною Карась та Віолетою Дутчак приїжджали в Коломию до цього театру на концерт Олександра Козаренка, який відбувався у фойє театру.

7 травня 2021 року ми бачились з Олександром Володимировичем на захисті моєї дисертації в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника. І в той момент він був швидкий та водночас якийсь не такий як завжди. Щось змінилось та я не розумів «що».

17 березня 2023 року я отримав ранковий дзвінок. Олександр Володимирович говорив тихо і нерозбірливо. Він не просив мене диригувати на його ювілеї, а просто начитував що я «маю» диригувати. Це була «Sinfonia Estravaganza» та концерт для скрипки. А диригувати треба було у вересні у Львові та в грудні в Коломиї. Я спитав: «Де Ви?», бо подумав, що він захворів. Він відповів: «В реанімації в Івано-Франківську», а потім поклав трубку. Це була наша остання розмова. У той же день я задзвонив до його сестри Віри та зро-

бив збірку коштів в інтернеті на його лікування. Ситуація не покращувалась. Ми спілкувалися з п. Вірою кожен день. У лікарню до нього не впускали. А мені писали й дзвонили люди з цілої України з питаннями про здоров'я Олександра Володимировича. Ми молилися...

Зранку 21 березня мене розбудила п. Віра дзвінком: "...наш Саша помер..." – сказала вона. Це був удар. Я мав надію що все закінчиться добре... Близько полудня того ж дня ми зустрілись втрьох (з п. Вірою та її сином Олегом), щоб забрати речі з інфекційної лікарні та впродовж дня займалися усім необхідним, щоб перевезти тіло з Івано-Франківська до Коломиї. Ми спілкувалися і Миколою Губчуком, який готував усе необхідне в Коломиї. Так закінчився земний шлях Олександра Володимировича.

Частина друга. Квалії свідомості.

Жарти Олександра Козаренка завжди були інтелектуальним викликом, це була страва з гострим перцем, а він – її віртуозним кухаром. Ця любов пригощати всіх новоствореним інтелектуальним продуктом проявлялась усюди, де б я його не бачив: під час обговорення дисертаційного виступу, чи за столом після нього, на сцені біля роялю, чи в холі за короткими, проте дуже влучними обмінами тез. Олександр Володимирович умів жартувати, а його жарт був водночас і списом, і щитом, хоча не пам'ятаю, щоб він колись переходив в оборонну позицію. У нього була єдина – наступальна позиція.

Розмови бувають різними, і частіше їх не опишеш словами, а душевні стани, що вимальовуються у досвіді свідомості, немов приховано кристалічна сірка, часто не мають чітких граней. Я ніколи не бачив, щоб О. Козаренко десь довго сидів на одному місці, він любив рух, як такий. Його внутрішній вихор не завжди відгукувався у мені, можливо через різницю у віці, проте я щоразу був прихильний відчутти терпкість цієї його потреби талановито означитись в буденності.

Я любив Олександра Козаренка за його талант та глибину думки, яку завжди доводилось досягати інтелектуальними зусиллями, і після якої завжди відчувався гострий і пікантний післясмак. Олександр Козаренко відбувся та відбився у моєму житті. І це відбиток немов знімок, чи радше серія знімків в негативі, котрі я проявлятиму усе життя, щоб пізнати красу всієї гармонії кольорів та пропорцій Людини-митця що світиться та освічує.

Ніна Дика,

кандидат мистецтвознавства,

доцент Львівської національної музичної академії імені М. В. Лисенка.

м. Львів

СПОГАДИ ПЕРЕПОВНЕНІ ПАМ'ЯТТЮ...

У Вічність відійшов Лицар Музики Олександр Козаренко...

Неможливо уявити мистецьке життя Львова, Києва, Одеси, Коломиї другої половини ХХ – початку ХХІ ст. без творчості яскравого піаніста, блискучого науковця, композитора, голови музикознавчої секції Львівського Наукового Товариства Шевченка, мистецького діяча Олександра Володимировича Козаренка. Все його життя – це МУЗИКА. Його плідна і багатогранна виконав-

ська, наукова і композиторська діяльність пов'язані із розвитком і популяризацією української музики. У серці кожного, кому поталанило знати і спілкуватися з Олександром Володимировичем, залишиться незабутній спомин, сповнений шани і захоплення.

Перша моя зустріч з Олександром Володимировичем відбулася наприкінці 80-х ХХ ст. у Київській консерваторії на іспиті по спеціальності в аспірантурі у професора Івана Федоровича Ляшенка, який Олександр Козаренко, Юрій Медведик і я здавали в один день. Згодом відбувся захист кандидатської дисертації О. Козаренка на тему «М. Лисенко – основоположник української національної музичної мови» (Київ, 1993), що відбувався у аудиторії на другому поверсі Київської консерваторії. Цікаво зауважити, що у 1984 році Олександр Козаренко, будучи студентом третього курсу Київської консерваторії, став лауреатом Всеукраїнського конкурсу імені М. Лисенка. Цікава тема дисертаційного дослідження привернула увагу численних слухачів, прийшли професори, друзі, студенство... Вільних місць, фактично, не було, лишень на верхньому ярусі прогледілося вільне місце і я пробралася туди. Олександр захищався надзвичайно впевнено, я б сказала, «з шармом». Поряд мене зліва сиділа дуже мила Пані і чомусь плакала, по її щоках струменіли сльози та обличчя все ж таки «світилося» радістю: «Це моя Дитина, мій Синочок Сашуня... від маленького він був завжди самостійним... і надзвичайно цілеспрямованим...». Заговоривши з нею, стало зрозуміло, що це Мама Олександра, ось так ми і познайомилися. Мені завжди випадало звертатися до Олександра по-батькові.

Наші зустрічі почали відбуватися доволі частіше: в часі конференцій, фестивалів, концертних вечорів, у аудиторіях Львівської національної музичної академії імені М. В. Лисенка, в концертах у Київській Спілці композиторів, на засіданнях Вченої Ради по захистах дисертацій, переважно у ЛНМА, нерідко на вуличках Львова чи-то Києва, або ж в поїзді... Його зовнішність приваблювала: завжди елегантно зодягнений з іскристим поглядом, інтелігентною посмішкою і величезною приязню у спілкуванні. Запам'яталися зустрічі на другому поверсі ЛНУ імені Івана Франка на вул. Валовій у Львові, куди Олександр Володимирович гостинно запрошував в перервах між засіданнями секційних проведення конференцій, чи-то після концерту у Львівській філармонії, де відбувалися надзвичайно цікаві розмови про музичне мистецтво, обговорювалися результати вже реалізованого і плани на майбутнє. Зазвичай, Олександр Володимирович сідав за фортепіано і звучала музика – твори українських композиторів, його улюблених: М. Лисенка, Б. Лятошинського, С. Людкевича, Н. Нижанківського, А. Кос-Анатольського, а деколи і його власні.

Чільне місце у репертуарі піаніста зайняла творчість Й. С. Баха, Л. ван Бетховена, Д. Шостаковича, українських композиторів. Сольні виступи поєднувалися із концертами з скрипалькою, професором ЛНМА імені М. В. Лисенка Лідією Шутко, творча співпраця з якою тривала впродовж 25 років, а також з камерними оркестрами. Починаючи від 90-х років ХХ ст. монографічні концерти програми (Б. Лятошинський, М. Лисенко, А. Кос-Анатольський) у виконанні Олександра Козаренка збирали переповнені зали. В пам'яті виринає спомин про Концерт знаного дуету Лідії Шутко і Олександра Козаренка, який з великим успіхом відбувся поміж численних мистецьких заходів (конференція, концертні вечори, майстер-класи...) в Одесі. Олександр Володимирович попросив мене поперегортати ноти в часі їхнього виступу. Сповнена дивовижно потуж-

ної енергетики гра піаніста вражала, – мене не покидало відчуття, що з-під його пальців «летять іскри».

Олександр Володимирович володів талантом блискучого організатора численних мистецьких подій, заходів, концертних імпрез... Поміж інших – відзначення 110-років Б. М. Лятошинського у ЛНМА імені М. В. Лисенка, яке відбувалося на засіданні Музикознавчої секції НТШ. З нагоди Ювілею на історичну подію до Львова приїхали гості з Києва – піаністка, професор кафедри камерного ансамблю НМАУ імені П. Чайковського, берегиня Кабінету-музею Б. М. Лятошинського у Києві Ія Сергіївна Царевич, доктор мистецтвознавства, професор Маріанна Давидівна Капиця, піаніст, колишній випускник ЛНМА імені М. В. Лисенка Ігор Савчук, учасники Ювілейного концерту. Урочистості відбувалися у Великому залі ЛНМА імені М. В. Лисенка.

Щороку Музикознавчою секцією Наукового Товариства Шевченка проходилися концерти у Дзеркальній залі Львівського національного університету Івана Франка, зініційовані і організовані її головою – професором Олександром Козаренком. Більше шести з них відбулося за участі талановитих студентів Львівської національної музичної академії імені М. В. Лисенка класу Заслуженого артиста України, лауреата численних премій, професора Ігора Федоровича Кушплера, де слово мистецтвознавця – кандидат мистецтвознавства Ніна Дика.

Ушанування пам'яті Народного артиста України, професора Олега Криштальського – Людини-Легенди, що відбулося в день народження піаніста світової слави – 8 вересня 2020 року стало незабутньою подією. Олександр Володимирович зателефонував напередодні зраненька і ми детально обговорювали деталі знакової для світової мистецької спільноти ювілейної дати Маестро. А на ранок у Львові, в церкві Покрови, що на вулиці Личаківській, правили Поминальну Службу Богу. До місця «вічного спочинку» Олега Криштальського на Личаківському цвинтарі прийшли учні, колеги, родина, члени музикознавчої секції НТШ – Олександр Козаренко, Оксана Гратишин, Тетяна Воробкевич, Йозеф Ермін, Ніна Дика, Наталя Майчик, пані Марія з родини Криштальських-Рудницьких, відбулося покладання квітів, запалювання свічок, спільна Молитва, до якої віртуально доєдналися Марія Крушельницька, Маркіян Попіль, Тарас Дубровний, Оксана Фрайт (з Ковальських) та ін.

У актовій (конференційній) залі Львівської національної філармонії відбулося засідання Музикознавчої секції Наукового Товариства Шевченка, приурочене 90-літтю від дня народження світової слави піаніста Олега Романовича Криштальського. Перед присутніми зі вступним словом виступив голова музикознавчої секції Наукового Товариства Шевченка – піаніст, композитор, музикознавець, професор Олександр Козаренко. Присутні заслухали доповідь професора ЛНМА імені М. В. Лисенка Наталії Кашкадамової «Концертно-гастрольна діяльність Олега Криштальського: виконавська спадщина». В часі засідання спогадами ділилися Йозеф Ермін, Тетяна Воробкевич, Надія Кос, Ніна Дика; звучала фортепіанна музика «Олег Криштальський. Краще...» (2001, CD), де з-поміж інших: Ф. Мендельсон. «Скерцо» з музики до п'єси В. Шекспіра «Сон літньої ночі», Ф. Шопен – Полонез As-dur, Ноктюрн До-мінор, Мазурка До-дієз мінор, А. Кос-Анатольський – Траурна прелюдія, «Гомін Верховини», М. Лисенко – рапсодія №2. «Думка-Шумка», М. Колесса – «Фантастичний прелюд» (звукорежисер: Юрій Лазаренко).

В день 90-річчя від дня народження Олега Криштальського у Києві цього ж дня вийшла в ефір радіопередача «Музична Сієста» на Радіо «Культура» / 2020-09-08 (автор і ведуча передачі: Ірина Пашинська), де лунали розповіді гостей – українських піаністів, Народних артистів України Йозефа Ерміня і Марії Крушельницької, професора ЛНМА імені М. В. Лисенка Наталії Кашкадамової, доцента кафедри музикознавства факультету культури і мистецтв ЛНУ імені Івана Франка, кандидата мистецтвознавства Тараса Дубровного. Прозвучали (у записах) фортепіанні твори українських композиторів в інтерпретації Маестро Олега Криштальського.

Українська фортепіанна музика звучить на сценах найкращих залів світу, в Україні і за кордоном, наживо і в аудіозаписах, наповнює інтернет-мережі, охоплює все ширше коло слухачів... і в цьому велика заслуга Олександра Володимировича Козаренка, життя і творчість якого золотими літерами вписане у вимір сучасного музичного мистецтва України і світу.

Горіння його таланту, мистецькі і наукові здобутки світитимуть нам і нині... у книжках... у музичних творах на відео і аудіо записах... у спогадах друзів, колег, учнів... вічно.

27 червня 2023 року

Олександр Драган
кандидат мистецтвознавства,
Заслужений діяч мистецтв України, диригент,
м. Хмельницький

СВІТЛА ДУША ГЕНІЯ БУДЕ ЖИТИ ВІЧНО

21 березня 2023 року непоправної втрати зазнав увесь національний мистецький світ. Відійшов у засвіти талановитий композитор, піаніст, музикознавець, педагог, натхненний ініціатор багатьох музичних подій, видатний коломиянин Олександр Козаренко.

Пам'ятаю той день. Наче льодяним вітром численні сумні звістки сповнили стрічки новин; пам'ятаю своє небажання сприймати болісну правду, адже ще кілька днів тому розмовляли з ним по телефону, накреслювали плани, ділилися особистим...

Олександр Козаренко абсолютно знакова для мене постать, про яку дуже важко говорити у минулому часі, та, водночас, ще більше хочеться згадувати, ділитися яскравими спогадами, які нині так дбайливо плекає пам'ять.

Унікальне писанкове місто Коломия щедра на сузір'я багатьох музичних діячів, а відтак й на знані далеко за межами України мистецькі ініціативи. Серед них Міжнародний фестиваль класичної музики ім. А. Кос-Анатольського, яким протягом десятиріч опікувався його засновник та незмінний керівник Олександр Козаренко. Саме там свої реальні обриси й отримала моя велика мрія стати диригентом симфонічного оркестру, до якої я впевнено йшов і, зрештою, реалізував у професійній діяльності.

На одному з тих фестивальних вечорів у Народному домі Коломиї я, на той час простий хлопець з села, вперше побачив Олександра Козаренка. «Пан з метеликом» за роялем та відома скрипалька Лідія Шутко настільки вразили своєю емоційною переконливою грою, настільки захопила й модерна незвичність гармоній, що виникло палке бажання пізнати для себе, ніби незвідане і далеке, і в той же час цікаве і захоплююче глибше.

А далі консерваторські роки, а з ними особливі спогади про чотиригодинні подорожі легендарним потягом «Чернівці-Перемишль» до Львова, який так прекрасно описав Юрій Андрухович. Пам'ятаю, як радів щасливій нагоді зустріти Олександра Козаренка на коломийському вокзалі та у неймовірному спілкуванні провести цей час разом. Для мене, молодого музиканта, щоразу ці бесіди ставали наче захопливою, надзвичайно змістовною прочитаною книгою, в якій була і мудрість, і поради, і колосальні знання, щедро даровані його глибокою мистецькою душею. Що читати, як займатися, які виконання слухати, в якому напрямку розвиватися – все це, я вбирав з величезним захопленням, та, водночас, був вражений наскільки це було мені співзвучно. Звідки він усе знав, напевно, відомо лише Богу та внутрішній великій інтуїції справжнього генія.

Новий формат нашого знайомства реалізувався під час навчання на оперно-симфонічному факультеті та аспірантурі, де мав можливість відвідувати його лекції з філософії музики. Як і численних слухачів, мене вражала неймовірна ерудованість Олександра Козаренка, особлива структурованість його системи викладання. Справді було важко збагнути, яким чином невпинна творча особистість митця поєднувала в собі таку чіткість методики, вимогливість, принциповість як педагога, а разом з тим природність, простоту, благородну галантність та приязність, якою він огортав кожного співрозмовника незалежно від статусу або віку.

Безумовно, з-поміж усіх спогадів про Олександра Козаренка дорогими серцю є сторінки пам'яті пов'язані з нашою багаторічною дружбою. І саме таким мистецьким зближенням позначені роки роботи у Хмельницькій обласній філармонії спочатку як керівника камерного оркестру, а згодом її багаторічного директора.

Найперше, що хотілося зробити на цій посаді – це дати нових крил ввіреній мені концертній організації, зробити її справжнім центром культурного життя міста, яка динамічно пульсує, відповідаючи стрімким запитам часу. У прагненні відродити фестивальні традиції на подільській землі орієнтиром обрав такий символічний для мене фестиваль ім. А. Кос-Анатольського, що своїм яскравим літописом увічнив одне з блискучих мистецьких амплуа Олександра Козаренка як музичного менеджера. Національний вимір цього форуму, наголос на озвученні сторінок авторської музики сучасних українських композиторів і стали тим зразком, що визначили мету відомого нині фестивалю «Хмельницький камер фест», назву якому, до слова, також дав Олександр Козаренко.

У сольних виступах з творами українських класиків чи в озвученні авторської музики, часом й у його спонтанних приїздах в якості глядача різних імпрез, а згодом й делікатного, проте вкрай справедливого критика у рецензіях – щороку в програмах фестивалю відчувалася присутність Наставника. Тож мали тримати високу планку, а разом з тим надзвичайно пишалися, що наша філармонійна діяльність знаходить щирий відгук у творчому житті такої видатної людини як Олександр Козаренко.

Згадуються розмови, які надавали нових сенсів та перспектив, численні спільні концерти українськими містами, гастролі у Польщі, Литві, його цікава співпраця з хмельницьким камерним та симфонічним оркестром, багато безцінних хвилин щирого спілкування, завжди спрямованого в майбутнє, завжди з продовженням.

У березні 2022 року був запланований фортепіанний речиталь Олександра Козаренка з нагоди ювілейної річниці М. Лисенка, який у трагічних реаліях перших тижнів війни не відбувся. В страсний тиждень 20 квітня того ж року реалізували хмельницьку прем'єру ораторії «Страсті Господа Бога Ісуса Христа», на якій мав бути присутній автор. Та важкий психологічний стан через переживання подій в Україні не дозволив йому здійснити і цей приїзд. Проте, телефонний зв'язок тримався, обговорювалися плани наступного фестивалю ім. А. Кос-Анатольського, на який він запрошував наш оркестр та соліста, талановитого молодого піаніста, мого племінника Дениса Максимчука.

Але, шляхи Господні несповідимі. Трапилося непоправне. Спорожніла Коломия, спорожнів Хмельницький, спорожніла вся Україна, втратили ми усі. Проте, мусимо прийняти цю втрату, плекати живу пам'ять про видатного українського генія заради продовження його справи, в озвученні його музики, у спогадах, в яких світла душа Генія буде жити вічно, у відкритті нових музичних талантів нашої рідної Коломийської землі, які в майбутньому неодмінно відвідуватимуть уже легендарний фестиваль імені Анатолія Кос-Анатольського, і хтось на одному з концертів вирішить для себе стати професійним музикантом...

І те, що у 40 днів у Хмельницькому та у рідній йому Коломії відбувся «Вечір пам'яті О. Козаренка» за участі камерного оркестру та солістів Хмельницької обласної філармонії стало справді символічною подією, яка, впевнений, отримає продовження.

Дякую Богу за можливість торкнутися світла мого Вчителя, Наставника, Друга, справжнього мистецького абсолюту, яким для нас був Олександр Козаренко.

Вічна світла пам'ять!

Тарас Дубровний,

*піаніст, кандидат мистецтвознавства, доцент, музикознавець, член НТШ,
завідувач кафедри музикознавства та хорового мистецтва Львівського
національного університету імені Івана Франка,
м. Львів*

IN MEMORIAM...

Сплинув час, що був відведений нам на спілкування. Двадцять років. Не знаю чи це багато чи мало. Багато було пережито за цей час, і радісних, і сумних подій. Він часто ламав стереотипи, і в цьому було щось геніальне. Геніальне, як і він сам. Бо тільки геній міг поєднати стільки викликів, покликань і випробувань – композитора, науковця, піаніста, педагога... Доля усміхалась йому. Він став одним з найяскравіших представників серед українських композиторів,

що назавжди вписав своє ім'я в сторінку української культури, як національний за своєю суттю композитор. Виховав цілу плеяду науковців, в тому числі і я мав честь писати свою роботу під його керівництвом. Саме Олександр Володимирович допомагав мені робити перші кроки на викладацькій ниві в музичній академії. А далі, мабуть, був найцікавіший період у нашій співпраці вже у Львівському національному університеті імені Івана Франка. Тодішній ректор університету, професор Іван Вакарчук запросив Олександра на посаду декана факультету культури і мистецтв, а мене як заступника декана. Пригадується, що перший рік ми з ним працювали в одному кабінеті, і я став свідком багатьох цікавих зустрічей та бесід. Гадаю, що цей період був найбільш плідним в його житті. Це і прем'єри творів, і численні сольні виступи, безліч талановитих студентів, аспірантів, міжнародна співпраця, конференції, угоди, проекти, зустрічі, концерти... А за цим всім, часом проглядала самотність, песимізм, якийсь фаталізм...

Він відходив поволі, ніби даючи всім нам час звикнутись з його відсутністю. Спочатку як композитор, що за його словами, вже все що мав сказати сказав, піаніста, який, через карантин а далі війну, перестав концертувати, а далі... все як пісок крізь пальці...

Тепер минув час, коли його душа перебувала поміж нас..

Вічний упокій подай Господи рабу Твоєму Олександру...

Тарас Дубровний,
*піаніст, кандидат мистецтвознавства, доцент, музикознавець, член НТШ,
завідувач кафедри музикознавства та хорового мистецтва Львівського
національного університету імені Івана Франка,
м. Львів*

СВІТАЙ ПАМ'ЯТІ МАЕСТРО

Це був 2001 рік. Йшов я по коридору Львівської консерваторії (тоді вона вже мала статус академії) з професором Олегом Криштальським до його класу на заняття. Назустріч нам з відділу кадрів вийшов новий проректор, про якого я чув, але ще не бачив. Це був Олександр Козаренко – елегантний, інтелегентний чоловік. Олег Романович нас познайомив, принагідно сказавши Козаренкові, що я цікавлюсь фортепіанною творчістю Анатолія Кос-Анатольського й підготував змістовну доповідь, з якою виступив на конференції. Олександр Володимирович запропонував мені підготувати статтю й подати до нового наукового журналу академії «Молоде музикознавство». Через деякий час я тримав у руках збірник, в якому була надрукована моя стаття про цикл фортепіанних прелюдій А. Кос-Анатольського, і, відверто, не міг натішитись. Наступною була наша зустріч на захисті моєї магістерської роботи. Після захисту, Олександр Володимирович підійшов до мене і запропонував продовжити писати наукову працю під його керівництвом. Це був важливий момент мого життя, адже тоді я зробив свій остаточний вибір на користь викладацької та наукової сфери діяльності.

Наступні три роки були сповнені інтенсивної праці. Пам'ятаю, кожного четверга я приходив додому до Олександра Володимировича в маленьку, за-

тишну, однокімнатну квартиру з піаніно, невеликою книжковою шафою та сервантом, в якому красувалася зроблена у Коломиї прижиттєва світлина Козаренкового кумира – Миколи Лисенка. Пізніше, вже після захисту дисертації, ми згадували з ним цей період, як один з найбільш приємних періодів в житті кожного з нас.

Незважаючи на свою ерудицію та професіоналізм, йому не бракувало скромності, яка, на мою думку, його особливо прикрашала. Для прикладу, коли він писав статтю (це були рукописи, оскільки Козаренко відмовлявся працювати на комп'ютері, вважаючи його «ділом нечистого»), то давав мені перечитувати її, і питав про мої враження. Для мене це було навіть якось несподівано, що відомий вчений питає у мене враження від його статті. Далі, все ж таки, передбачався друкований варіант для подальшої подачі статті до друку, то ж я люб'язно запропонував йому, що буду робити комп'ютерний набір. Звісно, що ці рукописи я зберіг і сьогодні усвідомлюю, наскільки вони є для мене цінними.

Пригадується один вечір у філармонії, де Козаренко виконував Другий фортепіанний концерт з оркестром Кос-Анатольського під батуту Івана Юзюка. На цей концерт я прийшов з професором Олегом Романовичем Криштальським, який, як відомо, був першовиконавцем цього концерту. Я багато знав про цей концерт та історію його написання. Криштальський, як завжди, у своєму стилі, напівголосно коментував концерт, тому я мав змогу добре чути ці коментарі. Треба сказати, що піаністичні стилі Козаренка та Криштальського були кардинально різними. Якщо Криштальський був представником академічного стилю, де на першому місці превалював т. зв. «брильянтовий» тип піанізму з технічною досконалістю інтерпретації тексту, то Козаренко тяжів до камерності та салонності. Зрештою, згодом він повністю присвятив своє виконання камерно-інструментальним жанрам. Звісно, інтерпретація концерту Козаренком не сподобалась Олегу Криштальському і він навіть не зайшов привітати його з успіхом, як це традиційно прийнято робити після концерту. Звичайно, це було суб'єктивне сприйняття чи швидше, несприйняття альтернативної інтерпретації, бо, на мою скромну думку, Козаренкова інтерпретація концерту була переконливою, і концерт справді пройшов з великим успіхом. Присутня у залі Марія Крушельницька, яка була більш близькою до піанізму Козаренка, дискутувала з цього приводу з Криштальським. Козаренко декілька разів перепитував мене, що про цей виступ сказав Криштальський і чому він до нього не прийшов після концерту. Я так і не сказав йому тоді правди, пославшись на погане самопочуття Криштальського, хоча бачив, що Олександр все зрозумів.

2009 рік був роком століття з дня народження Анатоля Кос-Анатольського. Відомо, що Олександр Володимирович вже багато років опікувався фестивалем Кос-Анатольського в Коломиї. Не буду багато писати про титанічну працю Козаренка, вкладену ним у популяризацію фестивалю. Про це вже багато сказано і лиш зазначу, що за рік до ювілею він попросив мене зібрати й упорядкувати спогади сучасників про Коса. Я, звісно, погодився, і за рік ця книжка була презентована на фестивалі. Мене тоді вразив розмах фестивалю, як щодо кількості запрошених відомих музикантів, так і за різноманітністю програм. І за тим всім стояла неймовірна праця Козаренка. Все буквально трималось на ньому і я дотепер не знаю як йому це вдавалося.

Інколи настає такий період, коли людина розуміє, що вже час щось змінювати в житті. Для нас таким був 2010 рік. Напередодні, Олександр у «Дзизі» презентував свій компакт-диск і на цю подію запросив професора

Івана Вакарчука, тодішнього ректора Львівського національного університету імені Івана Франка. Після презентації ми пішли на «лямпку віна» і під час розмови Вакарчук запропонував Козаренкові очолити факультет культури і мистецтв на посаді декана. Олександр Володимирович попросив дати йому день-два на роздуми. Наступного дня він зателефонував до мене, повідомив ще раз про пропозицію професора Вакарчука і поцікавився, чи не хотів би і я перейти на роботу до університету на посаду заступника декана. На той час я працював старшим викладачем в музичній академії. Наступного дня ми зустрілися, і я сказав Козаренкові, що якщо він погоджується перейти в університет на посаду декана, то я погоджусь стати його заступником. Він також пожартував, що самому йому йти на таку посаду є якось лячно, а разом «і батька бити легше».

На посаді декана Олександр Козаренко перебував до 2015 року і за цей час йому вдалося зробити чимало. Одним з основних його досягнень як декана, було відкриття на факультеті одразу трьох кафедр – музикознавства, хорового співу та кафедри філософії мистецтв. Разом з тим, цей період був, мабуть, одним з найбільш плідних в його житті як композитора та виконавця. Він активно концертував і як соліст-піаніст і в дуєті з Лідією Шутко. Завершив писати свою «Божественну Літургію» та «Реквієм» з їх подальшою прем'єрою та записами компакт-дисків. Це вимагало великих зусиль, відтак на буденні, рутинні паперові роботи деканату, численні засідання і т. д. не вистачало часу.

Тому, коли у 2015 році перед Козаренком постав вибір, або залишатись деканом, або на посаді завідувача кафедри філософії мистецтв (до цього часу, він обіймав одночасно дві керівні посади), він без вагань залишив посаду декана і відтоді займався виключно кафедральними справами.

Період карантину вплинув негативно на усіх нас, а для Козаренка це була справжня трагедія. Він, як і всі ми, певний час змушений був перебувати на карантині. Всі заходи, наради, заняття переходили в онлайн формат, а для концертуючого музиканта – це «смерть». До того ж, напередодні Козаренко переїхав зі Львова до рідної Коломиї, і фактично уповільнився весь той ритм і рух життя, до якого він звик. Не було там і його улюбленої «літньої резиденції» (кафе, неподалік факультету), де любив проводити час Маестро. Війна додала песимізму та панічних настроїв. Він давно вже нічого не писав, мотивуючи це тим, що все, що він мав сказати як композитор, він вже сказав. Виконавською діяльністю вже два роки також майже не займався. Все рідше виходив на зв'язок, здавалося замкнувся у собі. І сьогодні, аналізуючи все, що сталося, я розумію, що видана ним остання монографія, присвячена постаті Миколи Лисенка, була немов останнім «акордом», залишеним нам на спогад улюбленої з його серванту світлини М. Лисенка, відтепер увіковіченної на обкладинці.

Завершуючи ці коротенькі спогади, признаюсь, що вони мені далися важко, очевидно, через внутрішній протест писати про дорогого Олександра Козаренка у минулому. Хоча зараз розумію, що він був неначе зірка, яка дуже яскраво світилася й одночасно згорала. Для мене особисто, він був одним з небагатьох знакових людей, з якими мені випала честь спілкуватись, вчитись, працювати пліч о пліч упродовж понад двадцяти років. Про таких людей кажуть, що вони нам були послані Богом. І це правда. У кожного з тих, хто з ним спілкувався є своя історія, у мене своя. Шкода, що час, який був нам відведений, був таким коротким, і його земний шлях так раптово і не очікувано обірвався...

Віолетта Дутчак,

доктор мистецтвознавства, професор, завідувачка кафедри музичної україністики та народно-інструментального мистецтва Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, член НТШ, м. Івано-Франківськ

ЛИЦАР ОРДЕНУ ЛИСЕНКА

З Олександром Козаренком нас об'єднувало понад 40-річне знайомство. Ми не були близькими друзями, навіть зверталися один до одного завжди на Ви і по імені – по батькові. Проте загальний статус наших стосунків можна назвати дружньо-професійним, як колег по музикознавчому цеху. Для мене завжди було високою честю спілкуватися з великим дослідником, виконавцем, композитором – чи це були телефонні розмови, чи наукове офіційне спілкування.

Його блискуча ерудиція, ораторський хист, емоційне піднесення у професії – чи то були концертні виступи як соліста-піаніста, учасника камерних ансамблів, концертмейстера, чи наукові узагальнення на конференціях, фестивалях, лекціях, на опонуванні дисертацій чи в обговоренні студентських виступів, не могли залишати байдужими нікого, хто опинявся в аурі його фахового і психологічного впливу. Проте помітними були й інші риси – уважність до оточуючих, коректність й вихованість галицького інтелігента, аристократичний стиль одягу, високий пафос розмов, а водночас – тонка душевна організація, емоційна ранимість, яка проглядалася, навіть тоді, коли він жартував і балагував. Здавалося, його душа знаходилася в своєрідній закритій оболонці, і навіть якщо він виглядав достатньо відвертим, веселим, екстравагантним, то ця зовнішня маска не могла до кінця приховати внутрішні конфлікти його характеру, прикрі розчарування як результат протиріччя з рутиною, бюрократизмом, заангажованістю, які, на жаль, ще часто зустрічаються в нашій науковій, культурно-мистецькій, освітній сферах. Якщо спробувати визначити прототип його особистості крізь призму героїв його творів, то, очевидно, це «П'єро» – традиційна маска італійського театру del Arte та вистав пантоміми, він інтелігентний, виразно експресивним, емоційний, але його щирість і відвертість не завжди сприймаються, тому це приводить до непорозумінь у спілкуванні з іншими героями, часто він стає об'єктом насмішок, ігнорування і переслідування.

Наші численні зустрічі з О. Козаренком на наукових конференціях, засіданнях НТШ, концертах, фестивалях, на захистах дисертаційних робіт та на державних іспитах: Київ, Львів, Івано-Франківськ, Коломия, Русів та ін., – все це назавжди залишиться у пам'яті про видатну, без перебільшення – геніальну особистість часу.

Назву для спогадів про митця я обрала не випадково. Те, що постать Миколи Лисенка була для Олександра Козаренка знаковою, сумніву не підлягає. І справа тут не лише у зацікавленості спадщиною Лисенка, яка слугувала основою для його наукових досліджень та виконавських програм. М. Лисенко став для Олександра Козаренка своєрідним зразком для наслідування – як універсальна особистість, з однієї сторони, та як відданий патріот національної культури, з іншої. Лисенко став натхненником і творчої енергії Олександра Козаренка, який постійно черпав з лисенкової музичної криниці ідеї до наукових пошуків, фортепіанного виконавства, педагогіки, громадської діяльності. Саме

ці аспекти дозволяють залучити його до лицарів лисенкового ордену, як достойного послідовника ідеалів, переконань та видів творчої діяльності М. Лисенка – як композитора, виконавця, педагога, культурно-мистецького діяча.

Перше наше знайомство відбулося в Києві, у травні 1992 року, на конференції молодих науковців, присвяченій ювілейному 150-річчю від дня народження М. Лисенка. Нас познайомив спільний знайомий, з яким Олександр був аспірантом доктора мистецтвознавства, професора І. Ф. Ляшенка, мій колега по навчанню в Львівській консерваторії ім. М. Лисенка Юрій Медведик. Проте ще до моменту знайомства, яке відбулося після конференційного засідання, у моїй пам'яті назавжди залишиться враження від його виступу. Порівняно із іншими аспірантами та здобувачами, його виступ вже тоді, незважаючи на молодий вік, вражав сміливістю тверджень, вільним оперуванням науковою термінологією, обґрунтованістю своєї позиції. Звісно виступ О. Козаренка був про музичну мову М. Лисенка, а опісля «налетів шквал» запитань від професури тодішньої Київської консерваторії ім. П. Чайковського. Вражала впевненість, достоїнство, і, водночас, коректність з якою він відповідав поважним професорам. Вже тоді відчувалося, що він не лише знає ціну собі, як молодому досліднику, але й своїм науковим пошукам і висновкам.

День народження Миколи Лисенка – композитора і піаніста, фольклориста і педагога, диригента і громадського діяча, творця української національної композиторської школи, особистості універсальної, яка постійно надихала учнів і послідовників – 22 березня – було завжди знаковим для О. Козаренка. Адже він був лауреатом конкурсу ім. М. Лисенка (1984), підготував чисельні тематичні концерти його творів, його докторська дисертація і монографія (2000) були присвячені засадам національної музичної мови саме на прикладі творів М. Лисенка, він став лауреатом премії імені композитора (2001), а очолювана ним музикознавча секція НТШ у Львові завжди проводилася у день народження Лисенка. І показово, що «лебедина пісня» Олександра Козаренка – його остання монографія теж присвячена Лисенкові – «Микола Лисенко – творець української національної музичної мови» (Коломия, 2023).

Очевидно, що паралелі Лисенко / Козаренко очевидні. Найперше, універсалізм творчості – синтезування композиторської, виконавської, педагогічної, громадсько-організаційної діяльності. Полівекторність діяльності зумовила і характер націоцентричності. Тому, по-друге, показово постає його увага до творчості українських композиторів, творчу спадщину яких О. Козаренко повсякчасно популяризував – Анатолій Кос-Анатольський, Борис Лятошинський, Нестор Нижанківський та ін., а також забуті імена виконавців і композиторів. По-третє, співпраця зі знайомими виконавцями – Лідією Шутко (скрипка), Марією Байко (сопрано), Володимиром Ігнатенком (бас-баритон) та ін., концертна діяльність з якими стала важливим доповненням до сольного виконавства.

Громадсько-організаційна діяльність О. Козаренка – це, без сумніву «опіка» Міжнародним музичним фестивалем А. Кос-Анатольського в Коломиї, Музикознавчою комісією НТШ у Львові, кафедрою філософії музики у Львівському університеті імені І. Франка, численні організовані конференції, що сприяли системному філософському осмисленню української культури у її багатоманітності та діалектичності взаємозв'язків («Sacrum & Profanum», «Etos & Egos». «Менеджмент культури і культурний менеджмент»).

Певні паралелі композиторської творчості Лисенко / Козаренко теж дуже помітні. Найперше, це національні ознаки музики – на рівні імітації народних інструментів – бандури, цимбал, сопілки; увага до духовних сакральних жанрів; до театральних постановок – музика до драматичних вистав займала помітне місце у його творчості. Ну і звісно фольклорні зразки. Вражала його енциклопедична ерудиція стосовно карпатського фольклору, інструментарію та його жанрів, що можемо відчувати в тексті-передмові до видання творів знаного скрипаля-віртуоза, народного артиста України Петра Терпелюка, у неймовірно витонченому представленню «П'яти весільних ладкань з Покуття» для народного голосу і камерного ансамблю тощо.

Вражала його різностороння ерудованість, він вільно цитував різними мовами мислителів, радив до прочитання цікаві книги, дотичні до тематики музикознавчих робіт, що сприяли міждисциплінарності досліджень.

Олександр Козаренко з надзвичайною теплотою ставився до людей поважного віку, які були справжньою історією української музичної культури. Це можна було помітити у його як науковій, так і побутовій комунікації зі Стефанією Павлишин, Марією Крушельницькою, Георгієм Павлієм, Марією Байко, Кірюю Шамаєвою, Радою Лисенко та ін.

Особливе значення для нього мала його мала батьківщина – Коломия. І не випадково, саме коломийський фестиваль Кос-Анатольського, різні форми його репрезентації – наукові та концертні, також виявляють паралель до лисенкового захоплення національними «місцями сили». Завдяки коломийським зустрічам, я мала можливість неодноразово поспілкуватися зі своїм науковим наставником – доктором мистецтвознавства, професоркою Аллою Терещенко, яка брала участь у наукових заходах фестивалю як провідна дослідниця творчості А. Кос-Анатольського.

Вдячна Олександру Володимировичу за чудовий опонентський відгук для моєї аспірантки Юлії Москвічової (Івано-Франківськ, 2015), рецензування робіт Ірини Новосядлої (2011) й Ольги Фабрики-Процької (2021). Його блискучий афористичний стиль у ораторському мистецтві та науковому письмі ще довго залишатимуться зразком для наслідування та дослідження.

Навіть в умовах пандемії ще до війни ми мали зустрічі в Коломиї, Львові, Русові. Він завжди був повен нових творчих планів – виконавських, наукових, громадських. Дуже вірю, що його енергетика не зникла, не розчинилася у часі, не відійшла. Вона надихатиме нове покоління виконавців й науковців, вона говоритиме до нас і наступних поколінь його авторськими музичними творами і текстами, звукозаписами й відеозаписами, його ідеями та жертовністю задля української музики, її утвердження у світі!

*Аделіна Єфіменко,
доктор мистецтвознавства, професор кафедри історії музики
Львівської національної музичної академії імені М. В. Лисенка,
Українського Вільного Університету,
м. Мюнхен (Німеччина)*

СПОГАДИ ПРО ВИКОНАННЯ ОЛЕКСАНДОМ КОЗАРЕНКОМ ЛИСЕНКОВИХ ТВОРІВ У МЮНХЕНІ

Національно-стильова визначеність того чи іншого етносу увиразнюється з ретроспективної точки зору завдяки можливості узагальнення видатних, а часом і сенсаційних подій, що розкидані в історичному часі і просторі. Перспектива розвитку його неповторної самобутності здійснюються завдяки творчій ініціативі геніальних представників нації, конкретних індивідуумів, сила національного таланту яких великою мірою визначає масштаби вкорінення національної культури у світову. Мистецьке покликання всесвітньовідомого майстра сучасної української музики Олександра Козаренка – це розповсюдження у світі знання і звучання української музичної мови. У своїй необмеженій творчими ініціативами практичній діяльності композитора, піаніста, дослідника, педагога, лектора Олександр Козаренко вивершує, презентує, порівнює звуковий ідеал української музики з іншими реаліями світового музичного життя. Виконавську особистість Козаренка яскраво вирізняє позиція інтерпретатора особистісної комунікації зі слухачем. У процесі спілкування засобами музичного мовлення у нього завжди переважає емоційне начало над інтелектуальним, інтуїтивне над раціональним, експресивне над класично-врівноваженим. Досліджуючи феномен української музичної мови і, зокрема, музичну мову Миколи Лисенка як визначальний етап національних семіотичних процесів, Козаренко графічно визначив атрибути національного виконавського стилю: по-горизонталі – як мовленнєвої етнохарактерності виконавства; по-вертикалі – як інтонаційної експресії музиканта-інтерпретатора, яка є знаком його етноментальності. На практиці (як у творчості, так і у виконавстві) Козаренко кожен раз несподівано, по-новому переконає і відповідає мовою творчості на запитання про те, як і яким чином особливості звуковидобування, фонізму, тонової драматургії увиразнюють детермінанти українського національного характеру, що «найменше піддається фіксації і визначаються наперед даним національним звуковим ідеалом»¹.

У зв'язку з цим не випадково, що постать Миколи Лисенка зіграла у долі Олександра Козаренка знакову роль. Творчість великого українського класика, що стала потужним стимулом музикознавчих досліджень і виконавських інтерпретацій Козаренка, наклала безпосередній відбиток на синкретичність його художнього мислення. Невипадково дослідники визначають, що рівень посвяченості Козаренка у таїну творчості українського класика, його відданість Лисенковій музі, не мають аналогів у музичній україністиці. Стефанія Павлишин під враженням від концерту фортепіанної музики М. Лисенка у Львові (до

¹ Козаренко О. Феномен української національної музичної мови. Львів : НТШ, 2000. С. 262.

40-річчя О. Козаренка) у своєму інтерв'ю влучно зауважила: «То було щось унікальне. Так Лисенка ніхто не грає. Велика душа, великий талант Козаренка творить чудо. У такому виконанні українська музика має право бути репрезентованою у Європі і світі»¹. Побажання професора Стефанії Павлишин натхненно здійснюються Олександром Козаренко у його гастрольних виступах, а в Мюнхені вже стали традицією. З 2009 року він був професором Українського Вільного Університету і періодично приїздив до Мюнхена з лекціями і концертами. Тож мюнхенська публіка щороку мала щасливу нагоду глибше запізнатися з феноменом української музичної мови від класики до сучасності. Нагадаємо, що завдяки фортепіанним концертам Олександра Козаренка, у Мюнхені звучали такі твори українських композиторів як п'ять прелюдій ор. 4, ор. 7 Л. Ревуцького, «Голосіння» С. Людкевича, п'ять прелюдій ор. 44 Б. Лятошинського, Прелюдія a-moll та Гуцульська токата А. Кос-Анатольського, п'ять коломийок М. Колесси, а також власні твори – п'ять писанок та Соната quasi una fantasia.

Важливою і знаковою подією творчої діяльності Олександра Козаренка було відкриття ювілейного року Миколи Лисенка, що відбулося саме у Мюнхені, 25 січня, випередивши навіть найважливішу серію прем'єр Баварської державної опери 2012 року – вагнерівської тетралогії «Перстня нібелунгів» (прем'єра опери «Золото Рейну» відбулася 5 лютого). Монографічна побудова програми концерту фортеп'янової музики до 170-річчя М. Лисенка у Мюнхені, на противагу іншим авторським програмам, виявила, окрім всього іншого, режисерський талант мистця.

Враження від драматургії концертних програм, а також від характеру інтерпретацій виявляли єдність протилежностей художньо-образної і стильової палітри композицій М. Лисенка. Процес фортеп'янового звукоутворення Лисенкової музичної мови піаніст насичував яскравим національним колоритом. О. Козаренко завжди вмів відтворити звукову експресію лисенківського мелодизму як суть власної особистості, що завжди променіла у концертному просторі всіма фарбами емоційної райдуги, при чому у найбільш несподіваних і неповторних поєднаннях. Презентація творів за принципом граничних контрастів виявляла особливості камерного світобачення українського мистця як музичного мікро-всесвіту: від динаміки, барвистості до щирої романтичної лірики, від блискучої віртуозності, насиченої імпровізаційністю народних інструментів, до таємної сповіді. Враження від цілого О. Козаренка вмів гармонійно поєднати у грі з ювелірним опрацюванням деталей як у великій формі, так і в мініатюрах, різноманітно представлених у програмі. У ювілейному концерті були представлені монументальна Соната a-moll ор. 16, мало відомі фрагменти авторського послання П'ять п'єс за ляйпцігським автографом 1878–79 років (завершені О. Козаренком), блискучий Перший концертний полонез ор. 5, As-Dur, перлина звукового гедонізму – п'єса Мрія «На солодкім меду» та популярна Друга рапсодія на українські теми «Думка. Шумка» ор. 18. – кульмінація лисенківської віртуозності. Художня переконливість трактування О. Козаренком Сонати a-moll ор. 16, що відкрила концерт, ґрунтувалася на діалозі двох композиторських геніїв. Піаніст звертав увагу на відтворення інтонаційної рельєфності і гар-

¹ Строй І. Простір Таїни: Олександр Козаренко грає музику Лисенка. *Поступ*. 2003. 23 квітня. URL: <http://postup.brama.com/usual.php?what=9404>.

монійної збалансованості всіх елементів композиції. У своїх інтерпретаціях О. Козаренко підкреслював цілісність сонатного циклу: інтонаційний і темповий зв'язок між частинами, логічність розвитку основного драматургічного контрасту, в якому взаємодіють образи могутньої сили і всеохоплюючої мудрості.

У виконанні П'яти п'єс за лляйпцігським автографом мене захоплювала неперевершена майстерність О. Козаренка у відтворенні звукових мікропроцесів, миттєвих змін настроїв, тонких динамічних нюансів. Вишукана прозорість, полімелодична деталізація дозволяли піаністу увесь час дивувати публіку, що поринала у світ художніх фантазій українського композитора. Притаманна виконавському стилю О. Козаренка імпульсивність висловлювання витончено реалізувалася у цьому унікальному циклі фортепіанних п'єс з ранньої творчості М. Лисенка.

У першому концертному полонезі *op. 5, As-Dur*, близькому до модного у Європі напряму салонного музикування, Козаренко оригінально поєднував зовнішній артистичний жест з блискучою звуковою перспективою метроритмічного розгортання танцю. Водночас чіткі відтворення ритмічних модусів танцю кореспондували з емоційною спонтанністю імпровізаційного музикування й елегантними відхиленнями *tempo rubato*.

Після нестримного темпераменту віртуозного полонезу Мрія «На солодкім меду» у виконанні О. Козаренка сприймалася як тиха інтимна кульмінація. У донесенні пастельної тембрової палітри, тендітного шепотіння мотивів у межах від *p* до *rrrr*, відчуженні стану поетичної зануреності у глибини власного Я Козаренко не мав рівних. Під час виконання таких творів – мрійливих, лірико-споглядальних піаніст ніби розчинявся у нескінченності всепоглинаючої звукової краси. Здавалося, що у ці моменти його власна суб'єктивність ненавмисне розчинилася у геносфері української ментальності. Не випадково дослідники звертають увагу на загадковість, ірраціонально-ідеалістичні основи внутрішнього світу, емоційно-чуттєвий характер психічної структури, романтизм, сердечність, меланхолійність тощо.

Дослідники творчості О. Козаренка наголошують, однак, не лише романтичні риси особистості, поведінки, стилю, а й універсалізують їх як спосіб художнього мислення, типовий для українського національного характеру. Здається, характеризуючи самого себе, О. Козаренко визначав специфічність української національної психології через меланхолійність «українця, миролюбного й глибокого характером, палкого і пристрасного від природи, з естетичним почуттям і з розумом споглядальним»¹. Друга рапсодія на українські теми «Думка. Шумка» *op. 18*. – один з найбільш ефектних творів Миколи Лисенка. Твір є репертуарним, присутній у концертних програмах майже кожного українського концертуючого виконавця, особливо ж піаністів галицької фортепіанної школи. Тому знайти власний ключ до інтерпретації цього твору – завдання не з легких. Для виконавського стилю О. Козаренка цей твір, як і вся творчість Лисенка, є знаковим. Адже він приховує «як у жолуді» типові риси української ментальності, які у своїх контрастних проявах властиві багатогранній природі обдарування самого Олександра Козаренка: мудрість і легковажність, щирість і зовнішній артистизм, простодушність і іронічність, безмежність барв і чіткість звукових ліній, імпровізаційна безпосередність і сильна творча воля, як і безліч

¹ Козаренко О. В. М. В. Лисенко як основоположник української національної музичної мови : дис. ... канд. мист. Київ, 1993. С. 16.

інших образів, що виявляються у мистецтві цього піаніста своєрідно і яскраво, не перетворюючись на артистичні штампи. На біс у виконанні О. Козаренка звучало Перше інтермеццо Брамса Es-dur. Інтонування піаністом світлої і спокійної теми інтермеццо у характері коліскової пісні, ніби завуальованої усередині октав тонічного органного пункту, несподівано відкривало новий звуковий простір. Складалося враження, що піаніст грав зовсім на іншому інструменті. Проте у новій, дещо дистанційній, інтелектуально-філософській звуковій подачі нового музичного тексту вражав його суб'єктивний погляд на певну єдність протилежностей німецького й українського романтиків. У виконанні Брамса піаніст відкривав нові межі лірико-рефлексивної манери виконавства. В іншій природі звукоутворення Козаренко вмів передати вишуканість і простоту проникливої співучої лірики, пісенно-вокальну сутність фразування, довірливість висловлювання, притаманні романтичній мініатюрі.

Отож Олександр Козаренко конгеніально відтворював у музиці великого українського майстра широкий спектр емоційних станів від самодостатнього співочого колориту, притаманному феномену української музичної пісенності, від високої культури художнього смаку до вміння захопити увагу слухача процесом музичного спілкування. Всі ці риси виявили органічну спорідненість мислення двох українських майстрів, квінтесенцію феномену українського музичного мовлення, що маніфестує поряд з високим професіоналізмом, самобутню ауру української культури.

Багатий відтінками звуковий колорит, об'ємність і прозорість звукової перспективи, пронизливо-самобутню українську інтонацію народної пісні, поетичність і гнучкість психологічного занурення у емоційний стан кожного твору, а також, пластичність піаністичної техніки дозволяли О. Козаренку за короткий час відтворювати різноманітну і яскраву галерею лисенківських національно своєрідних музичних образів.

Глибока духовна культура мистця завжди допомагала О. Козаренкові здійснювати у своїй виконавській і композиторській творчості зв'язок часів, виконуючи культурну місію великого українського музиканта сучасності. Роздуми про творчість Олександра Козаренка наштовхнули на ідею, що широко досліджується на міждисциплінарному рівні: ідею взаємодій різної енергетичної природи – синергетики (від гр. συν- – «спільно» і έργον – що «діє»). Як стверджував Г. Гакен, автор сучасного трактування терміну, у таких системах відбувається резонансна взаємодія елементів формування нової енергетичної структури на рівні інформаційно-комунікативних зв'язків¹. У виконанні Олександром Козаренком творів Миколи Лисенка відбувалося народження феномену співтворчості, який випромінював резонанс поєднання енергій двох мистців і творив гармонію українського національного мистецтва.

Ця гармонія дарувала нам щастя спілкування з великим творцем, з його мистецтвом у різних амплуа, створювала незабутнє враження для всіх, хто був залучений в орбіту його унікального таланту і професіоналізму, залучав до спільного пошуку національного музично-мовленнєвого ідеалу краси і гармонії.

¹ Hermann Haken. Synergetik. Springer-Verlag, Berlin; Heidelberg; New York, 1982. ISBN 3-540-11050-X.

Ігор Задорожний,
кандидат мистецтвознавства,
доцент Мукачівського державного університету,
м. Мукачево

ШТРИХИ СПОГАДІВ

Усвідомлення творчої діяльності митця – це завжди пошук відповідей на складні філософські питання. У звичному плінні життя досить складно зрозуміти місію обраних... Та чи вдається все врахувати ?

Пориначи у спогади про зустрічі з Олександром Козаренком, спілкування на міжнародних наукових конференціях у Львівській національній музичній академії ім. М. В. Лисенка, в Унівській Лаврі, в Українському Католицькому Університеті, у пам'яті постає його наповненість оптимізмом, динамікою, рухом, та, водночас, стриманість і тактовність, внутрішній аристократизм, повага до співрозмовника, глибока ерудиція у складних філософських питаннях музичного буття.

Згадується його доброзичливість та підтримка у наукових дослідженнях, особливо на завершальному етапі написання мною дисертації у 2007 році, слушні поради та рекомендації на кафедрі музичної медієвістики та україністики ЛНМА ім. М. В. Лисенка.

О. Козаренко володів природженим даром глибокого розуміння тонкощів національної музичної традиції, трактування її сакральної складової, торував нові шляхи відродження давних пластів української духовної музики.

Незбагнений промисел Творця ...

Яка незбагненна втрата...

З пошаною до творчої постаті митця, пам'ятаємо, настроюємось на необхідну частоту та звіряємо свій рівень буття...

Романна Затварська,
старша викладачка ДМШ №2 імені Василя Барвінського, Лауреатка
Всеукраїнської премії імені Івана Котляревського в галузі театрознавства,
м. Івано-Франківськ

ЗАВЖДИ БАЖАНИЙ І НЕЗАБУТНІЙ!

Хто хоч раз бігло або глибше і триваліше зустрічався з Олександром Козаренком, не зможе забути приязну атмосферу спілкування і дотику до його широкої палітри знань та ерудиції.

Дух митця, який одухотворений і одержимий мистецтвом: чи то музика, чи театр, поезія чи творці-автори з минулого, чи сучасності...

Умів бути цікавим і змістовним, бо це його суть. Великий коломиянин, котрого знали не лише у його колисковому місті, а й далеко – високо – широко у світі.

Пригадую... 30 квітня 1989 рік. Коломия. Вечір – зустріч «Театр піднімає завісу» – це справді урочиста подія в театральному житті міста, бо через довгих

тридцять років відродився в оновленому складі той незабутній коломийський драмтеатр, який закрили 1962 року.

До цієї знакової дати колектив театру, який в 1990 році очолив народний артист України Дмитро Чиборак, готував прем'єру Першого театального сезону (його ж інсценізація і постановка) «Камінний хрест» за В. Стефаником.

Це було питання честі, з чим гідно всі справилися. Художник Сергій Зінець, він же автор меморіальної дошки О. І. Озаркевичу, що на фасаді приміщення театру, яку, до речі, урочисто відкривала заслужена артистка України Оксана Затварська. А композитор Олександр Козаренко влучно задіяний до співпраці. Його музика колоритна, органічна до дійства. Навіть не уявляю, щоб хтось інший цю роботу міг би зробити. А в день прем'єри композитор скромно сидів у залі. Вистава мала надзвичайний успіх.

Він був присутній на репетиціях, корегував окремі епізоди, спостерігав. Пізніше в театрознавчому журналі «Просценіум», №1–2 за 2004 рік Маестро у своїй статті «Діаманти в оправі малих сцен» згадував про роботу актора Юрія Тодоріва в ролі Дідуха та спеціально запрошеної на роль Максимихи заслуженої артистки України Оксани Затварської над однією з мізансцен у цій виставі, звертаючи увагу на точкові психологічні моменти. Звичайний робочий етюд, який відточували і шліфували безліччю повторень. І композитор знав цьому ціну.

Людина, яка любить і присвятила своє життя мистецтву в особі Олександра Козаренка, є митцем високого гатунку – як композитор, критик, піаніст, виконавець, мистецтвознавець з усіма належними статусами доктор, професор...

Пригадую... Його авторський концерт у стінах обласної філармонії. Він вийшов на сцену під авансові оплески, бо публіка заздалегідь знає, за що буде вдячна. Олександр Козаренко знав це філармонійне приміщення як в минулому обласного драмтеатру імені Івана Франка. І як великий театрал почав свій виступ словами, що і йому велика честь тут виступати, бо в цих стінах і досі витає дух славної артистки його землячки Оксани Затварської. Потім під оплески підійшов до інструменту. І скільки б він не грав, завжди було мало, щоб вгамувати свій слухацький апетит, хотілось ще і ще. Бездоганна піаністична техніка і виконання, емоційна жива наповненість, свіжість народних і гуцульських мелодичних та ритмічних зворотів ставить його музичний доробок поряд імені всенародного улюбленця Анатолія Кос-Анатольського.

Пригадую... 18 травня 2012 року, Івано-Франківськ. Олександр Козаренко запрошений очолити державну екзаменаційну комісію на всіх кафедрах Навчально-наукового інституту мистецтв Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

І, будучи в нашому місті, він виявив бажання у міжекзаменаційний час відвідати О. Затварську. Згадав, не забув... Мама дуже добре пам'ятала Сашка ще з роботи над «Камінним хрестом», була дуже вдячна і чекала.

Чекали вдома ми всі. Мама була лежача, але ту хвилину зустрічі потрібно було бачити: він не стояв, він присів на коліна, обійняв і цілував руки, пригорнувся до плеча, наче ще хотів бути сином. Ми були зворушені до сліз. А мама читала свої улюблені знамениті поезії І. Франка «Якби ти знав, як много важить слово», Д. Павличка «Коли ми йшли удвох з тобою», Л. Петлюри «О прапор наш», Т. Шевченка, Лесі Українки. У кімнаті була свята тиша двох талантів, двох поколінь...

Пригадую... Вересень 2022 року, Коломия. За столиком у відкритому кафе біля театру сиділи двоє: Олександр Козаренко та Лариса Кадирова. Мене з сестрою запросили сісти. Розмовляли на загальні теми. Олександр не був говіркий, ба, навіть, сумний. Сказав, що тепер постійно мешкає в Коломиї. Ми розпрощалися.

Тоді ми бачились востаннє.

Все дуже свіже, незабутнє і так близько дотичне, ніби він і далі з нами.

Не можу про нього говорити, згадувати і думати в минулому.

Блискавично Коломийщина відгукнулася, щоб міській філармонії присвоїти ім'я славного земляка і цим вшанувати видатну постать митця.

Від себе ще додаю, що було б дуже доречно на фронтальній стіні приміщення помістити барельєф композитора, щоб при вході завжди зустрічав своїх слухачів його світлий образ.

Дзвінка Калинець-Мамчур,

*еколог, кандидат біологічних наук, доцент, завідувачка кафедри екології
Львівського національного університету
імені Івана Франка, громадська діячка,
м. Львів*

Сашко, тяжко без Тебе...

Згадую наші розмови, мрії, захоплення. Скільки ще було задумів і прагнень! Твій оптимізм і біль, які переплелися останніми роками, Твої очі, що інколи пронизували до мурашок...

І ТАЛАНТ, за який Тобі особливо вдячні...

На згадку фото з нашого університетського життя, з нашої молодості.

Твоя спрагла творчого і геніального неспокою душа вже Там...

Молися за нас, за Україну. А ми – за Тебе. Прощай, друже!

Ганна Карась,

*доктор мистецтвознавства, професор Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника,
Заслужений працівник культури України, член НТШ,
член Національної Спілки композиторів України,
лауреат обласної премії ім. Д. Січинського,
м. Івано-Франківськ*

КИТИЦЯ СПОМИНІВ ПРО МОГО НЕЗАБУТНЬОГО ОПОНЕНТА

Мої перші спогади про Олександра Володимировича Козаренка пов'язані з організацією концерту Народної артистки України, лауреата Міжнародних конкурсів, професорки Лідії Шутко (скрипка), лауреата Всеукраїнського конкурсу піаністів ім. М. Лисенка, професора Олександра Козаренка (фор-

терпіано) та лауреата Міжнародних конкурсів Остапа Шутко (скрипка) в Івано-Франківську, ініціатором якого було Івано-Франківське обласне товариство імені Ріхарда Вагнера під головуванням викладачки музичного училища ім. Д. Січинського Тетяни Казарцевої. Він відбувся 11 березня 2002 року в залі обласної філармонії (тепер імені Іри Маланюк). На світлинах Сергія Крещенського із мого приватного архіву збереглася неповторна атмосфера цього концерту, цього високого еталонного зразка виконання музики.

Коли я розпочала роботу над своєю докторською дисертацією, то брала участь у наукових конференціях у Львові, де слухала виступи Олександра Володимировича. Ставши членкинею Наукового товариства ім. Шевченка, я отримувала запрошення брати участь у засіданнях музикознавчої комісії, яку очолював О. Козаренко і з великою радістю і хвилюванням брала участь у цих засіданнях, оскільки його авторитет як науковця був для мене, як і для багатьох інших, недосяжним.

Коли я завершила свою докторську дисертацію, постало питання про опонентів. Спеціалізована вчена рада Національної академії керівних кадрів культури і мистецтва під головуванням доктора мистецтвознавства, професора Валерії Дмитрівни Шульгіної призначила мені зірковий склад опонентів: доктора мистецтвознавства, професора Самойленко Олександр Іванівну (Одеська національна музична академія ім. А. В. Нежданової, проректор з наукової роботи, завідувач кафедри історії музики та музичної етнографії), доктора мистецтвознавства, професора Козаренка Олександра Володимировича (Львівський національний університет ім. Івана Франка, декан факультету культури і мистецтв) і доктора культурології, доцента Жукову Наталію Анатоліївну (Національна музична академія України ім. П. І. Чайковського, професор кафедри теорії та історії культури).

І ось день захисту – 27 березня 2014 року. На Майдані чути запах горілих шин, на дзвіниці Києво-Печерської лаври – дзвонять дзвони, а я у страшенному хвилюванні: «Як пройде захист?».

Прибувають члени спецради, мої опоненти і стає спокійніше. Захист іде встановленим порядком. Настає черга опонентів. На трибуні – Олександр Володимирович Козаренко. Прочитавши обов'язкову частину відгуку, переходить до запитань і одне із них: «Чи, приміром, можна зарахувати до української емігрантської культури естрадну виконавську творчість Ірени Андерс (з дому – Ірини Яросевич, племінниці Н. Нижанківського, випускниці ВМІ ім. М. Лисенка, першої виконавиці творів Б. Весоловського, творчий псевдонім – Рената Богданська), яка по виїзді до Лондона стала «іконою стилю» польської еміграції в Англії, і тільки перед смертю почала признаватися до свого українства?».

Опонент відійшов від зачитання офіційного тексту відгуку і звертаючись до членів спецради і присутніх, розпочав півгодинну розповідь про життєві перипетії Ренати Богданської. Це була настільки захоплююча, образна і емоційно забарвлена, інформативно насичена промова, подана майже в детективному жанрі, що всі присутні заворожено слухали. Вона викликала жваве зацікавлення присутніх і коли завершився захист, то члени ради просили мого аспіранта Олега Чигера, який здійснював відеозйомку захисту, прислати їм цей виступ, щоб вони його ще раз послушали.

Слід відзначити, що О. Козаренко спирався на маловідомі тоді широкому загалу відомості, які пізніше будуть оприлюднені в книзі Ігоря Остаха

«Бонді або повернення Богдана Весоловського» (Київ: Дуліби, 2013). Це було свідченням доброї обізнаності О. Козаренка у різних сферах музичної культури, у т. ч. естрадної.

З того часу наші контакти стали ближчими і тіснішими. Коли була створена спецрада із захисту кандидатських дисертацій з теорії та історії культури у Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника, О. Козаренка запросили до її складу і два терміни він брав активну участь у її діяльності. Кожен приїзд Олександра Володимировича на захисти був святом для нас, адже його глибоко-філософські виступи слугували зразком для всіх.

Я щиро вдячна йому за підтримку дисертацій моїх аспірантів Р. Дзундзи, З. Рось, Л. Курбанової, У. Конвалюк, О. Чигера, які захищали їх в нашій спецраді.

29 червня 2016 року вістка про смерть від снайперської кулі учасника бойових дій під час війни на Сході України у складі добровольчих формувань оперного співака, соліста Паризької опери «Бастілія» Василя Сліпака приголомшила всіх і мене. Тому вирішила написати статтю до журналу «Музика», яка була опублікована у четвертому номері. З цієї причини взяла невелике інтерв'ю в О. Козаренка, яке використала в ній.

Коротка цитата з цієї статті: «Навчання (1992–1996) у Львівській державній консерваторії імені Миколи Лисенка (нині – Львівська національна музична академія імені Миколи Лисенка) у класі народної артистки України, професора Марії Байко дало співаку фундамент для творчого зростання. Саме в цей час відбулося його доленосне знайомство із композитором Олександром Козаренком, який так розповів нам про цю зустріч: «У 1994 році я написав камерну кантату «П'єро мертвопетлює» на слова Михайла Семенка для голосу, якого не існувало. Я почув його у сні. Йду коридорами консерваторії, у портфелі – новий твір, і чую як у класі Марії Байко хтось чудово співає «Ave Maria» Джуліо Каччіні. Заходжу в клас, знайомимосся і я запропонував йому вперше виконати мій твір. Через півроку у Львівській філармонії з успіхом відбулася прем'єра». Складність партії полягала в тому, що твору, на думку Ю. Чекана, властиві ознаки монологу, за допомогою яких характеризується трагічна самотність героя та роздвоєність його свідомості. Геніальним вираженням останньої стало використання контрасту кантилени контр-тенора у сопрановому регістрі та шепоту в баритоновому. О. Козаренко характеризує Василя Сліпака як надзвичайно детального в роботі, самостійного у вивченні творів, ідеального виконавця, володаря унікального голосу. «Це був видатний оперний виконавець із величезним діапазоном голосу, справжнього європейського рівня»¹.

Тож, О. Козаренко відіграв важливу роль у становленні молодого оперного співака Василя Сліпака.

Коли Ольга Коменда випустила у світ свою монографію про О. Козаренка, рецензентом якої я була, то я запропонувала провести її презентацію в Івано-Франківській обласній філармонії, взяла на себе функцію організатора і модератора, оскільки хотіла не тільки зробити приємне Олександровичу, а й донести до широкого загалу, що маємо цінувати таку творчу особистість. На цій презентації він не хотів слухати хвалебних од про себе і багато грав. Для широко кола поціновувачів академічної музики ми здійснили тоді запис передачі на обласному радіо.

¹ Карась Г. Недоспівана пісня... *Музика*. 2016. № 4. С. 37.

Олександр Володимирович запрошував мене і мою колегу – доктора мистецтвознавства, професора Віолетту Дутчак до рідної Коломиї – на науковій конференції в рамках фестивалю ім. А. Кос-Анатольського, які відбувалися в музеї Покуття. Пам'ятаю, як він здивувався, коли я проголосила доповідь не тему «Етос і ерос в житті Миколи Лисенка», яка пізніше була опублікована.

13 березня цього року у Коломиї відбулася презентація моїх крайніх чотирьох видань. Я дуже хотіла, щоб Олександр Володимирович сказав на ній своє вагоме слово, тішилася можливістю знову зустрітися, однак напередодні він зателефонував і сказав, що знаходиться в лікарні і не зможе прийти. Зворушливою для мене була його увага, коли мені передали від нього букет квітів, а після презентації він одразу ж подзвонив: «Як пройшла презентація? Як там моя Коломия Вас прийняла? Чи вручили Вам квіти від мене?». Ця турбота і увага були для мене особливо цінними в обставинах, в яких він перебував.

Останній його виступ на Міжнародній науковій конференції «Соціокультурна діяльність українок у ХХ ст.: вітчизняний та закордонний досвід (до 120-річчя від дня народження Лідії Бурачинської)» у Львівському національному університеті імені Івана Франка 15 березня цього року із темою «Український жіночий рух у контексті національного відродження наприкінці ХХ – початку ХХІ ст.: історіографія проблеми» мене вразив до сліз.

Я була запрошена до виступу на пленарному засіданні. Оскільки в цей же день у мене була презентація видання у Долинській музичній школі ім. М. Антоновича, то я попросила організаторів дати можливість мені виступити в числі перших, щоб встигнути вчасно виїхати в Долину. І ось моя черга, я приготувалася до виступу і тут модератор каже: «Перепрошуємо, Ганно Василівно, але ми надаємо слово для виступу...». І тут я вже нервую: «Кому ж так терміново треба виступити переді мною?». Модератор продовжує: «...доктору мистецтвознавства, професору Олександр Володимировичу Козаренку, оскільки він знаходиться в лікарні в Коломиї і зараз йому будуть ставити капельницю».

Тут підключається відео і прямо із лікарняної палати О. Козаренко, сидячи на лікарняному ліжку, говорить про жінок Галичини. Я була вражена його зовнішнім видом, механічно зробила скрін, який ніде не розміщала, оскільки сподівалася, що він скоро одужає і все буде гаразд. Отож, останній прилюдний виступ Олександра Володимировича був про жінок Галичини, яких він шанував.

У п'ятницю 17 березня зранку о 7 годині мене розбудив телефонний дзвінок: «Алло! Ганно Василівно, добрий ранок! Я вже в Івано-Франківську. Телефоную Вам з обласної інфекційної лікарні. Палата № 1. Для мене через Вас мають передати книжку, то прошу принести її мені до лікарні!». Я пообіцяла виконати його прохання, однак книжку, яку просив Олександр Володимирович, мені не встигли передати і наша остання зустріч не відбулася...

А 21-го Його не стало... 22-го з колегами ми їхали на парастас до Коломиї... Зайшовши до церкви, кинулася в вічі картина – посередині самотньо лежить, склавши руки Піаніст, Композитор, Музикознавець...

Талант, який міг ще так багато зробити і створити...

Недописана партитура життя...

Залишилося найцінніше – його твори і спогади...

Богдан Кіндратюк,
доктор мистецтвознавства, професор кафедри дизайну і теорії мистецтва
Навчально-наукового інституту мистецтв
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника,
лауреат обласної премії імені Василя Стефаника, дійсний член НТШ,
м. Івано-Франківськ

ШТРИХИ ДО ПОРТРЕТА ГЕНІЯ: У ПАМ'ЯТЬ ПРО ОЛЕКСАНДРА КОЗАРЕНКА (1963–2023)

Сонячним днем 22 березня 2023 року автор цих рядків крокував Львовом на засідання Музикознавчої комісії Наукового товариства імені Шевченка (НТШ). Хоч такі зібрання, зазвичай, відбуваються в корпусі факультету культури і мистецтв Львівського національного університету (ЛНУ) імені Івана Франка (як каже Юрій Ясіновський, «у Козаренка»), але спершу відвідав, за традицією, Львівську національну музичну академію (ЛНМА) ім. М. В. Лисенка. Тут ще перед порогом дізнаєшся про життя музики у світовому контексті, адже біля входу в Академію зустрічають меморіальні таблиці музичних Світил. За її давніми поважними дверми у вестибюлі світлини-портрети Героїв Небесної Сотні, далі зліва й справа – різноманітні афішні відомості про концертне життя Львова, повідомлення про лауреатські вершини здобувачів і здобувачок вищої музичної освіти й випускників/випускниць ЛНМА ім. М. В. Лисенка на різноманітних за масштабом конкурсах, їхні концерти в стінах alma mater, її насичене життя тощо.

Аби впевнитися, що таки нині відбудеться зібрання, на яке вчасно доїхав зі Станиславова (так по-давньому називав Івано-Франківськ О. Козаренко) і місце мого повідомлення серед інших, відразу відшукав оголошення стосовно засідання Музикознавчої комісії Березневої наукової сесії НТШ. Повідомлялося, що подія відбудеться у аудиторії імені Леся Курбаса, початок о 14 год. згаданого корпусу ЛНУ ім. І. Франка; до перерви заплановано головування О. Козаренка, секретарка Оксана Гнатишин. Після доповідей передбачалася презентація нових видань дійсних членів НТШ Ю. Ясіновського (наук. ред., «Супрасльські кантики кінця XVII століття – пам'ятка василіанської церковної музики». Львів, 2022) й О. Козаренка («М. Лисенко – творець національної музичної мови». Коломия, 2023). На душі спокійно, упевнений у собі, хоча б тому, що цього разу текст виступу мав надрукованим. Продовжив знайомство з оголошеннями на протилежному боці вестибюля. Першим, яке потрапило в очі, була звістка чорним шрифтом на білому тлі про смерть Олександра Володимировича... Моментально згадалося чимало про усопшого; те, що зумів і запізнився зробити з ним, біля нього й для нього.

Познайомитися з О. Козаренком міг далеких 1990-х, коли пробував розробляти педагогічні засади нових підходів до сприймання музики, зокрема, як одного із засобів формування культури спілкування майбутніх педагогів і педагогинь. Для цього вивчав творчість українських композиторів і композиторок, зокрема проводив їх анкетне опитування (його допомогла розробити кандидатка психологічних наук Світлана Литвин). Під час консультації в музикознавиці Світлани Лещишин (співробітниця тодішнього Івано-Франківського обласного науково-методичного центру культурно-просвітницької роботи) довідався про

композиторів/композиторок, у творчості яких виразно вчуваються особливості української музичної мови. Серед львівських композиторів, як пригадую, порадила звернутися, передовсім, за інтерв'ю до молодого, але вже відомого, О. Козаренка. Прикро, що Львів тоді був для мене ще дещо чужим, тому легше було поїхати до творців/творчинь музики у Київ, зустрітися з франківськими, іншим розіслати свій питальник у містечка й міста України. Статтю поспішив опублікувати в першому номері нашого Вісника мистецтвознавство, щоправда, без опитування львів'ян¹. Після ближчого знайомства з О. Козаренком, мав намір узяти в нього інтерв'ю як композитора, порівняти його міркування із зібраними давніше. Але не судилося...

Зустрівся вперше віч-на-віч з Олександром Володимировичем чи не тоді, коли на моїй заяві до адміністрації ще Львівської музичної академії ім. М. В. Лисенка потрібний був його підпис як проректора з наукової роботи. У розкішному, на мій погляд, кабінеті управлінця знаного музичного вишу для завірення мого звернення потрібна була авторучка. Її в посадовця відразу не знайшлося, то я швидко запропонував свою. Після ритуалу підписування, із периферійною запопадливістю, запропонував залишити в себе цей маленький дар «зі Станиславова, як однієї з колишніх столиць ЗУНР», але проректор рішуче відкинув таку спробу задобритися.

Потім бачилися у Львівській Богословській Академії (ЛБА), згодом – Український Католицький університет (УКУ), на традиційних методологічних семінарах в Інституті Літургійних Наук (їх організовував його директор Ю. Ясіновський)². На таких зібраннях, як і наукових конференціях, що проводилися тут, часто виступали запрошені науковці й науковиці (академік Ярослав Ісаєвич (1936–2010), доктор історичних наук Олег Купчинський, докторка мистецтвознавства Олександра Цалай-Якименко (1932–2018), доктор історичних наук Ігор Сkochиляс (1967–2020), видні науковці з діаспори та ін. Вони допомагали окреслити у свідомості дослідників-початківців, зокрема майбутніх докто-

¹ Кіндратюк Б. Вивчення особливостей сприйняття сучасними композиторами власних творів як умова глибокої взаємодії з ними. *Вісник Прикарпатського університету: мистецтвознавство* / гол. редкол. Михайло Фіголь. Івано-Франківськ, 1999. Вип. І. С. 118–125.

² Докладно про зміст таких зібрань у ЛБА, УКУ див. у занотованій хронології тамтешніх науково-мистецьких подій: Наукова хроніка. 1999–2001. *Καλοφωνία/Kalophonía* : наук. зб. з іст. церков. монод. та гимнограф. / наук. ред-ри Крістіян Ганнік, Юрій Ясіновський]. Львів: Вид-во ЛБА, 2002, ч. 1, С. 393–395 та наступні числа. Саме з такого підрозділу цього збірника дізнаємося про те, що в рамках наукової конференції та урочистостей з нагоди 250-ліття від дня народження Дмитра Бортнянського (1751–1825) 8–13 грудня 2001 року, увечері першого їхнього дня «в залі Львівського університету відбувся концерт із творів композитора за участю Оперної студії Музичної академії, фінальним акордом якого було блискуче виконання Олександром Козаренком концерту для фортеп'яно з оркестром» (Там же, с. 395). Із другого числа збірника ця його складова називалася *Наукова хроніка Інституту літургійних наук*. Тут і в підрозділі *Видання Інституту Літургійних Наук та у співпраці з Інститутом Літургійних Наук* час від часу натрапляємо на прізвище цього митця та науковця. Серед видань 2002 року згадано: «Козаренко О. Острозький триптих / перед. слово і біогр. Юрій Ясіновський ; ред. Богдан Борисенко [= Пам'ятки церковної музики, 2 / Інститут Літургійних Наук ЛБА]. Львів 2002. 15 с., ноти» (*Καλοφωνία/Kalophonía* : наук. зб. з іст. церков. монод. та гимнограф. [наук. ред-ри Крістіян Ганнік, Юрій Ясіновський]. Львів: УКУ, 2016, ч. 8, с. 316).

рок мистецтвознавства Ганни Карась, Наталії Сиротинської, Уляни Граб, доктора наук Юрія Медведика (1963–2020), кандидата мистецтвознавства, відомого знавця церковної музики та хорового диригента Ігоря Задорожного (викладач вишу із Закарпаття) й багатьох інших науковців-пошукувачів і пошукачок, шляхи продуктивних дослідницьких студій у час відродження українства, у пору нового етапу розвою його мистецтвознавчих студій. Звісно, запам'яталися сміливі, новаторські, не завжди відразу мені зрозумілі, міркування стосовно філософії музики О. Козаренка¹, усвідомлювалася непересічність його наукового й мистецького таланту, вражала харизма. Під дією таких узагальнень у розмові з Ю. Ясіновським автор цієї статті спробував підсумувати свої враження стосовно значимості обдарувань Олександра, відзначити його талановитість у всьому, однак Юрій Павлович краще уточнив реплікою: «Він – геній!».

Передовсім для мене стали вельми корисними результати наукових розвідок О. Козаренка². Із них черпав потрібний матеріал до підрозділу своєї монографії стосовно відображення дзвонів і дзвонін в українській композиторській творчості³. Водночас праці львівського науковця служили взірцем обізнаності їх ерудованого автора в мистецтвознавчій проблематиці, результатах життєдіяльності творців музики тощо.

Так чи інакше О. Козаренко став прикладом для наслідування. Запам'яталося давніше засідання музикознавчої комісії НТШ, на якому, загалом, ще молодому науковцю, вручили посвідчення дійсного члена Товариства. Звісно, це стало певним науковим орієнтиром, зокрема для мене, значно старшого за віком. Водночас добре усвідомлювалося, що Олександр Володимирович, як особистість, обдаруваннями та їхнім проявом на порядок, а то й декілька вищий і недосяжний. Але стимул працював. Він спонукав до правильного вибудовування орієнтирів, прагнення бути хоч би в чимось подібним на нього.

¹ Див., приміром: Козаренко О. Філософія музики як університетська дисципліна. *Записки Наукового товариства імені Шевченка*. Т. ССLXVII : Праці Музикознавчої комісії / ред. Олег Купчинський, упоряд. Оксана Гнатишин. Львів, 2014. С. 28–37.

² Козаренко О. Деякі тенденції розвитку національної музичної мови у першій третині ХХ століття. *Українське музикознавство*. Київ, 1998. Вип. 28. С. 144–153. Його ж. «Семантична гра» в музичній мові Василя Барвінського. *Василь Барвінський і українська музична культура* : ст. та матер. святкової академії з нагоди 110-річчя від дня народження В. Барвінського (16 березня 1998 р.). Тернопіль, 1998. С. 31–35; Його ж. Національна музична мова в контексті постмодернізму. *Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка : мистецтвознавство* / ред. Олег Смоляк. Тернопіль, 1999. № 2. С. 9–16; Його ж. Музична мова Б. Лятошинського в умовах стратифікації національного музично-семіотичного процесу. *Українське музикознавство* / упоряд. Іван Котляревський. Київ : НМАУ ім. П. Чайковського, 2000. Вип. 29. С. 116–124; Його ж. Феномен української національної музичної мови / Наукове товариство імені Шевченка. Львів, 2000. 286 с. (Українознавча бібліотека НТШ, чис. 15); Його ж. Сакральна творчість українських композиторів ХХ століття в контексті національних музично-семіотичних процесів. *Українське музикознавство* / упоряд. Іван Котляревський. Київ : НМАУ ім. П. Чайковського, 2001. Вип. 30. С. 138–150 та ін.

³ Кіндратюк Б. Відображення дзвонів і дзвонін в українській композиторській творчості. *Його ж. Дзвонарська культура України* : моногр. / наук. ред. Юрій Ясіновський. Івано-Франківськ : Вид-во Прикарпат. нац. ун-ту ім. В. Стефаника, 2012. 898 с. + CD. (Історія укр. музики: Дослідження, вип. 19 / Ін-т українознав. ім. І. Крип'якевича НАН України). С. 638–682.

Пригадується поїздка зі студентами/студентками академгрупи МПВ-31 у Львів на одну з прем'єр О. Козаренка. Наш «культпохід» організував третьокурсник Роман Григорів (*1984) – майбутній відомий композитор, музикант, диригент, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка (2020), а тоді вельми неординарний здобувач вищої освіти на музичному відділенні Навчально-наукового інституту мистецтв нашого вишу. Як пам'ятає Р. Григорів, якраз у перші два роки його композиторського самовдосконалення (до переїзду в Київ) були вельми корисними консультації саме в О. Козаренка. Йому після концерту було вельми приємно вислухати слова вдячності гостей з Івано-Франківська¹.

Пощастило взаємодіяти з О. Козаренком не тільки в час спільної участі у наукових зібраннях, у процесі опрацювання його мистецтвознавчих праць чи сприйняття музичних творів або композицій інших авторів у його виконанні, а й у час тривалої спільної роботи в спеціалізованій вченій раді із захисту кандидатських дисертацій при Навчально-науковому інституті мистецтв нашого університету. Тут зауважив ще одну привабливу рису Олександра, а саме прагнення допомогти науковцям-початківцям, підтримати їх; довіра до написаного ними, іноді, навіть, на шкоду своєму іміджу. Може тому О. Козаренко поставив підпис під невеликою своєрідною Передмовою-рекомендацією у вельми слабкій публіцистичній спробі львів'янки Іоланти-Анни Чушенко розказати про дзвони та їхню музику². Любив фотографуватися зі своїми аспірантками. Заразом вимогливо ставився, приміром, до ідей, які виносилися на захист, у виступах під час дискусій фундаментально й блискуче аргументував свою наукову позицію. Іноді вгадувалося, що при голосуванні за присвоєння наукового ступеня позначку «проти», мабуть, поставив Козаренко. Особливо його педантичність відчувалася в написаних музичних композиціях.

Із Олександра Володимировича були вже добре візуально знайомі після засідань методологічних семінарів у музикадемії чи УКУ, але як науковець, я ще не був ним, мабуть, належно оцінений. Як вважаю, добре привернув до себе увагу О. Козаренка в такій іпостасі під час одного із засідань спецради, на якому захищався його аспірант із Тернопільщини з окресленням її музичної культури. Мною було висловлене слушне зауваження стосовно потреби декомунізації дисертації, адже в роботі не згадувалася така важлива, багато в чому визначальна для української культури складова, як дзвонарство. Після цього випадку, певно, краще запам'яталася моя скромна персона. Саме завдяки Козаренку, після відповіді на його запитання, яку наукову проблему розробляю, він для себе вголос уточнив: «Ага, органологія». Після цього в моєму розмислі краще закріпилося, що кампанологія – це, передовсім, складова наукової галузі, яка вивчає музичні інструменти (їх будову, форму, матеріал, способи виготовлення, акустично-тембральні характеристики та ін.).

Моє прагнення підносити рівень захистів дисертацій у нашій спецраді завдяки прискіпливому ставленню до робіт, що розглядалися, оцінювалося

¹ День запам'ятався ще тим, що наша група екскурсантів/екскурсанток уже сиділа у вагоні поїзда й із хвилюванням очікувала Романа. Він пробрався до нас уже коли потяг рушив до Львова. Причиною затримки Р. Григоріва стало перекриття міліцією вулиць у Франківську через те, що в тодішнього претендента на посаду президента Віктора Януковича біля нашого вишу (вул. Т. Шевченка) влучили курячим яйцем.

² Козаренко О. Дзвін як невід'ємний атрибут церковного священнодіяства. Чушенко І.-А. *Феноменологія дзвону*. Львів : Край, 2008. С. 7.

двоєко. Дехто зі здобувачів/здобувачок пускали наївну поголоску, що, буцім то, їх «валять». А О. Козаренко ж під час перерви чи то схвально, чи з деяким відтінком осуду моєї поведінки оцінив її так: «Ну, Ви, як Юрій Ясіновський на захисті [дисертації] завжди маєте зауваження». Звісно, приємно було почути таку високу оцінку моїх намагань.

Щоправда, не всі мої виступи сприймалися О. Козаренком позитивно. У соту річницю листопадового зриву у Львові й проголошення Західно-Української Народної Республіки (1918–1923) при озвученні моїх міркувань стосовно її музики на засіданні музикознавчої комісії НТШ (відбувалося в Музично-меморіальному музеї Соломії Крушельницької у Львові), я чимось дратував головуючого п. Олександра й він не раз просив мене завершувати виступ. Або тому, що поспішав вчасно закрити засідання, чи тому, що текст свого повідомлення у вигляді ксерокопії газетної статті про музику ЗУНР я вже роздав присутнім¹, чи, як згодом сказав Ю. Ясіновський: «На жаль, Ваші виступи за змістом дуже цікаві, але часто викладаються з поспіхом, суєтливо і через те викликають певну негативну реакцію»². Уже причину не дізнаюся в О. Козаренка, але така виховуюча для мене «педагогічна ситуація», створена ним, ще раз спонукала до розмірковувань, кращої підготовки наукових повідомлень, їх озвучення.

Пощастило побувати на концерті О. Козаренка, коли виконавець-віртуоз гастролював містами України із популяризацією творів українських композиторів-класиків. Щоправда, Маєстро було вельми прикро, що я навернувся йому на очі після виступу (при виконанні одного з творів трапився невеликий огріх-павза), тому вираз обличчя Артиста свідчив, що за неї йому вельми прикро. Подібний стан переживав і я, але вже за те, що був присутній при цьому.

Одна з останніх наших зустрічей із Козаренком трапилася чи не восени 2021 року. Він приїхав із Києва на одне із засідань нашої спецради й ми випадково перед цим побачилися біля університету та зайшли потішитися кавою в сусіднє кафе. Утомлений після ночі в поїзді, але натхненний зустріччю зі столичними студентами-коломиянами й коломиянками, Олександр Володимирович із захопленням розповідав про феєричне перебування в Києві, згадав свій концертний виступ у Національній музичній академії імені П. І. Чайковського, теплий прийом, спілкування із багатьма тамтешніми знайомими.

Варто зауважити, що О. Козаренко пишався тим, що він із Коломиї, завжди це підкреслював. При одній із зустрічей подарував невеличкий буклет про стаціонарний кар'єр в улюбленому місті. Ці відомості стали в нагоді при написанні рецензії на працю лучанки-кампанологині Галини Марчук. У відгуку на її значиму книгу висловив слова вдячності п. Олександрю за такий презент³. На згадане вже засідання Музикознавчої комісії, яке через хворобу Козаренка

¹ Кіндратюк Б. Під музику дзвонів займали українські військові загони 1 листопада 1918 року стратегічні об'єкти у Львові. *Галичина*. Івано-Франківськ, 2018ю 1 лист. С. 18.

² Приватний архів автора.

³ Кіндратюк Б. Літопис відродження дзвонарства в Україні. Рецензія на книгу Галини Марчук *Дзвони: повернення до витоків* / [Розчинитись у передзвоні : передм. Мирослави Новакович]. Луцьк : Волиньполіграф, 2019. 280 с., 104 с. іл. *Українська музика* : наук. часоп. / засн. АНМА імені М. В Лисенка; гол. ред. Люба Кияновська. Львів, 2022. № 1(43). С. 113.

готував теж коломиянин Ю. Ясіновський, привіз ксерокопію своєї опублікованої рецензії. Сподівався, що вже виздоровів і подарую її відбиток.

Вельми вдячний О. Козаренку за рекомендацію мене 12 жовтня 2021 року в дійсні члени НТШ. Прикро, що на засідання Музикознавчої комісії, на якому, завдяки протегуванню його голови, мене репрезентували в дійсні члени Товариства, я вчасно з Івано-Франківська не потрапив. Але гіркота в душі із-за цього компенсувалася втіхою від сприйняття творів концертної програми з творів українського фортепіанного бідермаєра в блискучому виконанні Олександра Володимировича¹. Свій феєричний виступ у залі Львівської національної філармонії імені Мирослава Скорика (1938–2020) Маєстро присвятив пам'яті Стефанії Павлишин (1930–2021), яка теж народилася в Коломиї. Після вражаючого концерту вдалося першим піднятися до нього в кімнатку на другому поверсі й подякувати за все. Швидко зійти сходами вже заважав потік шанувальниць і шанувальників таланту виконавця.

Після деяких засідань спецради, чого гріха таїти, її членів запрошували на фуршет. Яюсь так траплялося, що, зазвичай, роль тамади мимовільно брав на себе Козаренко. Тут по-особливому розцвітали його лідерські якості, здатність до згуртування, вчасно промовлене дотепне слівце, почергове характерне запрошення до слова, прояв шанобливої уваги до дівчат і жінок тощо.

Побачивши мене в капелюсі міг жартівливо окликнути: «Полковник!». Називав при фуршетах, зокрема, тоді, коли надавав слово для виголошення тоста: «Професор». Мені, звісно, було прикро таке чути, оскільки Олександр мав би відати, що я тільки доцент... Але хто-зна, може в таких зверненнях я не чув пошанівкових інтонацій?

При підготовці т. зв. скопусівської статті², присвяченої проблемі імітації звучання чи використання дзвінків і дзвонів у композиторській творчості О. Козаренка, вирішив, передовсім, зателефонувати йому, як обізнанішому із результатами композиторської діяльності в Україні, розпитати про нові твори з елементами дзвонарського мистецтва. Звісно, Олександр Володимирович радо відгукнувся та, з притаманним йому почуттям гумору, каже: «Почнемо з великих» і... називає свої твори. Для подальшого нагромадження матеріалу я з приємністю по декілька разів переслухав чимало його композицій, переглядав інтерв'ю в соціальних мережах, проникнувся звучанням творів генія. Завдяки цьому вдалося зібрати певний матеріал, більш духовно зріднитися з О. Козаренком. Сподівався доповнити нагромаджені відомості з його перевиданої праці про національну музичну мову.

За роки тривалого мого наукового консультування в Ю. Ясіновського він навчив уникати в працях суперлативів. Але після опублікування в нашій обласній газеті *Галичина* вдалої, украй потрібної, доречної мистецтвознавчої роз-

¹ Цікаво, що з програмою *Година українського фортепіанного бідермаєра* О. Козаренко успішно гастролював містами України.

² Для таких публікації часом не вистачає таланту й часу, чи \$ 200, або того й того. А якщо ще при цьому розумієш, що якісь мудрагелі в нашому Міністерстві освіти та науки мимовільно сприяють збагаченню частиною наших зарплат редакцій закордонних видань, то ще більше зникає бажання творити.

відки Ігоря Глібовицького в сороковини смерті О. Козаренка¹, яку я відразу надіслав Юрію Павловичу, він негайно написав «Дуже дякую!».

Насамкінець прошу в усопшого пана Олександра пробачення... за, ніби, спробу «погрітися» у променях його слави. Адже мимохідь виходить так, що при викладі спогадів про геніальність Козаренка, буцім то, підвищуєш свою невелику персону. Може, це отримало б його негативну оцінку? Але така особливість подібних наукових пам'яток зі сфери документалістики. А як інакше описати гармонійне поєднання одною особою різних соціальних ролей: велич знаного композитора, відомого дослідника, піаніста-віртуоза, улюбленого професора, успішного наукового керівника аспірантів/аспіранток, вельми мудрого співрозмовника, запального тамади, громадського діяча, доброї людини?

Вічна Йому пам'ять!

Ірина Ключковська,

*солістка Львівської національної філармонії імені Мирослава Скорика,
м. Львів*

ЦЕ БУВ ЧАС СПІВТВОРЕННЯ

Олександр Козаренко залишив особливий слід у моєму серці. Він прийшов у моє життя з молитвою «Богородице Діво». Особлива, сповнена трепетної любові, щирої віри та безмежної надії, вона щоразу народжує в моїй душі справжнє Боже Диво. Згодом, я мала велику честь та приємність виконувати її у супроводі самого композитора.

Нас познайомила Надія Андріївна Кос на фестивалі ім. А. Кос-Анатольського у Коломиї. Галантний, усміхнений з прекрасним почуттям гумору і живою цікавістю до співрозмовника. Геніальний композитор, Людина надзвичайного розуму і таланту, він взяв мене під руку і ми одразу спілкувалися як давні приятелі... Пізніше ми з приємністю зустрічалися у Коломиї, Івано-Франківську, Львові.

У 2018 р. був здійснений запис альбому «Фантазії» за підтримки УКФ (керівник Роман Дзундза), до якого увійшли усі камерні вокальні твори Олександра Козаренка та частина вокальних творів Анатолія Кос-Анатольського. Я виконувала їх у супроводі чудової піаністки та близької своєї подруги Мар'яни Самотос. З творами Анатолія Йосиповича я давно знайома і часто, із задоволенням, виконую їх у своїх концертах. А твори Олександра Володимировича стали для мене новим відкриттям. У них він відкрив для мене творчість двох сучасних українських мисткинь: поетеси Марти Томенко та письменниці Софії Майданської, а також по-новому дав мені можливість побачити і зрозуміти поезію Лесі Українки через цикл «Сім струн».

Поезія жінки через призму чоловічого погляду...

Три різні жінки, три різні світи, як можна було їх так тонко відчутти, зрозуміти та передати в музиці чоловіку. Незбагненно.

¹ Глібовицький І. In memoriam Олександра Козаренка. *Галичина*. Івано-Франківськ, 2023. 4 трав. № 18 (5677). С. 2.

Хвилюючим був час коли Олександр Володимирович вперше прийшов до нас на репетицію. Він легко та невимушено занурив нас у свій особливий світ почуттів та емоцій. Дозволив не боятись виходити за рамки, вільно творити, жити в музиці на повну, стрімко, сміливо, пристрасно, не озираючись назад. Коли у творі «На тарелі когутики» я зімітувала голосом кота і запитала чи можу я так зробити на записі, він не вагаючись погодився. Це був час співтворення, унікальний та безцінний. Тоді я зрозуміла, що його щедра душа з легкістю та довірою передає мені своє творіння, своє дитя.

А далі були запис, презентації, спільні поїздки, концерти у Львові, Коломиї, Івано-Франківську, Києві, Одесі. Завжди розкішні квіти та найкраща кава.

Це безцінний дарунок спілкування, щирого сміху, глибоких розмов і присутності у моєму житті великої Людини.

Адріан Кос (Adrian Kos),

*син композитора Анатолія Кос-Анатольського,
м. Торонто, Канада*

Ми не були близькими знайомими і бачилися коротко під час моїх приїздів на фестиваль в Коломию. Я час від часу дзвонив Сашкові з Канади, ми розмовляли про фестиваль, про події в музичному житті України. Одного літа я прийшов до Сашка у Львові, коли він був деканом факультету в університеті. Ми мали цікаву розмову, яку я записав на телефон. Я завжди вважав його не просто талановитим піаністом чи композитором. Він для мене завжди був геній на рівні Моцарта чи Баха. Вишукана аристократичність, якась довоєнна, навіть не польського часу, а скоріше австрійського. Часто про таких людей кажуть, що вони упередили свій час. Я б сказав, Сашко був надзвичайним поєднанням найкращого з того чудового довоєнного часу і якогось прекрасного майбутнього, надсучасного, яке тільки він напевно відчував. Сашко був надзвичайно ерудований і завжди цікаво і захоплююче розповідав про історію, музику, традиції, мистецтво загалом, вмів поєднати людей і події, Україну і світ. Його можна було слухати безкінечно. Завжди дотепно вплітав приказки і фрази на польській і інколи німецькій. Не виносив банальщини і примітивізму. У всьому він був на висоті, в словах, в манері спілкування і поведження. Таким людям завжди важко живеться в світі, а тим паче в сучасному. Я часто думаю, що мій тато був дуже подібним до Сашка по духу. Можливо те, що їхні мами були лемкинями, якимось їх єднає. Таким людям треба давати велику свободу дії і дозволяти творити. Бо виконавців багато, а справжніх мислителів, творців одиниці. Нажаль, не знайшлося йому відповідного місця ні у Львові, ні в Коломиї. Я щасливий, що в 2021 році спеціально приїхав влітку до Коломиї і зустрівся з ним. Він показав мені Коломию, ми мали цікаву прогульку містом. Він дуже любив Коломию і за роки фестивалю Коломия і для мене стала рідним містом. В грудні на фестивалі ми проводили разом кожен вечір. Пам'ятаю його цікаву розповідь про коломийку в просторі української культури в садибі Шухевичів в Тишківцях. Все, про що він говорив було цікаво.

Не уявляю наступного фестивалю без нього. Він уособлював його дух, своєю присутністю створював особливу атмосферу. Буде відчуватися його брак,

ніби чогось великого, світлого не вистачає. Обов'язково треба вплести в рамки фестивалю музику Сашка і згадати його на наступному фестивалі.

Чомусь люди так створені, що мову, мир, батьківщину по-справжньому починають цінувати, коли виникає загроза їх втратити. Так і з геніями – поки вони серед нас, їх в кращому випадку терплять. І тільки коли вони нас покидають, ми починаємо відчувати порожнечу навколо себе.

Спочивай з миром, дорогий Сашко.

Надія Кос,

*дружина композитора Анатолія Кос-Анатольського,
м. Львів*

ОЛЕКСАНДР КОЗАРЕНКО – ОСОБИСТІСТЬ У МУЗИЧНІЙ КУЛЬТУРІ ХХІ СТОЛІТТЯ

Не можу себе переконати, що не побачу Сашка на вулиці, у мене вдома, не будемо сидіти поруч у концертній залі, ділитися враженнями, не почую: «Я вже йду...».

Ще на початку березня 2023 року сказав по телефону: «Будемо сидіти разом і слухати мої «Страсті Христові», та, на жаль, слухала цей твір у Гарнізонному храмі Петра і Павла одна. Його запрошення весь час пульсувало, жило у мені. Я поставила поруч ще одне крісло – для Нього...»

Було тяжко на душі, відчувала жалобну атмосферу храму. Щодня там відправляють панахиду за воїнами, захисниками – Захисниками Української Землі. Багато там залишається болю і сліз.

Про Олександра Козаренка говорили ще у музичному училищі ім. С. Людкевича, в якому навчався у 1978–1982 рр. на фортепіанному відділі у п. Євгенії Агроскіної, як про обдарованого піаніста. Захоплювалися Його знаннями викладачі теоретичних дисциплін. Часто виступав з сольними концертами, в яких звучали Його композиції.

Після чотирьох років навчання постав вибір: «Де продовжувати музичну освіту? Московська чи Київська консерваторія?»

Анатоль Йосипович Кос-Анатольський пише лист-прохання солісту Большого театру у Москві Івану Козловському допомогти при вступі до консерваторії Олександрю Козаренку. В цей час українці були не бажаними в Московській консерваторії.

Тож, Олександр успішно складає іспити у Київську консерваторію ім. П. Чайковського на фортепіанний факультет і навчається у класі професора В. Воробйова, про якого згадував з любов'ю і синівською вдячністю впродовж життя.

І ось Коломия 1986 року.

Вшанування пам'яті Анатолія Йосиповича Кос-Анатольського, відкриття меморіальної дошки на будинку, в якому народився.

Перший музичний фестиваль імені Анатолія Кос-Анатольського.

Другий фортепіанний концерт композитора виконує лауреат Республіканського конкурсу піаністів ім. М. Лисенка Олександр Козаренко та симфонічний оркестр міського будинку культури, диригент – Михайло Цура.

Гучна подія у Коломиї!!!

Після закінчення фестивалю їду з Сашком в одному купе поїзда. Я – до Львова, Він – до Києва. Розмовляємо, приємно згадуємо події фестивалю. У вагоні тепло, втомлений Він заснув...

Я сиджу навпроти, люблюся енергією, щирим зацікавленням молодого хлопця. Скромно одягнений – в шапці-вушанці. Мені приходить думка – переді мною Великий Талант!!!

Фестиваль імені А. Кос-Анатольського відбувався щорічно, незважаючи на історичні події 37 разів.

Творчий задум подав Олександр Козаренко, порадившись з професором Юрієм Ясіновським, Згоджувався Сергій Іванович Козлов, керівники міського відділу культури, які постійно змінювалися. Найдовше Олександр співпрацював з Заслуженим працівником культури України п. Уляною Мандрусяк.

Хто зацікавиться історією найдовшого музичного фестивалю, рекомендую переглянути книжку «Музичний фестиваль імені Анатолія Кос-Анатольського в Коломиї», видання друге, доповнене з нагоди 30-річчя (Видавничо-поліграфічне товариство «Вік», Коломия, 2016. Наукова редакція, упорядкування, підготовка до друку та вступні статті доктора мистецтвознавства Олександра Козаренка та кандидата мистецтвознавства Любомира Лехника. Рецензенти: Алла Терещенко, член-кореспондент Академії мистецтв України, доктор мистецтвознавства, професор; Аліна Єфіменко, доктор мистецтвознавства, професор; Юрій Ясіновський, доктор мистецтвознавства, професор).

Впевнена, що немає міста в Україні, котре б могло похвалитися такою музичною подією впродовж 37 літ!

Пригадую, після важливих музичних конкурсів, фестивалів, фортепіанних концертів Олександр замовлявся в гості. Розповідав з захопленням і теплом у серці про зустрічі з відомими музикантами в Україні, Європі; про лекції в Українському Вільному Університеті у Мюнхені.

Професор, доктор мистецтвознавства, заслужений діяч мистецтв України, Лауреат державних премій України з композиції ім. Левка Ревуцького та Миколи Лисенка. Дослідник музичної культури України. композитор.

Не один музикант вдячний професору Олександру Козаренку, що керував його навчанням, був науковим опонентом при захисті кандидатських і докторських дисертацій.

Людина обдарована Богом Талантами. Композитор, автор досліджень на різні музичні теми.

Так багато був здатен зробити для музичної культури.

Велику втрату понесла Україна у ХХІ столітті.

Переглядаю відео з Олександром Козаренком і не можу згодитися, що Він відійшов у Засвіт. Там Він живий, діяльний, висловлює цікаві, актуальні думки.

Саша! Ти залишив повагу, світлий і теплий спомин про Себе у моєму серці.

24 квітня 2023 р.

Юлія Курташ-Карп,
поетеса,
м. Львів

ESTRAVAGANZA

Світлій пам'яті щирого товариша

Сум невимовний в часі магнолій,
видихни... І – засни.
Екстравагантний вихід бемолів
в колоратурі весни.
Саваном білим мерзне пелюстя.
Мертвопетлює П'єро...
Пил осідає на оперних люстрах,
як найвеличніше тло.
Серце – не серце. Кровії чаша.
Множиться водевіль.
Трагіки, звісно, – герої не наші.
Взятися їм нізвідкіль...
Стіни відвогли оком сецесій.
І остогид рояль.
Многостраждальне коло депресій –
за невідступний Грааль...
Оплески! Оплески! Оплески, люди!
Як завершальний поклін –
вийшов Маестро на суд життєлюбів.
І я – досі поруч із ним.
А на Олімпі – не до Ісуса!
Голос трембіт пригас.
Хтось же потішний умерти мусив,
щоб відболіти нас.

04 квітня 2023 р.

Юлія Курташ-Карп,
поетеса,
м. Львів

П'ЄРО, ЩО МЕРТВОПЕТЛЮЄ

Кажуть, пам'ять – складна річ, родичка правди, але не її близнюк. Вона, наче згасаючий світильник оповиває речі і тіні якимось особливим теплом тьмяного світелка, яке не загострює і не разить, а вивільняє найсокровенніше. «Тому, що немає імені у птиці, яка ширяє у небі – у моєї пам'яті немає дат» – писав Харукі Муракамі.

Мої спогади про Олександра Козаренка теж не обтяжені датами, бо час їх затирає зумисно, аби не спрощувати оптику Бога у дискурсі про безсмертні душі. Тонка матерія моїх рефлексій нагадує скорше кальянове кулко диму, що намагається протиснутися між паралелями ілюзії вічного тривання і при всій щільності потоку зберегти шарм невагомому видиху. А в цьому надлегкому кулку стільки екзистенційної драми, що вцілілому до Творця просто так не дістатися. Через те що інтуїтивне передбачення, що життя неосудне і є отим ніцшеанським народженням трагедії із духу музики...

Звісно, сьогодні нікого не здивуєш кальяновими посиденьками в центрі міста, але куражу до сповідальних інтонацій нестерпної легкості буття вони нам із Сашком таки додавали. Жереб названої сестри, після від'їзду його рідної сестри Віри зі Львова, я прийняла з превеликою охотою. Проте для двох творчих індивідуумів ця моя роля не обмежувалась лише домашніми зупками і лягумінами, ситуативно епікурейським колом друзів чи квітами в садку.

Сашко обожнював провокувати публіку. Пригадую, якось зателефонував і попросив скласти йому кумпанію на одному культурному заході. Але прийти я повинна була у строго чоловічому костюмі. На щастя, у мого Юрка їх було достатньо, аби виглядати стильно у богемній тусовці «старої дати». «Я аж ніяк не Шопен, – приколювався Маестро – але ти маєш нині зіграти Жорж Санд. Хай попліткують, якщо сучасна музика їм ріже вухо..» – завершив розмову Козаренко, явно позіхаючи в слухавку, бо любив «положитися» по обіді. Чорне і біле убранство П'єро у його тісно упакованому няниному куфрі терпляче чекало на вихід у люди... Задля того, аби нагадати присутнім, що нема нешляхетно витонченого життя, його повнота у духовному задоволенні передбачає і фактор духовної свободи, самочинного відхилення заради бодай тимчасового уникнення страждань при всякій спробі розчавити твою неповторність.

У Сашковому житті і у Сашковій передчасній кончині неозброєним оком прослідковується містичний фатум со-творення людського генія, адже талант і талан приречені конкурувати з Отцем за пальму першості у вияві любові на вістрі однієї маленької букви. «Сходи твого Олімпу проходять через Оливну гору» – сказав хтось із філософів у своїх розмислах про Бога та людське его. Велична церемонія похорону видатного композитора Олександра Козаренка в Коломиї якось оглушливо здетонувала в моїй свідомості цією сентенцією і розривала серце карильйоновим дзвоном крижкості самоствердження я-є-я у запізнілому визнанні душі праведної – душі української на бездомних орбітах свавільної фортуни. Однак справжність затамованої краси спроможна проявлятися і в найприкріших, і найстрашніших моментах нашого з вами існування, бо рука Господа не заблизько і не задалеко... Головне – вміти розпізнавати знаки. Коли на цвинтарі Сашину труну замурували у склеп, щось в гробарів не клеїлося і все випадало з рук. Аж раптом затремтіла ефіром скрипкова мелодія. Наче серед втаємничених, що обступили засипаний квітами гріб, промовляв через струни Антонич, транслюючи метафору про людську гідність в абсолютному я:

Закінчився концерт.
Лиш відгомін. Омана.
Кінець усьому смерть,
таємна і незнана.
І радісне й сумне минає все. Примара.
І Бог кладе мене, мов скрипку до футляра.

Переконана, що разом із його улюбленим Антоничем, була там і Соломія... У той кульмінаційний момент, під покровом весняного лісу, вона так виразно переспівувала солов'їні арії, що її неможливо було не впізнати у вузькому колі небайдужих йому душ. Відтепер вона стерегтиме його вічний спокій воскресальним хоралом дерев, які майже впритул підходять до родинного гробівця. Знаючи Сашка, розумію, що обране ним скорбне місце спочинку аж ніяк не було випадковим. Мало цього, воно було ще й драматично передбачуваним у задушливому театрі перевтілень того, хто насправді несамовито мертвопетлює. Пригадалося, як колись, у Львівському музеї-квартирі легендарної оперної Діви, з його уст вирвалось позасвідоме зізнання: «Біля такого вікна я міг простояти вічно...». Його вільний розум завжди кидав виклики і відчував умиротворення лише споглядаючи високі дерева і високі тіні... Всього за якихось два роки до смерті, Козаренко купив собі помешкання з розкішним видом на старий коломийський парк. Як бачимо, блукаючий античний дух естета не зрадив його ані в житті, ані в смерті. Закидайте мене камінням за цей поетичальний шизоаналіз, але це і є істинною транскрипцією спогадів, невід'ємним лібрето заупокійної ораторії на недописаних нотах його високої музики.

Із Сашком мене познайомила його старша сестра Віра, коли йому було заLEDVE вісімнадцять. Різниця у віці у нас складала неповних п'ять років. Нам до вокально-мистецької групи конче потрібен був свій композитор. Худенька постать блідого, виснаженого ботана і його підкреслена сурйозність при нашій першій зустрічі геть не надихала мене до подальшої співпраці. Більше того, цей занудний малий одразу попередив, що пісні він писатиме лише за умови якісної поезики текстів. З огляду на його вік це звучало для мене, як нечуване зухвальство. Але слава переможців студентських університетських фестивалів була такою бажаною, що я прийняла виклик. А уже на першій репетиції Козаренко зачарував усю нашу команду своєю невимушеною ерудицією, винятковим тактом та абсолютно професійним конструктивом. Наче явив нам сократівську правду – скажи, і я тебе побачу. Його помітна фізична і субтильна перевтома була нам хімікам-лірикам неабияк близькою. Дотичною до голубої крові каторжанина і чудодійника в одному флаконі. На цьому алхімічному ґрунті моя з ним приязнь і тривала до кінця днів.

Щоправда, дотепами у ті часи Козаренко не сипав. Може тому, що за восьмигодинну гру на роялі, щоденно усотував стільки всепроникної вселенської трагедії, що не мав сил від неї показово відбиватися. Не жартував він і вдома, був самовідданим маминим сином-відмінником: моментами – не від світу цього, моментами – неприховано егоцентричним. Його універсальний П'єро перебував у самому зародку свого артистичного нарцисичного начала, коли самозаглиблення не спричиняє болю, а лише – насолоду пізнання. Таким красивим я його і пам'ятатиму. Саме таким, яким відкрила для себе під час його першого авторського концерту у залі львівського музичного училища імені Станіслава Людкевича.

На прохання Сашка, мені випала честь бути ведучою цієї інтригуючої події. Її величність Слава уже придивлялася до юного обдарування з превеликою цікавістю. Викладачі його обожнювали, однокурсники – заздрили. З теплотою згадую, як він керував усім процесом нашого спільного виходу на сцену. У нього не було жодного бар'єру заходити на, так би мовити, жіночу територію і сто разів перепитувати чи не надто цокають мої підбори. Чи вимогливим голосом розказувати як я мушу бути вбрана. Мій строгий класичний

образ і його модерна музика повинні були творити атмосферу цілковитої гармонії, і я тут – зв'язуюча ланка. Великодушність старшого змусила мене підкоритися моменту істини, що мав настати. Музика була складна, публіка – дещо ошелешена, але вдячна. Його природність і органічність за роялем: трохи відкинута вбік голова із блідим лицем і пишною чорною шевелюрою, його довгі аж прозорі пальці і крилаті порухи рук над чорно-білою палітрою струн творили ту дивовижну магію самозгорання Митця, яку уже не забути ніколи. Це як несподіване проявлення звапнілої фрески на відвоглій стіні часу. Ціна майбутнього успіху прочитувалася тут усіма своїми правдами і кривдами. Його П'єро уже перероджувався у зародку аби зовсім скоро підсобити нести хрест носію абсолютного слуху.

Викладачі готували Козаренка до московської консерваторії. Звісно, туди гребли найкращих. Я не вникала у всі вступні перипетії. Але Сашко обрав над собою патронат київського неба. У нього була внутрішня потреба урівноважувати свою стихію, свою ностальгійну ще нерозпізнану тугу намоленою висотою дніпрового височині. Сашко переростав свою відшліфовану матрицю.

Припускаю, білий П'єро тоді потішно звівся на ноги, аби зробити свій перший прощальний реверанс Львову. Його улюбленою сценічною реплікою в безрозмірному балагані амбіцій та підсолодженій фальші послужила екзальтована ремінісценція: Наше – вам від Дон Жуана з Коломиї...

Довгих десять років ми практично не бачились. Збудуй себе самого, а потім впливай на душі тих, що у тебе є – стверджують філософи у напрямку кантівського імперативу. Наше покоління будувало себе 24/7. Без Google і подкастів, будили своє ДНК одержимі самоосвітою і бажанням самореалізації свого пульсуючого творчого потенціалу. Вільний розум був небезпечним, але подвоював шанси цікавезного майбутнього. З Києва повернувся уже не Саша, а повноправний маестро Олександр Козаренко. Знаний піаніст і композитор очолив кафедру, відгукнувшись на пропозицію професорки Марії Крушельницької. Львів покликав його голосом шляхетних родів, і у їхніх затишних покоях він почував себе як риба у воді. Той інший Сашко привертав до себе неабияку увагу. Упевнений у собі життєлюб і дотепник. Тактовний цікавий співрозмовник та самоіронічний інтелектуал зі столичним шармом і галицьким галантним духом. Саме таким сонячним він осяяно з'явився на моєму порозі у літньому капелюсі вибагливого львівського пана. Тримав у руці гілочку лілії і струшував порох вічності зі своїх знаменитих лякерів.

І знову усе закрутилося! Богомне кавування набирало нових смаків і сенсів. Я писала і видавала нові книжки, він творив свої симфонії і кантати. Зовсім скоро блискуче захистив докторську. Моя сім'я любила наші рідкі гамірливі посиденьки. Малий Святко взагалі обожнював «смішного Сашу», який говорив йому, що школа – то дурня, бо книжку добре читати вдома і – на канапі! Чоловік Юрко любив з ним дегустувати молоде виноградне вино свого «долинського розливу». Саша мав особливий пієтет до літніх пань і моя мама досі згадує його іскрометні дотепи, непідробну теплоту чемності та виняткове уміння слухати «всілякі старечі бздури». А цілування ручки і вітальне припіднімання капелюха – то взагалі окрема епічна історія для всіх без винятку пань, що вміли бачити в ньому аристократа, а він у них – свою красиву маму...

Його красива мама страшенно боялася відпускати своє стрімко народжене дитя у світ. Вона заледве не втратила його при народженні. Акушерка не встигла піймати, але ангел музики підстелив йому свій тоненький чорний

фрак. У невідступного П'єро теж були свої покровителі... і свої пікантні життєві ситуації. Мені розповідали, як мама просто заливалася сльозами на захисті. Сашина стрімка дорослість і самовіддача у всьому, його безкорисливе сковородинство та фонтануюче випередження ідей, його одержиме та відчужене самозаглиблення у єство музики, його вразлива самотність і чорна заздрість ближніх передбачали стільки болю, що материнське серце не могло його витримати за замовчуванням. Воно віщувало їй народження якогось не знайомого їй образу. Не її синівського ідеалу. Сашко не відкривався нікому, але й собі самому не належав. Мама телефонувала йому по декілька разів на день. Як тоді при народженні – страшенно боялася його непередбачуваного випадання з рук Божих...

Але всі ми любили нашого Сашу. У нього були енциклопедичні знання і особливе чуття до високої поезії. З ним було легко бути, особливо таким песимістам як я. Любили і гонорувалися дружбою з ним, як молодечим шансом причетності до ситуативної секти шанувальників життя. Саша виштовхував мене із теплого кубельця під разючі софіти сцени у вир літературно-мистецьких процесів. Розхожу цитату про активістку і просто красавицю він доримовував фальцетом – хореєм і ямбом прославиться! Але подібна гротескна тональність розмови мене бісила. І я вичікувала слушного часу. Наші творчі потенціали та енергетичний взаємозв'язок працював по закону сполучних посудин. Коли Козаренко приходив геть неговірким і пригніченим, наставляла моя черга витягати його на світло. Шкода тільки, що поезії я пишу зрідка, а книжки видаю ще рідше. Сашко кохався в філософії та античній літературі високої полиці. Пильно слідкував за новими цікавими перекладами. І те, як він висловився про мою творчість в одному з інтерв'ю для Львівського телебачення було для мене справжнім потрясінням: «Через високу поезію Юлії Курташ-Карп ми прориваємось до великих правд». Дякую тобі, незабутній друже, за цей спільний безстрашний прорив... За твоєю легкою іронічною посмішкою випромінювалися непідйомні Знання. З якими важко живеться, але яким годі опиратися, бо вони сильніші за людську волю.

Наших знакових спільних проєктів за участі симфонічних оркестрів було, на жаль, небагато. Перший раз це тріумфальне дійство відбулося в Коломиї на знаменитому міжнародному фестивалі імені А. Кос-Анатольського. Згодом, на сцені львівської філармонії, з оркестром «Perpetum mobile» під орудою професора Павлія відбувся прекрасний проєкт «За крок до Різдва». За характером – це були авторські поетичні моновистави у супроводі живої класичної музики. Саша мав там щоразу своє блискуче соло за роялем. Третій наш спільний виступ був страшенно відповідальним і хвилюючим – нам довірили сповідальний мистецький діалог перед батьками загиблих на Майдані. Сам виступ тривав у Храмі: очі в очі, плече в плече. І виявляється, все, що ми творимо таки страшенно потрібно людям! Аншлаги і сльози богорадості, богонатхнення і богонадії...

Останній спільний екстравагантний вихід на сцену відбувся у славній Дзеркальній залі Львівського оперного театру. І це був уже потужний дует – своєрідна вершина нашої духовної взаємозалежності. Саша грав симфонії Лятошинського, а я читала вірші зі своєї свіжої книжки «Уроки гравітації». На превеликий жаль, ще одній нашій праці, а саме кантаті «Вразливий глас Боянових мелодій», до якої я написала лібрето, прозвучати уже не судилося. Як і не судилося відбутись його Творчому вечору з нагоди шістдесятиліття в Українському вільному університеті Мюнхена...

Сашко згорів на наших очах і вмирав на наших очах неодноразово. Його показова оптимістична етика про насолоду мудрості, коли ти не безтурботний пустельник, а гоноровий знавець життя, який піднімається над буденністю і здатний проявляти свою волю – була лише театральною ширмою. Справжнім він був беззахисним. Маестро Козаренко випереджав своїми ідеями час, ігнорував прокрустове ложе містечкової моралі. І у цьому вулканічному котлі поміж аполонівським та діонісійським творилася його музика і плавилася його особистість. Я бачила його різним – благородним і нестерпним, надмірним і простакуватим. Межовим... І як всяка неординарна творча одиниця Саша прагнув визнання. Не розкажіть мені, дорогі во Христі, що він був вище цього. Мені стає страшно, коли з переформатованим писочком говорять про недостатньо сильний український мистецький фронт, бо я знаю усіх його кривдників поіменно, включно із достойниками старого-нового Шевченківського комітету.

І знаю, якою чорною дірою стала його зневіра у людей. Якими жахливими потворами з'являлися перед ним сумніви. Якою оглушливою стала врешті-решт бездиханна тиша беззвуччя. Його талант і щедрість була несамовитими. Окрім безцінного свого авторського матеріалу, Козаренко часто і фінансував чи то виставу, чи виступи хорів, а то й – музичний фестиваль. Його безбожно використовували і шарпали у різні боки. Для своїх студентів та аспірантів – він був неоціненним скарбом і невичерпним джерелом веселого настрою. Ніхто й не здогадувався, що цей великодушний молодий професор роками не спить ночами і часами впадає в моторошну непроглядну депресію.

Можливо, арії його печального П'єро в чорному костюмі паяца були призначені лише для Творця, в той же час, як арії глумливого П'єро в білому стали розмінною монетою задля підтримки правил гри на бутафорних підмостках вічного свята. Недаремно покійний Василь Сліпак так боявся такого божевільного перевтілення і відмовлявся співати їхніми голосами як соліст у кантаті Олександра Козаренка за віршами Міхаеля Семенка. Однак це мало статися. І сталося ще на піку слави Сашка. На прем'єрі у Львові я відчитала його музичний посланець як судомно болящий виклик оточуючим авторитетам та їх ційкій непробивній облозі. Ми тоді з Юрієм сиділи в ложі і я затерпла від страху, що Сашка зрозуміють далеко не всі. Але він і не намагався усім подобатись.

У цьому есеї я, природньо, зупинилася лише на речах, які мене зачепили у нашій з ним непростій синергії творчих страстей успадкованої меланхолій всякої скінченності. Пройде чимало часу і Сашко напише свій третій знаковий для мене твір – Реквієм. Пригадую, як він сидів виструнчившись в органному залі і йому страшенно тремтіли руки. Зала гриміла оплесками, як ніколи. Через якийсь час він довірить мені свою непроговорену таїну: «Здається, я зачепив щось таке, що мене вже не відпустить». У церкві на похороні його сумні очі з портрету промовляли до мене те саме. Але все, що я могла йому відповісти подумки зводилось до єдиного – Браво, Маестро!!!

Війна надірвала Козаренка остаточно. Мені часто видавалося, що внутрішній звір самозбереження покинув його ще до народження. Сашко вихлюпнувся на світ подивованим мирноносцем чистої емпатії, якоюсь останньою версією людської програми, що подвоювала шанс не залишити Творця на руїнах. Як він тонко зшивав нашу країну! З якою одержимою радістю їздив на схід, давав концерти, знайомився і привозив звідки до Львова музичні колективи. Співпрацював з філармоніями Маріуполя, Луганська та Северодонецька. Як переймався долями окремих їхніх артистів! Але справжній звір дихав йому в

спину і в особистому, і в масштабному плані. Виснажував чужою агресією. Крутився невизначеними вічно голодними істотами. Отруював претензіями. Аж поки не рухнуло, не задвигтіло все навколо нас усіх...

Сорок днів я безперервно прослуховувала його музику. І дивувалася, дивувалася, дивувалася! Як багато життів проросло крізь ці ноти! Як багато голосів озвалося їхніми звуками! Як багато мені важить корпускулярний пил його розсіяного світла на темному полотні космічної безмовності! Сашин духовний маятник бився об стіни у пошуках Отця з такою силою нерозкритої самоті, що благопристойність вавилонських мурів розтріскалась по вертикалі, аби оголити нерв першопочатку задуму – навіщо ми тут.

Ні, ми не вмираємо. Ми просто прокидаємось зі сну. І якщо Всесвіт є симфонією вібруючих струн, то я свято вірю, що мені пощастить прокинутись не від вибухів. А – від феєричних ритмічних оплесків твоєї, Сашо, безсмертної **ESTRAVAGANZA**...

31.05.23. м. Львів

Юрій Олексійович Луців,
симфонічний і оперний диригент, заслужений діяч мистецтв УРСР,
лауреат державної премії УРСР ім. Т. Г. Шевченка,
народний артист України, професор
Львівської національної музичної академії імені М. В. Лисенка,
м. Львів

ОЛЕКСАНДР КОЗАРЕНКО (*in memoriam*)

21 березня 2023 р. після короткої тяжкої хвороби COVID-19 відійшов у кращий світ відомий український піаніст, композитор, науковець та суспільний діяч, заслужений діяч мистецтв України, професор, доктор мистецтвознавства Олександр Козаренко.

Широке коло галицьких меломанів добре пам'ятають численні сольні та ансамблеві виступи талановитого піаніста. Вони завжди вражали виконавською експресією, темпераментом, сміливістю інтерпретаторських пошуків, технічною свободою, виконавською заангажованістю та разом з тим тонким музичним смаком зрілого музиканта.

У концертних виступах О. Козаренка особливо виділявся талант ансамбліста-акомпаніатора, а вільне володіння інструментом дозволяло піаністу легко і творчо реагувати на інтерпретаційні відхилення виконавців. Це завжди був творчий, відмінний ансамбль.

З Олександром Козаренком, як композитором, я зустрівся виконуючи його (як виконавець) випускний інструментальний твір – одночастинну симфонію. Згодом я неодноразово перед різним слухачем виконував його «Сімфонію естраваганца». Це теж характерний твір для творчості Козаренка. Як сама назва вказує, латинського походження слово екстравагантність (*extra* – над міру, поза звичним та *vagantio* – блукання, зміна), це поняття, коли твір чи чиясь поведінка або пропонувані зразки моди, виходить далеко поза звичні рамки загально прийнятого; тож «Сімфонія естраваганца» Козаренка теж пропонує незвичну в його інструментальній творчості музичну мову – це в першу

чергу дуже гостра ритмічна структура, яка разом з ясною мелодикою та «оптимістичною» в своїх красках гармонією та дуже швидким темпом дає враження загальної радості, навіть вакханалії. Цей твір завжди дуже добре сприймався слухачем і часто, на їх вимогу, цей твір виконувався «на біс».

Діаметрально протилежною за своїм настроєм є камерна опера «Час покаяння». Це невеликий за часом виконання та складом виконавців твір (4-ри солісти: Вона – сопрано, Янгол – мецо-сопрано, Сумління – тенор, Спокуса – бас та камерний симфонічний оркестр) є дуже тонким і особистим, майже інтимним роздумом автора про нестримні пориви в любові та яка за них буде розплата. У зверненні до Бога «Молитві» автор розуміє, що для спасіння може тільки покора і смиренність, тому у фіналі опери «Час покаяння» звучать повні непевності, смутку, меланхолії, але і несмілої надії слова: «допоможе?.. може?.. може?..»

Як диригент – першовиконавець вищевказаних інструментальних творів, я неодноразово зустрічався з композитором для висвітлення певних концептуальних проблем. Проте під час наших розмов ми порушували теж інші життєві проблеми. Ми обговорювали рівень і шляхи розвитку нашої музичної культури, рівень професіоналізму виконавців та музичних колективів, умови їх праці і т. п. Тож я мав можливість глибше ознайомитися з Олександром Козаренком як людиною, пізнати його погляди, ідеї, стремління, творчі плани, пізнати і зрозуміти його складний характер.

На перший погляд, Козаренко – дуже експресивна, темпераментна, життєрадісна та весела людина з масою цікавих ідей, які, на жаль, через брак послідовності і певну життєву «метушливість» не завжди доводив до завершення. З другої сторони у нього був глибоко скритий в думі песимізм, бажання заглибитись у філософські роздуми, звернення до релігійної сфери, навіть до певного містицизму. Разом з тим це була видатна, дуже талановита особистість з ніжним чутливим сприйняттям світу. Він міг ще створити ряд видатних опусів.

На жаль, не судилося...

Добре, що філармонія міста Коломиї своїм музичним патроном оголосила Олександра Козаренка. Далі варто систематично проводити в Коломиї – місті з великими культурними традиціями, музичні фестивалі та конференції з постійною пропагандою творчості видатних коломиїчан, в тому числі і О. Козаренка. Такі акції не тільки ознайомлять широке коло меломанів Прикарпаття з українською музичною культурою, але і допоможуть у дальшому розвитку цього чудового колоритного краю.

Львів, 8.06.2023 р.

Софія Майданська,
письменниця, Заслужений діяч мистецтв України,
м. Київ

ВКЛОНИЛОСЬ ТВОЄ СЕРЦЕ НА ВСІ ЧОТИРИ СТОРОНИ ЗЕМЛІ

Була весна, травень, Шевченкове Вільон, і литовський квітуючий Вільнюс. Чи можна вважати, що це було давно; ще й півстоліття не минуло та як і

тоді, забиває дух водопілля тюльпанів, бозу, бордових, білих, рожевих піоній, губить душу п'яний алкоголь конвалій...

Готувалася до літературно-музичного вечора, який мав відбутися в Будинку актора, на Ярославів Валю. Як завжди, крім нових віршів, планувала виконати скрипкові твори вітчизняної та європейської класики, фортепіанний супровід вела, ще невідома тоді у Києві, піаністка і молода композиторка, Ганнуса Гаврилець. Познайомилася з нею, у Львові, у моїй Alma mater, як із нареченою краянину, Дмитра Гаврильця – порядного парубка з Рогізної. Обоє на той час навчалися у Львівській консерваторії, Дмитро по класу альта, у ректора, професора Зенона Дашака.

І саме незадовго до цієї події, трафилася мені путівка у Всесоюзний Ялтинський Будинок творчості, яку в ті 80-ті роки «розвиненого соціалізму» не так просто було запопасти. Як завжди, на час літніх вакацій, левова частка путівок резервувалася для московських класиків та їх сімей, а вже для «братських республік» «Кримський рай» діставався за традиційним «залишковим принципом». Такої довгоочікуваної нагоди я не могла втратити, тим паче, іще в «оксамитовий сезон». Залишила скрипочку та друкарську машинку «Колібрі» вдома і спакувавши веселкові купальники, халатики, пляжні окуляри, сандалі та солом'яний капелюшок, невдовзі вже здійснювала сходження по крутосхилу, на Олімп Ялтинського Будинку творчості. Там заприятимилася з литовською дитячою письменницею, Емілією Легуте, яка стала втіленням того «оксамитового сезону», сповненого смаглявої зрілості й усміхненої мудрості життя. Зранку ми поспішали на пляж, де кишіло зірками кіностудії «Мосфільм», а вечорами, на лоджії, смакуючи прекрасний Кримський портвейн, одна одну втаємничували у свої творчі одкровення. Та все ж вряди-годи виринаючи з тієї літеплої благодаті, мене муляла совість, бо день моєї літературно-скрипкової імпрези невблаганно наближався. Теплі вечори облягала меланхолія, губився на піднебінні вишуканий смак вина, аж Емілія помітила мій знічений стан. І якогось вечора я відкрилася їй у своїх амбітних планах пописатися на сцені Київського Будинку актора. Картала себе, що не взяла скрипку, втратила пильність і безпечальна солона хвиля змила чесно зароблені мозолі на пучках лівої руки... Емілія лише засміялася: пальці прокинуться – лише торкнешся смичком струн. А далі, вона раптом запропонувала приїхати до Вільнюса і повторити скрипково-поетичну програму в їхньому Палаці мистецтв. Я чемно подякувала, будучи певною, що гарний задум непомітно потане в пісок, як і ця біла морська піна, з якої не народилася Венера.

Пальці справді прокинулися, а може вони й не засинали, бо навіть без скрипки, там, над морем, відчували обертони кожної ноти творів, що мала незабаром виконати. В той холодний осінній вечір, разом з Ганнусею раділи і хвилювалися, бо в залі Будинку Актора не було жодного вільного місця, ба навіть занесли додаткові стільці. Тоді, як літераторка, ще не мала досвіду публічних виступів і тому скрипка дуже допомогла, бо підсилила слово. А ще в той, вже не квітковий сезон, нас щедро обдарували морозостійкими хризантемами... Пізніше Ганнуса написала для мене прекрасний цикл п'єс для скрипки-соло, назвавши його «Екслібріси».

Після імпрези ми були цілковито контентні. Та десь перед новим роком, подзвонила Емілія і запитала, чи я часом не забула обіцянки приїхати до Вільнюса зі своєю скрипково-поетичною програмою? Виявилось – вона вже домовилася з перекладачем, який чекає моїх віршів і треба поквартитися, бо

вечір має відбутися весною. Відразу сповістила про цю приємну несподіванку Ганнусю – треба обміркувати репертуар із врахуванням творів литовських композиторів. Була сприкрена, бо саме весною мало вирішитися Ганнусине квартирне питання: влітку вони з Дмитром мешкали у моїй комуналці, потім винаймали квартиру, тепер для них надходила пора боротьби за власні «квадратні метри». Помітивши, що я повісила свій, і так довгий ніс, Ганнуся спробувала розраяти: приведе мені з консерваторії кращого за себе піаніста – все ж тепер вона більше композиторка ніж піаністка. Переконувала: за цю заміну точно не пошкодую – талановитий студент другого курсу фортепіанного факультету, вже лауреат численних конкурсів піаністів.

Коли Олександр Козаренко вперше переступив поріг нашої квартири – мешкала в домі на В-Житомирській 8/14, що іще зберігав сліди стилю модерн, початку ХХ ст. Тут в різний час жили відомі діячі української культури: М. Глущенко, В. Касян, А. Бучма, Ю. Шумський, а в моєму помешкання, автор збірки «П'єро мертвопетляє», футурист М. Семенко з дружиною, акторкою Наталією Ужвій. Від них залишилися меморіальні дошки на стінах будинку та у просторих апартаментах, змосковщені діти, внуки і правнуки... Я застала живим лише композитора Ю. Мейтуса – автора сімнадцяти опер, численних хорових, камерно-інструментальних, симфонічних творів, а також музики до вистав театру Леся Курбаса, «Березіль». Будинок стоїть на місці Сили, на колишньому княжому дворі-«дитинці», між трьома соборами: Софійським, Андріївським та Михайлівським. Тому, білі мармурові сходи, хоча трохи пощерблені, як на крилах винесли Сашка Козаренка, на високий третій поверх нашої, єдиної в цьому домі, комуналки. Заворожений хлоп'ячий подив, спричинений мноликістю мурів нашої кам'яниці, густо обліпленої меморіальними дошками класиків, не сходив із щасливого, юного обличчя, якому хіба найбільше пасували б слова з оди «До радості» Фрідріха Шиллера:

Радість, гарна іскро Божа!
 Несказанно любо нам:
 Увійти, царице гожа,
 В твій пресвітлий дивний храм.¹

Не могла назвати його студентом другого курсу консерваторії: викапаний учень-вундеркінд спеціалізованої музичної школи для обдарованих дітей, в якого під сурдутом і сорочкою тіла нема, тільки безнастанно пульсує музика зоряних сфер – матеріальними залишилися лише вимуштрувані щоденними фортепіанними вправами, міцні пальці рук та під чорною авреолею волосся, романтична блідість обличчя. І над усім цим панувала радість щоденного відкриття неповторного світу: «Радість – всесвіту пружина, Радість – творчості душа, Дивна космосу машина: Нею живиться душа...» Цю шіллерівську філософію радості відкриття, побачила в очах Сашка в день першої нашої зустрічі і відтоді він ніколи не розлучався з нею, навіть тоді, коли ранком 8-го березня 2023 року, вже важко хворий, подзвонив мені і знайомим, жартівливим тоном запитав: А ви знаєте, що цього року ми з вами ювіляри?..

¹ Фрідріх Шиллер Ода «До радості» – переклад Миколи Лукаша.

Потяг до Вільнюса протинав буйну, безстыдно квітуючу, у своїй неперочності, сельву травневого дня, 1984 року. Мама прилягла в купе, перепочити, а ми стояли на безлюдному коридорі, біля вікна вагону, втопивши очі в зелений вир, у стрімкий лет весни, по той бік шибки, з якого сріблястими пстругами випорскували бані та шпилі храмів і білосніжні весільні вінки садів. Та, засліплені весняним сонцем, не могли втримати жодної швидкоплинної миті, ані срібної лусочки тієї весни. І щоб, у гонитві за «весняними пстугами», не виказати себе – перебиваючи один одного, продовжували обмірковувати наш концертний репертуар.

Сашко відразу активно долучився до реалізації запропонованої мною концепції: в невеликій, обмеженій часом, музичній програмі відкрити нашим балтійським родичам Україну в історичному процесі розвитку музичної культури, починаючи з часів Гетьманства – доби Українського бароко і до наших днів. Саме тоді несподіваним відкриттям для мене стали нотні тексти Ірмологіону, над яким працювала видатна дослідниця української музики XVII ст., Олександра Цалай-Якименко. На моє прохання, пані Леся позичила мені на деякий час рукописний збірник Ірмологіону, перенесений нею на сучасну нотацію. Вже вдома поділилася тим скарбом української музики із Сашком і ми відібрали п'ять номерів, які надавалися для інструментального виконання, в нашому випадку, для скрипки з фортепіано.

Ці п'ять наспівів з рукописної збірки XVII ст. не покидали Сашка, аж доки пізніше не переосмислив їх і, притаманною для нього, густою палітрою фактури, озвучив світлотінь тисячолітнього буття нашої драматичної історії. Десь, уже після трагічних подій Революції Гідності, він запросив мене на концерт до Великої зали консерваторії – там наче відлуння Майдану, вперше почула вибухову хвилю дихання струнних, їх завмирання і скресання в наших п'яти ірмосах – п'яти частинах «Ірмологіону», написаних Олександром Козаренком для камерного оркестру.

Наближалася чепурна, розцвічена травнем, бонбон'єрка Вільнюса і щойно ми зійшли з вагона – одразу, всі втрех упали у всеосяжні обійми Емілії. За нею, уважно обсервуючи нас, стояв середнього зросту, худорлявий чоловік, Емілія познайомала нас – це був відомий литовський поет і перекладач, Альфонсас Буконтас, в його перекладі вперше мала почути свої вірші литовською. Розмістившись у готелі і змивши пил доріг, поспішили до Палацу працівників мистецтв ЛРСР, де наступного дня мав відбутися наш вечір, до палацу, огорнутого легендами рицарських турнірів. Побачивши палац, не були певні, що десь в лабіринтах галерей нас не підстерігають загублені душі кавалерів і дам.

Навіть підганяючи очі п'ятсотрічні стіни під совецькі ідеологічні стандарти, розмістивши в них, після Другої світової війни, «Дом офіцерів Советської Армії», замок, закладений, ще за часів короля Ягайла, залишався в серці кожного литовця, непорушною твержою правителів Великого князівства Литовського. Тоді, в часи Ю. Андропова, навіть не могли уявити, що не мине й десяти років, як він стане офіційною резиденцією Президента незалежної Литовської Республіки.

В червоній залі палацу на нас вже чекала акторка театру і кіно з Каунаса, Віргінія Коханскіте, ми вдвох мали читати вірші: я – українською Віргінія – литовською. Сашко випробував інструмент, «прокотивши» по клавіатурі роялю свої «П'ять писанок», які ми включили до музичної програми. Крім номерів з «Ірмологіону», озвучила відому Сонату для скрипки з чембало

М. Березовського. Також прозвучали дві елегії: М. Лисенка та литовського композитора Баліса Дварионаса. «Думка» В. Барвінського, в транскрипції для скрипки з фортепіано, була найкращою ілюстрацією нескореної душі композитора, попри десятилітнє мордування в таборах мордовського багництва. Також виконали «Мелодію» М. Скорика.

Олександр Козаренко вже у своїх ранніх «Писанках» показав зрілість у використанні виразної, густої звукової структури символів, що, як і в народному писанкарстві, вимагала вікового накопичення інформації національних космогонічних вірувань, багатих інтонаційними барвами. «Три коломийки» Миколи Колесси, в транскрипції для скрипки з фортепіано, стали колоритною картиною Карпат, на тлі якої відбувалася драма «Співанки про Василинку». Тендітна Вірґінія Коханскіте, як міфічна Ніоба, без зайвих жестів і рухів, стояла, мов та скеля над Черемошем – лише голос благання, замовляння, заклинання, глибинний у правді своєї правічної трагедії. Я певна, що саме виконання литовською акторкою-декламаторкою «Співанки про Василинку», спричинилося до створення Олександром Козаренком диптиху «Співанка про Василинку» для хору, солістки та ударних.

Звучання нашого Литовсько-Українське тріо, збагаченого досконаліми, проникливими перекладами Альфонсаса Буконтаса, переконало нас у гіпно-тичній силі музики і слова, яка особливо відчувалася в стінах замку, що спочатку призначався для єпископської обителі, бо здавалося, гості вечора поринули в стан молитовної тиші. І коли на кінчику смичка згасла остання нота, зал не одразу вийшов з того тремкого стану. Та літературно-музична програма не завершилася оплесками; нас і гостей вечора запросили спуститися ледь освітленими, камінними сходами під склепіння пивниці, що своєю міцною плінфою вросла, вкоренилася в середньовіччя Литви. Там вже на нас чекали накриті, довгі дубові столи – починався бенкет-турнір «мінезінґрів».

І тут дуже доречним було приношення моєї мами; правда замість української паляниці на вишиваному рушничкові, вона винесла свій величний Віденський торт, що в цій культурній програмі, дочекався своєї пори. Моя мати, Одарка-Марія у 80-х роках ХХ століття стала духовною матір'ю багатьох композиторів, художників, письменників, яких доля занесла до Києва. Не раз вони заходили на «Княжий дитинець», до будинку на перехресті доріг, Володимирської та В-Житомирської. Пізніше Сашко Козаренко також знаходив під її крилом домашній затишок і пораду. Навіть у той тривожний вечір, коли йому загрожувало стати «під аршин», одягнувши однострій совєцького солдата і кашкет з червоною зіркою, він прийшов до нас, бо знав що держимордам зась до «Княжого дитинця».

Наприкінці 80-х гості з діаспори вже не відчували себе під рентгеном пильного ока КДБ. Друзі далекої, довоєнної юності, з якими навчалася моя мама в Чернівецькій гімназії та Львівській політехніці, що їх розкидало по всіх континентах, від Америки до Австралії, тепер часто заходили до нашої комуналки і не раз гостювали, не гордуючи старорежимними комунальними вигодами, хоча там, «у далекій Гамеріці», Канаді, Франції, Німеччині доробилися найвищих стандартів життя. Не раз Сашко Козаренко мав нагоду поспілкуватися з відомими науковцями, істориками, діячами культури: др. Василем Маркусем, др. Тарасом Гунчаком, др. Романом Воронкою, др. Ігорем Качуровським, меценатом та видавцем, Мар'яном Коцем, Тетяною Симиренко-Торп, а також з нашими славними буковинцями – ровесниками і друзями моєї матері: др. Арка-

дієм Жуковським, др. Миколою Суховерським, відомим канадсько-українським демографом, др. Анатолем Романюком, Аристидом Вирстою — доктором музикології, викладачем історії музики та смичкового мистецтва у Сорбонні, братом знаного в мистецькому світі, художника, Темістокля Вирсти.

Щороку влітку приїздили товаришки-посестри: письменниця Віра Вовк з Ріо-де-Жанейро та художниця, Зоя Лісовська-Нижанківська, з Женеви — дочка та невістка двох яскравих представників Галицької композиторської школи — Стефанії Туркевич та Нестора Нижанківського. Пізніше їхні імена знайдемо у відомій праці Олександра Козаренка «Феномен української національної музичної мови».

Надто буйнозеленою була та Вільнюська весна, щоб так легко нас відпустити. Наступного дня, зранку, наші литовські друзі вже чекали у припаркованих автах, біля готелю і щойно ми до них сіли — незчулись, як, зірваних вітром, понесло по дзеркальному плесу гостинця, яким так пишався кожен литвин, бо тоді дороги Литви вважалися найкращими в СРСР. І тими найкращими дорогами нас повезли оглядати культурні та історичні пам'ятки «Великого князівства Литовського», що тепер поміщалось з долоньх «Двох Королів» Мікалоюса Константінаса Чюрльоніса. Тож спочатку наш маршрут проліг до Каунаського музею-галереї, художника-символіста, поета, композитора — автора перших масштабних симфонічних полотен, де у повний зріст постає інтонаційно-ладовий генотип литовської музичної мови. Переступивши поріг Галереї — перше, що почули — далеке відлуння симфонічної поеми М. Чюрльоніса, «Море», а вже потім побачили живописні фантазії «Сонати моря», «Сонати вужа», «Сонати сонця», «Сонати пірамід», «Симфонії похорон»... Символіка виконаних пастеллю картин, сповнена драматизму і тривоги передчуття трагедій ХХ століття, передчуття надламаної кульбабки, що вже стала прозорою сферою землі, і від одного подмуху дитини, розлетиться далеко за межі сонячної системи. Та все ж, смертельно хвора людина — художник вірить у те, що життя в мистецтві безсмертне — у вічність його веде «Світовий Розум».

Під враженням картин Чюрльоніса написала одноіменну поему, бо здалося, що мою маленьку Зелену Буковину також оберігають у своїх теплих долоньх «Два королі». Олександр Козаренко довго не міг вийти з дива, від побаченого. У п'яти солоспівах на мої слова, є два на тексти з поеми «Чюрльоніс»: «Вікно» і «Корабель» із «Симфонії похорон»:

Ти відпливаєш. Корабель хитає
на хвилях схилених плечей,
і плач
несе свої широкі води
між берегами зболених очей.

На перехресті, свій кортеж спинивши,
де між старими бігали малі,
на внуків цитьнувши,
вклонилося твоє серце
на всі чотири сторони землі.

Марія Макара,
*професор кафедри концертмейстерства
Львівської національної музичної академії імені Миколи Лисенка,
м. Львів*

СВІТЛІЙ ПАМ'ЯТІ ОЛЕКСАНДРА КОЗАРЕНКА

Дуже важко писати в минулому часі про людей, які запам'яталися своєю особливою харизмою, багатогранним талантом, інтелектуальністю, життєлюбством. До таких особистостей належав композитор, піаніст, музикознавець, заслужений діяч мистецтв України, член Спілки композиторів України, професор Олександр Козаренко. Від нього завжди випромінювалась активність, енергія, поєднана з легким гумором та іронією, невичерпна творча працездатність.

Мені пощастило зустрічатися з О. Козаренком в Академії, коли він працював на кафедрі композиції, на його концертних виступах, спільних проектах. Вперше, як з композитором, ми зустрілися, коли готувалась на замовлення капели «Трембіта» прем'єра його «Страстей Господа нашого Ісуса Христа» (десять антифонів наспіву Острозького) і присвячувалися 400-літтю Берестейської Унії. Прем'єра цього твору була включена до програми другого Міжнародного фестивалю сучасної музики «Контрасти» і відбулась в листопаді 1996 року в Органному залі Львова. До речі, багаторічним організатором цього фестивалю був ще один відомий коломиянин – професор, проректор ЛНМА ім. М. В. Лисенка Ярема Якуб'як. «Страсті» були написані в стислий час у Ворзелі. Олександр Козаренко дуже хвилювався перед виступом. На репетиції стало зрозуміло, що не дуже вдало акустично звучать хор, оркестр, орган та солісти на основній сцені залу і в останній момент виступ було перенесено на вівтарну частину залу. Солістами були: Ярослава Крилошанська, Людмила Скорук, Богдан Олинець народний артист України Олександр Громиш, читець – народний артист України Богдан Козак, диригент – заслужений діяч мистецтв України Микола Кулик. Я в цей період працювала в капелі концертмейстером із солістами. З Анною Станько в «Страстях» ми спільно виконували партію органу та челесті. Незважаючи на велику кількість виконавців, прем'єра пройшла дуже успішно. Ця музика не могла нікого залишити байдужим. Потім ще «Страсті» та «Богородичні пісні» звучали декілька разів у Львові, а також у Київській філармонії в 2001 році. Ці твори записані у 2001 році на компакт-диск в серії «Духовна музика України». Тоді склад солістів був дещо змінено. Цього року «Страсті» прозвучали 11 квітня в Гарнізонному храмі Петра і Павла у Львові. Було б доброю традицією запровадити щорічне виконання цього твору в час Страстного тижня!

Нашою наступною спільною роботою було перше виконання всіх вокальних творів із збірника О. Козаренка: на слова Лесі Українки («Сім струн»), Софії Майданської («П'ять романсів»), Марти Томенко («Триптих») студентами ЛНМА мені М. Лисенка Анною Ковалко (сопрано, клас проф. Мирослави Логойди) та моєю, тоді ще студенткою Мар'яною Самотос (фортепіано). Це була досить об'ємна та складна робота, яку ще досі ніхто не повторив. Хочу зауважити, що цей збірник було підготовано в 2001 році до друку в нотографії Мирослави Логойди. О. Козаренко в процесі підготовки програми радо ділився з солістами своїми виконавськими порадами, яскраво показував деякі фортепі-

анні епізоди, прислухався до побажань виконавців. Концерт відбувся в листопаді 2001 року в актовому залі Львівського національного університету імені Івана Франка. Ця програма згодом була записана у 2021 році на компакт-диск Іриною Ключковською (солістка Львівської філармонії) і Мар'яною Самотос (концертмейстер Львівського театру опери та балету ім. Соломії Крушельницької). Презентація відбулась у Дзеркальній залі Львівської національної опери. Сидячи на концерті, ми з О. Козаренком згадали, що вже минуло 20 років від першого виконання цього циклу! За цей час окремі твори цього збірника ввійшли до репертуару багатьох співаків.

Олександра Козаренка завжди було цікаво слухати як соліста-піаніста та ансамбліста. Цікавими та неповторними були авторське виконання «Sonetto Rutheno» для камерного ансамблю, тематичні концерти з фортепіанних творів М. Лисенка, Б. Лятошинського, концерту Й. С. Баха у супроводі Камерного оркестру «Академія». В концертних програмах з народною артисткою України, скрипалькою Лідією Шутко, а також з професором, народним артистом України Володимиром Ігнатенком слухачі зустрічались з органічним ансамблем двох індивідуальностей, які чудово доповнювали себе, передаючи неповторну інтерпретацію камерних інструментальних та вокальних творів та стали етalonними виконаннями.

В грі О. Козаренка органічно поєднувались професійний піаніст та митець-композитор. Його гра вражала яскравістю, технічною свободою, майстерним володінням фортепіанним туше, багатством виразових засобів, часом несподіваною трактовкою твору.

Олександр Козаренко, мов метеор, яскраво та емоційно засвітився в своїй композиторській творчості, яка вражає кількістю та розмаїттям оркестрових, ансамблевих, вокальних композицій, сценічних творів, своєрідністю засобів індивідуального музичного письма у поєднанні із стильовими ознаками музичного фольклору Гуцульщини, давніх зразків української церковної традиції, музики побуту. Вражав багатством свого виконавського репертуару, організаторськими здібностями. Дуже шкода, що така яскрава особистість несподівано відійшла від нас у розквіті свого таланту.

Вероніка Мішеніна,
*композитор, викладач, завідувач відділом
музично-теоретичних дисциплін
Львівської дитячої музичної школи №2,
м. Львів*

СПОГАДИ ПРО ОЛЕКСАНДРА КОЗАРЕНКА – КАЛЕЙДОСКОПІЧНІ КАРТИНИ З ДІАМАНТІВ

Олександр Володимирович Козаренко надзвичайно цікава, багатогранна особистість. Особистість дуже яскрава. І не лише в творчому плані. Про нього можна багато сказати як про виконавця, музикознавця, композитора, педагога, друга. Я довго думала над тим які правильні слова підібрати для того, щоб охарактеризувати Олександра Козаренка як особистість і обрала, як на мене, єди-

не влучне порівняння – «калейдоскоп». Так, саме калейдоскоп. Бо коли трішки зазираєш в середину, заглиблюєшся в душу людини, то бачиш всю її красу, багатогранність її прекрасної природи. Коли діаманти різних кольорів та надзвичайної краси, переливаючись між собою і створюючи ті, чи інші комбінації, формують щоразу іншу, проте незмінно прекрасну картину. Треба лише зазирнути в нього. Такі і будуть спогади – калейдоскопічні картини з діамантів. Бо спогади про Олександра Козаренка я бережу в своїй пам'яті як щось надзвичайно дороге та коштовне.

«Introitus. Фантастичний лектор». Перша моя зустріч з Олександром Володимировичем Козаренком відбулась у стінах Львівської національної музичної академії ім. М. В. Лисенка. Вже тоді він запам'ятався мені дуже енергійним та харизматичним настільки, що про себе я називала його ураган – так його було всюди багато. Довкола нього завжди було багато людей. А чому? Це я зрозуміла на третьому курсі музичної академії, коли Козаренко почав читати в нас курс історії української музики. І ця його без перебільшення закоханість в українську музику, в мистецтво, в свою професію захопила, закохала і мене. Я навіть не могла уявити, що історію української музики можна подати настільки цікаво. Всі свої лекції, а крім української музики Олександр Козаренко читав у нас курс історії оркестрових стилів та філософії музики, він читав без папірця. Він говорив надзвичайно вишуканою мовою переконливо та цікаво, з живою ілюстрацією музичних зразків, про які ми говорили під час лекції. Часто ці музичні приклади Козаренко ілюстрував напам'ять. От так сідав за фортепіано і співав та грав, нам Лисенка, Людкевича, Нижанківського.

«Я не можу, в мене таке відчуття, що я когось душу». Одного разу Олександр Володимирович дуже запізнився на лекцію, яка завжди проходила на третьому поверсі музичної академії на Нижанківського, 5 в 63-й аудиторії. Ми чемно чекали на нього 15 чи 20 хвилин по 13:00 (а лекція завжди починалася в Козаренка вчасно). Олександр Володимирович був настільки зворушений нашим терпеливим очікуванням, що на знак подяки за нашу любов до нього та його лекції він кожному з нас, а в нас була чималенька група (на нашому курсі на теоретико-композиторському факультеті навчалось 9 осіб, ми були найбільшою групою серед усіх п'яти курсів), Козаренко подарував кожному з нас квиточки на прем'єру його твору, яка мала відбутись того ж тижня у філармонії. Усі ми із превеликим задоволенням прийшли на цей концерт і вже тепер на знаки подяки пану Козаренкові купили букет квітів і спrezentували йому його посеред лекції. Козаренко був приємно вражений. Ніколи не забуду як Олександр Володимирович, читаючи нам лекцію, весь час зривався з місця і все щось хотів робити, кудись бігти, і врешті-решт не витримав і сказав: «Я не можу, в мене таке відчуття, що я когось душу», і пішов по воду для цих квітів. От якого рівня ця людина. Людина, чуйна до всього живого.

«О Боже! Ви вибачте, але це було дуже несподівано». Під час іспитів з композиції Козаренко, у властивій йому манері, завжди поводив себе вельми щиро та відкрито. Взагалі щирість, відкритість та загострене почуття справедливості – це про нього. Пригадую, як під час концерт-іспиту з композиції (а іспити в нас відбувались лише в такій формі, з живим виконанням написаних творів), одна композиторка в кінці свого твору нявкнула. Я вже не пригадую його назви, але вочевидь це було щось пов'язане з кішкою. Олександр Володимирович, який дуже вдумливо сидів в якихось документах, аж зірвався з криком: «О Боже! Ні, ну ви вибачте, але це було дуже несподівано!».

«*Поліструктура*». На лекціях Олександр Козаренко часто розповідав нам цікавинки, які насправду рідко коли зустрінеш в літературі, бо вони щойно вийшли із захистів новоспечених дисертацій. Як відомо, Олександр Володимирович був членом Вченої ради Львівської національної музичної академії, головою ради із захисту дисертацій. Я завжди дуже уважно ковтола кожне його слово, бо розуміла вагу і зміст сказаного ним. Так, під час заліку з історії української музики на 4-му курсі я розповіла про явище поліструктури в обробках народних пісень Леонтовича і Олександр Володимирович був надзвичайно приємно подивований і вражений тим, що я це запам'ятала. І похвалив мене зі словами «Молодець!». Дотепер з приємністю це згадую.

«*Неймовірно відкриття*». Чомусь завжди Олександр Володимирович уявлявся мені таким надзвичайно серйозним професором, який іде додому і вивчає все нові й нові музичні твори, пише свої музичні композиції, грає на фортепіано. Проте після випускного іспиту з композиції мені відкрився новий Олександр Козаренко. Виявилось, що він надзвичайно дотепний, може з приємністю затягнути цигарку під каву з коньячком.

«*Борець за справедливість*». Коли Олександр Козаренко пішов з консерваторії, я на той час була аспіранткою, в мене було відчуття що консерваторія осиротіла. Так, він залишився викладати композицію у студентів кафедри композиції, Але те, як він читав лекції з історії музики, не перевершив дотепер ніхто. Згодом був фатальний для нього вчинок, який я все ж підтримую та яким пишаюся, – коли Олександр Козаренко висунув свою кандидатуру на посаду ректора музичної академії. Це вартувало йому остаточного відходу з консерваторії. Проте він спільно з тоді ще живим ректором Львівського університету І. Франка Іваном Вакарчуком мав на меті відродити історично значущу кафедру історії музики. На Валовій почало вирувати життя саме завдяки Олександру Володимировичу.

«*Спільний друг*». Портрет Адольфа Хибінського, що прикрашає стіни кафедри культури і мистецтв Львівського університету на Валовій, писав наш спільний, як виявилось згодом, друг – художник Микола Теслюк, більше відомий під творчим псевдонімом Микола Мудрик. Власне Миколою написаний у 2013–2014-му році портрет Олександра Козаренка. Пригадую, як ще тоді я була вражена тим, наскільки Микола точно «зловив» Олександра Володимировича, майстерно відтворив його характер, настрій, внутрішній стан. Мені була не відома доля цього портрету і аж раптом на відеозаписі одного з концертів, присвяченого пам'яті Олександра Козаренка, я побачила його. Чудово, що ця робота збереглась.

«*Присвята*». Олександрові Козаренко я присвятила свою кантату «Grandis Laudatimus Cantatio». Ще при житті. Олександр Володимирович знав про це і на моє велике здивування він був зворушений настільки, що йому було аж ніяково. А я відчувала прямо обов'язок, велику внутрішню потребу присвятити твір людині, яка справила на мене надзвичайно сильний вплив, особливо як на музиканта.

«*Epilogus. Передчуття*». Олександр Володимирович дуже допомагав мені в моїй науковій роботі. Для цього нам потрібно було час від часу зустрічатися і обговорювати ті чи інші нюанси. Планування цих зустрічей – це окрема історія: «Подзвоніть мені завтра, ні давайте післязавтра, а, ні, давайте краще через тиждень». Коли ми врешті зустрічалися, я наче жадібно хапала повітря,

намагалась «надихатись», я ловила кожен момент нашої зустрічі, намагаючись закарбувати його в своїй пам'яті в деталях. Мабуть, було відчуття того, що він заскоро, несподівано відійде. На жаль, відчуття не підвело. В день смерті Олександра Козаренка мені наснився сон, що він помер. Прокинулась в сльозах... Не вірила... Навмисне не відкривала стрічку новин... Я думала, що він одужає і житиме довго-довго... Знаєте як це буває у снах? На превеликий жаль, це була гірка правда сказано прямо у вічі, так, як її б висловив Олександр Козаренко – різко, гостро, деколи нестерпно боляче, не думаючи про почуття співбесідника. Навіть після смерті, коли я приїхала попрощатися з ним, бо на похороні я не змогла бути присутня, я шукала його по церквах Коломиї і ще й подумки йому говорила: «Олександр Володимировичу, нічого не змінилося, Ви знову змушуєте мене шукати зустрічі з Вами».

На православну Вербну Неділю (римо-католицьку Пасху), ще до сорокового дня після смерті, Козаренко прийшов до мене уві сні. Ми стояли з ним під аркою його будинку. Він був у своєму світлому плащі. Пригадую, як він передав мені конверт із текстом, якого я не бачила. Текст був закритий. Олександр Володимирович передав мені його, поклавши в подарунковий пакунок, на якому була зображена красивезна калина, зі словами: «Напишеш твір для мішаного хору» (хоч при житті ми не були на «ти»). Відчуття, коли я прокинулась, було просто неймовірним. Знаю, що не просто бачила Олександра Козаренка уві сні, я відчувала його справжню присутність. І відчуваю що він підтримує та допомагає з небес.

Тетяна Молчанова,
професор, доктор мистецтвознавства,
Львівська національна музична академія імені М. В. Лисенка,
м. Львів

ЗАГАДКА РОЗМІРНОСТІ ТАЛАНТУ **(творчий портрет Олександра Козаренка)**

Натрапивши на ініціативу-звернення Ганни Василівни Карась щодо написання спогадів про геніального композитора, музикознавця, концертмейстера, піаніста і прекрасну людину, життя якої обірвалося рано, я не могла не відгукнутись.

Я добре знала Олександра Козаренка, час від часу бачились, спілкувались. Колись, захоплюючись багатограним талантом цього митця, я написала статтю про нього, яка була надрукована у журналі «Дзвін». Мені важко щось додати до неї. Отож залишаю її майже незмінною...

Кожен творчий портрет має свою особливу «тональність», котра продиктована своєрідністю особистості, до якої звертаєшся. «Тональність» портрета, до якого приступаю я, визначається, перш за все, почуттям подиву. Виникло воно в мене під час першого знайомства з Олександром Козаренком і... продовжується дотепер. Він на диво органічний – людина і художник, споглядач і творець, новатор і майстер, титан і лірик, гедоніст і аскет, філософ, захищений

мудрістю, і легкоранима поетична душа. І все це складає особливу гармонію, прекрасну незмінність його особистості. Композитор він, що називається «волею Божою». А ще – тонкий концертмейстер і соліст-піаніст, вдумливий теоретик і високопрофесійний викладач, цікавий і тактовний співрозмовник...

Але феномен його особистості визначається не стільки кількістю перелічених граней і властивостей, скільки дивовижною їх розмірністю, органічністю їх поєднання.

В одного з письменників я зустрілась з поняттям «живе життя». Це те, що ширше, глибше за будь-які умоглядні, абстрактні уявлення про життя. Це те, що має бути предметом мистецтва. Має, але трапляється нечасто. Недостатньо мати талант, творчу волю, безстрашність. Треба ще володіти особливим почуттям причетності до глибинних криниць життя, його ключів. Це – «ключова» творчість.

Було б наївно думати, що така творчість одразу знаходить визнання публіки, критики, преси. Довший час вона швидше тривожить, ніж радує, більше бентежить, ніж чарує. Але нікого не залишає байдужим. Їй даремно шукають аналогій, визначень. І за деякий час розумієш: це – свято, подія, що вона лише тим визначається, що окреслює собою стиль часу. Саме до таких «ключових» митців належить Олександр Козаренко.

Його музика володіє дивовижним ефектом присутності. Це не спомин, а дійство, яке відбувається у момент виконання, на ваших очах. Ви не впевнені у самому завершенні твору. Його внутрішні конфлікти так загострені та оголені, що їх розв'язка ніби стосується особисто вас: слухач повністю залучається до дійства.

Музичний світ Олександра Козаренка представляється мені як різноманітність трагічних і гротескових, іронічних і романтичних, співчутливо-драматичних і глузливо епатуючих барв життя. У своїх творах він створює сучасний життєвий ритм, який являє собою взаємодію двох ритмів: ритму порядку, визначеності та ритму випадковості, експресії.

Ідея сучасного «живого життя» прослуховується вже у ранніх творах композитора: ще традиційному за музичною мовою та формою Концерті для скрипки з оркестром (його дипломної роботи на закінчення композиторського факультету Київської консерваторії), «Concerto ruteno» для камерного оркестру, Концертштуку для струнних, фортепіано й клавесину та Чаконі для симфонічного оркестру у «стилі Ріхарда Вагнера».

Але композитор вже досить винахідливий у цих творах щодо вибору інструментів: у «Concerto ruteno» він, зокрема, застосовує челесту, вібрафон, дзвіночки, глиняні горщечки, які замінюються бонгами, а також «підготовлене» фортепіано – під струни інструменту підкладається папір для «цимбального» тембру; а у Концертштуку поєднує фортепіано і клавесин.

«Епістоли» у чотирьох частинах для потрійного складу симфонічного оркестру, «Мікросхеми» на слова Марти Томенко для сопрано у семи частинах, «Інвенції» для чотирьох інструментів, «Пасакалія» на галицьку тему для органу – наступний етап творчості Олександра Козаренка. Це школа пошуку і знаходження майстерності, відмова від належності чи то новаторському, чи то традиціоналістському канону. Інтелектуальна концептуальність, витонченість образної палітри органічно співіснує тут з елементами театральності. Композитор індивідуально трактує кожен інструмент, який використовує. У музичній

мові активно використовує різні види пентатоніки, елементи української підголоскової поліфонії.

Одним з найяскравіших творів у творчому доробку Олександра Козаренка стала камерна кантата «П'єро мертвопетлює» на слова українського поета-футуриста Михайла Семенка. Це свого роду космогонія музиканта-філософа. У центрі кантати – звук, самотній посланець Вічності. І з нього з дивовижним удосконаленням виростає всеохоплююча картина сучасного світу. Цей світ різний – страждаючий і радісний, але байдужий до особистості. За вражаючою реальністю світу – трагічне світовідчуття...

Орієнтиром наступного виміру в творчій біографії композитора можна назвати балет «Дон Жуан з Коломиї» за мотивами «Венери в хутрах» та однойменної новели Л. Захера-Мазоха (австрійського письменника, що походив з України). Балет поєднує три твори Олександра Козаренка, написані ним раніше: «Інвенції», «Оро» та «Concerto ruteno», які у новому втіленні поєдналися надзвичайно органічно. Досить різноманітною у цьому творі є сфера використання музично-виразових засобів: тут і вишукана романсова імпровізаційність, і поліфонічно-лінійна техніка, і коломийкові поспівки, і мелодико-ритмічні вкраплення угорського чардашу. Відзначає й властиву композиторові орієнтацію на романтиків – з увагою до найтонших душевних переживань героя.

У цьому ж емоційному ключі вирішені й наступні композиції Олександра Козаренка – «П'ять весільних ладкань з Покуття», «Romanza», «Chanson triste», в яких він роздумує про місце людини у цьому світі, про ослабленість духу, що спостерігається сьогодні у всьому та всюди, про суєтність та неонов'язковість. Саме наше сьогодні пропонує художнику такі «сюжети». І саме вони примушують композитора зосередитися на своєму внутрішньому світі, що, своєю чергою, потребує зосередженого стану душі, безперервності глибоких внутрішніх роздумів. Композитор не просто спостерігає це життя, він осмислює, вслуховується в нього, намагаючись знайти відповіді.

Непрості та неоднозначні зіткнення уявлень про вічні та оновлюючі цінності, про істинність духовності характеризують естетику наступних творів Олександра Козаренка – монодрами для актора-читця та інструментального ансамблю за трагедіями Есхіла «Орестея», «Богородичних пісень» для солістів і жіночого хору, ораторію «Страсті Господа Нашого, Ісуса Христа» (для солістів, читця, мішаного хору та оркестру), камерної опери «Час покаяння» (на вірші українських поетів XVII–XVIII століть Григорія Сковороди, Лаврентія Горки, Івана Величковського, Івана Максимовича).

Намагаючись охопити реальність у всьому її розмаху, поєднати між собою віддалені культури та часові пласти (біблійну символіку, філософсько-релігійну поезію українських мислителів та сучасну естетику), композитор наново переусвідомлює мудрість минулих століть (давнього, барокового чи романтичного), духовність як вищу гармонію світу. Кінець XX століття у музиці для композитора характеризується не лише подоланням авангардизму, який вже стає більш «музейним», а й саме зверненням до минулого. «Адже зараз такий момент в розвитку музичного мистецтва, коли необхідно озирнутися на весь шлях, що пройдений», – вважає композитор. Духовні твори Олександра Козаренка є нагадуванням людині про її власну високу суть, про існуюче джерело духовності, яке є в кожного з нас. Нагадування ані декларативне, ані повчальне. Композитор ніби занурює слухача у свої твори, робить його співучасником процесу, щоб цим шляхом кожен зумів знайти в собі це джерело.

Що особливо цікаво мені, як концертмейстеру та викладачу класу концертмейстерства, – це можливість використовувати у роботі вокальні мініатюри Олександра Козаренка. А це – «П'ять романсів на слова Марії Майданської», «Триптих» та «Мікросхеми» (про які вже згадувала) на слова Марти Томенко, вокальний цикл «Сім струн» на слова Лесі Українки. Олександр – тонкий, чутливий вокальний лірик. Його вокальні мініатюри складні для виконання і, разом з тим, ясні, природні, не надумані для слухацького сприйняття. Переключки між романсами, що знаходяться далеко один від одного, контрасти змісту й контрасти прийомів звукового письма, складна техніка фортепіанного викладу, драматургія у слові та музиці, внутрішній «сюжетній» дії та дії сценічній у буквальному розумінні цього слова: артист перебудовується по ходу музичного дійства – все це доволі своєрідно усвідомлюється композитором у кожному вокальному творі.

Цікаво, як розуміє Олександр Козаренко індивідуальне завдання у хорі інших завдань? Переконана, інтуїтивно. І хоча раціональні моменти присутні, головне – відчувати, до чого ти прагнеш, почути себе. Зрештою талант композитора – це і є здатність почути себе, не прийняти чужого завдання за своє, це здатність доволі точно знайти своє місце у мистецтві. Сьогодні автор починає нову партитуру і будемо об'єктивними в очікуванні нового відкриття – адже це значно більше, ніж те, на що здатні самі...

Ще одна грань таланту Олександра Козаренка – концертмейстер. Поєднання ясної, закінченої форми з тонким нюансуванням, глибоко продуманою концепцією з емоційною свободою складає характерну особливість його музикантського почерку у цій галузі виконавства. Він – тонкий стиліст. Не стилізатор, а саме стиліст. Для кожного твору (чи то «Фантастичні танці» Д. Шостаковича в дуеті з відомою скрипалькою, народною артисткою України Лідією Шутко, чи то арія Мечника з опери С. Монюшка «Зачарований замок» або «Проклятий двір» зі співаком, народним артистом України Володимиром Ігнатенко, чи вокальні твори М. Лисенка зі співаками Валерієм Буймістром та Людмилою Давимукою) Олександр знаходить свої фарби, свої виразові засоби. Разом з тим цьому музикантові дуже важливо «зачепити» живу людську струну у виконуваному творі, що робить цей твір близьким і зрозумілим сьогодишньому слухачеві. Кожному його виступу на естраді передуює серйозна підготовка. Партитури виконуваних творів читаються як захоплюючий роман, вражаючи вивіреністю деталей та логічною будовою цілого. Здавалося б, такий занадто поглиблений аналіз може зашкодити безпосередньому втіленню. Але ні, не шкодить, а слугує міцним фундаментом, дає відчуття внутрішньої свободи, дозволяє імпровізувати. Музична думка наповнюється живим почуттям, живим диханням, розвивається природно, ніби сама собою. І панує гармонія. Логіка збагачується інтуїцією, художницьким прозрінням та виникає відчуття, що образне мислення ніби передуює аналітичному. Але свідомий контроль не дає музикантові «потонути» в емоціях, не дозволяє «розчинитися» формі. Олександр не переробляє автора, а лише чутливо і талановито прочитує твір, намагаючись осягнути сам дух його, оте велике «трішечки», яке і народжує чудо мистецтва: філігранно відточені «Прелюдії» та «Фантастичні танці» Д. Шостаковича, прониклива сповідь солоспівів М. Лисенка, експресивна, пружна динаміка творів Б. Лятошинського, пристрасть і міць скрипкових сонат Людвіга ван Бетовена, нервово-пульсуюча інтонація його власних композицій. Особливу

відзначу монографічні програми Олександра Козаренка-концертмейстера з Лідією Шутко: «Українська скрипкова соната», «Камерно-інструментальна музика Д. Шостаковича», «Скрипкові сонати Л. ван Бетховена». Багато разів почула у записах та живому звучанні вже «академічна» музика звучить у цьому дуєті з надзвичайною свіжістю та теплотою інтонацій. Музикантам кожного разу вдається відкрити ще невичерпні можливості емоційного впливу на слухачів шедеврів композиторів різних стилів та епох.

Що дивно: у Козаренка немає музичних переваг. Йому рівною мірою близькі Шостакович і Бах, Бетовен і Лятошинський, Лисенко та Монюшко. Він просто любить виконувати хорошу музику. Репертуар Козаренка – концертмейстера і соліста-піаніста – безмежний. Його діапазон – від європейської та вітчизняної музики XVIII століття до сьогодення. Йому підвладні й великі оркестрові партитури, й камерні твори. Не беруся стверджувати, що все, до чого торкається цей музикант, він виконує на однаковому – першокласному рівні. Але те, що чула я (а чула я немало), було по-справжньому самотньо, переконливо та часто несло в собі справжнє художнє відкриття. Суворіше за всіх судить себе сам Олександр, вимогливо та об'єктивно оцінюючи кожний виступ. Оцінюючи за надзвичайно високим рахунком...

Поряд з багатьма талантами, якими природа нагородила Олександра Козаренка, згадаю і його освіченість. Він – людина надзвичайно ерудована, оригінально мисляча. Достатньо сказати, що нещодавно він успішно захистив докторську дисертацію («Українська національна музична мова: генеза та сучасні тенденції розвитку»). Олександр Козаренко – автор серйозної музикознавчої праці «Феномен української національної музичної мови», великої кількості досліджень творчості українських композиторів (М. Лисенка, А. Кос-Анатольського, Б. Лятошинського, В. Барвінського, В. Сильвестрова, свого вчителя М. Скорика), статей про загальні тенденції розвитку музичного мистецтва в Україні. Його думки про творчість українських композиторів не менш цікаві, ніж його виконавські інтерпретації та власні композиції.

Слід відзначити, що Олександр володіє й даром оратора. Він часто виступає із цікавими та змістовними анотаціями до концертів, бере активну участь у роботі наукових товариств, наукових конференцій і фестивалів.

Безмежна відданість музиці живить й педагогічне обдарування Олександра Козаренка. Власний виконавський і композиторський досвід впливає на те, як професійно він працює зі студентами – і майбутніми артистами камерного ансамблю, й молодими композиторами (Козаренко викладає на двох кафедрах – камерного ансамблю і композиції, а також читає курс історії української музики ХХ ст. для теоретиків і композиторів). Студенти в захопленні від свого Вчителя, який є надзвичайно вимогливим і справедливим, та разом з тим тактовним і обізнаним. Він намагається вникнути у музикантський світ кожного студента, не нав'язувати йому (безапеляційно) своєї точки зору, а допомогти розкрити власну творчу індивідуальність.

Композиція, музикознавство, педагогіка, виконавство – вже більше, ніж професія. Це вже місія. І цю місію Олександр Козаренко здійснює щодня. Здійснює інтуїтивно і свідомо. Все у нього взаємопов'язано: ностальгічне сприйняття світу і талант, занурення у професію та творчий неспокій. Він іде своїм, непроторованим шляхом у мистецтві. Цікаво і надзвичайно захоплює! І не лише результат, але й сам шлях. Залишається загадка особистості, почуття подиву та глибокої поваги до неї.

Стаття завершувалася словами – «Щасливого буття Вам, Олександр!»....

Та Олександр зараз там, де немає болі і часу, і де Його душа залишається молодою. Нехай милосердний Господь упокоїть Його душу в свої небесних оселях, там, де спочивають праведні.

Отож, щасливого буття Вам там, Олександр...

Ольга Вікторівна Муравська,
доктор мистецтвознавства, професор
кафедри теоретичної та прикладної культурології
Одеської національної музичної академії імені А. В. Нежданової,
м. Одеса

ОНТОЛОГІЧНІ ПІДВАЛИНИ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ ТА МУЗИКИ В ПРАЦЯХ ОЛЕКСАНДРА КОЗАРЕНКА

В одному зі своїх листів до М. Антоновича П. Маценко писав: «Шукайте жемчужини українського духа, нанизуйте на разок, а колись із того буде чудова гірлянда» [цит. за: 1, с. 278]. На сучасному етапі у період входження України в європейській культурно-історичний простір особливої актуальності набуває усвідомлення сакральних настанов вітчизняної національної культури і музики як частки загальнолюдського культурного надбання. Водночас, сьогодні висуває питання про її духовне переосмислення та подальше поглиблене вивчення її «герменевтичних кіл», що наближають нас до відкриття сутності людського буття.

В цьому плані особливої актуальності набувають музикознавчі праці Олександра Козаренка, звернені не тільки до дослідження знакових фігур української музики – М. Лисенка, Б. Лятошинського, А. Кос-Анатольського, М. Леонтовича, Н. Ніжанківського, Ст. Людкевича та ін., – але й до більш глобальної проблематики, спектр якої простирається від глибинних досліджень жанрів («Коломийка в просторі української культури»), стилів (від українського бароко та бідермаєру до постмодерну), національних шкіл аж до фундаментальної праці «Феномен української національної музичної мови». Остання певною мірою є унікальною розвідкою, що, на мій погляд, не має аналогів в українському мистецтвознавстві і нині. На основі узагальнення «інтонаційного світу» українського фольклору, богослужбово-співацької практики, творчої композиторської практики різних епох О. Козаренку фактично вдалося змоделювати «космопсихо-логос» української музики, виявити її найбільш показові «формули».

Водночас зазначимо, що це узагальнення спирається в роботах О. Козаренка на глибокий духовний ґрунт українського «образу світу» та його архетипового мислення. «Національна філософська думка (від Сквороди до Юркевича) дала, – як вважає О. Козаренко, – дала своє трактування божества в категорії “серця”, через заглиблення-споглядання якого (внутрішнього мікрокосму людини) можна пізнати Абсолют, Макрокосм. Це зумовило традиційне для українців глибоко особистісне, інтимне, “сердечне” сприйняття Бога» [3, с. 99].

Сказане обумовлює особливий інтерес автора саме до сфери духовної музики, що, на його думку, зростаючи з візантійської традиції, сконцентрувала в собі інтонаційний словник та змістовно-символічну та смислову специфіку власне української музики в цілому, що формувалися протягом багатьох століть.

Узагальнення шляхів розвитку української музично-історичної традиції, яку О. Козаренку завжди вдається віртуозно вписати в загальний контекст музичної культури Європи, приводить його до формулювання сутності її еволюції: «Поступова зміна напрямних культурного ендосмосу з візантійських на франко-фламандські та італійські (зумовлена катастрофою геополітичного плану – розпадом Візантійської імперії і необхідністю пошуку нових світових орієнтирів) не тільки не перекреслила грецькі впливи на національну культуру, а навпаки – породила оригінальну світоглядну модель – ідею слов'яно-греко-латинської єдності, що стала відповіддю вітчизняного інтелектуалізму на нові умови існування, дальшим розвитком питомого **українсько-візантійського європеїзму**» [3, с. 106].

У подібному визначенні сформульовано фактичну духовну сутність нашої культури і музики, що проявлялося і у минулому, і в культурно-історичних реаліях постмодерну. Для О. Козаренка це було очевидним не тільки як для видатного теоретика-музикознавця, але й як для композитора і виконавця зі світовим ім'ям, відзначеним, за словами Ольги Коменди, «діяльним універсалізмом». Останній завжди був спрямований не тільки на популяризацію українського національного музичного надбання, але перш за все на виявлення його духовної сутності, що завжди стимулювала активний розвиток української музичної культури, в тому числі й сьогодні. Певним заповітом можна вважати слова О. Козаренка, озвучені ним ще на початку XXI століття: «Попри можливі прорахунки авторів сучасної духовної музики – найдискусійнішим видається запропонований ними ступінь новизни мовних засобів у їх відповідності характеру богослужіння – важливим є момент подолання стильової вторинності сакральної музики, повернення духовної творчості **українських композиторів до основного руслу музичного семіозу**. Це може призвести до колосального оновлення і збагачення усіх складових національної музичної мови внаслідок актуалізації тезауруса етнохарактерних засобів сакрального письма. На цій основі цілком можливим є вихід у новий вимір своєрідності музичного комунікату, а значить – неповторності та нововіднайденості актуальності української музики в європейському контексті» [2, с. 160].

Завершити своє коротке слово в пам'ять про видатного українського Музиканта з великої літери хотілося би віршами Ліни Костенко:

«Умирають майстри, залишаючи спогад, як рану.
В барельєфах печалі уже їм спинилася мить.
А підмайстри ще не зробились майстрами.
А робота не жде. Її треба робить....
Дуже дивний пейзаж: косяками ідуть таланти.
Сьоме небо своє пригинає собі суєта.
При майстрах якось легше. Вони – як Атланти,
держать небо на плечах. Тому і є висота».

Список літератури

1. Граб У. Мирослав Антонович: інтелектуальна біографія. Еміграційне музикознавство в українському культуротворенні повоєнних десятиліть : моно-

графія. Львів : Видавництво Українського католицького університету, 2019. Серія «Історія української музики: дослідження». Вип. 27. 456 с.

2. Козаренко О. Сакральна творчість українських композиторів ХХ століття в контексті національних музично-семіотичних процесів. *Українська музика*. 2001. Вип. 30. С. 150–160.

3. Козаренко О. Феномен української національної музичної мови. Львів: Наукове Товариство імені Шевченка. Українознавча бібліотека НТШ, 2000. Число 15. 286 с.

Людмила Обух,
*кандидат мистецтвознавства, доцент,
доцент кафедри естрадно-вокального мистецтва
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ*

НАРИС ПРО КОЛОМИЯНИНА ІЗ ТАВРОМ КАСАНДРИ

«... Ви дуже добре почали!», зазначив заслужений діяч мистецтв України, доктор мистецтвознавства, професор Олександр Козаренко у своєму слові на попередньому захисті моєї докторської дисертації, а у мене перехопило подих від такої похвали з його вуст, «... бажаю Вам так само добре і якомога швидше завершити цю справу!». На мій превеликий жаль, до завершення справи провідний мистецтвознавець, знаний композитор, блискучий піаніст, шанований педагог, лауреат і номінант престижних мистецьких премій, Республіканського конкурсу піаністів ім. М. Лисенка, член НСКУ, дійсний член НТШ не дожив... Завдячую йому слухним порадам та доброзичливому ставленню до моїх вельми скромних напрацювань.

Олександр Володимирович Козаренко (1963–2023) – один із помітних діячів української музичної культури другої половини ХХ – початку ХХІ століть. Постать його – багатогранна і окреслена науковцями як тріадна (виконавець, композитор, музикознавець). Феномену його різновекторного таланту присвячена монографія О. Коменди [2], що побачила світ декілька років тому та презентувалася у різних містах України за участі самого митця. Я пам'ятаю одну із таких яскравих презентацій у стінах Івано-Франківської обласної філармонії імені Іри Маланюк і навіть маю пам'ятне фото на згадку. Незабутня гра маестро, переповнений зал і бурхливі овації, чудове представлення авторкою видання та вітальні слова провідних митців Прикарпаття зробили цю подію захоплюючою! Про О. Козаренка також писали Г. Завгородня, Г. Карась, Н. Кашкадамова, Л. Кияновська, В. Ключар, К. Колесса, А. Муха, С. Павлишин, Ю. Чекан, Ю. Ясиновський; є згадки в Українській музичній енциклопедії та Енциклопедії сучасної України, пресі («Високий замок», «Zaxid.net», «Музика» та ін.) та дописи в соціальних мережах; створена сторінка шанувальників О. Козаренка у Facebook тощо. Та все одно, для популяризації постаті такого рівня – надто мало «добрих крапель у бурхливе море» світової інформації, що актуалізує подальше вивчення різноманітних граней життєтворчості митця, які варто

змальовувати не лише з огляду на творчі здобутки, а, зокрема, в контексті ребрендингу й піару української академічної музичної культури.

Найрізноманітніші відтінки різнобарв'я його мистецького хисту часто перепліталися з найтоншими струнами духовного ества, що робило митця дуже ранимим і, водночас, відповідальним за свою працю перед соціумом. На мій погляд, він часто потребував чисто людської підтримки, бо надто вимогливо ставився до самого себе. Звідси прослідковувалась правдива вимогливість О. Козаренка до професійної діяльності. Але ця особлива вразливість, разом з тим, ніби підживлювала гострий розум, давала поживу творчості й спонукала до дії. Виплеканий змалку в інтелігентній сім'ї коломиян, він черпав насагу з родинного гнізда – мама, сестра, племінники стали його натхненниками, а разом з тим – найпершими й найпалкішими поціновувачами. Важко забути, як вони удвох із мамою вбрані «на глянець» прогулювались вуличками затишного покутського міста – неквапно, під ручку, ведучи тихий діалог, і в уяві поставали кадри з українського телесеріалу «Царівна» за повістю О. Кобилянської, що зображали атмосферу міського шляхетства кінця ХІХ століття.

Із власних спостережень зауважу, що О. Козаренко не любив «халтури» ні в музиці, ні в музикознавстві, вважав її неприйнятною. Він міг задовго до початку концерту ще раз і ще раз вправляти виконуваний ним твір, доведений попередньо до досконалості, шукаючи нові найтонші нюанси звукової палітри. Неначе актор у спектаклі, що постійно шукає дієвої правди для втілення ролі, митець увесь час перебував у творчому пошуку. Коли йшлося про виконання його творів одним із музичних колективів, він міг відвідувати репетиції, пильно стежачи за процесом розучування та розуміння художньої інтерпретації музики диригентом чи виконавцями. Геніально і сміливо Олександр Володимирович висловлював власні наукові судження, рефлексував, умів визнавати здобутки інших, знайти слова підтримки юним початківцям. Успіхи чи невдачі ним переживалися дуже гостро, бо кожен успіх – це наслідок виснажливої праці (фізичної, моральної, душевної), а кожна невдача (нехай вкрай рідкісна) – це гіркий досвід. Проте, творчий стержень генія залишався незламним, спонукаючи його до подальших звершень, пошуків, мрій. Митець усім своїм еством прагнув правди, а надто в музиці, та до останнього сподівався, що зміг її висловити власною творчістю.

Як ідейний натхненник багатьох культурно-мистецьких проєктів, особливо трепетно і з великою любов'ю О. Козаренко докладався до тих, які відбувалися у його рідній Коломиї – культурному осередку Прикарпаття. Чого вартує лише співзаснований з доктором мистецтвознавства, професором Ю. Ясіновським фестиваль академічної музики імені А. Кос-Анатольського, який став мистецькою перлиною покутської землі. Часто, до різних мистецьких імпрез у рамках фестивалю Олександр Володимирович запрошував знаних митців, виконавців та науковців галузі. Полюбляв також особисто репрезентувати українську академічну музику як виконавець-піаніст. Зокрема, програма ХХХІV музичного фестивалю відкрилась концертом фортепіанної музики Б. Лятошинського та А. Кос-Анатольського у виконанні О. Козаренка. Через карантинні перешкоди, кількість публіки офлайн була обмеженою, проте подія набула широкого резонансу в інтернет-мережі [1]. Загалом, Коломия та її мешканці завжди були для Олександра Володимировича особливими. Він пишався своєю приналежністю до цього міста, його культурного надбання, вважав «місцем сили» та в од-

ному зі своїх інтерв'ю зазначив: «... коломиян ви завжди можете розпізнати. На них всіх лежить тавро Касандри. Є таке культурологічне поняття, яке свідчить про людей, позначених особливою історичною пам'яттю і свідомістю. Маю надію, що це тавро і мене прикрашає» [3]. Як коломиянка, таку надію маю і я.

Нині, у час жорстокої воєнної агресії російської федерації супроти української держави, втрата культурних світочів нації не менш болюча, поряд із втратою українських захисників. Проте, за законом природи, аби зродились добрі плоди, гарний цвіт мусить опастися. Потужне національне піднесення не можливе без пласту культурного надбання, особливо у царині високого академічного музичного мистецтва. Такі постаті як Олександр Козаренко, визначають феномен української культури у світовому соціокультурному просторі й торують шлях наступним поколінням українських митців.

Використані джерела та література:

1. Карась Г. XXXIV музичний фестиваль імені Анатолія Кос-Анатольського відбувся! *Музика : український інтернет журнал*. 3 грудня 2020 р.
2. Коменда О. І. Олександр Козаренко – піаніст, композитор, музикознавець: монографія. Луцьк : Вежа, 2017. 252 с.
3. Саф'ян Д. Олександр Козаренко, композитор: Ми живемо в епоху реплік, ретрансляцій, коментувань, але не творення. *Інтерв'ю з України*. 24 серпня 2021 р. URL: <https://rozmova.wordpress.com/2023/03/25/oleksandr-kozarenko-2/> (дата звернення: 03.04.2023).

Лілія Овдійчук,
кандидатка педагогічних наук, доцентка,
завідувачка кафедри української мови та літератури
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені
академіка Степана Дем'янчука», дійсна членкиня НТШ,
м. Рівне

ЗВИЧАЙНИЙ ГЕНІЙ

Хто такий Олександр Козаренко, я дізналася 22 березня 2023 р. у потязі, що прямував до Львова. Одночасно зі звісткою про його смерть. Перша фраза, яку почула про нього уже не пригадаю від кого: «Звичайний геній». Пізнати цю людину не випало за його життя. Проте знайомство з ним як особистістю таки відбулося за обставин, про які нижче.

Моя багатолітнє членство в НТШ 2022 року набуло нового рівня і формату, тому довелося побувати на грудневих звітно-виборних зборах НТШ у Львові. Того дня отримала у Дзеркальній залі диплом дійсного члена наукового товариства імені Шевченка, познайомила з НТШ-івцями з різних регіонів. Моїм сусідом у Дзеркальній залі був Богдан Кіндратюк, який виявився членом Музикознавчої комісії. Оскільки мої наукові дослідження стосуються інтегративних взаємозв'язків літератури і музики, то з паном Богданом ми заприятимися через спільні інтереси.

Невдовзі я отримала пропозицію виступити на засіданні Музикознавчої комісії. Тема виступу була визначена мною без обдумування «Музика в житті й творчості українських письменників», адже цей аспект досліджувався мною упродовж двох десятиріч років у контексті авторських проєктів «Письменник як особистість» та «Естетичні уподобання українських письменників».

Я підготувала мультимедійну презентацію, що мала супроводити мій виступ. Раділа, що перебуватиму в колі людей, для яких музика та музикознавство – це фах. Мені як дилетантці, не втаємниченій у складнощі й тонкощі цього напряму наукових досліджень, усе ж цікаво та корисно розширити коло знань із музикознавства. Любязний Б. Кіндратюк ознайомив мене із новими для мене й доволі несподіваними «правилами» розуміння музичного твору. Адже для розуміння специфіки якогось із мистецтв треба не тільки добре знати його засоби (у цьому випадку, різнобічну характеристику музичних звуків, нотну грамоту тощо), розуміти й відчувати музику, а й володіти відповідним інструментарієм для аналізу музичних творів. Я зрозуміла як філолог, що треба вийти за межі літератури, забути, що ти володієш словом. Бо мова як засіб спілкування, хоч універсальний у всіх сферах людського життя, проте музика має свою мову, яку не завжди вдається перекласти й означити словами.

У цьому, власне, й феномен кожного виду мистецтва: у цій гармонії людина піднімається до тих духовних висот, які дозволяють їй відчувати себе співтворцем. За висловлюванням Ольги Кобилянської, призначення людини – «співтворити з Богом світ: на те він дав людині часточку свого творчого духа».

Так от цієї гармонії, очевидно, досягнув Олександр Козаренко.

Про це говорив Андрій Содомора, з яким ми зустрілися того дня у Львові. Андрій Олександрович відгукнувся щемким, як завжди образним алюзивним текстом на смерть згаданого музиканта й композитора.

Засідання Музикознавчої комісії того дня зібралося в конкретний час у визначеному місці, проте доповідей не було. Була дуже шляхетна щемлива різнобічна й дуже світла, незважаючи на трагізм, який приносить із собою смерть, розмова про митця, людину, про непросту непересічну особистість. Світлий реквієм. Сумний реквієм. Одухотворений реквієм.

Такі відчуття залишилися у моїй емоційній пам'яті, а вона триваліша за інтелектуальну.

Я слухала людей, які знали близько пана Олександра, і мимоволі вимальовувався його словесно-психологічний портрет. У мене є досвід створення таких образів. Упродовж десятиліть, читаючи спогади сучасників про митців пера, листи, щоденники письменників, накопичила своєрідну галерею літературно-психологічних портретів, у яких відображено багато складників: родовід, оточення, освіта, обдарування, вдача, уподобання, світогляд. У випадку з Олександром Козаренком портрет вийшов штрих-пунктирним, літературно-музичним.

Людина починається з родоводу, звідки вбирає в себе джерельні запаси родової пам'яті й усе, що в ній збережено. Не знаю родоводу Козаренків, але те, що в далекій від музики родині народився музикант, вказує, що це був Промисел Божий. Адже для свіжого подиху в національній музиці хоча б раз на століття необхідна поява того, кого можна титулувати слово геній. Очевидно, що Олександр Козаренко не випадковий у просторі національної музики та музикознавства.

Як і всі непересічні люди, Козаренко мав ХАРАКТЕР, тобто стержень, завдяки якому відбувся як митець, як творча особистість. Зрозуміла із розповідей, що було з ним непросто, мав на все свою думку й умів відстояти її.

Запам'ятався виступ Тараса Дубровного як поєднання спогадів про побратима по фаху й духу та рефлексій стосовно наукового й мистецького доробку О. Козаренка. Надзвичайно підсилив сприйняття аудіозапис п'яти концертів Козаренка-піаніста. Піймала себе на думці, що відключила увагу та перетворилася на слух, хоча для філолога це складно: слова просяться означити те, що чуєш.

Того дня випогодилося, хоча вранці Львів хрестоматійно зустрів дощем. Із вікон аудиторії, де відбувалася зустріч, було видно небо й легенькі хмарини. Напевно, десь там перебувала душа митця, спостерігала, тишилася чи сумувала: Бог зна. Але в тих, хто сидів в аудиторії факультету культури і мистецтв ЛНУ ім. І. Франка, думки та почуття злилися в унісон. Бо говорили про Козаренка як про кипучу натуру, яка вміла надихати, організовувати, мотивувати.

Справді, мені довелося кільканадцять разів дивуватися, захоплюватися: адже пан Олександр брав на себе проведення засідань Музичної комісії, і щоб вони відповідали за змістом і за формою своєї назви, наповнював їх, окрім доповідей, музикою.

У цій людині дивовижно поєдналося три іпостасі: науковця-музикознавця, композитора й піаніста. Здавалося б, ці різні сутності взаємовиключають одна одну. Тільки в геніїв вони співіснують у гармонії, взаємодоповнюючись.

І ще мені як неофітці у високих сферах виконавського мистецтва було цікаво слухати про особливість манери, про стиль Козаренка-піаніста.

А ще в мене вклалося враження про світлої пам'яті Олександра, що він вітаєст, бо любив життя й усе гарне в житті. Він був наснажений, одухотворений музикою, жив нею, мабуть, тому, зі слів друзів, перебуваючи у лікарні, ще керував (як звично) програмою засідання Музикознавчої комісії, планував виступати.

Це правда, що музика має велику владу над людиною, як і будь-яке мистецтво. Той, хто підпорядковує їм життя, добровільно відрікається від звичайних і звичних для пересічних людей приємностей. І ця жертвність винагороджується натхненням, творенням і творчими набутками. І славою.

Тому такі митці як Козаренко своїм відходом у засвіти тільки підтверджують правило: творчість тривкіша за творця. Митець продовжує своє життя у своїх творіннях, у своїх учнях, послідовниках, шанувальниках, у тих, хто хоче бути співтворцем, причетним до того, що робить людину безсмертною.

P.S. Уже у потязі до Рівного я думала, чи випадковою була моя присутність на пошануванні Олександра Козаренка? Якщо врахувати всі обставини, то це підтверджує тезу А. Ейнштейна: «За допомогою збігів Господь зберігає свою анонімність». Завдячую цьому збігові тим, що відкрила для себе ще одну неординарну індивідуальність науковця, музиканта, виконавця, і вкотре усвідомила, що наш народ безсмертний тому, що талановитий і мудрий, бо навіть під час Великої російсько-української війни наші Музи не мовчать.

*З молитовною пошаною Надія Онищенко,
директорка Центру гуманітарної співпраці з українською діаспорою
Ніжинського держуніверситету імені Миколи Гоголя,
м. Ніжин*

ВАРЕНИКИ ДЛЯ КОМПОЗИТОРА Ніжинці пам'ятають митця

Тільки з віком і набутим досвідом починаєш розуміти, що такі люди, як Олександр Козаренко на життєвій дорозі – це милість Божа. Пригадую, як директор Ніжинського академічного українського драматичного театру імені Михайла Коцюбинського Віктор Гаврилюк на початку 90-х років завів у художній відділ Ніжинського краєзнавчого музею невисокого, худенького молодика і представив його як свого заступника з творчих питань, автора музики до вистав, кандидата мистецтвознавства і піаніста. Я влаштувала тоді музичні вечори у формі салонного музикування, і Козаренко запропонував лекцію-концерт «Микола Лисенко – відомий і невідомий. П'ять салонних опусів». Вокальні твори Лисенка відомого виконували викладачки Гоголівського вишу Алла Хоменко і Валентина Коробка, сопрано і мецо-сопрано, разом з концертмейстеркою Галиною Брюзгіною.

Пам'ятаю, як за пів години перед початком Олександр розігрувався, а я прибиралася в горішній кімнатці, і слухаючи його, на якусь мить випала з реальності, настільки захопила мене образність виконуваного. Саме про таке враження говорили після концерту і глядачі. А Олександр напередодні схвильовано запитував: «Пані Надю, яка тут публіка? Щоб я не сказав нічого дуже розумного чи дуже дурного...»

По-коломийськи шляхетний, Олександр на всі кпини і невдоволення «ображався» мовчанням. І через те був своїм у колі аматорів і професіоналів. Він тонко відчував режисерський задум, і тому його музика не була супроводом вистави, вона доповнювала її зміст. Актори, котрі грали «Для домашнього огнища» Івана Франка, казали мені, що музика Козаренка налаштовує їх на необхідну інтонацію. Отаку спорідненість відзначав і режисер «Пігмаліона» Бернарда Шоу Сергій Архипчук.

Відданий культурі інтелектуал у великих центрах і провінційних містах надихав нас бути великими і в малій ролі. Для нього культура була там, де він знаходив талановитих однодумців.

Другий творчий вечір у музеї називався «Дон Жуан з Коломиї». Олександр Козаренко виконував власні авангардні твори. Вступне слово сказав Юрій Чекан. Сприйняли неоднозначно. Обговорювали за фуршетним столом, для якого моя мама, котра шанувала освічених людей, приготувала вареники з сиром на парі. Олександра це так зворушило, що щоразу зустрічаючись зі мною, він передавав їй подяку. Тепер він і сам перейшов у ті світи, де моя мама перебуває 15 років, і вони зможуть насолодитися і бесідою, і варениками.

Ми всі страждаємо від недосконалості земного світу, але люди мистецтва потерпають найбільше. І ми відчуваємо цей гострий біль у музиці Олександра Козаренка, який назавжди залишається з нами.

Ольга Руданець,
заслужена працівниця культури України.
м. Коломия

МИТТЄВОСТІ, ЯКІ НЕ ЗАБУВАЮТЬСЯ

Була пора золотої осені 2013. Київ о цій порі особливий. Якесь небесна музика наповнювала атмосферу. Павутиння бабиного літа, як сонячні струни якогось загадкового, ще не підвладного людському прирученню музичного інструменту, снували свою музику, яку не кожен слух здатен почути, сприйняти і впустити у свою душу. Така музика ще не допускає конкурентів і не визнає людської геніальності. Вона – від Бога самодостатня і неповторна. І, здавалось, що найгеніальніший композитор не посміє порушити цю недосяжну константу і влити в цей потік мелодій Творця свої рукотворні мелодії і звуки. Але то так тільки здавалося мені, людині глибоко не посвяченій в тайни музикотворення. І чим ближче я підходила до будівлі Національної музичної академії, де вже групами збирались і молоді, і досить поважного віку поціновувачі і творці сучасної музики, тим більше мої емоції перелаштовувались на сприйняття від Небесного до земного. Так склалось, що я не могла бути на ювілейному концерті Олександра Козаренка в Коломиї. А сьогодні Маестро давав концерт в своїй Альма-матер і, знаючи, що я в Києві, запросив. Ми з внучкою Анастасією з розкішним букетом троянд ввійшли до концертної зали, атмосфера якої вже була насичена якоюсь, досі не відомою мені, мелодією очікування. Вона була такою густою і всеохоплюючою, що затамувавши подих, я інтуїтивно чекала того першого акорду – вибуху, який, водночас, мав знаменувати зачин ювілейного музичного дійства і вгамувати кульмінаційну напругу моїх емоцій. І це сталося!

Музика віртуозного Маестро наповнила простір зали, заповонила душі і серця богемного товариства, вирвалась із цього закритого простору на широке роздолля гамірного вечірнього Хрещатика, підхоплена леготом осіннього вітру понеслась над Києвом вируючою мелодійною хуртовиною. І, здавалось, що це велике і гамірне, древнє і юне місто все було в полоні її величності – музики. Цей дивовижний музичний екстаз, тривалістю в одну годину, поглинув присутніх і позбавив кожного відчуття плинності часу. Час ніби зупинився, щоб також бути співучасником, творцем і слухачем. І коли, після тривалих овацій до Ювілянта, свого колишнього слухача і випускника, вишикувалась вервечка поважної столичної музичної професури, щоб потиснути руку і привітати, ми з внучкою скромно десь там в хвості очікували своєї черги, щоб висловити свою вдячність і захоплення талановитому землякові, гордість за якого розпирала груди.

До цього моменту в нас з Олександром були зустрічі і спілкування в Коломиї: всі фестивалі імені Анатолія Кос-Анатольського не уявлялись без його участі; театральне життя також насичувалось його музикою і впливом. Особливо зблизила співпраця в Коломийському академічному театрі ім. Івана Озаркевича. Але той київський ювілейний концерт залишився в моїй пам'яті назавжди теплим і щемним спогадом. Я відчула, що не тільки я, коломиянка, переживала в ту мить таку гордість за нього, але і ті поважні професори, які раділи за свого талановитого учня, який зумів і посмів їх перерости.

Мене не було в Коломиї, коли його земне життя зіграло останній акорд, щоб поступитися місцем Вічності. Навздогінці його душі, яка спішила до Небесних оркестрів, я посилала свою віршовану Прощу.

Така жалобна музика, Маестро,
 Такий мінор, такий важкий мінор...
 Зливає до Небесного оркестру
 Цей передчасний долі форсмажор.
 І як же так, зникати по-англійськи?
 Не попрощавшись – встати і піти...
 Стара карга підступно, по-зłodійськи
 Спалаила раптом всі земні мости.
 На перехрестях прощень і пробачень,
 На гамірних буденності торгах,
 Так жаль, що вже не буде в нас побачень
 І зведення балансів по боргах.
 Бо нами заборговано немало:
 Такий талант вдалось загнати в сіть!
 Тепер, як перли, розсипаєм жАлі –
 Та Він вже понад жАлями стоїть!
 Бо не вдалося крила обітнути,
 І вже вони підносять до Небес.
 І хочеться замовкнути й почути,
 Як Він у власній музиці воскрес!

Микола Савчук,

журналіст, письменник-гуморист, краєзнавець, фольклорист, естрадний виконавець, Заслужений артист України, Почесний краєзнавець України, м. Коломия

П'ЄРО-САШКО AUS KOLOMEA¹

Йому вже минуло 44 роки, а ми й досі звемо його в товариському колі Сашком, укладаючи в це слово якусь хлоп'ячість і тепло. Та й сам Олександр Козаренко в одному зі своїх інтерв'ю зізнався: «Я, як той Пітер Пен довго не хотів ставати дорослою людиною». А наш Сашко ж професор Львівської музичної академії ім. М. Лисенка! А наш Сашко – лавреат і дипломант престижних українських конкурсів піаністів! А наш Сашко є написав для багатьох театрів музику! А наш Сашко ще 1990-го року грав у Парижі на Міжнародному фестивалі камерної музики!

Звідки ж він узявся в Коломиї, цей Козаренко? Якщо б ви несподівано поспілкувалися з ним, то, мабуть, повважали б його за расового європейського інтелігента. Однак пан Олександр – син інженера з Житомирщини і вчительки з Лемківщини, хоч сам – коломиєць європейського закрою. Іноді я замислююсь, що зробило його таким. Можливо тут є щось невідоме спадкове і явне вроджене. Можливо це прилучення з дитячих літ до культури, адже він успішно навчався в Коломийській дитячій музичній школі, де в 1970-і працювали старі галицькі інтелігенти і його улюблена вчителька Веслава Францівна Ясінов-

¹ Друкується за: Коломия й Коломийщина. Т. 2. Збірник споминів і статей про недавнє минуле / упорядник і редактор Микола Савчук. Філадельфія – Коломия : Видання комітету коломиян, 2008. С. 250–256. [Наукове товариство ім. Шевченка. Коломийський осередок].

ська. Можливо той культурний світ він творив упродовж свого життя, підсвідомо й свідомо. Десь тут таки є правда.

Олександр Козаренко рано випурхнув з Коломиї, проте не знаю іншого коломийського митця, якого б так тримала все життя коломийська пуповина. Козаренко і Коломия – це поняття невіддільні. Ще навчаючись в Київській державній консерваторії яє піаніст і композитор, Сашко стає лавреатом республіканського конкурсу піаністів ім. М. Лисенка і на першому Музичному фестивалі ім. А. Кос-Анатольського в Коломиї 30 листопада 1987 року вперше звітує перед рідним містом. Музичний фестиваль ім. А. Кос-Анатольського, одним з натхненників якого був і залишається Козаренко, це головна щорічна культурологічна коломийська подія. Скількох видатних українських майстрів сцени завдяки особистим знайомствам вдалося Козаренкові привезти до Коломиї! Тут були майже всі провідні сучасні українські композитори, диригенти, співаки від Колесси і до Юзюка, від Скорика до Губаренка, від Ніни Матвієнко і до Миколи Губчука. Тут виступали «Київська камерата» і капела «Трембіта», Лідія Шутко і Лел Вітошинський. Тут гостювала онучка Миколи Лисенка Рада Лисенко. Не знаю, чи багато в Україні фестивалів, які вже відбуваються 21 рік поспіль? Заслуга є у цьому великою мірою Олександра Козаренка. Він і сам не пропускав випадку заграти класичні твори або ж презентувати свої для коломийської публіки у ті грудневі фестивалні дні.

Коли 1990 року у Парижі відбувався вгаданий вище Міжнародний фестиваль камерної музики, то Україну на ньому представляв дует «Коломия»: Дмитро Гаврилець (альт) і Олександр Козаренко (фортепіано). У Козаренка є також інсталяція за твором Л. фон Захер-Мазоха «Дон Жуан з Коломиї». У жовтні 1995 року в Києві відбулася прем'єра цього втору, а Українське Телебачення записало відеофільм. Наступного року за «коломийського дон Жуана» Олександра Козаренка нагородили державною премією ім. Л. Ревуцького. А в одному зі своїх, як завжди цікавих, інтерв'ю композитор наголосив: «Напишіть, що я П'єро з Коломиї».

Хоч Олександр Козаренко вже тривалий час мешкає у Львові, проте сам признається, що Львів його особливо не сприймає, як і він Львів. Звичайно, так він ніколи не каже про Коломию, бо Коломия – це інша субстанція. Тут не лише його батьки, що мешкають на вул. С. Бандери, тут багато його давніх друзів, які залишилися жити й творити у другому Львові, себто Коломиї. Тут театр, в якому працював завідувачем музичної частини, тут музей Гуцульщини й Покуття, до якого він привозив своїх двох знаменитих німців Ганніка і Гьотца і які відшукали в Німеччині сліди забороненого донедавна художника Василя Петрука з Мишина. Тут його музична школа і Коломийська асоціація мистців, до якої належить. Тут його фестиваль Кос-Анатольського, тут його мрія відкрити в Коломиї музей літератури, музики й театру. Та й, як на мене, найвдаліший фотопортрет митця створив таки в Коломиї Ярема Проців. Коломийці ним пишаються. І навіть те, що з новітніх уродженців міста над Прутом до 2-го видання Універсального словника-енциклопедії (УСЕ), який побачив світ 2001 року, ввійшло прізвище одного Олександра Козаренка, у Коломиї не залишилося непоміченим.

Козаренка-композитора мистецтвознавці вважають авангардистом, шукачем новітніх музичних форм, митцем, якому однаково. Мірою цікаві духовні (церковні) мелодії і тематична театральна музика, цілком модерні твори і легкі мелодії. Доробок композитора Козаренка доволі великий: камерна опера «Час

покаяння», ораторія «Страсті Господа Бога нашого Ісуса Христа», монодрама «Орестея», «Г'єро мертвопетлює», «Кончерто рутено» для фортепіано з симфонічним оркестром, «Епістоли для оркестру», «Ірмологіон» для струнних та інші. Всі вони зберігаються на компакт-дисках у фонді Українського Радіо.

Друга іпостась Олександра Козаренка – це наукові зацікавлення. Від 1992 року він викладає у славній Львівській консерваторії, яка, на жаль, за часом змінює свої назви (Львівський Вищий музичний інститут ім. М. Лисенка, Львівська музична академія ім. М. Лисенка). У 1993 році захистив кандидатську дисертацію на тему «Микола Лисенко як основоположник української національної музичної мови», а в 2001 році – докторську дисертацію на тему «Національна музична мова: генеза, сучасні тенденції». Ця наукова праця стала шоком для багатьох пострадянських науковців, а один з них здивовано спитав пана Олександра: «Ви вважаєте, що є національна музична мова?! Я все життя намагаюся довести, що її нема». А Козаренко довів, що вона є і захист його докторської дисертації зібрав переповнений зал, в якому точилися дискусії, однак всі проголосували «за». Стократ приємніше, що в наш глобалістичний час такі теорії отримують підтримку наукової української еліти. Ну а окрасою українського музикознавства стала монографія Олександра Козаренка «Феномен української національної музичної мови» (Львів, 2000. – 286 с.). Авторська книжкова полиця Козаренка нараховує понад 50 праць, авторська фонотека – це компакт-диски: Лідія Шутко (скрипка), Олександр Козаренко (фортепіано). Л. ван Бетховен, Б. Лятошинський, М. Скорик, О. Козаренко (Львів: Атяба, Росток-Рекордс, 2000. – 72 хв. 29 сек.); Українська кафолічна літургія (серія «Духовна музика України». – Львів, 2002). – 140 хв.), «Страсті Господні» (серія «Духовна музика України». – Львів, 2002. – 72 хв.).

Якщо окреслити головні наукові пошуки професора Козаренка, то це – музична семіотика, об'єктом якої є українська музика. І не просто теоретичне вивчення творчості українських композиторів, але й відтворення їхньої музичної спадщини на сцені. Хто сьогодні в Україні більше зіграв камерних концертів за Олександра Козаренка і Лідію Шутко? Ось що про цей дует писала Світлана Веселка в популярній львівській газеті «Поступ» за 10–11 липня 2001 року: «Олександр Козаренко – ідеальний партнер. Він надчутливий, технічно досконалий, його імпровізаційність – найвищого гатунку. Тому концерти Шутко – Козаренко ніколи не звучать завчено. Горизонти їхнього виконання – безкраї».

Дует народної артистки України, професора Лідії Шутко (скрипка) і професора Олександра Козаренка (фортепіано) чула чи не вся культурна Україна – від південних териконів до столиці, від Галичини до Слобожанщини. А Лисенкові концерти самого Козаренка лунали ще й для німецького та польського слухача.

Властиво Олександр Козаренко – це новітній музика-мандрівник, це фестивальний європейський гість. Йому плескали шанувальники музики Франції й Польщі, Австрії й Німеччини, Македонії й Словаччини, Італії й Фінляндії. І скрізь його мали за свого. Та найбільше, мабуть, вписувався наш Сашко в німецький світ, де певний час студіював мову і музику, де вечорами засиджувався у баварських кнайпах, а ранками вслухався у дзвони вюрцбурзьких костелів. А ще наш світован-коломиєць ручкався з Католикосом усіх вірмен і клав квіти на гріб Марлен Дітріх, блукав світанковим Римом і молився у древніх вірменських храмах... А ще він має мрію відкрити у Львові кабаре, в якому лунала б українська міська легка музика і ретро...

Чи легко сьогодні українському композиторові, піаністові, вченому? На це Олександр Козаренко відповідає: «... ми маємо велику перевагу в тому, що наше хобі є нашою професією... Так, наша професія дає доволі скромні доходи для існування. Але ми від творчості отримуємо задоволення, це щастя».

Дотеперішнє життя Олександра Козаренка – це яскравий вогонь, притаманний його творчості, викладацькій роботі й характерові. Варто бачити збудженого Сашка в товариському колі, де він проявляє не лише свій блискучий інтелект, але й іронічно імпровізує, стає емоційним і епатажним. З ним приємно, цікаво, добре. Ну а в своєму львівському помешканні на Генерала Грекова він створив справжній затишок, у якому кожна річ твердо знає своє місце. Тут книжки, картини, сувеніри з різних країн, концертні афіші, нагороди, світлини й, звичайно, піаніно й комп'ютер, якого він береться осідлати ось уже два роки. Сашко живе одинаком, хоч самотнім не буває ніколи. Його телефон не змовкає, йому не дають спокою концерти, лекції, фестивалі, гастролі, нові ідеї і старі друзі. А коли він несподівано з'являється в Коломиї, тутешні митці негайно повідомляють одні одним: «Сашко приїхав!».

Література: Кобець О. Золоте перевесло любові. *Вечірній Київ*. 1986. 16 вересня; Савчук М. Олександр Козаренко: «Тому народові я подивляю». *Вісник Коломиї*. 1990. 23 вересня; Білецька О. Олександр Козаренко: «Моя життя – це поєднання реальності і містики». *Новий час* [Івано-Франківськ]. 1990. 27 грудня; Павлишин С. Композитори-лірики. *Музика*. 1993. № 3; Галицька М. Олександр Козаренко: «Напишіть, що я – П'єро з Коломиї». *Політика і культура*. 2000. № 23. С. 38–39; Васильчук М. «Дон Жуан з Коломиї» у залі Центральної Ради. *Вісник Коломиї*. 1995. 21 жовтня; Васильчук М. Коломийський азбуковник. Біобібліографічний словник. Коломия: Вільний голос, 2000. С. 87–88; Козаренко Олександр. *Універсальний словник-довідник (УСЕ)*. 2-е вид. Львів – Київ, 2001. С. 667; Костюк О. Олександр Козаренко: «Не розгубити те, що маємо». *Всевідо* [Коломия], 2003. 22 серпня; Васишин М. Музична «Писанка» в Баварії. *Вільний голос* [Коломия], 2004. 9 квітня, С. 5; Лань О. Олександр Козаренко: «На жаль, Львів мене не сприйняв. Можливо, я сам у цьому винен...». *Високий Замок* [Львів], 2005. 15 березня, С. 6; Куляєва Н. Викладання або смерть. *Київські відомості*. 2007. 6–12 липня. С. 11.

Микола Савчук,

журналіст, письменник-гуморист, краєзнавець, фольклорист, естрадний виконавець, Заслужений артист України, Почесний краєзнавець України, м. Коломия

ЮВІЛЕЙНІ АКОРДИ ОЛЕКСАНДРА КОЗАРЕНКА У РІДНІЙ КОЛОМІЇ¹

Безперечно, Олександр Козаренко є знаковою постаттю Коломиї на схилку ХХ і початку ХХІ століть. І хоч він рано випурхнув з коломийського

¹ Друкується за: Савчук М. Ювілейні акорди Олександра Козаренка у рідній Коломиї. *Українська музика*. 2013. Число 3. С. 144-146.

гнізда, наше місто міцно тримає митця своїми незримими руками. Тут він народився і виростав у квартирі на вулиці С. Бандери в сім'ї високоосвіченого інженера з Житомирщини Володимира Козаренка та вчительки Ольги Трохановської з Лемківщини. Тут ходив до другої загальноосвітньої і до першої музичної шкіл, де досвідчений педагог Веслава Ясіновська помітила в малому хлопчині здібного музиканта. Тут він коротко завідував музичною частиною відродженого Коломийського театру. Олександр Козаренко належить до Коломийської асоціації мистців, до чоловічого Клубу Коломийців. А найтривкіша дружба з нашим містом замішана на відомому музичному фестивалі ім. А. Кос-Анатольського. Саме завдяки Олександрові Козаренку в Коломиї вже 26 років поспіль лунає класична музика, сюди приїжджають провідні українські музики, співаки, композитори, музикознавці, а наші містяни мають щастя почути класичну й сучасну музику. Як збагатилося наше місто завдяки фестивалю ім. А. Кос-Анатольського! Не даремно на ювілейному концерті Козаренкові вручили відзнаку міського голови.

П'ятдесятиліття митець відзначав саме в рідній Коломиї, в день Незалежності. Адже він народився, що теж символічно, саме 24 серпня. Очевидно, що проголошення Незалежності створила більші можливості в Україні для розкриття творчого потенціалу кожного українського митця.

Він закінчив Київську консерваторію ім. П. Чайковського, а згодом і аспірантуру. Згодом захистив кандидатську (1993) і докторську (2001) дисертації. Докторська мала дещо викличну назву: «Національна музична мова: генеза, сучасні тенденції».

Науковець опублікував низку музикознавчих статей, бере участь у наукових конференціях. Викладав у Львівській музичній академії (1992–2010), був проректором з навчальної роботи. Від 2010 року декан факультету культури і мистецтв Львівського національного університету ім. І. Франка. Окрім того, декілька років викладав історію української музики в Українському Вільному Університеті у Мюнхені в Німеччині. Є Дійсним членом Наукового товариства ім. Т. Шевченка, очолює його Музикознавчу секцію.

Власне в житті професора Козаренка поєдналися теорія і практика музики. Одна річ говорити про музику, інша – вміти продемонструвати свої знання. Ювіляр за своїх 50 відіграв багато сольних чи гуртових концертів. Особливого розголосу набули спільні концерти з Народною артисткою України Лідією Шутко. У 1984 році став лауреатом Республіканського конкурсу п'яністів ім. М. Лисенка, 1996 відзначений державною премією ім. Л. Ревуцького, 2001 – державною премією ім. М. Лисенка, 2012 році – премією ім. Б. Лятошинського. У 2008 році йому присвоїли почесне звання «Заслужений діяч мистецтв України». Є членом Національної спілки композиторів України, Асоціації «Нова музика».

Працює у жанрах симфонічної, оперної, балетної, камерно-інструментальної, вокальної і театральної музики. Його твори в репертуарі багатьох оркестрів, ансамблів, театрів.

В одній з статей я назвав Олександра Козаренка музикою-мандрівником. Властиво ще 1990 року він у складі дуету «Коломия» репрезентував Україну на Міжнародному фестивалі камерної музики в Парижі. Далі його музичні мандри пролягли через усю Європу, на Кавказ, в Росію, США. Йому аплодували шанувальники музики Італії, Фінляндії, Словаччини, Македонії, Вірменії, Австрії, Литви. Особливими у цьому переліку є Німеччина й Польща. У Польщі в нього

багато знайомих колег-науковців і музик, очолюваний ним факультет співпрацює з польськими вищими школами. Промовистою є його німецька сторінка, де грав у залах Ляйпціга і Фрайбурга, у баварських містах Мюнхен, Нюрберг, Вюрцбург. А 2004 року перебував на стажуванні у Вюрцбурзькому університеті.

Хто знає ближче О. Козаренко, той знає наскільки він комунікабельний, як з ним весело і приємно в товаристві. Тому не лише в Україні, але й в Європі нашого коломийського П'єро мають за свого. У баварських кнайпах він засиджувався зі своїми німецькими приятелями до півночі, а ранками вслухався у дзвони вюрцбурзьких костелів. Він клав квіти на гріб Марлен Дітріх, і ручкався з Католикосом усіх вірмен, блукав світанковим Римом і молився у древніх храмах Кавказу. А раз, було, покловся на кладці і впав у озеро в польському містечку, і професорові Єжи Станкевічу довелося рятувати свого українського гостя.

Що ж грав європейським шанувальникам музики Олександр Козаренко? А грав він твори наших Миколи Лисенка і Бориса Лятошинського, Анатолія Кос-Анатольського і Мирослава Скорика і багатьох інших. Грав світову класику, особливо Бетховена і Брамса. Грав свої власні твори, які яскраво репрезентують сучасну українську музику. За свою тридцятирічну творчу діяльність маестро створив чимало. Серед найвідоміших його творів є камерна опера «Час покаяння», ораторія «Страсті Господа Бога нашого Ісуса Христа», монодрама «Орестея», «П'єро мертвопетлює», «Концерто рутено» для фортеп'яно з симфонічним оркестром, «Епістоли» для оркестру, «Ірмологіон» для струнних та багато інших. Звукозаписи всіх цих творів зберігаються у фондах Українського радіо. Авторську фонотеку О. Козаренка складають п'ять компакт-дисків.

На ювілейному концерті 24 серпня в Народному домі коломийські слухачі мали змогу послухати п'ять його великих творів, які виконав симфонічний оркестр Хмельницької обласної філармонії під орудою Олександра Драгана (між іншим, випускника Коломийського педагогічного коледжу). А три твори виконав сам Ювіляр. Були щирі оплески, квіти, спогади, нагороди і слова вдячності. Коломия вкотре заманіфестувала, що любить і шанує свого талановитого Сина. І любов та повага є взаємними.

Зачуваємо, що ювілейні концерти нашого композитора, п'яніста і науковця відбудуться ще у Львові та в Києві. Бажаємо, щоб вони були успішні. А ювілярові – многая літа!

Світлана Салдан,
кандидат мистецтвознавства, доцент, в. о. завідувачки кафедри
музичного мистецтва Львівського національного університету
імені Івана Франка,
м. Львів

КОНЦЕРТ «ПАМ'ЯТІ ОЛЕКСАНДРА КОЗАРЕНКА»

23.05.2023 року відбувся концерт «Пам'яті Олександра Козаренка», організований кафедрою музичного мистецтва, факультету культури і мистецтв Львівського національного університету імені Івана Франка.

Блискучий піаніст, композитор-філософ, з глибоким, притаманним лише йому поглядом на оточуючий світ, ще б жити та творити... Звучання музичних творів, які так любив та цінував Олександр Козаренко у виконанні студентів кафедри: Марії Минурки (клас Заслуженої артистки України, доцента І. Маковецької), Софії-Марти Бейк (клас Заслуженої артистки України С. Приймак), також Симеона Дудки з класу професора О. Козаренка, – створили дивовижну атмосферу: неначе присутності духу композитора у Глядацькій залі імені А. Кос-Анатольського. Щемливим відгомонам у серцях глядачів на завершення концертного дійства став відеозапис фортепіанної фантазії на тему А. Кос-Анатольського «Ой ти дівчино з горіха зерня» у виконанні Маестро, по завершенні якої довго лунали оплески. Ім'я Олександра Козаренка назавжди буде вписане в скарбницю української музичної культури.

Мар'яна Самотос,
*піаністка, концертмейстер Львівської національної опери,
м. Львів*

СПОГАД ПРО О. КОЗАРЕНКА

Олександр Володимирович Козаренко... Моє знайомство з цією геніальною Людиною, композитором та піаністом відбулось в класі мого професора по фортепіано Марії Крушельницької під час навчання у Львівській консерваторії ім. М. Лисенка. Олександр Володимирович був концертуючим піаністом і час від часу просив Марію Тарасівну прослухати його концертні програми перед сольними виступами і поділитись своїми порадами. Одним з таких «відкритих уроків» було виконання творів Миколи Лисенка та Нестора Нижанківського. Це було без перебільшення музично-театральне піаністичне дійство, сміливе прочитання та харизматичне виконання, одночасно, я б сказала, з глибоким сакральним підтекстом. Олександр Козаренко був піаністом надзвичайно багатой емоційної палітри... Тоді вперше його відкрила для себе і таким він залишиться назавжди.

2001 рік для мене особливий тим, що разом зі співачкою Анною Ковалко під творчим керівництвом наших педагогів Марії Макари та Мирослави Логойди ми підготували прем'єру камерно-вокальних циклів композитора на слова Лесі Українки, Софії Майданської та Марти Томенко, яка відбулась 29 листопада в залі Львівського національного університету імені Івана Франка. Олександр Володимирович приходив на наші репетиції, було великою честю виконувати твори перед автором, слухати його побажання. Він заохочував перш за все шукати потрібні музичні фарби, дихав разом з нами, проживав кожен музично-поетичний зворот. Ми продумували також наше сценічне вбрання, щоб максимально зануритись у тематичну атмосферу музичного вечора. Пам'ятаю, як Олександр Володимирович запропонував солістці під час виконання Триптиху вийти на сцену з келихом шампанського, а з останнім акордом «Зустрічі» скинути капелюшок з голови і ефектно розбити келих. Він був сміливий у різноманітті засобів свого музичного живопису...

Сам композитор ніколи не грав мені фортепіанну партію своїх творів, любив жартувати, що занадто розмалював чорним нотний стан і що її неможливо заграти. Думаю, Олександр Володимирович таким чином давав мені творчу свободу у виконанні своєї музики, так би мовити, довіряв моїй уяві, любив закрити очі і слухати в кутку зали...

У 2018 року разом з Іриною Ключковською, на той час солісткою Івано-Франківської обласної філармонії імені Іри Маланюк, був здійснений запис альбому «Фантазії» (керівник проекту Роман Дзундза, за підтримки УКФ), де разом з окремими творами А. Кос-Анатольського ми записали усі камерно-вокальні твори Олександра Козаренка. В рамках цього проекту разом з композитором презентували цю роботу в Києві, Одесі, Івано-Франківську, Коломиї, Львові. Наші спільні поїздки на фестивалі потягом, цікаві творчі діалоги, вечірні прогулянки перед концертами, зокрема Приморським бульваром в Одесі та вуличками Ворзеля з його історичними віллами, якими дуже любив милуватись Олександр Володимирович, його вишуканий гумор за горнятком кави з тістечками – це неймовірно теплі спогади, завдяки яким з плином часу все глибше усвідомлюю неймовірну інтелігентність та шляхетність його душі...

Любов Серганюк,
*кандидат мистецтвознавства,
професор, заслужений діяч мистецтв України,
член НСКУ, завідувач кафедри методики
музичного виховання та диригування
Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника,
м. Івано-Франківськ*

МИТЕЦЬ ГІДНИЙ ДОБРОГО СЛОВА ТА СПРАВЕДЛИВОГО МІСЦЯ В ПАМ'ЯТІ НАРОДУ

Життя швидкоплинне, все скоро закінчується, але спогади залишаються навечно. Фортепіанна школа втратила передчасно видатного піаніста, педагога, науковця Олександра Козаренка. Буває так, що з людиною в житті контактуєш не так часто, але маленькі моменти залишають великі спогади.

Наше знайомство відбулось дуже несподівано і спонтанно. У мене була доповідь на засіданні Наукового Товариства ім. Шевченка у м. Львові. Тема стосувалась церковної музики Галичини і зрозуміло, що без коментарів відомого професора Львівської національної музичної академії ім. М. Лисенка, директора Інституту церковної музики УКУ Юрія Ясіновського не обійшлось. В той час, ще не маючи досвіду «відбиватись» від опонентів, я відчула деяку розгубленість і тут піднялась в залі молода симпатична особа і вперто заперечила всі тези професора. А ще долучилась геніальна музикознавиця Стефанія Павлишин і обгрунтовано дала відповідь професору. Вперше почувши спіч О. Козаренка, я відчула масштабність мислення молодого науковця та професійну глибинність. Вже з часом зрозуміла багатогранність його таланту, коли слухала авторські твори, концертні виступи та читаючи його наукові праці.

Через багато років ми зустрілись, коли університет запросив О. Козаренка очолити комісію з державної атестації випускників. Згадавши наше пер-

ше знайомство, він виявив бажання поспілкуватись ближче і ми кожен день після іспитів мали нагоду за філіжанкою кави обговорювати безліч питань, спілкуватись на цікаві для мене теми, оскільки О. Козаренко тонко розумів не тільки філософію музики, а й філософію життя.

Так відбулась ще одна вкрай важлива для мене зустріч. Такі спогади ніколи не згасають. Якось після важкого робочого дня задзвонив телефон. Стриженим тоном О. Козаренко попросив терміново зустрітись. Не зважаючи на втому, я прийшла на домовлене місце і мене чекала повна несподіванка. Стояли два геніальні митці – Степан Пушик і Олександр Козаренко. Як з'ясувалось, в пасажі Гартенбергів замовлена зала з роялем і Олександр хоче для нас грати музику Ф. Ліста. Грав він блискуче, глибоко і ми отримали естетичну насолоду. Але пізніше О. Козаренко вдався до експериментів. Просив здійснити порівняння у різних інтерпретаційних версіях виконавців, хоча у нього завжди був єдино можливий і переконливий погляд на твір. І в цьому його геній виконавця, бо знаходив нові барви, нові настрої і це було цікаво та переконливо. Найбільше радів, коли ми обирали виконавську версію М. Крушельницької, бо він вважав її своїм кумиром, оскільки у їхньому виконавстві було багато чого спільного: піднесені почуття, особистий тон авторської інтонації, різнобарвність динаміки, мелодійність, романтичність та національність стилю кожного композитора. Моменти цього вечора залишаться незабутніми.

З розповідей О. Козаренка про своїх студентів я зрозуміла, що педагогом він був вимогливим, але, водночас, дуже любив молодь і всіляко її підтримував. Він вимагав від всіх музикантів досконалості у виконанні, глибокого відтворення задуму композитора, характеру і настрою творів, уважного ставлення до класичної музики.

Ще один приємний спогад і думаю не тільки для мене, а й для викладачів та студентів нашої кафедри методики музичного виховання та диригування. Після одного з іспитів О. Козаренко запропонував приїхати з концертом до Львівського університету ім. І. Франка. Безумовно, що ми відгукнулись. Я для себе відкрила ще одну грань і риси характеру великого Маєстро – це організаційство, відповідальність, гостинність. Всі бачили ту щирі радість, позитивні емоції, котрі еманували від нього. Як зазначила С. С. Павлишин, котру О. Козаренко запросив на цей концерт, він захоплювався вишуканим виконанням нашим хором класичної музики, а особливо підкреслював вдалі інтерпретації творів Д. Січинського.

О. Козаренко мав своїх кумирів та авторитетів. Якось при нашій черговій зустрічі він запропонував провідати людину, котра заслугоує його довіри і пошани. Від душі обирав квіти для букету. Оскільки спонтанність була його супутником у житті, то тільки підійшовши до будинку, я зрозуміла, що наш візит буде до української акторки, заслуженої артистки України О. Затварської. Після зустрічі цілий вечір він із захопленням розповідав про багаторічну творчість одного з кращих у Галичині професійних театрів, що існував у м. Коломиї та з особливим пієтетом про геніальність О. Затварської, котра талановито пережила на сцені багато жіночих долей.

В житті запам'ятовуються окремі моменти, особливо коли це стосується спогадів з великими людьми. На засіданні Національної спілки композиторів України при вступі дають рекомендації. Не дочекавшись офіційного оголошення головуючим моїх характеристик, котрі подали такі відомі особистості як А. Дичко, Г. Гаврилець та інші, О. Козаренко взяв слово і висловив свою думку,

після чого провели одразу голосування. Я безмежно вдячна йому за ті щирі слова, котрі до кінця життя закарбувались в моїй пам'яті, за ту оцінку, за ту довіру. А ще було багато цікавих зустрічей в Одесі та Харкові, коли Маєстро перебував на концертній трасі.

На життєвому шляху багато провулків спогадів, деякі змушують нас посміхатись, порадіти, а деякі оповиті сумом. Не розшифровуючи один із них, все таки хочу згадати цей епізод. На запрошення колег з інституту ми поїхали відпочити у гірську місцевість. Спочатку якось не зовсім складалось у мене з часом, але в останню хвилину за переконанням О. Козаренка все ж вирішила поїхати. В дорозі мене переслідували дивні передчуття і не марно. Цей день мені вічно буде нагадувати про ті пережиті хвилини, котрі не дають спокою вже багато часу. Маєстро запросив на розмову, котра тривала добрих три години і в товаристві не могли зрозуміти про що можна говорити, усамітнівшись коло ріки. А це була розмова-сповідь, в якій О. Козаренко розповів про ті потаємні речі, про які він нікому ще не розповідав. На жаль, дотримуючи слова, не маю права оприлюднити деякі факти, котрі б прояснили інколи незрозумілу поведінку геніальної людини, спростували б багато міфів та домислів. У його життєвому океані було багато труднощів, котрих би вистачило на багатьох. Фортуна часто відверталась від нього, а віражі долі готували йому неприємні сюрпризи, як в творчому, так і особистому житті. Доля коректувала життя людини, котра мала звичайне людське бажання – бути щасливим. Тому, напевно, авантюристка поведінка, спонтанність, бажання сперечатись давали вибуховий ефект. Ця розмова вплинула на наші подальші відносини, оскільки О. Козаренко, напевно, пожалів за відвертість, а я за почутим. Найгірше, коли усвідомлюєш, що безсила допомогти, або чимось розрадити. Але після того моменту у мене склалась зовсім інша уява про цю Велику Людину. Це момент, котрий не втратив свіжої пам'яті.

Спілкування з такою талановитою людиною залишиться у мене назавжди живим. Молодому поколінню виконавців – це приклад творчого запалу, високої професійності, мистецького та педагогічного розвитку, інтелігентності та патріотизму.

Пишаюсь тим, що мала можливість спілкуватись з таким великим Майстром Музики!

Володимир Сивохіп,
*кандидат мистецтвознавства, генеральний директор
Львівської національної філармонії імені Мирослава Скорика,
м. Львів*

ЦЕ БУВ ПОЛІТ ЯСКРАВОЇ КОМЕТИ НАД ЛЬВОВОМ

Мій спогад мав би бути про Сашка, як він появився тут у Львові наприкінці 80-х – початку 90-х років минулого сторіччя.

Почну трошки з історії. Ким тоді були ми? Звичайно ми тоді ще були тільки студентами Львівської консерваторії імені Лисенка. Час був не простий. Це була межа перелому, коли розвалювалась одна держава і створювалась

інша. І, очевидно, що Львів тоді ставав в першу чергу центром політичного життя, центром політичного відродження, а згодом і звичайно займав свою традиційну місію бути «Г'ємонтом» і в культурному відродженні. Але в той час атмосфера, якщо говорити про класичну музику, була доволі гнітючою. У Львові майже нічого не відбувалося. І нам студентам можливо не було аж так цікаво спостерігати за цим культурним життям міста. Але, якось власне наприкінці, буквально на межі 80-х і 90-х почали відбуватися процеси, які зараз в історії вже є очевидними: до Львова повернувся Мирослав Скорик, якого запросили на кафедру композиції і він згодом очолив також Львівську організацію Спілки композиторів у Львові. Він зразу запросив мене до себе і я став тоді від 90-го року відповідальним секретарем правління Спілки. І здається у Львові картина почала змінюватись. Уперше звучав сам Скорик. Пригадую як звучав його концерт для віолончелі з оркестром зі знаменитою солісткою Марією Чайковською. Згодом появився його «Диптих», який дотепер надзвичайно популярний і знаменитий, а також його Третій фортепіанний концерт, який Скорик практично писав для себе і був його першовиконавцем. Також ми захоплювались творами Юрія Ланюка, який в цей час також стрімко, несподівано виходив на сцену класичної музики. І дотепер одним з найвідоміших його творів є його камерна музика для струнних, фортепіано, клавесину та ударних, яка здається активно почали виконувати від 88-го, чи 89-го року.

І ось, я пригадую якусь сцену в коридорі Львівської консерваторії. Це було на першому поверсі, коли студенти консерваторії, мої колеги, здається серед них, наприклад була Ярина Турянська з Франківська, дуже жваво дискутували про музику, а в руках тримали магнітофонні касети. Це були касети з творами Олександра Козаренка. Цього імені ми у Львові ще не знали, при тім, що він вчився у Львівському музичному училищі, але знали, що є такий дуже відомий, активний студент в Київській консерваторії. І потім ми якось разом слухали ці твори. Що це були за твори? Звичайно з пам'яті говорити важко... Очевидно це були його «Писанки», очевидно це були його «П'ять весільних ладкань з Покуття», здається ще були його «Інвенції». Це було несподівано, це було несподівано свіжо, несподівано рішуче, несподівано надзвичайно цікаво. Це були твори, до яких молодий ще тоді, зовсім молодий композитор, показав своє особливе відношення до фольклору. Це не була ця нова фольклорна хвиля 60-х – 70-х років, до якої належали Мирослав Скорик, Леся Дичко чи Леонід Грабовський. Це було щось зовсім інше, значно модерніше, значно свіжіше, значно витонченіше і водночас наповнене якимись такими старими архаїчними, русинськими, в доброму розумінні, елементами. І власне ці твори показали його підхід до автентизму і його особистісного трактування, чи гуцульського, бойківського, чи будь-якого іншого фольклору. Вже пізніше, коли Козаренко став відомим композитором, він не один раз ще в своїх творах показував саме такий підхід до фольклору. І ось з цих магнітофонних записів, з цих касет, Козаренко раптом у Львові здобув шалену популярність і прихильність, в першу чергу серед нас, серед молоді.

Він став з'являтися у Львові. Ми в спілці разом з Скориком стали запрошувати його на наші перші фестивалі, на наші мистецькі заходи. І таким чином ми змогли познайомитись з його масштабнішими творами, зокрема симфонічними, такими як «Чакона» для симфонічного оркестру, чи «Епістоли» для симфонічного оркестру – це твори, які були вже ним написані на початку 90-х років. Дуже цікаво в той час прозвучало його «Кончерто рутено» – інстру-

ментальний твір, також насичений ось цими архаїчними фольклорними моментами. І тоді нам найбільше сподобалося, як Олександр трактував партію фортепіано, перетворивши цей інструмент практичну в автентичні цимбали.

Далі Олександр Козаренко, напевне випадком долі, але він появився у Львові. Він приїхав до Львова викладати в консерваторію, очевидно на кафедру композицію та на кафедру історії музики. Ми стали частіше бачитись, стали друзями, партнерами, співпартнерами в організації багатьох наступних Олександрових прем'єр. А треба сказати, що кожна прем'єра твору Олександра – це була велика подія в мистецькому житті Львова, тому що Олександр був тоді на видноті, кожен його твір, а це були масштабні твори, були неординарними, вони були в доброму розумінні кричущими, ми всі до цього прислухалася і придивлялись.

І, власне з Києва Олександр привіз свого «П'єро», якого він взяв в квартирі Михайла Семенка. Саме туди Олександр ходив і взяв ці тексти, йдеться про тексти «П'єро мертвопетлює». Він написав дуже оригінальну музичну композицію для контр-тенора і камерного ансамблю. Саме тут у Львові мала відбутися знаменита прем'єра, і саме тут у Львові Олександр знайшов такого ж юного молодого обдарованого свого майбутнього творчого приятеля – молодого Василя Сліпака. Цю тему я не буду розширювати, бо це дуже глибока тема, дуже велика, але власне молодий Василь Сліпак – так, це саме той Сліпак, іменем якого зараз названо багато і концертних залів, і проводяться конкурси зараз, проводиться Маратон у Львові. Це той Василь Сліпак, який виступав у Львові, і, практично одним з перших виходів його на сцену – це була ось ця кантата «П'єро мертвопетлює» Сашка Козаренка для контр-тенора і камерного ансамблю. Це була велика подія не тільки у Львові. Ця кантата потім повторювалась в багатьох містах України і всюди вона в першу чергу піднімала палкі, але дуже щирі і теплі мистецькі дискусії.

І так практично кожні півроку, кожен рік Олександр старався представити свій якийсь новий проєкт тут, у Львові. Це завжди зустрічалася з великим ентузіазмом. Я пригадую, коли восени 1994 року відбувся перший концерт щойно новоствореного камерного ансамблю «Віртуози Львова», на цю подію Сашко приніс свій також щойно написаний твір «Сумна пісня пам'яті Вітольда Лютославського», який тоді помер. Так само мені він приніс щойно написаний свій твір для мішаного хору «Острозький триптих», запитався чи не виконує цей твір наш спілчанський камерний хор «Глорія». Звичайно через рік ми його залюбки виконали. В тому числі і пригадується незабутня поїздка до Коломиї на Міжнародний музичний фестиваль ім. А. Кос-Анатольського, який Сашко успішно кожен рік проводив. І ось саме там і прозвучала така Коломийська прем'єра його «Острозького триптиху».

Далі Олександр дуже активно влився у фестиваль «Контрасти», від його першої едіції в 1995 році. Це був «Дон Жуан». Це був львівський Дон Жуан, за мотивами новели Леопольда фон Захер-Мазоха, але Олександр, звичайно прив'язав його до себе, а він сам з Коломиї, і назвав його «Дон Жуан з Коломиї». Львівська прем'єра відбулась на «Контрастах» наприкінці жовтня 1995 року. І, очевидно вона викликала найсміливіші очікування і оправдання, адже ця історія про трагічний любовний трикутник Олександром була передана неймовірно, він залучив прекрасних виконавців, групу ударних інструментів, Київський квартет саксофоністів Юрія Васильовича і тоді дуже популярний у Львові – Львів-

ській балет «Акверіас» з балетмейстером Оксаною Лань, який просто заворожував своєю чарівною пластикою і своїми прекрасними, оригінальними костюмами.

Далі кожен рік, за певною не домовленою домовленістю Олександр готував в першу чергу для себе, але ніби для спілки композиторів, для «Контрастів» якусь чергову прем'єру і це були завжди самодостатні твори. Вони були відкриті, наблизений до театральності, до перформенсу. Чи це була мелодрама «Орестея» для читця і ударних інструментів, чи це, наприклад, була опера «Час покаяння», чи ряд інших творів – це завжди було яскраво.

І, власне ось на цьому мав би закінчитись мій такий спогад про Сашка Козаренка, як він прийшов у Львів і ким він був, з чим він був ось цих перших 5–6 років 1990-х роках минулого сторіччя. Я це назву: «Це був політ яскравої комети над Львовом», «Це був політ яскравого світла», дуже самобутнього, дуже індивідуального, дуже суб'єктивного, дуже нетрадиційного, але все-таки дуже яскравого і дуже щирого. І дуже шкода, що цей політ тривав заледве трохи більше 30-ти літ і він так передчасно перервався.

Наталія Сиротинська,
доктор мистецтвознавства, професор
Львівського національного університету імені Івана Франка,
м. Львів

ОЛЕКСАНДР КОЗАРЕНКО. AD MEMORIAM

Чому мені так важко писати про Олександра Козаренка? Бо важко підібрати потрібні слова і не опуститися до банальних «славословій» цьому справді геніальному чоловікові. Я познайомила з ним ще в далекому 1991 році і вже відтоді він сприймався мною як, насамперед, вільна людина. Не досконала і не завжди права, зі своїми хибамі і слабкостями, але завжди вільна. Він був вільним у висловлюваннях і вчинках, вільний від умовностей, банальностей і т. зв. суспільних стереотипів. Ця внутрішня свобода іскрилася гумором, посмішками, а головне – різнобарвними талантами. Про це багато написано і ще більше буде написано, але для мене назавжди залишиться дивовижним однаково талановите проживання ним чуттєвого балету за Леопольдом фон Захером «Дон Жуан з Коломиї» і глибокого трагізму «Страстей Господа нашого Ісуса Христа» для читця, солістів, хору і камерного оркестру, написаних на основі автентичних піснеспівів української сакральної монодії кінця XVI століття. Або ж – авангардної моноопери «П'єро *мертвонетлює*», а водночас «Ірмологіону» для камерного оркестру і «Острозького триптиху» для мішаного хору, де також за основу було покладено українську середньовічну монодію. Таке неймовірне вміння талановито поєднувати в собі абсолютно різнопланові стилістичні мистецькі пласти вражало. А особливо захоплювало глибоке відчуття середньовічного мелосу, внутрішня енергетика якого так вміло вилущувалася композитором.

Тут варто згадати, що моє знайомство з Олександром відбулося завдяки професору Юрію Ясіновському, відомому досліднику української монодії і моему науковому керівникові. Сашка він знав з дитинства, оскільки обидва родом з Коломиї, яку любили і ніколи не полишали. Саме від проф. Ясіновського Козаренко добре знав рукописні збірники українського середньовічного співу –

ірмологіони, які й брав за основу своїх творів. В цьому середовищі і я формувалася як науковець, а наші спільні зустрічі з Козаренком були переважно неофіційні, дружні і завжди цікаві. В цьому брала участь вся наша кафедра музичної україністики Львівської музичної академії.

Нас всіх поєднувало також членство у неофіційному гуртку «Приятелів Вюрцбурга» – так жартівливо називали себе стипендіати католицької академічної стипендії для іноземців, які почергово перебували в цьому чудовому баварському місті в стінах Інституту славистики, а згодом Інституту Східних церков Вюрцбурзького університету імені Юліуса Максиміліяна. Там нас гостинно приймав професор Крістіан Ганнік, давній науковий колега Юрія Ясіновського, відомий візантиніст і знавець середньовічного мелосу. Відтоді наші поїздки до Вюрцбурга, а проф. Ганніка до Львова стали регулярними і це ще одна важлива грань активної діяльності Козаренка. І саме з Баварією в мене пов'язаний вже, на жаль, останній і найяскравіший спогад про Сашка. Буквально перед початком ковідної епідемії, в лютому 2019 року я перебувала на науковому стажуванні в Вюрцбурзі і в цей час Олександр читав лекції в Українському Вільному Університеті в Мюнхені. Він запросив мене приїхати на його лекцію-концерт і це було моє перше знайомство із цим знаменитим українським навчальним закладом. Два дні злетіли для мене миттєво – знайомство з університетом, його очільницею проф. Марією Пришляк, оглядини бібліотеки УВУ, лекція і концерт Олександра з творів Нестора Нижанківського, приємна вечера і весь наступний день насичена прогулянка Мюнхеном.

Олександр був чудовим екскурсоводом, він добре знав місто, а сонячна погода дозволила оглянути найзнаковіші його місця і чудово провести час. За ці два дні ми дуже багато розмовляли і тепер, ймовірно, я розумію основну суть і, водночас, проблему його життя. Він був внутрішньо вільною людиною і це давало йому імпульс до багатогранної творчості, але, водночас, змушувало постійно змінювати ролі – місця праці і посади, гастрольні мандрівки і місця проживання, постійне курсування поміж Львовом, Києвом, Одесою, Івано-Франківськом, Мюнхеном тощо. Це його захоплювало, але це, також, і виснажувало, і ні для кого не є секретом депресивні періоди і настроєві зміни Олександра. Це жорстока плата за великий талант. Тому, ймовірно, він так глибоко відчував сакральний мелос і постійно шукав Бога – в ісихазмі, у читанні Святих Отців, у лекційних курсах «Богословії та філософії музики» і, безперечно, у власній духовній творчості. Ймовірно, постійний пошук такої внутрішньої опори і привів його врешті до Коломиї, але це, на жаль, виявилось ілюзією. Справжня свобода неможлива у статистиці, це постійна дорога, а для митця тим більш. Разом із ковідною ізоляцією, жахіттям російсько-української війни, а також постійним внутрішнім сум'яттям, прийшла смертельна втома. Коломия, на жаль, не стала місцем його віднови, а місцем успення. Тут прозвучав його останній акорд – видання монографії про Миколу Лисенка, творчість якого досліджував і виконував все життя. Знаково, що презентація пілотного примірника книжки відбулася під час засідання НТШ імені Шевченка 22 березня, в день народження Миколи Лисенка. А за день до того закінчився земний шлях Олександра. Як часто любив жартувати сам Сашко – «І це знак!». І все його життя було яскравим знаком великого таланту, тому так важко прийняти його відхід. Але ми мусимо це зробити – прийняти і шанувати. Для мене він і далі живий і в Коломиї, хочеться задзвонити і поговорити. Хочеться слухати його голос і гру. Дякую Богові, що він був у моєму житті...

Тетяна Слободянюк,
м. Хмельницький

ОЛЕКСАНДР КОЗАРЕНКО: ХМЕЛЬНИЦЬКА ПРИСУТНІСТЬ

З іменем видатного українського композитора, піаніста, мистецтвознавця Олександра Козаренка напряму пов'язане утвердження сучасного українського симфонічного і камерного мистецтва, заснування міжнародного фестивалю «Хмельницький камер фест» та інших мистецьких промоцій, які стали знаковими для Хмельницької обласної філармонії. А плеяда молодих митців, випускників Львівської музичної академії, учнів видатного композитора і піаніста, продовжує в нашому місті традиції свого наставника, утверджуючи високі стандарти національної музики.

Нещодавно минуло 40 днів, як душа Олександра Козаренка відійшла в засвіти, окресливши земний шлях у 59 років. В обласній філармонії відбувся вечір пам'яті, присвячений видатному маестро. У виконанні камерного оркестру філармонії під керівництвом заслуженого діяча мистецтва України Олександра Драгана звучали чудові твори композитора, які вже полюбила хмельницька публіка, адже за життя митець неодноразово дарував хмельничанам неперевершені музичні програми.

Композитор, піаніст, музикознавець, доктор мистецтвознавства, лауреат всеукраїнських і міжнародних конкурсів, професор – він був зірковою особистістю, інтелектуалом музики, і неймовірним життєлюбом з чудовим почуттям гумору, за що друзі називали його людиною-святом. Козаренко працював у жанрах симфонічної, оперної, балетної, хорової, камерно-інструментальної, вокальної та театральної музики та створив музичний супровід до понад 50 театральних вистав. Олександр Козаренко творив, по суті, якісний український авангард, у якому модерновість тяжіла до біблійних, античних, фольклорних образів, яскравих сюжетних асоціацій, тому володіла неймовірною енергетикою, містикою, яка зачаровувала кожного. Надчутливий, технічно досконалий, блискучий імпровізатор. Його ідеалом був Микола Лисенко, і виконанням його творів Козаренко-піаніст переконував, наскільки сучасною і живою є музика українського корифея. Він обожнював містицизм і загадковість карпатської автентики, адже сам родом з Коломиї. Хмельничани пам'ятають ці твори у виконанні симфонічного оркестру під керівництвом О. Драгана. Він відчував особливий дух позачасся, на якому тримаються давні народні легенди, обрядові дійства. За твір «Concerto Rutheno» (1991), в якому бринять відголоски карпатських рутенів (русинів), обрамлені в шляхетну, сонячну стилістику, Козаренка вже тоді нарекли українським Моцартом. А в хмельницькому концерті прозвучав його твір «П'ять весільних ладкань з Покуття» (солістка Діана Галяревич) на основі давніх карпатських обрядових дійств.

Спогадами про видатного українського композитора і музиканта ділились чимало хмельничан, адже Олександр Козаренко – невід'ємна частина нашого мистецького середовища. Найкраще знали маестро його колишні студенти, аспіранти, які нині працюють у Хмельницькому. «Моє особисте знайомство з Козаренком відбулося, коли я брав участь в ансамблі флейтистів «Шоні Зарен квартет», художнім керівником його був наш викладач Олександр Володимирович. Ми об'їздили всю Львівську область з концертами, в яких виконували

і його твори. І запам'яталась не тільки робота над музикою, а спілкування, він захоплював своєю харизмою, інтелектом, гумором. Це був для нас, молодих музикантів, величезний досвід. Є фраза, що особливі люди народжують раз на сто років, то це про Козаренка», – поділився спогадами про учителя його учень у Львівській музичній академії, директор філармонії, флейтист, лауреат міжнародних конкурсів Тарас Малик.

«Я його вперше почула, як видатного піаніста, у 2009 році, в Києві, з «Рондо» Моцарта. Скажу, що до цього я подібного не чула. А потім Олександр Володимирович приїжджав до нас з концертами. Його виконання творів Лисенка було незвичайним: з таким смаком, елегантністю, художністю. На моїй пам'яті подібного не було», – сказала піаністка, викладачка Хмельницького музичного коледжу Валерія Разумова.

Для кандидата мистецтвознавства Олександра Драгана постать Олександра Козаренка пов'язана з його становленням як музиканта, науковця, диригента, мистецького менеджера і близька особистою дружбою. «Життя диктує свої виклики, і я переконаний, що Олександр Володимирович також опосередковано є жертвою війни. 22 березня минулого року в нас був запланований концерт з творів Лисенка, до його 180-річного ювілею, і Козаренко завжди готував свої програми до таких концертів. І знав, що в нас для нього завжди відкриті двері і наші серця. З початком війни поглибився його психолого-емоційний стан, він надзвичайно гостро переживав всі події в Україні. Напередодні Великодня Тарас Мартинник з симфонічним оркестром підготували Козаренкові «Страсті Христові», але він не зміг приїхати. І потім ми ще раз пробували виставити на травень цей концерт, але фізичний стан не дозволив Олександру Володимировичу приїхати і бути присутнім. За 5 днів до його смерті ми спілкувались по телефону, і це був страшенний життєлюб, який мав дуже важку долю, але усіх заряджав своєю енергією і теплом душі. Для нього не було різниці, чи він виступав перед величезним звалом, чи з маленьким камерним колективом у такому ж залі. Його енергії виставало завжди, щоб заповнити весь простір навколо, він ставав частиною музики, що звучала крізь нього. В усіх гранях творчості він був надзвичайно яскравий, і в нього була ще одна грань: він володів колосальним культурним менеджментом. І я вважаю себе його учнем у цьому сенсі. Приїхавши в 15 років із села навчатись в Коломийське музичне училище, я вперше побачив симфонічний оркестр, і фестиваль, присвячений Кос-Анатольському, який Козаренко багато років проводив на найвищому рівні. І моя доля була вирішена. Ви уявіть, що 60-тисячне містечко Коломия на початку грудня, у дні народження Кос-Анатольського, стало центром музичного світу України, а Козаренко умів знаходити фінансові можливості, щоб запрошувати кращих виконавців України і світу. І саме з перебування в середовищі чудових симфонічних оркестрів у мене народилася мрія займатися цією справою. І на тих фестивалях я збагнув, що концерти Кос-Анатольського є творчістю сучасного українського композитора. Тобто, Козаренко переконливо повертав національну спадщину, яку намагались припорошити у ті часи радянською школою і т. д. І коли ми почали в Хмельницькому започатковувати фестивалі камерної музики, то ідея, що це має бути фестиваль не лише класики, а й сучасного українського музикування, це тягнеться звідти, з Коломиї. Ну і міжнародний фестиваль наш, «Хмельницький камерфест» своєю назвою також зобов'язаний Олександру Козаренку. Коли я почав працювати з 2008 року, як директор філармонії, наша дружба, спілкування стало ще тісні-

шим. А фестиваль «Камер фест», який пропагує українську музику в світовому контексті, звучить і звучатиме надалі. І в кожному концерті в нас є і залишатимуться твори Олександра Козаренка. Він не був ура-патріотом, свою любов до України він вбачав у написанні музики, плеканні талантів і розвитку національного мистецтва. І поки в нас звучить його музика, всі ми будемо відкривати для себе знову і знову феномен української музичної мови».

Символічно, що концерт пам'яті Олександра Козаренка відбувся в залі імені Героя України Василя Сліпака. У 1994 році в Львові відбулася прем'єра камерної кантати О. Козаренка «П'єро мертвопетлює», яка від відкрила нові грані у таланті Василя Сліпака, всесвітньо відомого українського оперного співака, соліста Паризької національної опери, який добровільно пішов захищати Україну і загинув у бою в 2016-ому на Донеччині. Доля об'єднує великих людей, аби нація мала міцні крила.

Віра Смоленська,
сестра Олександра Козаренка

ЯСНИЙ ПРОМІНЧИК СОНЦЯ ДЛЯ УСІХ

Так, з дитинства і до кінця... Наш Сашко був ясним промінчиком сонця для нас усіх, відкритий до нового, окрилений планами... Ще в дитинстві вже планував собі кожний день, граючи на фортепіано по 5 годин. Навчаючись в СШ № 2, був відмінником навчання. Будучи у восьмому класі, зайняв третє місце на Республіканській олімпіаді з біології, третє через те, що не міг і не хотів препарувати жабу на практичній частині олімпіади. З дитинства був скрупульозний в навчанні, у нього дрібниць не було, все мало своє місце і значення. Крім того, любив малювати пейзажі і старовинні будинки Коломиї. Любив дуже наші сімейні поїздки в Шешори, де творив свої дитячі картини. У восьмому класі, у віці 15 років, сказав батькам, що піде вчитися на священника або музиці. Так в майбутньому це бажання викристалізувалось в його духовних творах.

Навчаючись у Львівському музичному училищі, за грою на фортепіано міг зустріти перший трамвай... На випускному курсі училища вийшов на суд львівської богеми з «Рапсодією в стилі блюз» Гершвіна у залі філармонії. Талісманом його концерту була бабусина вишиванка. Потім навчання в Київській консерваторії, поєднуючи два факультети – фортепіанний і композиторський, участь в конкурсі ім. М. Лисенка, Міжнародному конкурсі ім. П. Чайковського, де здобув III премію тільки за те, що був Козаренко, а не Козаренков, одним словом, українця не пустили вище. Сашко цим перейнявся, але згодом з цього кепкував і з властивою йому іронією. Далі аспірантура в Київській консерваторії під керівництвом М. Скорика, успішний захист кандидатської дисертації, далі докторантура під керівництвом Івана Ляшенка, у віці 38 років стає молодим перспективним доктором мистецтвознавства, розкривши сміливо формування української національної музичної мови, досліджуючи музику Миколи Лисенка.

Захист докторської затягнувся, був цікавий і насичений. Ректор Київської консерваторії у своєму виступі на обговоренні відзначив: «Олександр – наш студент, кандидат і професор!».

Сашку в житті таланило зустріти добрих людей, які дали йому путівку в життя. Це – Романна Володимирівна Клапоущак, Веслава Ясіновська, Євгенія Агроскіна та Всеволод Воробйов, який був його Гуру в Києві і замінив батька. Сашко перейняв цю модель поведінки, допомагаючи молодим талантам пробитися і засвітити свою зірку.

КИЇВ для Сашка був місцем його енергії і підпитки, він любив подовгу вдивлятися в краєвиди з висоти Володимирської гірки, любив насолоджуватися літургіями храмів Києва. Після переїзду на роботу до Львова його не полишала думка про повернення до Києва, але життя диктувало свої умови. Щоб трохи зняти напругу Львова, Сашко часто концертував в Києві та інших містах України і зарубіжжя. Після відвідин Америки народилась «Симфонія екстраваганца», дуже знаково! Дуже любив Олександр викладати в УВУ в Мюнхені і також обов'язково пропагувати українську культуру та музику в Німеччині. Поїздки в Македонію, Іспанію давали релакс його творчій натурі і повністю перезавантажували сили і потенціал мого брата. На жаль, Львів не розумів до кінця композитора, то відповідно в цьому місті він часто усамітнювався. Знаковою для Олександра була дружба і співпраця з ректором ЛНУ Іваном Вакарчуком, який запропонував йому очолити факультет культури та мистецтв. Сашко поринув активно в нову роботу, відкривши нові спеціальності, закрутив по-новому наукову роботу факультету, започаткувавши його міжнародну співпрацю. Залишив на факультеті своїх виплеканих аспірантів викладачами, які продовжать його справу. Ще мав Олександр багато планів та не судилось... Дуже шкода, невимовний сум, мені дуже важко без тебе, мій любий брате!

Олег Смоленський

СПОГАДИ ПРО ХРЕСНОГО БАТЬКА ДЯДЮ САШУ

Для всіх маестро – шанований професор, композитор, піаніст, музикознавець, педагог, автор монографій та багатьох наукових праць Козаренко Олександр Володимирович, а для мене – просто дядя Саша – він був уособленням справжнього Хресного Батька в усіх розуміннях цього слова.

Згадую, малим в дитинстві я очікував приїзду хресного тата, як на свято, він був для мене живим втіленням святого Миколая, що виконує заповітні мрії дитини. Дядя Саша не пропустив жодного мого дня народження, жодних важливих подій, які мали місце в моєму житті. Підтримував мене в найскладніші та найважчі хвилини мого життя, особливо тоді, коли передчасно пішов з життя мій рідний батько і дядя Саша обійнявши промовив: «Все буде добре, Олежик! Відтепер я твій тато і ти завжди можеш розраховувати на мене».

Він став прикладом, яким має бути справжній хресний тато і я намагаюсь наслідувати його у ставленні вже до свого похресника.

Дорогий, любий, найкращий хресний тату! Важко досягнути і ще тяжче описати той біль, який огортає мою душу щоразу, коли згадую про те, що тебе вже немає і я більше ніколи не зможу поговорити чи просто побути поруч з тобою.

Життя несправедливе і в першу чергу забирає в нас все найкраще та найдорожче, а ми по-справжньому оцінюємо масштаб втрати лишень тоді, коли втрачаємо і вороття немає ...

Андрій Содомора,
перекладач, письменник, науковець,
професор кафедри класичної філології
Львівського національного університету імені Івана Франка,
м. Львів

СВІТЛІЙ ПАМ'ЯТІ ОЛЕКСАНДРА КОЗАРЕНКА¹

Був останній в минулому тисячолітті березень... У концертній залі Львівської філармонії запанувала, хай перелітна, але дуже цікава мить – між останнім акордом та оплесками. Дивний, ледве вловний відтинок концерту, коли музика звучить уже без виконавця, коли не так вухом, як душею ловимо її образ – те, що римляни вкладали у слово fuga – *втеча, перебіг*: щойно звучала гармонія, а вже – лиш її відлуння, світла звукова тінь.

Але у той момент я був радше глядачем. Насолода, якщо словами Горация, перемандрувала в мене від вуха до ока: я *спостерігав* за грою Олександра Козаренка. Мене цікавила інтерпретація – творчість виконавця. Я намагався збагнути, які ж складові його насолоди. Віртуозне володіння інструментом, перевтілення, співпереживання, причетність до вічного...

Взявши останній акорд, піаніст в одну мить зняв руки з клавіатури, рвучко відкинувся назад. Його обличчя променіло тим особливим світлом, яке буває лише від напруженої, сповненої глибокого чуття творчості. Тепер, відчувши над собою мерехтливу тінь Бахових акордів, віртуозний піаніст став одним із слухачів. Як художник під час експозиції власних робіт – одним із глядачів. «Ось вона, *voilà!*» – каже, знімаючи заслону зі своєї картини.

«Ось він, Бах!..» – міг би сказати й виконавець його творів. Та якщо митець, знімаючи покривало, виставляє для огляду свою річ, то музикант-виконавець «репрезентує», тобто знову *робить присутнім* музичний твір, розгортає його в часі. Перед слухачем – творчість автора і, водночас, творчість виконавця...

Звуки Бахового концерту таки справді розгортали перебіг часу у кожній найкрихітнішій його часточці, увиразнювали втрату (чи набуток) кожної тієї крихти, єднали всі часи й тисячоліття спільним для всіх людей відчуттям неоправаних часових утрат; відчуттям, що пульсує у тому невловному латинському – fuga...

Знову ж таки у березні, саме рік після концерту з творів Баха, після телефонного дзвінка я впізнав у слухавці голос Олександра Козаренка: «Приходьте завтра на концерт. Повторюємо цю ж саму, що минулого року, програму клавірних концертів Баха»...

Перед концертом так само приглушено гомоніла зала, а мовчазний фортеп'ян, король інструментів, був наче в передчутті першого доторку; якщо латиною – то в очікуванні, як «поведеться з ним» піаніст, як його «потрактую»: «*clavichordium tractare*» – *грати на фортеп'яні*... Про щось своє, десь за кулісами, думав піаніст, композитор, залишившись наодинці з собою, радше з Бахом: інтерпретувати клавірні концерти випало того разу у ювілейний, двісті п'ятдесятий рік, як пішов із життя великий композитор.

¹ Друкується за: <https://zbruc.eu/node/114927>.

Щось не давало мені зосередитись на самій лише музиці. У звуках клавірних концертів вчувався голос чи то римлянина Персія, чи самого Баха, що й латину викладав: «Смертні ми – не забувай: лине мить, у тій миті – що компонує»... Справді, кожен часовий відтинок – мов неспостережний для ока, готовий, щоб чимось його наповнили, посуд. Тому й здавалося мені, що насолода, яку отримує виконавець, – від повноти кожного моменту, що по вінця виповнений добірним вином музики, від наближення до істини: «Бо правдиве тільки в світі / Музика й вино»...

Потім я слухав враження самого Олександра Козаренка: «Відчував я щось особливе. Начебто не клавіатура була, а пульт міжзоряного корабля; присутні в залі – його пасажери. Здавалося, що найменша моя похибка могла би збити нас із курсу у третє тисячоліття. Тож у своїй інтерпретації намагався як ніколи бути співзвучним Бахові. І те співзвуччя – то був компас в уявному леті у майбутні часові площини. Та водночас я відчував упевненість, навіть насолоду від того, що моя воля корилася вищій волі – із космічних, гармонійних сфер...»*.

І ще один у нескінченному часовому леті, та вже з темною міткою на крилі, тривожний березень... Але якими важкими й болючими не були б утрати, якою глибокою – жалоба, а гору бере те, що «із космічних, гармонійних сфер»... Бачу, як у творчому натхненні, в одну мить знявши руки з клавіатури, відкинувшись назад, Олександр Козаренко дослухається до фортеп'яних акордів, які відлітають, щоб долучитися до гармонії високих сфер, щоб зазвучати у Вічному...

Сергій Ступак,
м. Київ

ТОЙ, ХТО НЕ ЗРАДИВ СЛУЖІННЮ УКРАЇНСЬКІЙ МУЗИЧНІЙ КУЛЬТУРИ

Початок 90-тих – переважно, невеселі спогади... Майже для всіх гостро постало питання, якою діяльністю (додатковою чи навіть новою, ще незнайомою) зайнятися, аби набути хоч якийсь заробіток. Але зрідка серед нас, мало-забезпечених, траплялися й такі, які залишилися «на своїй хвилі», не переймаючись зовнішніми негараздами. Одним з них був Олександр Козаренко – яскравий художник, що ні на хвилину свого невтомного життя не зрадив служінню українській музичній культурі, збагачуючи її як власним талановитим композиторським доробком, так і дослідництвом творчості та блискучим виконавством творів вітчизняних композиторів-попередників. А, окрім цього, була ще педагогічна діяльність, організація фестивалів, активна позиція в усіх перепетіях музичного середовища... Далеко не кожній навіть обдарованій людині судилося залишити після себе бодай третину того культурного спадку, який ми маємо з відходом у, вірю, Кращі Світи цієї непересічної людини. У добрий Путь, душа-друже Олександрє.

* Із книги «Під чужою тінню», Літопис, 2000.

... Перестриває якось мене в Спільці композиторів України року 90-го чи то 91-го Козаренко Олександр: я тоді займався і допоки малозрозумілим нашому суспільству авторським правом, і виданням звукозаписів різноманітної української музики, попит на яку загалом був так собі, і невдало намагався долучитися до торгівлі чим доведеться... Олександр, як завжди, імпазантно одягнений, як завжди, сміючись-жартуючи, доброзичливий, а в руці – потерта книжка поезій українських авторів XVII–XVIII століть. Він знав, що одеською композиторкою Кармелою Цепколенко на моє лібрето було написано оперу «Доля Доріана» за творчістю Оскара Уайльда, CD з записом якої скоріш за все від Кармели отримав (ту оперу було на CD опубліковано), й мабуть тому поділився своїм сокровенним – хоче написати оперу от на ці вірші, показуючи згадану книжку.

Переглядаю книжку. Григорій Сковорода з наведених поетів найближчий наш «сучасник» і його вірші, – увага! для тих, хто знайомий з поезією Григорія Савича, – наймелодійніші... Та, головне, що для того, щоб написати літературну складову будь-якого спектаклю, особливо музичного, «танцювати» прийнято від конкретного сюжету. А тут – абсолютно строкатий матеріал, який між собою аж ніяк не кореспондується: видавець скоріш за все опублікував те, що зміг «накопати у сивій давнині». Тобто, матеріал для лібрето відверто не підходить. Пояснюю це Козаренку. Він моїх аргументів не сприймає (хоча й сам усе, що я кажу, достеменно знає й без мене) і стоїть на своєму: хоче саме тепер (на початку 90-тих...) написати оперу саме на цьому літературному матеріалі.

Після цього було бурхливе між нами спілкування, – переважно, його монологи, – що це за опера мала б бути.

Формально, всі його міркування були вельми абстрактними. Але, хто Олександра непогано знав, той спілкуючись з ним мав шанс (певен, що таких щасливчиків чимало) потрапити у світ Козаренка-Творця, світ, двері до якого були відчинені завжди та чи не для всіх бажаячих. Тоді я вперше потрапив у цей його світ і ми, й досі не розумію як, ТВОРЧО ОБ'ЄДНАЛИСЯ.

* * *

Неодноразово, після того, як нам судилося написати мініоперу «Час покаяння» на згаданому вище літературному матеріалі, після того, як прем'єра цієї «16-тихвилинки» відбулася в рамках львівського музичного фестивалю «Контрасти» виокремленим спектаклем (самодостатньою культурною подією, саме на яку, як сказав тоді хтось, приїхав зокрема директор музичного фестивалю «Варшавська осінь», який після прем'єри цієї музично-драматичної мініатюри поспішав до себе додому так, що обмежився лише привітанням композитора з новим творчим успіхом й не залишився навіть на фуршет...), так, неодноразово впродовж наступних років Олександр щиро по-дитячому час від часу подивовувався: «Як ти, Сергіюку, врешті зміг відчувати, що мені було потрібно саме таке лібрето?». Я відмовчувався, бо не знав, що сказати...

Але зараз, коли цього запитання мені вже ніколи не почути, я, вибачай, що із запізненням у тридцять років та «навздогін», все ж відповім відразу нам обом: «Душа-друзе Олександре, я просто з Твоєї волі тоді вдихнув тої невичерпної творчої наснаги, якою Ти завжди фонтанував, отримавши шанс та честь набути спільне з Тобою натхнення здійснити той Твій проєкт, за що безкінечно вдячний».

Світла пам'ять Тобі й моє шанування!

Іван Тараненко,
*композитор, виконавець, педагог,
Член Національної спілки композиторів України,
секретар правління НСКУ,
м. Київ*

АБСОЛЮТНО НЕПЕРЕСІЧНА І НЕПОВТОРНА ОСОБИСТІТЬ

Востаннє, наживо із Сашком ми зустрічались на початку вересня 2020 року в Одесі на черговому фестивалі Кармели Цепколенко 2D2N. Олександр Козаренко абсолютно непересічна і неповторна особистість, як серед нас у спілкуванні у вузьких колах музичного середовища, так і глобально, в українській музичній культурі. Ще під час навчання в консі (так називали між собою студенти і викладачі тоді консерваторію і досі називають музичну академію) я побачив дивного молодого худорлявого хлопця, який ходив із коричневою текою під рукою і завжди достатньо вишукано спілкувався. Я вже не пам'ятаю із чого вона, та тека, була виготовлена, чи то зі шкіри, чи з якогось іншого матеріалу, але насправді, то вже абсолютно не важливо. Важливо те, що я не розумів, що це за один, який вважає себе вже професором, будучи таким самим студентом, як і усі ми... Але, напевно, він вже тоді знав, Чого він хоче досягнути, Ким хоче стати і Ким бути... І видно було, що це не якісь там понти, що він щось вигадує, щоб створити собі певний імідж. Ні, у нього це виходило настільки щиро і природно, що не лишалось і сумніву, що перед Тобою незвична особистість, яка так мислить і діє, тому що такий, як є.

Тепер ми усі знаємо, що так і сталося. Усе його дієве життя тільки стверджує його бажання своєю працею досягати якихось неймовірних результатів, чи то у фортепіанному виконавстві, чи то у композиторській творчості, чи то в науці...

А потім ще вмючи колосально жартувати, в тому числі і над собою, а подекуди серйозно говорити про якісь свої досягнення... Але це скорше звучало з його уст, як новини про нього, яких я міг не знати. Він так само цікавився, що і як справи у його співбесідника... Але найбільше він любив займатися творчістю. А науку сприймав також, як складову частину творчості...

Пригадую, як колись ще здається за президентства Віктора Ющенка, Сашка запросили працювати у Міністерство культури на посаду заступника міністра. Таким серйозним і сумним я його не бачив ні до того, ні після. В розмові мені стало зрозуміло, як на нього цей статус і ця не властива йому чиновницька робота гнітюче на нього впливають... Словом, він на цій посаді не протримався, здається і місяця...

Потім він повернувся до Львова і ми з ним вже бачились не так часто, як раніше... Але це вже усе було потім, після навчання, де він дійсно невимучено і пристойно інтелігентно виглядав, як професор з минулого століття ще тих, цісарських часів...

А тепер його не стало і якимось досі не можеш в це повірити, що це вже така реальність, де не стало Сашка Козаренка, нема...

Останнім часом ми бачились рідко... Але я знав, що він є, що робить свою справу, що він живе. І від того я тішився його успіхами, його звучанням, як піаніста, його здобутками, як науковця, нарешті його композиторською справжньою і щирою творчістю. Пам'ятаю, я навчався вже на четвертому курсі, а він закінчував фортепіанний факультет, будучи однокурсником моєї дружини

Інни. Потім Сашко поступив чи перевівся на композицію у клас М. Скорика, а по поліфонії у Г. Ляшенка. Як зараз пригадую одну із перших його робіт, про яку захопливо розповідав мені мій Вчитель Геннадій Іванович Ляшенко. Це було практично студентська робота, завдання з поліфонії, щось на зразок канону потрібно було написати. Він написав, точно не пам'ятаю, здається Чотири канонічні інвенції для квартету дерев'яних духових інструментів. І це було виконано саме квартетом дерев'яних духових у Малому залі кивської конси. Я був присутнім і пам'ятаю, як це цікаво і своєрідно було зроблено, як з успіхом прозвучало, як повноцінний твір, а не завдання...

Далі в його житті пішло все вище і вище, із злетами і падіннями, як у житті людини, яка постійно щось шукає... Щирою і безпосередньою усмішкою, непідробною реакцією на ті чи інші новини, які він тільки міг взнати і бурхливими, тільки характерними для нього емоціями, він оживляв усіх присутніх від усілякої дурної суєти, запалював своїми іронічними жартами... Так само щиро сумував і переживав над чиймись проблемами, намагався висловити свою підтримку... В свою чергу, усі ми, його колеги і друзі переживали за якісь невдачі чи раділи його здобуткам в його непростому житті... Але, коли він був тут, з нами, мені було спокійно. Я знав, без перебільшення, яке вагоме місце Олександр Козаренко своєю потужною діяльністю займає в українській музичній культурі. Тепер в цьому місці величезна вирва... Ця жахлива хвороба його просто вирвала, як квітку із землі, з корінням... Я не знаю, як швидко вона затягнеться, ця наша спільна рана, дуже боляче... Водночас, все те, що йому вдалося зробити, є вже складовою української музичної і наукової скарбниці. Усім відомо, що про людину триває пам'ять у спогадах його близьких і друзів, в цьому ж випадку, крім усього, ще й потрібно, щоб звучала музика його і наших колег після того, як вони нас полишають. І цей процес має тривати в поколіннях навіки. Стільки люди будуть пам'ятати про їхні здобутки, стільки ж триватиме і пам'ять про них... Я не міг собі уявити, ніхто не міг собі уявити, що він піде так рано... Але це сталося, як завжди, несподівано неочікувано і жахливо трагедійно.

Сашко, дорогий, Ти пішов у засвіти до наших колег у вічність, у той небесний музичний цех... Хай Господь упокоїть твою стражденну душу і дарує Царствіє Небесне! Вічна і світлая пам'ять Тобі, мій дорогий і давній друже...

Алла Терещенко,
*доктор мистецтвознавства, професор,
член-кореспондент Національної Академії мистецтв України,
професор Київського національного університету театру і кіно
ім. І. Карпенка-Карого,
м. Київ*

ОЛЕКСАНДР КОЗАРЕНКО – СТОРІНКИ СПОГАДІВ

Як давно це було. 1993 рік – самісінький початок нашої, вже незалежної держави. В Київській консерваторії, що, на сьогодні, гордо зветься Академією, врешті, як і всі інші українські виші, моя приятелька Мая Ржевська – майбутній професор, а тоді ще докторантка, познайомила мене із своїм колегою Сашком

Козаренком, з яким навчалися в аспірантурі в класі професора Івана Федорovicha Ляшенка. Відрекомендувала коротко, натомість багатозначно: «ваш земляк, живе у Львові – напрочуд талановитий композитор і не менш талановитий науковець».

У бесіді з Сашком дізналася, що він – родом із Коломиї. Музиці вчився у Львівському музичному училищі та Київській консерваторії, яку закінчив за двома спеціальностями – клас фортепіано у Всеволода Воробйова та клас композиції – у Мирослава Скорика. Далі – аспірантура за фахом «Історія української музики» і захист дисертації. Питаю, про що? Сміється – «як це про що – звичайно про Миколу Лисенка – засновника української класики». Я, подумки, – теж мені новина, існують сотні досліджень, монографій, статей, спогадів про Миколу Віталійовича. І старших за віком авторів – М. Грінченка, Ф. Колесси, К. Квітки, С. Людкевича, і моїх сучасників – О. Шреєр-Ткаченко, М. Гордійчука, Н. Горюхіної, Л. Архімович, Т. Булат, Л. Пархоменко – всіх одразу й не згадаєш. Подумалося й забулося.

Минули роки. Вже не пригадую за яких обставин, побачила в бібліотеці Інституту мистецтвознавства Академії Наук України, де колись навчалася в аспірантурі, а далі працювала, видану у Львові книжку «Феномен української національної музичної мови», автор – Олександр Козаренко. Пригадала коротке знайомство з ним, вирішила переглянути це видання вдома. Бібліотечний примірник був у жахливому стані – читаний-перечитаний. Обкладинка – окремо, сторінки, що постійно випадали – незграбно підклеєні. Почала читати – і всі ці негаразди одразу відступили на другий план. Здавалося, чимало знала про творчість видатного українського митця Миколу Лисенка, утвердження в його творчості національних ознак, особливостей пісенної інтонаційності, про Лисенкову музичну Шевченкіану та хорові жанри – адже в центрі моїх наукових зацікавлень була саме українська вокально-оркестрова музика, зокрема, його кантати та поеми. Однак, композитор-шістдесятник О. Козаренко, досліджуючи проблематику, стосовну лисенкового стилю, на відміну від своїх попередників, робить акцент на модерних ознаках творчості композитора, доказово доводить споріднення здобутків композитора із національною прикметністю сучасної української професійної музики. Захотілось ближче познайомитись із його музичною творчістю.

На зламі століть у містах України особливо активізувалася концертна діяльність. У Києві також, майже щотижня у філармонійній та інших великих залах відбувалися прем'єри нових творів українських композиторів. Побачила афішу – анонсувався концерт вже відомого на той час камерного ансамблю «Київська камерата» (керівник В. Матюхін), у його програмі виконуватимуться нові твори українських композиторів, зокрема «П'ять весільних ладкань з Покуття» та Кантата для народного голосу і камерного оркестру Олександра Козаренка – солістка Ніна Матвієнко. Не пропустила нагоди послухати нову музику і, можливо, зустрітись з автором.

Концерт «Камерати» мав, як кажуть у Львові, – «шалений успіх». Після гучних овацій, коли слухачі вже ліниво покидали концертну залу, композитора за кулісами оточили виконавці та друзі, однак я встигла не лише щиро його поздоровити із київською прем'єрою, але й дещо розповісти про свої позитивні емоції від знайомства із його монографією. Однак, (зовсім недоречно для святкового настрою – каюсь), згадала про видавничі негаразди, та ще й натякнула на відсутність його книги у моїй бібліотеці. Засміявся – «у моїй – її теж вже

немає, підготую нове видання і – обов'язково подарую». Надалі, під час кожної нашої зустрічі, згадуючи цю розмову, вибачалася, однак, у різний спосіб все ж нагадувала про необхідність перевидання його праці. Навіть не нагадувала, скоріше дипломатично натякала. Приміром, – «раджу своїм студентам театрального університету (я вела у них курс світової музики) познайомитись із вашим виданням, однак в університетській бібліотеці її не знайшли...». Розумів мою кволу дипломатію: «обіцяв, що перевидам, от закінчу...», – а далі – назва твору, над яким вже почав працювати. І, на додаток – дещо про свій задум, і так цікаво розповідав, що я замовкала. Знала, вірила, що перевидання книжки здійсниться, вона потрібна нащадкам, тому не може зникнути з музикознавчого обрію. Знала, що станеться це колись, дуже-дуже нескоро. Сьогодні його думки і почуття належать музиці – композиції та виконавству. На той час Олександр Козаренко вже сформувався як творець музики і вона вщент заповнила його життя. Він – митець, український композитор.

Минали роки. Відбувалися прем'єри його різножанрових творів, у яких, властивий шістдесятникам строкатий спектр постмодернізму – поєднання характерних ознак бароко, неокласицизму, неоромантизму неофольклоризму й інших стильових течій, численні, новітніх, на той час, технік – мінімалізму, алеаторики, сонористики тощо, збагачували національний музичний ґрунт цікавими відкриттями. До того ж, Олександр Козаренко – чудовий піаніст ніколи не поривав із своїм другим покликанням. Адже фортепіано, як жива істота, не прощає байдужості, вимагає постійної уваги до себе. Ще у 1984 році, закінчивши музичне училище, він став Лауреатом вельми престижного республіканського конкурсу піаністів ім. М. Лисенка. Постійно гастролював із сольними концертами та в дуеті із видатними виконавцями, зокрема із скрипалькою, народною артисткою Лідією Шутко та Львівським камерним оркестром. Географія його концертів вражала – виступав чи не у всіх великих та менших містах України, жартував – «граю всюди, де є добре настроєний рояль», а також за кордоном – в містах Польщі, Чехії, Латвії, Естонії, Росії. Його концертний репертуар, здавалося, не мав меж, при цьому – завжди активно й послідовно пропагував українську музику. Монографічні концерти О. Козаренка включали твори Миколи Лисенка, Левка Ревуцького, Миколи Колесси, Бориса Лятошинського, Анатолія Кос-Анатольського, Мирослава Скорика, Євгена Станковича, звичайно й власний доробок.

А ще – провадив вельми напружену педагогічну роботу – вже був професором, за кілька років підготував кількох добре підготовлених дисертантів. А ще – фестиваль в Коломиї, що, від початку до кінця реалізувався завдяки його феноменальним організаторським здібностям. Все це вимагало уваги й вельми дорогоцінного часу.

Ми жили у різних містах, однак із Сашком Козаренком я зустрічалася, здається, частіше, ніж з деякими колегами киянами. Насамперед, у рідному Львові, куди приїжджала на випускні іспити, захисти дисертацій, численні конференції, конкурси та прем'єри. А ще – на фестивалях: в Києві, Івано-Франківську, Тернополі, Одесі. Пригадую одеський фестиваль «Три дні і три ночі» – його організаторкою була талановита композиторка, професорка Одеської музичної академії Кармелла Цепколенко. На той час, фестиваль вже здобув неабияку популярність і відзначав свій, солідний за числом ювілей.

Концертна зала була переповнена – музикантами, студентами, професурою мистецьких закладів Одеси. Неочікувано згасло світло – на сцені, на

білому екрані з'явилися кадри найпершого проведення фестивалю. Дійство розпочав прем'єрний показ давньої, вже відомої музичної вистави О. Козаренка «Г'єро мертвопетлює», для соліста контр-тенора та інструментального ансамблю, за поезією Михайла Семенка. Головну партію тоді співав молодий випускник Львівської консерваторії, контр-тенор Василь Сліпак (клас Марії Байко). Так ось чому таким схвильованим був напередодні Сашко... Адже знав про нещодавню трагедію, що сталася на Харківщині, де вже йшла бої – українці хоробро захищали свою незалежність. Брав у них участь і солдат АТО Василь Сліпак – на той час, вже соліст (бас-баритон) Паризької опери, який, змінивши юнацьке амплуа, з великим успіхом співав провідні партії класичного оперного репертуару. Він приїхав із Франції додому, в Україну, щоб нищити ворога, який напав на його землю. Красень-солдат хоробро воював, а у перервах між боями, стоячи в окопі, співав бійцям оперні арії. І був застрелений ворожим снайпером. Ця трагічна історія облетіла світ і не дивно, що всі присутні в залі, встали в знак пам'яті славного героя і патріота.

Фестивалі були улюбленим дітищем Олександра Козаренка. І географію наших зустрічей щорічно завершував, в останньому місяці року Міжнародний фестиваль і наукова конференція в Коломиї, присвячені пам'яті Анатолія Кос-Анатольського – видатного композитора, педагога, громадського діяча. Організація, запрошення учасників, відбір репертуару, режисура і всі, вельми нелегкі умови проведення цього заходу стали ще одним покликом його душі. Від 1990 року, більше 30 років поспіль, попри політичні кризи та економічні негаразди, попри зверхнє ставлення деяких державних чиновників від культури до проблем національного мистецтва, три фестивальні дні перетворювали невеличке прикарпатське місто в Мекку – високого мистецтва музики, поезії, краси і гармонії. До зусиль місцевих працівників культури, підставили плече професіонали, небайдужі патріоти міста, талановиті музиканти і науковці, яких очолив їхній талановитий, креативний і харизматичний земляк Олександр Козаренко. Його, глибоко продумані мистецькі концепції й титанічна організаційна робота забезпечили коломийському фестивалю феноменальний успіх і довге й плідне життя.

У різні роки в межах фестивалю прозвучали, завжди у прекрасному виконанні, такі масштабні твори, як Літургії М. Вербицького і Лесі Дичко, «Stabat Mater» Перголезі, «Урочиста Меса» Дж. Россіні, «Німецький реквієм» Й. Брамса, фольк-опера Є. Станковича «Цвіт папороті» (хорове виконання), «Кончерто рутено» та кантати О. Козаренка, а також авторські концерти В. Витвицького, В. Губаренка, М. Скорика, Є. Станковича Лесі Дичко, І. Карабиця, І. Щербакова, Б. Фільц та інших вітчизняних композиторів. До Коломиї приїжджали кращі виконавці України та Європи: Національна хорова капела ім. Б. Лятошинського та «Київська камерата», львівська хорова капела «Трембіта», Галицький академічний хор «Gloria», польський хор «Ірмос», симфонічний оркестр Львівської філармонії, львівські камерні оркестри «Perpetum Mobile», «Віртуози Львова», Івано-Франківський камерний оркестр, квартет флейтистів Львівської музичної Академії під керуванням А. Карп'яка.

За диригентським пультом стояли знані в Україні диригенти – М. Колесса, І. Юзюк, Р. Филипчук, Р. Дорожівський, І. Пилатюк, О. Герета, А. Микитка, С. Бурко, Б. Гупаловський, В. Сивохіп, Г. Павлій та ін.

На концертній естраді та в камерній залі Музичної вітальні Коломиї, у різний час, грали такі блискучі піаністи, як Рада Лисенко, Олег Криштальський,

М. Крушельницька, Й. Єрмін, О. Рапіта, О. Козаренко, Е. Чуприк, К. Чічка-Андрієнко (Мюнхен), скрипалі Л. Шутко, Б. Которович, Л. Лехник, М. Томенко, віолончеліст Ю. Ланюк, польський контрабасист-віртуоз Т. Велецькі, виступали оперні співаки – народні артисти України Л. Божко, І. Кушплер, В. Ігнатенко, також Ніна Матвієнко й інші відомі виконавці. Поєднання класичної музики із її сучасним авангардом розширювало культурно-мистецьке довкілля Коломиї – чарівного містечка прикарпатського краю. Таким був мистецький задум цього заходу. А в наукових конференціях, присвячених найрізноманітнішим проблемам сучасного мистецтвознавства, брали участь не лише науковці з різних міст України але й іноземні фахівці – Польщі, Німеччини, Америки.

30-й фестиваль – для мене він став останнім. Коломия зустрічала білозасніженими вулицями та прохолодними аудиторіями. Прохолода – це за Цельсієм, а все інше, як завжди, випромінювало тепло, радість спілкувань з колегами і друзями та високий градус очікувань мистецьких звершень.

Високою кульмінацією цього фестивалю став Великий концерт у Народному домі, в якому прозвучала «Шевченкова різдвяна літургія» Олександра Козаренка – масштабне ораторіальне дійство, створене композитором на духовні тексти літургійної служби та поезію Кобзаря. Виконували Літургію Галицький академічний камерний хор Львова (керівник – народний артист В. Яциняк). Слухачі вкотре відчували силу і прозорливість шевченкового слова, дивовижно актуального, ніби написаного сьогодні і зверненого саме до кожного з нас. До того ж, ці відчуття діалогу поколінь посилювала органічно поєднана із словом талановита музика, тембрально виструнчена акапельна звучність, виразне інтонування хору, прекрасно виконані солістами молитовні, ліричні епізоди, а також талановито прочитані шевченкові «Псалми Давида» (народний артист України Богдан Козак). Нічого пафосного, все – гармонічно, щиро і високо духовно.

І все зламалось в наступні роки – вірусна епідемія, жорстока війна за нашу незалежність... Роз'їхались, розбрелися – хто куди. Повернувшись до Києва, дізналась, що Сашко назавжди виїхав зі Львова і тепер живе в Коломиї, в батьківській хаті, з сестрою. І от, на початку березня вже цього, 2023 року, він подзвонив мені – голос був радісним, щасливим. «Я врешті перевидав книжку! Це ж був ювілейний рік Лисенка. І я придумав. На обкладинці має бути прижиттєвий портрет Миколи Віталійовича, невідомий загалу, зроблений коломийським фотографом ще під час його приїзду в Коломию, саме в день свого народження».

Ще говорили – недовго, відчула, що втомився. Спитала: «Ти часом не хворієш?», а після довгої паузи, – «трохи, от лежу вдома, сьогодні ніби краще». На всі мої настійні поради й прохання їхати до Львова, в лікарню, адже країну, окрім війни, накрила ще й нова хвиля клятого вірусу – категорична відмова. На всі пропозиції – єдиний аргумент: «тут сестра доглядає, а там в мене нікого немає».

Далі – морок. Зранку, звідусіль, дзвінки – сумна інформація про невідворотне. Нема нашого соловейка. Піднявся у кращий – благородний і справедливий світ. Залишив українцям лише свій скарб, найдорожче – прекрасну музику і мудрі книги.

Василь Тимків,
директор Івано-Франківської обласної філармонії ім. Іри Маланюк,
кандидат наук з державного управління,
м. Івано-Франківськ

ЧАС ПОРУШЕНИХ ГАРМОНІЙ

«Час порушених гармоній», ці слова Олександра Козаренка якнайбільше характеризують не лише нинішню добу, але й життя їх автора.

Писати спогади про людину завжди важко, оскільки ти прирікаєш себе на емоційне переживання минулого, тобто періоду, у якому про смерть не йшлося, людина була сповнена життям і надією. І раптом все обірвалося. Тому аж ніяк про Олександра Козаренка не хочеться говорити у «минулому часі», адже навіть хворіючи, він готувався до свого ювілею...

Наше очне знайомство з маестро відбулося на XXIII Музичному фестивалю ім. А. Кос-Анатольського 11 грудня 2009 року. Дата запам'яталася тому, що відкриття події було довірено тільки-но створеному у 2008 році симфонічному оркестру Івано-Франківської обласної філармонії під орудою заслуженого діяча мистецтв України Р. Дорожівського. Як заступник начальника управління культури облдержадміністрації я був приємно вражений глибиною та гостротою розуму митця, особливо його іронічно-саркастичною складовою, зокрема стосовно адміністрування у мистецькій сфері.

Наступні пам'ятні фестивальні зустрічі відбулися на XXIX (2015 р.) та XXX (2016 р.) фестивалях, коли вже у якості директора обласної філармонії представляв наш симфонічний оркестр, який на той час очолював заслужений артист України В. Олійник. Саме тоді у нашій розмові прозвучало ім'я Ірини Осипівни Маланюк, яку українцям відкрила ще одна славетна уродженка м. Коломиї, Стефанія Павлишин.

Як розповідав Олександр Володимирович, він був одним із ініціаторів проведення тематичної зустрічі у Музичній вітальні XXVIII фестивалю наприкінці листопада 2014 року «Ірина Маланюк – найбільша вагнерівська співачка українського походження» за участі директора Львівського музею Соломії Крушельницької – Галини Тихобаєвої.

А потім у обласній філармонії був Музичний вечір з нагоди зібрання родини Соломії Крушельницької в Івано-Франківську «Слідами Соломіїної пісні». Власне ініціатива про присвоєння імені прозвучала під час XV зібрання родини, що відбулося 15 жовтня 2016 року. Її підтримали визначні представники музичної громадськості України (зокрема Мирослав Скорик, Богдана Фільц, Олександр Козаренко), дирекція музично-меморіального музею Соломії Крушельницької у м. Львові, родичі Соломії Крушельницької та Ірини Маланюк і звернулись з відповідним листом від 27.11.16р. № 080 до керівництва Івано-Франківської обласної державної адміністрації та обласної ради.

У травні 2017 року у філармонії пройшов круглий стіл з нагоди закінчення процедури громадського обговорення щодо присвоєння Івано-Франківській обласній філармонії імені Іри Маланюк. Серед інших у ньому взяли участь гості зі Львова, Галина Василівна Тихобаєва та Олександр Володимирович Козаренко. Зараз не пам'ятаю деталей, але Олександр Володимирович розповідав

мені, що змушений був пожертвувати якимось важливим для його наукової кар'єри заходом заради участі у цьому процедурному круглому столі.

Він наскільки перейнявся проблемами супроводу у втілення у життя цієї ініціативи, що я інколи жартома погрожував заблокувати його телефонний номер.

Взагалі люди масштабу Козаренка мають здатність на інтуїтивному рівні генерувати багатопланові мережеві ідеї, які потім за біфуркаційним механізмом саморозвиваються та стають смислами. Адже, як засвідчує у своїх спогадах Сергій Козлов, в основу концепції фестивалю ім. А. Кос-Анатольського покладені пропозиції О. Козаренка, на той час, а це був 1986 рік, студента класу композиції – М. Скорика, Київської консерваторії, яку він закінчить у 1989 році.

Тому, коли ініціатор і керівник проекту Роман Дзундза у 2018 році звернувся до філармонії стати співорганізатором проекту із записом компакт-диску вокальних творів двох славетних коломиян – А. Кос-Анатольського та О. Козаренка виникло і остаточно укріпилося якесь чарівне відчуття ментального зв'язку між ними і філармонією, як колективним его.

Заднім числом починаєш розуміти, що зустріч з О. Козаренком на відкритті у 2018 році Маріупольської камерної філармонії у рамках філармонійного проекту «Бревіс-Будьмо» магічним чином знайшла своє продовження, коли її камерний оркестр «Ренесанс» 7 травня 2023 року на сцені Коломийської філармонії ім. Олександра Козаренка вітав жителів міста-побратима з нагоди першої філармонійної річниці.

І ще один факт змушує дивитися на наше життя в особливий спосіб. Так вже сталося, що першим містом у житті маестро є Коломия, а другим – Івано-Франківськ.

16.06.2023 м. Івано-Франківськ

Марта Томенко,
піаністка, поетеса, художниця, викладач,
м. Коломия

З ДИТИНСТВА І ДО КІНЦЯ ...

Пам'ятаю і знаю Олександра Козаренка з того часу, коли працювала у суміжних класах з талановитою співачкою, викладачкою Романою Клапоушак. Відкривались двері і заливаючись тільки їй властивим сміхом проказувала: «От маю такого Сашка, який дуже хоче швидко грати і я ніяк не можу зорганізувати йому постановку руки». Це був Козаренко Сашко, учень третього класу з першою вчителькою Романою Клапоушак. Нещодавно довідалась, що в поїздах до Німеччини, де викладав в Українському Вільному Університеті у Мюнхені та давав концерти, завжди з собою привозив її великий фотопортрет, ставив у своїй кімнаті.

У 80-ті роки в концертному залі Коломийської музичної школи він організував перший концерт пам'яті Романи Клапоушак. Сцену прикрашав саме цей портрет. Саме тут прозвучали перші композиції молодого музиканта.

Навчаючись у Київській консерваторії ім. П. І. Чайковського виконав у цьому залі перший концерт П. Чайковського у трьох частинах. За три дні ви-

вчила другу партію фортепіано. Виконання відбулось під бурхливі оплески. На концерті була присутня його викладачка зі Львівського музичного училища Е. Агроскіна.

У шостому класі, коли його вчителька В. Ясіновська після народження дівчинка була відсутня, навчався у мене. Побачивши неймовірне прагнення виконавства – ризикнула дати йому «Гумореску» С. Рахманінова, «Багатель» Л. ван Бетховена, які блискуче виконав на обласному конкурсі.

Навідувався до мене. Заходив після меси у римо-католицький храм, де була органісткою.

На Театральній, 31 я мала творчу майстерню. Коли виникли проблеми з моїм перебуванням там, Сашко стукав у двері «кодом» П'ятої симфонії Бетховена. З цього довго сміялись і, звичайно, розмови про його творчість, поїздки. Оповідав дуже цікаво, кавували, показував проспекти і я мала маленьке вікно у великий світ. Оглядав мої рельєфні писанки. Згодом створив свої фортепіанні «Писанки», які вперше заграв мені. Гуцульська канва, складний ритмічний рисунок.

Їздили з Олександром у Чернівці, на першу «Червону руту». Спостерігали, як мольфар Нечай розігнав хмари над стадіоном, а довкола падав дощ... Переживали виступи Т. Петрененка, Жданкіна, Віки, босого Миколайчука, пісню якого любив підспівувати Олександр «Піду втоплюся у річці глибокій...». Суміш драми зі сміхом. Ми мали надію у невідомості.

Через Олександра познайомилася з відомою поетесою Софією Майданською. Втрюх довго і весело проводили час у Києві, Коломиї. Згодом у нас творчий тандем: різдвяна книжечка, ілюстрації поезій. Відвідували у Києві оперний театр, консерваторію, де слухали, смакуючи цукерки «Вечірній Київ» «Запорожця за Дунаєм». Відвідували майстерню геніального художника Івана Марчука, на дверях котрої фломастером було написано «Ось де слава наша люде, слава України!» Це ще були вісімдесяті.

Запізнала його з відомою коломийською вишивальницею Михайлиною Сабадаш. Любив пізнавати нових творчих людей. Жива творча особистість після побаченого вигукнув: «Це космічна символіка!». Старшій майстрині допомагали везти персональну виставку разом з домашнім вином та неповторними плясками до Львова. Потім Михайлина Сабадаш подарувала йому вишиту краватку. Зізнавався, що одягав її по святах на концерти.

Олександр мав абсолютне чуття на людей. На фестивалі А. Кос-Анатольського у Коломиї молодий, а згодом співак світової слави Василь Сліпак виконував твір О. Козаренка на слова Семенка «Г'єро мертвопетлює». Акторський грим на пів обличчя. Драматичне талановите виконання викликало подив, жах, музика рвала жили.

Олександр Козаренко – «Вокальні твори» на слова Лесі Українки, Софії Майданської, Марти Томенко. Збірник виданий 2001 року, Львів. На концерті у музеї історії міста Коломиї відбувся концерт, на якому ці романси незабутньо виконували сопрано Ірина Ключковська, фортепіано – Мар'яна Самотос. Музика чудово поєднала сецесію з модерном.

Колісь попросила, щоб для збагачення скрипкового репертуару зробив ансамблевий переклад для скрипки та фортепіано п'єси Миколи Лисенка «Мрії. На солодкім меду». Твір зробив прекрасно композиційно, та коли нагадувала йому про це, відповідав, що це не він і не пам'ятає! Воістину забудькувата геніальність!

Стало традицією – 24 серпня в день народження Олександра, він грав сольний концерт. В улюбленому залі музею історії міста Коломиї. Звучала музика М. Лисенка. На останньому концерті виконував твори А. Кос-Анатольського, Н. Нижанківського. Грав натхненно схвильовано, знаходив в кожній ноті особливий чар.

Любив Коломию, її мистців. Ініціатор Коломийської асоціації мистців. Мріяв на пенсії жити саме тут.

Востаннє бачились у коломийській лікарні. Зрадив, питав про мистецьке життя у місті, запитував над чим працюю: «О, граєте Гріга, його твори досконалої композиції, чомусь зараз їх не грають».

У березні вітав зі святом весни, розмова телефонна, та чомусь зачитував слова моєї поезії: «так голосно опадають пелюстки троянд...» і додав «Скоро побачимось» – та це для мене прозвучало як наближення смерті.

Зустрілись в православному соборі Преображення Господнього навпроти золотих царських воріт. У квітах лежав О. Козаренко. Красивий, молодий, заспокоєний. Похоронна процесія крокувала довжиною від собору до храму св. Йосафата. Люди на тротуарах вклякали, думали ховають воїна. Та ні – це був піаніст, композитор, мистець життя. Під час поховання заграла скрипка Любові Литвинчук. За сумним обідом Іван Арсенич останнім звуком скрипки відпровадив Олександра тужною гуцульською мелодією.

В пам'яті назавжди диски з музикою Олександра Козаренка та рукопис з дарчим надписом «Дорогій Марті Миколаївні в честь ювілею» «Вальс «Lazienkowski»

Мабуть усе у світі запрограмовано.

На моєму піаніно свічник авторської роботи Б. Іроденка, поруч кам'яна писанка-самоцвіт, подарована Олександром на ювілей. За два дні до смерті раптово надмірно голосно падає на підлогу свічка...

25–26 квітня 2023 року.

Ольга Фабрика-Процька,
доктор мистецтвознавства,
професор кафедри музичної україністики та народно-інструментального
мистецтва Навчально-наукового інституту мистецтв
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ

ЛЮДИНА-ЛЕГЕНДА... СЛАВЕТНИЙ НАЩАДОК ЛЕМКІВСЬКОЇ РОДИНИ....

В одному інтерв'ю професор Олександр Козаренко зазначив: «<...> Я не можу сказати, що я український композитор, я – русинський композитор, я – межовий композитор...». Тому виникає питання, то хто ж такі русини, лемки?

Якщо у декількох словах, то назва лемки виникла на побутовому рівні. У першій половині ХІХ століття термін «лемки» ввійшов у науковий обіг, а наприкінці ХІХ століття назва лемки починає засвоюватись також як самоназва, особливо у період між Першою та Другою світовими війнами, а до цього періоду мешканці Бескидів називалися русинами, руснаками, так само як називали

себе предки Галичини та Буковини, поки не поширилась українська національна ідея. Варто додати, що назва «лемки» прижилась лише щодо мешканців, які проживали у північній частині, а на території південного схилу Карпат до сьогодні вживається назва «русини». Між русинами і лемками різниці немає. Однак, в Польщі і Україні до сьогодні побутує самоназва «лемки», а на території Словацької Республіки побутує самоназва «русини», тобто назва «лемки» не притаманна для мешканців цієї території, адже вони її корінні мешканці. На сьогодні стрімкого розвитку набуває карпаторусинський рух, який розчеплює (розділяє) русинів між собою. На жаль, в середовищі самих лемків і русинів немає єдності, чіткої ідентифікації. Одне залишається незмінним – глибоке зацікавлення до фольклору. Пригадую виступ Олександра Козаренка під час обговорення моєї докторської дисертації, де він зазначив, що «...нині фольклор вмирає. Це треба визнати. Однак, фольклор може знайти своє продовження у артифікаційній культурі».

Сьогодні, мабуть, немає людини, яка б не чула лемківських народних співанок, адже протягом останніх трьох десятиріч популярність лемківських пісень зростає до висот. Про стрімку популярність пісень лемків можна говорити багато. Такі пісні як «Ой верше, мій верше», «Під облачком», «Кед мі пришла карта» в наш час виконує чисельна кількість співаків, гуртів, хорових капел (як професійних, так і аматорських) не лише в Україні, а й в інших країнах. Серед багатожанрової палітри українських народних пісень, саме лемківські співанки заповнили медіа простір в останні роки і це не є перебільшенням.

Безперечно, постать Олександра Козаренка багатогранна, а його композиторська спадщина – надзвичайно багатовекторна. Митець писав театральні твори (камерна опера, балет, музика до театральних вистав), ораторії, кантати, інструментальні твори для симфонічного та камерного оркестрів, хорові твори. Не оминув у своєму творчому доробку пан Олександр і тему трагедії жертв депортацій та голодоморів українського народу у ХХ столітті. Пам'ять про це розкрито у творі «Український реквієм», який має підназву «Лемківський», автором музики до якого є О. Козаренко. Твір був написаний 2008 року і вперше виконаний Заслуженою академічною капелою «Трембіта» у жовтні того ж року в рамках XIV Міжнародного музичного фестивалю «Контрасти», а згодом – у листопаді в Києві Ансамблем класичної музики імені Б. М. Лятошинського...

Мій спогад про митця, лемка за походженням Олександра Козаренка буде неповний і незрозумілий для читача, якщо я коротко не розповім звідки і коли я познайомилася з професором. Власне, все пов'язано зі сферою мого наукового становлення. Отже, вступивши до створеної аспірантури у 2000 році в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника відразу після здобуття вищої освіти, потрібно було писати щось нове, незвідане, несписане, актуальне, сучасне. Ідею досліджувати лемківську культуру подав мені мій батько. Спочатку було важко. По крупинці збираючи потрібний матеріал для дослідження, відшуковуючи джерела, пов'язані з тематикою історії та духовної культури Лемківщини, я пішла співати до народної лемківської аматорської хорової капели «Бескид» (під орудою заслуженого працівника культури, доцента П. М. Чоловського). Ми щороку їздили на фестивалі «Лемківська ватра», брали участь у мистецькому житті міста та області. У процесі написання наукового дослідження протягом років я знайомилась з чисельною кількістю лемків і нащадків лемківських родин, записувала інформацію, брала інтерв'ю.

Знайомству з Олександром Володимировичем я завдячую своєму науковому керівникові кандидатської дисертації, професорці Національної музичної академії імені П. І. Чайковського Кірі Іванівні Шамаєвій, яка, власне, і запропонувала звернутися за консультацією щодо написання та окремих складових обраного мною дослідження до одного з її кращих випускників, піаніста та композитора Олександра Козаренка, який на той час (2006–2007 рр.) працював у Львівській національній музичній академії імені Миколи Лисенка.

Після повернення з Києва, я зателефонувала до Олександра Володимировича, який призначив мені зустріч у одній з аудиторій академії. Пригадую, я сильно хвилювалася, адже вперше побачу надзвичайно відому людину, композитора, музикознавця, піаніста, якого знають не лише в Україні, а й далеко за межами нашої країни. Зустріч з професором була короткою, змістовною та успішною. Розповівши про себе та тематику своєї дисертації, я залишила рукопис для ознайомлення і повернулася до Івано-Франківська. Через декілька днів я отримала схвальний відгук від професора, що сильно мене підбадьорило і додало сил завершити розпочате.

25 січня 2008 року відбувся успішний захист моєї дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства у Спеціалізованій Вченій раді Львівської національної музичної академії імені Миколи Лисенка. Пригадую, що через певні сімейно-родинні обставини мій науковий керівник – професор К. І. Шамаєва з Києва не змогла бути присутньою на захисті. У актовій залі в той день було надзвичайно велелюдно. Окрім голови, секретаря та членів вченої ради, опонентів, професорсько-викладацького складу, були присутні мій батько та мій чоловік, а також науковці нашого Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (Г. Карась, Н. Толошняк, В. Дутчак), запрошені гості, про яких я згадувала на сторінках кандидатської дисертації – мешканці Львова – історик, лемко з села Дошно Іван Красовський та нащадок лемківської родини, кандидат філологічних наук, доцент Ольга Кровицька. Даруйте за правду, я мало кого знала з членів вченої ради, однак тішило і гріло серце, що серед них – доктори мистецтвознавства, професори Стефанія Павлишин, Михайло Станкевич та Олександр Козаренко. Мабуть усі присутні надовго запам'ятали їх красномовні виступи, однак висловлювання пана Олександра Козаренка про трагізм депортації лемків та унікальності лемківської пісенності було просто шедевральною. Я до сьогодні відчуваю гордість за те, що отримала підтримку від таких геніїв науки, це для мене як своєрідне «бойове хрещення». Вельмишановні професори наголошували на надзвичайній важливості, актуальності та своєчасності моєї роботи, адже ця тематика розглядалась вперше на такому рівні. Це було для мене несподівано приємно, надзвичайно проникливо і емоційно. Я вдячна усім за підтримку під час захисту. Усі члени ради одноголосно сказали: «Так». В той хвилюючий момент зі сльозами в очах (від радості і позитивних відгуків усіх членів ради та гостей), я твердо усвідомила, що лемківська тематика – це дорога, яку я обрала, яку я буду вивчати, досліджувати і популяризувати усе своє свідоме життя.

А ще є надзвичайно приємний спогад про те, як у 2012 році професор О. Козаренко був головою державної екзаменаційної комісії у нас в Інституті мистецтв і після останнього завершального іспиту я запросила усю екзаменаційну комісію та викладачів, серед яких професори О. Козаренко, В. Дутчак, А. Серганюк, доценти – А. Гундер, Г. Стасько, В. Князев, М. Рудик) до нас на

гостину на вул. Київську, 6А з культурною програмою – відвідини Музею родинних професій. Це був незабутній вечір у невимушеній доброзичливій атмосфері. Пригадую, як цікаво і завзято батько проводив гостям екс-курсію, а ми з мамусею теж не галяли часу – накривали стіл. За столом було весело. Цікаві історії, жарти, тости. Батько ділився своїми історіями, а викладачі – своїми, усі насолоджувалися спілкуванням один з одним, смакували борщ та інші страви. Пам'ятаю, як пан Олександр вигукнув з усмішкою: «Фабрика, неси вже вареники!» Це було настільки широко, якимось по-дружньому. Ми наліпили різних вареників – з картоплею, сиром, вишнями. Було смачно, по-домашньому. Здавалося, що час просто зупинився. Ніхто з присутніх не хотів розходитися. Тішуся, що батько в той вечір зробив спільне фото на згадку, яке додаю до цієї книги.

У 2013 році світ побачила моя перша монографія «Пісенна культура лемків України ХХ-ХХІ ст.», яку я люб'язно при зустрічі подарувала пану Олександру.

Поринувши у спогади, виринає ще один епізод, який відбувся у 2018 році, а точніше 2 березня 2018 р. На той час я уже перебувала в докторантурі перший рік. Разом із народною аматорською лемківською капелю «Бескид», акторкою, співачкою, заслуженою артисткою України Галиною Баранкевич, колективом нашого драматичного театру та оркестром відбулася поїздка до Львова з презентацією драми-концерту «Вигнані з раю» на сцені Національного драматичного театру імені М. Зеньковецької. Перед виступом за лаштунками я випадково зустріла Олександра Володимировича і радісно повідомила, що пішла в докторантуру з метою розкрити народну музичну культуру лемків і русинів Карпатського регіону більш ширше, охопивши Польщу, Словаччину, Україну та діаспору. У відповідь на мої слова, професор Козаренко відповів: «Молодець, правильно, радий за тебе, пиши, це дуже потрібно, ти зможеш...». Ці слова додали мені впевненості в собі і в тому, що я це зможу, напишу, доведу до успішного захисту.

Я вдячна Олександру Володимировичу за те, що був у 2020 році одним із рецензентів моєї докторської монографії «Народна музична культура лемків і русинів Карпатського регіону: традиція, трансформація, ідентифікація», а у відгуку на автореферат докторської дисертації зазначив: «...пані Фабрика-Процька О. Р. служить лемківській тематиці все своє життя – від кандидатської до докторської. Така відданість предмету досліджень викликає повагу, особливо на тлі безвідрадних процесів вмирання найзахіднішого українського етносу, що втратив природне середовище існування в середині “двадцятого середньовіччя” (С. Меліданська). І все ж захоплююча оригінальність і багатство етнокультури лемків до сьогодні прикрашає обличчя європейської культури як своєрідного “мистецького есперанто”. Історіософія проблеми, складні процеси від... своєї тотожності, форми культурної презентації та інституалізація недержавного народу на Заході (при жалюгідності на Україні – це порівняння з кримськими татарами) – все це вводить роботу п. Фабрики-Процької О. Р. у відчайдушну спробу зберегти для культурної пам'яті світа унікальний спадок вмираючого народу! Єдине зауваження: вживання двох самоназв одного народу (лемків і русинів) є додатковим свідченням кризового стану предмета дослідження. “Журба і радість” (О. Олесь) огортає все написане Авторкою що окрім емоційного захоплення вимагає присудження їй наукового ступеня “доктора мистецтвознавства”» (О. В. Козаренко).

На завершення я хочу сказати, що такі люди як Олександр Козаренко народжуються надзвичайно рідко: можливо, декілька на сторіччя... Можливо кожен народ багатий саме такими людьми. Це був Геній науки, музики, Митець з великої Літери. Україна ще довго буде чекати на постать такого масштабу... Світла пам'ять про Генія Олександра Володимировича Козаренка житиме вічно!

Кармела Цепколенко,
*композиторка, кандидат педагогічних наук,
професор Одеської музичної академії ім. А. В. Нежданової,
Секретар управління Національної Спілки композиторів України,
Лауреатка Премії ім. Б. Лятошинського,
Заслужений діяч мистецтв України,
Лауреатка міжнародних композиторських конкурсів,
м. Одеса*

Олександр Козаренко, наш улюблений Сашко, унікальна прекрасна людина, сьогодні пішов у інший світ...

Я намагаюсь якось свій невігойний біль здолати, але це дуже важко... Сашко був не тільки товаришем, другом, він був соратником. А це дуже важливо... Я могла йому вночі подзвонити, щось запитати... Він завжди був відкритий... Втрачаючи своїх друзів, ми втрачаємо якусь частинку від себе... Але напевно знаю, що смерть є також продовженням життя... Сашко буде з нами, він буде нам допомагати і втрачена частинка нашої душі буде заповнена його піклуванням.

Наразі знайшла дві світлини:

Перша – після завершення 3-го фестивалю 2д2н (Одеса, 1997 рік)

Друга – після завершення Днів Нової Музики (Дрезден, 2004)

Компанія класна: Янов-Яновський, Фарадж Караєв, Юрій Каспаров

21 березня 2023 р.

Юрій Чекан,
*доктор мистецтвознавства,
професор Національної музичної академії імені П. І. Чайковського,
м. Київ*

«ЖЕРТВА ПОГАСАЮЧОГО СВІТУ...»

Він був людиною, що належала іншій добі. Романтиком, мрійником, одинаком. Екстравертним інтровертом. Унікалом, що за численними масками – композитора, піаніста, науковця, балагура, містифікатора, міфотворця, інтелектуала, дискусанта, витонченого естета, гречного інтелігента, відданого учня та суворого опонента, егоцентриста та роздайбіди – ховав свою справжню сутність: людини іншої доби. Тієї доби, де слово честі щось важить, а принципи є непорушними; де безпосередність переживання переважає раціональні

розрахунки, а унікальність всіляко вітається; де радість творчості окрилює, а критика викликає бажання зробити краще.

Він відкрив для мене Барвінського і раннього Лятошинського, Семенка і Сліпака, органічність провінційного українського театру з його невідомими емоціями та європейськість української міської культури.

Він – це Сашко, Олександр Козаренко.

Ми паралельно навчались в аспірантурі Київської консерваторії на зламі 80-90-х і жодним чином тоді не перетинались. Так буває: у кожного своє коло спілкування, свої інтереси, свої проблеми. До мене долітали уривки інформації про «талановитого піаніста з Коломиї» (хоч на той момент Сашко вже закінчив консерваторію як піаніст та композитор, а отже мешкав у Києві більше п'яти років). Пару разів я бачив його струнку хлопчачу постать у філармонії, кілька разів чув його щирий сміх; у переважно російськомовній консерваторії його жива українська звучала особливо яскраво та природньо. Все це було на відстані, у різних бульбашках...

Особисте ж наше знайомство почалось з латентно конфліктної ситуації. На одному з молодіжних фестивалів виконувалась козаренківська «Чакона» для оркестру. Мені вона здалась еклектичною та вторинною, якимось дивним коктейлем з Ріхарда Вагнера та Марка Мінкова. Про це і написав у рецензії. Що б зробив хтось інший, не Сашко? Можливо, образився б. Чи проігнорував. Чи навіть (як це було одного разу в аналогічній ситуації з іншим композитором) написав статтю-відповідь, де звинуватив мене у тому, що я не знаю нотної грамоти. Сашко ж прийшов знайомитись. Сміявся, шуткував, розповідав якісь анекдоти та історії – і жодного слова про ту злощасну рецензію. Його цікавила не стільки моя оцінка «Чакони», скільки я сам – як музикант, як фахівець, як людина. Потім ми не раз говорили про його музику – і він завжди страшенно тішився, коли я впізнавав ті моделі, що слугували йому відправними точками – чи то мелодію Пуччіні, чи то магнеймську ракету, чи то бетховенську алюзію.

Відтоді і почалось наше достатньо тісне спілкування. Воно йшло якимось хвилями, і це зрозуміло: Сашко, як будь-яка імпульсивна особистість, жив у різних режимах.

То усамітниться у будинку творчості у Ворзелі і пише музику. Заїжджаючи у дачу, перший день завжди присвячував прибиранню – мив все, від підлоги до стелі, переставляв меблі за йому одному відомими принципами. А потім – зникав, тільки звуки роялю інколи пробивались крізь зачинені вікна. І раптом – з'являвся знову, прогулювався лісовими доріжками, вів довгі розмови з іншими мешканцями будинку творчості, віддаючи перевагу старшим. Він взагалі тягнувся до старших, до людей попередньої доби. Ніби хотів перейняти у них естафету, пронести її, своїм життям і творчістю забезпечивши тяглість культури.

То приїде у Ніжин і зануриться у вир провінційних пристрастей – театральних, інститутських, міських. Театр – ще той серпентарій, з букетами нереалізованих амбіцій та підклимних інтриг. В Ніжинському театрі Сашко якось умів проскочити між краплями, знаходив спільну мову з режисером та акторками, для кожного мав вільну хвилину, добре слово, влучний жарт. Він щиро захоплювався будь-яким проблиском творчості й таланту – і це захоплення транслював усім оточуючим. Як такого щирого й безпосереднього можна було не любити? А ввечері, після сповненого репетиціями дня, несподівано з'являється у нашій кімнаті, кидає дублянку на фотель – і до піаніно: «По-

слухайте, я готую програму з творів Барвінського». Чи витягає нас у будинок культури, де на допотопному відеоманітофоні дивимось-слухаємо його «Час покаяння»...

То надішло запрошення на конференцію про постмодернізм. І виявиться, що нам з дружиною заброньовано номер у готелі «Жорж», у Дзеркальній залі Львівського університету ми втрюх захоплено слухатимемо есей Андруховича «Час і місце, або моя остання територія» у авторському шаманському виконанні, а потім – тамуватимемо сміх, спостерігаючи за дискусією учасників конференції – потенційних пацієнтів кульпарківської лікарні та головного психіатра Львова. І, нарешті, виступатимемо на конференції, імперативно вилучивши зі свого лексикону слова «деконструкція», «подвійне кодування», «ризома» та «корируюча іронія».

То зникне на півроку – а то зустрічається на кожному кроці: на засіданні у Спілці композиторів, на вулиці, на концерті у філармонії, на захисті дисертації в консерваторії. Страшенно радіє зустрічі (ніби не бачились тільки вчора) – і кудись веде, з кимось знайомить, розповідає якусь неймовірну історію.

Паралельно я відкривав для себе світ його музики. Поворотним твором, після якого «один з» перетворився на «саме того, єдиного», стала для мене камерна кантата «П'єро мертвопетлює» на вірші Михайля Семенка. І справа тут не тільки в унікальному контратенорі Василя Сліпака, який, тоді студент-першокурсник, саме завдяки цьому твору увірвався до музичного життя України. Справа в іншому – дві маски героя кантати (насправді – камерної моноопери) – точний автопортрет композитора. Про це я свого часу написав у статті для журналу «Музика» – першій серйозній статті про творчість Козаренка. Потім була стаття для енциклопедії Гроува (при перекладі англійський редактор замінив «П'єро мертвопетлює» на «П'єро мертвий Петлюра»; помилка була виправлена вчасно, а ми з Сашком часто сміялись, згадуючи цей казус), розділи у дисертаціях, якими керував – «Художній простір музичного твору: генеза та функціонування» Олени Чекан та «Універсальна творча особистість в українській музичній культурі» Ольги Коменди.

Коли він писав свої наукові роботи? Саме писав, акуратно та каліграфічно, бо ані за друкарською машинкою, ані за комп'ютером я його ніколи не бачив, натомість рукописний опонентський відгук на свою докторську зберігаю до сьогодні. Коли він їх писав – не знаю. Але виходило це у нього природно й невимушено. На захисті його докторської мені чомусь здалося, що вчена рада якось несерйозно ставиться до 37-річного претендента на звання доктора мистецтвознавства; питання, що задавали у ході дискусії, були якимись куцими й нецікавими, вони явно не відповідали масштабу Сашкової ідеї. То я спробував підняти обговорення з фактологічного на концептуальний рівень – і говорив про ознаки групофакторного аналізу, що явно визначали обриси Сашкової концепції і чомусь не були зауважені опонентами та рецензентами. Після захисту він підійшов до мене, подякував і сказав, що ми повинні обговорити цю проблему детальніше. У публічній площині таке обговорення відбулося за десять років, на захисті моєї докторської, де Сашко разом з Іриною Драч та Сергієм Шипом був офіційним опонентом.

Взагалі, він був блискучим опонентом, може не таким систематичним, однак завжди артистичним. Зокрема і за це його дуже цінували; найнудніший захист він вмів перетворити на захоплюючу наукову пригоду – несподіваним прикладом, яскравою алюзією, креативним поворотом думки.

Коли він з чимось не погоджувався і ця незгода була принциповою, тоді для нього не існувало ані авторитетів, ані оточуючих. Пригадую його палку дискусію з Юрієм Павловичем Ясиновським в електричці Львів – Коломия; не можу не згадати і гострий виступ після моєї лекції про інфраструктуру музичного життя Галичини на Людкевич-Фесті. У названих дискусіях мова йшла про шляхи та особливості розвитку української музики – і Сашко м'яко, але жорстко (так, саме м'яко і жорстко, ввічливо та непохитно, емоційно та фактологічно) відстоював свою позицію, свою оцінку, свою думку. У суперечці зі мною, яку він почав словами «Це все правда, але не вся», Сашко яскраво показав роль громадянського суспільства у становленні музичної культури Галичини – фактор, який я оминув у своїй лекції...

Кілька разів мені випала честь говорити вступне слово до концертів Сашка та Лідії Шутко. Це було і в Коломиї, на фестивалі Кос-Анатольського, і у Києві, у малому залі НМАУ. Програма «Українська соната для скрипки та фортепіано» чи не найяскравіша їхня спільна робота яка, на превеликий жаль, не була достойно оцінена Шевченківським комітетом.

В останні роки при моїх приїздах до Львова він завжди зустрічав мене на вокзалі. Потім ми йшли ранковим Львовом на Валову, де знаходиться факультет мистецтв Університету Івана Франка. Сашко сідав за рояль у своєму кабінеті і грав – Лисенка, Кос-Анатольського, Лятошинського, Барвінського. Ця ранкові концерти у пустому корпусі Університету були для мене університетами української музики, зникаючого романтичного виконавства, філософії нетутешньої краси. Мимоволі згадувались рядки Семенка:

І коли встануть всі звірі й люди,
І коли кинуться всі предки й вороги, –
Я розстебну свої закривавлені груди
І покажу, скільки в мене снаги!

...Він говорив про бідермайєр, він згадував минуле, він змінював маски. І за тими масками, що він являв світу, ховалась одинока, трагічно одинока Душа.

30.05.2023, Мимонь

Ірина Чернова-Строй,
*музикознавець, культуролог,
Заслужений працівник народної освіти України,
кандидат мистецтвознавства, доцент Львівської національної
музичної академії імені Миколи Лисенка,
м. Львів*

ПРОСТІР ТАЇНИ

Олександр Козаренко грає музику Лисенка¹

« ... У італійця музика слугує любові, у француза – суспільству, німець же займається нею як наукою: він любить музику заради неї самої – не тому, що нею можна зачарувати, не тому, що за її допомогою можна здобути авто-

¹ Друкується за: «ПОСТУП», №63, 23 квітня 2003 року.

ритет і гроші, а лише тому, що вона є божественне, прекрасне, найпрекрасніше серед мистецтв, яке він обожнює, і коли він віддається їй абсолютно, вона стає для нього усім на світі». Так стверджував Ріхард Вагнер.

А чим же є для нас національна музична класика?

Концерт фортепіанної музики Миколи Лисенка, який навесні свого сорокаліття подарував львів'янам один із провідних композиторів і піаністів України професор Олександр Козаренко, став подією надзвичайною – справжнім відкриттям і новим наближенням до творчості Лисенка, в якій, на думку, О. Кошиця, «як дуб у жолуді, заховується уся будучність... української музики».

Козаренко має своє ставлення, більш того, свою пристрасть до Лисенка. Бо ще студентом він став лавреатом Всеукраїнського конкурсу піаністів імені Лисенка, потім захистив дисертацію на тему «М. В. Лисенко як основоположник української національної музичної мови», далі – докторську, де музична мова Лисенка досліджувалась ним як визначальний етап національного семіотичного процесу. Отож, рівень посвяченості у таїну творчості українського генія і відданість Козаренка лисенковій музичній мові, думаю, не мають аналогів в музичній україністиці. Що і було явлено у монографічній програмі концерту, яка стала унікальною можливістю почути знані й маловідомі (як це не дивно для класика національної культури) фортепіанні твори Лисенка у тому досконалому, втім самотньо-індивідуальному стилі творчої інтерпретації, володіти яким дано лише конгеніальним музикантам-виконавцям, яким і є Олександр Козаренко. Тут до слова, не можна не згадати його неперевершеної інтерпретації фортепіанної музики Лятошинського, запис якої на CD вже став раритетом української піаністики.

Вступне слово професора Наталі Кашкадамової мало наукову точність, вагомість інтелектуальних охоплень самотнього і художньо вартісного фортепіанного доробку Лисенка, зневажливе ставлення до якого деяких сучасних музикантів (між іншим, як і до виконання фортепіанних творів Барвінського, Лятошинського) можна пояснити хіба що лінню і страхом перед його піаністичною та інтерпретаційною складністю. Власне тому концерт Козаренка, програму якого склали Соната ля мінор оп. 16, П'ять п'єс з лисенківського автографу 1878–1879 років (ці чудові мініатюри взагалі прозвучали вперше), Концертний полонез оп. 5 та Друга українська рапсодія оп. 18, – став подією музичного життя.

Винятковою поетичністю вислову, як на мене, вирізнялися монументальна лірико-епічна Соната та знаменита Рапсодія – центральні композиції Лисенкової фортепіанної творчості. Інтелектуальна вивіреність звукотворення, спрямована на віднайдення відповідної національному звуковому ідеалу етнонаціональної артикуляції – інтонування, поєднуючись у виконавській манері Козаренка з емоційною наснагою, граничною внутрішньою експресією і свободою, надавали виконанню чогось особливого, якогось євшан-зілля (саме так згадувала Л. Старицька-Черняхівська про гру самого Миколи Вітальйовича) і народжували диво духовного діалогу виконавця і слухачів з музикою Лисенка, котра сприймалась ніби по-новому, надивовижу сучасно і цікаво.

Віртуозно володіючи усією виражальною палітрою фортепіанного виконавства, до того ж і чаруючим артистизмом, Козаренко не тільки грав з повною самовіддачею, а наче творив музику, забарвлюючи кожен фразу власним почуттям-переживанням. Певно тому так природно і, водночас, витончено прозвучали чарівні фортепіанні твори – «Музичний момент», «Мазурка», «Гумо-

реска», «Пісня без слів», «Експромт» та виконана «на біс» лірична прелюдія «Хлопче, молодче» з «Сюїти у формі старовинних танців».

1912 року С. Єфремов писав: «...А для нас, широкого кола поклонників Лисенка чи не найприроднішим, ближчим і далеко зрозумілим буде цей образ вічно молоді душі, що обула інтимною силою українського руху, його вогнем і живим зв'язком, що збирала порізаних в один гурт і...оживляла всіх однією думкою». Цього вечора у храмі св. Лазаря ця думка класика набувала якогось новітнього сенсу.

«То було щось унікальне. Так Лисенка ніхто не грає. Велика душа. Великий талант Козаренка творить чудо. У такому виконанні українська музика має право бути репрезентованою у Європі і світі». У словах професора Стефанії Павлишин – незабутнє враження, що створив маєстро Олександр Козаренко.

Василь Чучман,

*аспірант Олександра Козаренка, диригент-хормейстер,
кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри музикознавства та хорового
мистецтва Львівського національного університету імені Івана Франка,
м. Львів*

МИТІ СПІЛКУВАННЯ З ГЕНІЄМ

Не кожному в житті випадає щастя спілкуватися з генієм, а тим більше, усвідомлювати це у момент безпосереднього спілкування з ним. Олександр Володимирович Козаренко безперечно був генієм – людиною, наділеною дуже чутливою творчою натурою, особливим світосприйняттям, видатними талантами музиканта, науковця і педагога.

У розмові з Олександром Володимировичем відчувалася надзвичайна, притаманна лише йому, простота і вишуканість, спонтанна невимушеність і доброзичливість. Він завжди намагався допомогти людям, навіть тим, які завдавали йому чималих прикрощів. Імпульсивність його творчої природи подекуди стирала тонкі межі між високим і низьким, величним і гротескним, мудрим і несерйозним. Дуже часто своїм спонтанним висловом «ото – дурне, а то – велике» професор давав безпомилкову оцінку певним подіям і явищам, виражаючи їхню вагомість та відповідність до певного контексту. Манера поведінки і спілкування, іскрометний гумор, одяг і навіть хода Олександра Козаренка виказували в ньому вишуканого галицького інтелігента-франта – «фрбнцуза з Коломиї». Як і кожному генієві, О. Козаренку були притаманні свої «дивацтва». Незрозумілим і дивним в очах студентів було принципове і категоричне небажання професора освоїти комп'ютер і смартфон. Він до останніх днів користувався найпростішим кнопковим мобільним пристроєм, а номери телефонів записував у блокнот. Виходити на віддалений конференц-зв'язок йому допомагали родичі або друзі.

За філософією стилю життя особисто я сприймав О. Козаренка як ідеаліста-феноменолога-антипозитивіста. Дуже виразним було його зверхнє ставлення до матеріальних благ. Його останнє помешкання у Львові було надзвичайно скромним. З грошима він розставався дуже легко, подекуди легковажно. Водночас був схильний до «сакралізації» деяких речей, які мали для нього

символічне значення, як, наприклад, фрак Олега Криштальського. О. Козаренко дуже цінував і завжди з великою шаную згадував своїх учителів, починаючи від першої вчительки в школі і закінчуючи професорами в консерваторії, аспірантурі, докторантурі. Будучи людиною амбітною, він щиро прагнув стати Лауреатом Національної премії України імені Тараса Шевченка, неодноразово подавав свою кандидатуру, ставав номінантом, але так і не судилося... Робив він це не заради матеріальної винагороди. Для нього, як для великого подвижника української музичної культури, статус Лауреата Шевченківської премії мав дуже глибоке символічне значення. Дивувало, що Козаренко-композитор майже зовсім не дбав про те, щоб його музичні твори були надруковані та розтиражовані, натомість дуже хвилювало Маестро концертно-сценічне життя його опусів, він щиро вболівав за те, щоб його музика виконувалась і звучала.

Magnum opus Козаренка-науковця не випадково носить назву «Феномен української національної музичної мови»¹. Він мав особливий дар «схоплювати» сутність феноменів, відчувати і осмислювати їхній характер, масштаб, динаміку, контекст. При цьому, усі явища він сприймав як цілісні образи, як органічну сукупність найголовніших, найвагоміших, найдієвіших компонентів і чинників. Його ніколи не цікавило дріб'язкове, несуттєве, статистичне, протокольне, формальне. Професор ніяково себе почував, коли хтось у його присутності намагався якимось чином порахувати незліченне, виміряти неосяжне, верифікувати незбагненне. Гірку та іронічну посмішку викликало у нього словосполучення «наукометричні бази».

Моє особисте знайомство з Олександром Володимировичем відбулося на початку 2000-х років у Львівській державній консерваторії ім. М. В. Лисенка. Тоді я, студент кафедри оперно-симфонічного диригування, проходив у класі Маестро курс інструментування. Пригадую, що мене тоді дуже сильно вразило його темброве чуття музичних образів, художня виразність, рельєфність і колоритність трактування оркестрової фактури. На прикладах інструментування простих фортепіанних мініатюр композитор демонстрував множинність варіантів реалізації творчої фантазії, але водночас постійно наголошував на тому, що музика завжди повинна говорити одне і те саме, незалежно від того чи вона промовляє тембром одного інструмента, чи барвами великого симфонічного оркестру. Образний зміст твору має формувати темброву колористику, а не навпаки. Дуже добре пам'ятаю своє захоплення від першого прослуховування його геніального «Concerto Rutheno».

Віртуозна гра Козаренка-піаніста вражала глибиною мистецької інтерпретації і багатогранністю художнього мислення. Він блискуче поєднував агогічно-імпровізаційну піаністичність з відчуттям тембрової колористики композитора-оркеструвальника. Рояль під руками Олександра Козаренка звучав ніби симфонічний оркестр. У його грі відчувалася м'яка кантилена звучання струнних, пасторальна різнобарвність дерев'яних духових, строга стриманість і могутність міді. Коли він акомпанував солістам, його акомпанемент і сольна партія дивовижним чином спліталися в єдиний музичний потік. Він цінував і шанував творчу працю своїх колег, а їхнім успіхам радів як своїм.

У 2012 році, будучи деканом факультету культури і мистецтв Львівського національного університету імені Івана Франка, Олександр Козаренко

¹ Козаренко О. Феномен української національної музичної мови. Львів: НТШ, 2000. 286 с.

прийняв мене на роботу як асистента кафедри хорового співу, а через три роки став науковим керівником моєї кандидатської дисертації. Йому дуже імпонувало те, що предметом свого дослідження я обрав творчість відомого хорового диригента, педагога і композитора Євгена Вахняка – випускника Коломийської гімназії. Олександр Козаренко був великим патріотом і знавцем своєї малої батьківщини, життєтворчість своїх земляків він всіляко популяризував. Настави мого наукового керівника були лаконічними та зосереджувалися головним чином на координації ключових моментів дослідження. Загалом, я відчував до себе велику довіру, мав повну свободу наукового пошуку, а за потреби завжди міг розраховувати на пораду і допомогу професора. Спостерігати за ним у процесі роботи було дуже цікаво, такі миті дивували, надихали і спонукали до наслідування. Пригадую, як одного разу я став свідком того, як з-під пера О. Козаренка речення за реченням, абзац за абзацом виходив дуже якісний науковий текст (він писав якусь рецензію), при цьому, без найменших помарок чи виправлень. На моє запитання: «Як це Вам так вдається?!» професор відповів: «Легко робити вміючи».

Наукові конференції були його стихією, він сприймав їх не лише як форум для наукового діалогу, але як родинне свято. Коли він організовував конференцію, то більшість гостей намагався зустріти і прийняти особисто. Дуже дбав про те, щоб у рамках кожної конференції звучала музика, виступав сам, залучав колег і студентів, запрошував мистецькі колективи. Тема нашої останньої телефонної розмови стосувалася організації пленарного засідання Наукового товариства ім. Шевченка у Львові. Олександр Володимирович просив виступити зі студентським вокальним ансамблем «Евфонія» перед учасниками засідання, виконати декілька хорових творів на вірші Т. Шевченка. Вже потім від інших людей я взяв, що в цей час він уже перебував у реабілітаційному відділенні лікарні. Однак під час тієї розмови про стан свого здоров'я він уперто не хотів говорити, його цікавила лише організація засідання НТШ. Ми виконали його прохання, дуже шкода, що воно виявилось останнім.

Занадто рано покинув нас Маестро. Всі сподівалися, що він здолає хворобу і буде з нами. Ще дуже багато залишилося недоговореного...

Дорогий Олександр Володимировичу, дякую Вам за Все!

Михайло Швед,
*композитор, кандидат мистецтвознавства,
в. о. генерального директора Національної філармонії України,
м. Київ*

СПОГАД ПРО ОЛЕКСАНДРА КОЗАРЕНКА

Олександр Козаренко... Композитор. Піаніст. Музикознавець. Педагог. Діяч...

Яскравий зразок ренесансного мультидисциплінарного митця з широким спектром мислення та фахових зацікавлень. Пасіонар, якому завжди було тісно у прокрустовому ложі шаблонів нашого музичного, наукового та академічного життя, в якому кожна чергова спроба хоч якось адаптуватися й водночас

розсунути існуючі обрії завершувалася розчаруванням та відходом на дистанцію. Перефразовуючи Г. Сковороду, світ час від часу ловив його та знову втрачав, доки не втратив остаточно.

Щиро вдячний Олександрові Володимировичу за консультації з композиції перед вступом до Львівської національної музичної академії імені М. В. Лисенка, а згодом за заняття з інструментовки вже в стінах академії. Його побажання завжди були спрямовані на пошук власного індивідуального творчого рішення в океані безлічі інваріантів роботи із запропонованим матеріалом, а здійснені оркестровки мали практичне застосування – виконання, що слугувало вкрай важливою апробацією здійсненої роботи.

Пам'ятаю, як ми в команді Львівської національної опери працювали над підготовкою до постановки його яскравого балету «Дон Жуан з Коломиї». Вірю, що час цього твору незабаром настане. Уже 13 березня 2023 року ми востаннє спілкувалися телефоном про серпневий авторський ювілейний концерт у Національній філармонії України, який неодмінно відбудеться, й у запланованому Маестро форматі.

Олександр Козаренко... Яскрава комета, що пролетіла надто швидко, але залишила навіки яскравий потужний слід в національній музичній культурі.

Аня Школьнікова,
композиторка, піаністка, музикознавець,
м. Львів

СПОГАД ПРО ВЧИТЕЛЯ...

Писати про своїх Наставників завжди є дуже відповідальним кроком, а особливо коли Вшановуєш Пам'ять їхню назавжди.

Усі ці спогади ніби калейдоскопом прокручуються і ти повертаєшся назад в свої студентські і юнацькі роки.

Кожну мить, кожне заняття, кожну лекцію, іспит і нарешті державні іспити та захисти своїх дипломних робіт. Ти згадуєш ось всю тут паперову волокіту, нервовий стан підготовки до відповідальних та фінальних кроків закінчення свого вузу. Ніби як вчора це все було, а вже пройшло 19 років з того часу.

Просто не віряться! Скільки за цей час всього відбулося. Ми вже стаємо старшими і впевнено стаємо на ноги, захищаємо дисертації, здобуваємо різні нагороди і премії і намагаємось не опозорити своїх Вчителів, які нас навчали і вкладали свою часточку серця, професіоналізму, досвіду.

Доля мене звела із Олександром Козаренком ще у далекому 1999 році, коли я переводилася у Львівську консерваторію з Дрогобицького педуніверситету ім. І. Франка. Йому було тоді 36, а мені 21. Він був на той час проректором з наукової роботи. Молодий, розумний милий чоловік, який дуже був доброзичливим до мене. Я тоді мала йти до нього в клас композиції на навчання, оскільки було місце на цьому відділенні.

Він почав мене готувати до головного іспиту з фаху композиції.

Від грошей за консультації він категорично відмовився мотивуючи тим, що йому мої данні і наробітки сподобались, а я в той час якраз займалась час

від часу із Емілем Дмитровичем Кобулеєм, котрий і дав поштовх до мого композиторського шляху, навчаючи мене з гармонічних задач робити цільні твори: прелюдії, п'єски, мініатюрки і це виходила не звичайна задача, а я завдання збагачувала фактурою, акордами, мелодією, але в межах відповідної цифровки.

Це було незабутнім моментом і досвідом у моєму житті, за що я вдячна Емілю Дмитровичу й по сьогоднішній день. Показавши ці напрацювання Олександровичу Володимировичу, він почав ускладнювати завдання і я почала потрохи писати фугу, сонатину, прелюдії. Признаюся, завдання його були непростими, але моя мета була принести і зрозуміти це завдання.

Кожну середу він мені призначав зустріч у 57 аудиторії в консерваторії і йому було цікаво як я виконувала це завдання, а мені було цікаво як я справилася із ним. Знаючи, що він гарний піаніст, я його просила самому заграти те, що я натворила, мотивуючи, що я так не зумію заграти як він, а він зрозумів, що я лінуюся, заставляв мене своє творіння виконувати самостійно, а він хоче слухати, якщо щось то поправить. Своє грати та й ще при професорові такому поважному було досить важким моментом.

Я збивалася, щось там шкультигала на ф-но, перебираючи пальцями, що тремтіли разом із моїми колінами, а він терпляче слухав ці так би мовити витвори до кінця.

Я завжди дивувалася, як з тої в лапках гри він міг щось зрозуміти? А виявляється все зрозумів і почув та давав наступні мені настанови.

Олександр Козаренко був настільки талановитим та знав блискуче фортепіанний репертуар, що його не вдалося навіть в деяких речах «обдурити». Якось він дав завдання написати свою власну фугу. Я була шокована! Як це зробити? Я ж ніколи її не писала? Жах мене охопив, але жага справитися самостійно, не звертаючись до Еміля Дмитровича переповнювали. Одним словом я вирішила піти на таку авантюру.

Перше про що я подумала, що Кобулей мене за цю авантюру вб'є, а Козаренко не зрозуміє в чому справа.

Я взяла одну зі складних фуг Баха і вирішила себе не завантажувати і в дзеркальному вигляді з кінця на початок переписала в зошит. Приходжу горда до Шефа і мол дивіться яка я Вумна. За цю витівку він мене взяв і сказав: «Аня! Як не соромно паплюжити Йогана Себастьяна Баха! Негайно йти додому і працювати і щоби на наступний раз я бачив Вашу справжню роботу, а не здирництво з ДТК Баха».

Я була шокована! Як він взяв, що це Бах?

Цей вчинок він зацінив згодом і довго сміявся з цього ну і я теж звичайно.

Пізніше, ми із ним дізнаємося, що це місце на композиторському відділі в мене забирають для іншої особи, а мені пропонують музикознавчий також на державній формі. Звичайно, я спочатку розстроїлася, бо увійшла в раж і мені ставало дедалі цікавіше писати музику, а Еміль Дмитрович мене заспокоїв і сказав: «Аннушка! (так він мене завжди називав) Ви потім зможете продовжити навчання і на композиторському. Музикознавче відділення вам дасть великий поштовх і до композиторської діяльності, а потім буде легше».

Еміль Дмитрович був куратором нашого курсу і викладав аналіз музичних форм. Наші заняття із Олександром Козаренком перервалися, оскільки я вже не вбачала потреби писати музику, готуючись до вступних на композицію. В мене в той час було велике навантаження і багато пар, а опісля Дрогобицько-

го педагогічного університету, де я навчалась, потрібно було добре адаптуватися та поздавати усю різницю та сесію за перший і другий курс. Було мені дуже важко, але стипендію мені вдалося вберегти із достатньо добрими оцінками.

Два роки ми вивчали різні історії музики в різних професорів. Кожний курс чи то семестр у нас мінявся викладач. Тільки звикнеш до одного, то одразу в розкладі інший і це було досить важко сприймати. Вже на третьому курсі мені було легше трохи і я почала знову потрохи писати музику. Мене запрошували виступати на різних фестивалях, де я грала свої твори, але не все могла ще записати і тримала це у своїй пам'яті. І тоді я стала творчо поєднувала музикознавство із майбутньою композицією, яку я мріяла опанувати фахово.

І ось 2002 рік. Я приходжу за розкладом вкінці серпня і бачу в розкладі, що Олександр Володимирович у нас буде читати лекції з української музики та оркестрових стилів, а в магістратурі й ще і філософію музики. Я була приємно здивована. Як зараз пригадую пари в нас були по четвергах у 61 аудиторії. Що він читав лекції з історії музики я просто не знала, оскільки не вдавалася у ці подробиці, а коли дізналася, що він ще й доктор наук, то я зрозуміла, що ці лекції будуть просто бомбезними. І справді, Олександр Козаренко був одним з кращих лекторів у Львівській консерваторії. Його матеріал завжди настільки легко сприймався, що хотілося ці лекції слухати безкінечно. Кожну лекцію він нам грав твори українських композиторів, і навіть на розстроєному інструменті у нього було чудове видобування звуку. Це були неймовірні пари. Він ніколи не грузив і не принижував, якщо щось не знав. Він розумів, що в цій ситуації завжди треба підтримати, що він і робив. Я виходила завжди окрилена з тих чудових лекцій і із нетерпінням чекала наступних.

Пригадую наш захист курсових робіт з української музики. В комісії була Лілія Арсеніївна Дзюпина. І кожний з нас захищав свою курсову роботу. Атмосфера була просто чудовою і усі отримали оцінку «відмінно», а на згадку про це все було зроблені ще й світлини, які я ревно бережу і час від часу їх переглядаю, згадуючи ці чудові моменти.

В другому семестрі мого четвертого курсу доля знову зводить мене із Олександром Володимировичем. Наближаються вступні іспити до магістратури і я стаю його офіційною магістранкою та дипломницею. Ми із ним активно готуємо План-Проспект. Він дав дуже складну, але цікаву тему з філософії музики. Для мене це було щось нове. Звичайно він корегував назву теми Плану-Проспекту, а потім в кінцевому результаті вона звучала так: «МУЗИЧНА СЕМІОТИКА ЯК МЕТОД МИСТЕЦТВОЗНАВЧОГО ДОСЛІДЖЕННЯ».

Він мені дав завдання перечитати ряд спеціалізованої літератури, і перша праця, яку я прочитала, це була праця Людвіга Вітгенштайна. Це було для мене щось нове і незнайоме, але, перечитавши цю працю, і вивчивши її майже напам'ять, наступні запропоновані праці ним вже мені було легше їх сприйняти і я почала по-справжньому розуміти цю специфічну і глибоку літературу.

Він давав мені завдання ознайомитися із працями Романа Інгардена, Зоф'єю Ліссою, та іншими.

Дуже ми серйозно підготували мій план-проспект до задачі на вступний у магістратуру і я за колоквиуми мала «Відмінно».

Пам'ятаю, що кожний студент повинен був мати рекомендацію з кафедри на вступ у магістратуру, а я отримала цю рекомендацію сама остання, на відміну від моїх одногрупників, і цю рекомендацію, цей витяг з протоколу кафедри він мені передав 30 червня, де було зазначено, що я буду його офіцій-

ною студенткою з дипломної та магістерської робіт і я змогла здати документи на вступ у магістратуру та написати до нього заяву офіційну.

Ви питаєте: Чому дипломної роботи також? Бо ми були одні з перших магістрів і поєднували як спеціаліста, так магістра одночасно та й двічі захищали свої роботи.

Як зараз пригадую, нам тоді вступний іспит перенесли на перші числа вересня, а за літо ми із нашим Олександром Володимировичем і не бачились взагалі. Він від нас відпочивав, а ми усі готувалися до колоквіуму. Нас у нього було четверо магістрантів. Я як Музикознавець, а колеги мої троє – це двоє піаністів та одна хорова диригентка. Нажаль Юлік Слободян, який був разом зі мною з магістерської роботи, також вже у кращих світах. Ми всі разом йшли до Шефа на індивідуальні і чекали своєї черги. Коли ми усі прийшли на іспит, то Юлік мене питає чи буде Козаренко на вступному, бо він дуже переживав як здасть, а Козаренко його дуже цінував як піаніста і всіляко його підтримував. Пригадую здавали колоквіум ми у 57 аудиторії, народу було дуже багато, бо здавав весь наш курс, а на курсі було понад 100 студентів з різних факультетів.

Звичайно, що не всі йшли на магістра, але більшість наших студентів здавали вступні іспити. Ми терпляче чекали кожний своєї черги. Комісія була велика. Професура з різних факультетів. Професор Любов Олександрівна Кияновська приймала у нас колоквіум. Атмосфера чудова просто. І буквально перед тим як мені заходити, Олександр Володимирович мокрий вбігає у консерваторію і летить просто до нас на третій поверх. Ми із Юліком Слободяном видихаємо полегшено, що наш Шеф теж вже прийшов, бо у всіх, хто здавав, то були їх керівники, а нашого не було ще і невідомо чи він знає, що в нас іспит. Я заспокоїла Юліка і кажу: «Я йду Перша здавати, а Ти вже за мною. Шеф є то все буде О'кей». Так ми здавали вступний іспит. Далі пішла робота і підготовка до захисту.

Більшу частину роботи своєї прийшлося самостійно опрацьовувати, бо Олександр Козаренко мав в той час дуже багато гастролей і грантів і досить рідко ми його бачили, а коли він приїздив, то це було справжнім святом. Він давав нам завдання і ми готували наступні його настанови. Потім захист і багато потріпаних нервів, адже це все було дуже серйозно, але я тим не переймалася, бо не втрачала надії на продовження навчання на композиторському відділенні.

Опісля захисту магістерської роботи я дізнаюся, що Козаренко буде приймати в мене вступні іспити з композиції. Я тоді не знала навіть чи радіти, и плакати, бо не займалася із ним понад два роки і що він скаже на мої нові твори невідомо. Опісля вступних мені потрібно було обрати собі викладача з фаху. Це питання потрібно було вирішувати швидко і оперативно. Я цим також не заморочувалась і це питання вирішилось само собою. Коли мене питали до кого я хочу йти в клас? Я сказала, що на все Воля Божа до кого попаду у того й буду навчатись. Я попала до іншого викладача, не до Олександра Володимировича. Чи я шкодувал? Мабуть, що ні бо доля мене би не звела би з Євгеном Федоровичем Станковичем, у якого я навчалась рік по оркестровці 2006–2007 рік. І за це я завдячую нашого колишнього завідуючого кафедрою композиції Мирослава Михайловича Скорика та мого Вчителя з фаху композиція. В той період була акредитація нашої музичної академії і були запрошені провідні професори з Національної музичної академії ім. П. І. Чайковського. Ніколи не потрібно шкодувати за тим, що колись не вийшло, бо Бог завжди дарує щось ще більш вагоме і я це дуже добре усвідомлювала.

Олександр Козаренко в моїй пам'яті залишився Чудовим Педагогом, Науковим Керівником, Блискучим Композитором і Піаністом, котрий дарував нам свої розкішні концерти фортепіанної музики, незабутні прем'єри. Він у наших серцях залишив свою дивовижну ерудицію, легкість, щирість у спілкуванні. Він був дуже ранимим і боляче сприймав те цькування, яке було по відношенню до нього. Згадалася його прем'єра твору «Кафолічна Літургія», яка звучала у Львівській філармонії на його 40-ти ліття і одразу в газеті «Поступ» з'явилася підла стаття пані Люни Галас, котра просто намагалася знищити морально композитора. Я дуже тоді переживала за нього.

А якось ми із ним пішли у парк Костюшко займатись з дипломною роботою, бо не було аудиторій в музичній академії, то він мене спитав чи мені сподобався його твір. Показав свою стопку світлин з Вюрцбургу, де він був на стипендії із Юрієм Медведиком (теж моїм викладачем, але по Дрогобичу) і про кожну світлину настільки цікаво мені розповідав, де вони знаходилися, історію цього місця, адже Вюрцбург має дуже багату історію. Йому було боляче, що твір його не зрозуміла певна журналістка, але він не опустил руки, а працював далі, створюючи нові і яскраві твори.

Чітко пригадую плідну його співпрацю із Оркестром професора Георгія Павлія та із професоркою, народною артисткою України Лідією Остапівною Шутко. Це були розкішні концерти, які отримували овації від шанувальників музичного мистецтва. Ми – його студенти – були частиною його свята, свята української сучасної музики.

Вже згодом, коли Георгій Іванович Павлій перестав працювати в музичній академії, то ж звичайно перестав і існувати його оркестр. Це був шок для усіх. Перше питання було в нас усіх, а як же ж концерти із Козаренком?

Дедалі рідше музика Олександра Козаренка стала звучати у Львові, але коли був концерт, я обов'язково старалася по можливості бути на цих вечорах.

Він був Прекрасною, Щирою і дуже ранимою Людиною.

Він любив свою творчу справу. Він любив людей. Він любив життя.

Той потужний внесок, який зробив Олександр Козаренко в українську музичну культуру як композитор, науковець, виконавець і викладач залишиться наступним поколінням, а ми його вихованці постараємось гідно продовжувати Шлях Свого Незабутнього Вчителя бо він був Справжнім Генієм.

Світла Вам Пам'ять Дорогий і Незабутній Олександр Володимировичу.

Олександр Щур,

*кандидат мистецтвознавства,
концертний виконавець (кларнетист), соліст оркестрів,
директор угорського приватного підприємства «Mayoliv» КфТ,
яке займається широким колом культурологічних питань,
м. Будапешт, Угорщина*

ВСЕ БУЛО НІБИТО – «ЛЕГКО!»

Пам'ятаю Олександра Володимировича Козаренка десь з часів 1992 року, коли він раптом з'явився у складі викладачів Львівської консерваторії. На вигляд був молодим хлопцем, активним в рухах, вбирався, як і ми всі службовці в ті «часи розвинутого соціалізму» – костюм, біла сорочка, обов'язково галс-

тук, щоденно виголене лице, стрижка «під бокс». Але була у нього одна цікава звичка, завжди кудись спішив і марширував по сходах через сходинку, а дипломат свій тримав на витягнутій руці перед собою.

Пізніше, десь в середині дві тисячі двадцятих роках, ми зустрілися з ним у директора Львівської опери Василя Вовкуна. На той час Олександр працював на постійній роботі в Університеті та був членом Художньої ради театру. Мова йшла про написання опери «Лев і Констанція». Як відомо, дочка Угорського Короля Бейли четвертого Констанція, була одружена за сином Короля Данила Галицького Левом. За історичними свідченнями це була пара на зразок шекспірівських Ромео і Джульєтти та була похована Констанція у Львові на території Нижнього замку. За підтримкою угорського Уряду було вирішено поставити оперу спочатку у Львівському театрі з перспективою перекладу на угорську і німецьку мови та у плані організації Міжнародного Фестивалю «Опера Австро-Угорських монархічних театрів» показати цю роботу в містах – Будапешт, Печ, Відень, Кошице, Прага, Братислава, Краків, Рієка та інших. Була створена постановочна група у складі – О. Козаренко – композитор, В. Вовкун – режисер, Б. Стельмах – лібретист, Л. Войтович – історичний консультант Г. Сарваш – перекладач, О. Щур – автор і організатор проекту. Окрім написання опери, О. Козаренко запропонував, що в зв'язку з тим, що наше місто носить ім'я Лева, але у городі немає жодного пам'ятника або образу самого Лева. Він запропонував звернутись до міської адміністрації на предмет оголошення конкурсу по створенню та встановленню пам'ятника Леву і Констанції на місці сучасного так званого «Вернісажу», що знаходиться навпроти головного входу до театру ім. М. Заньковецької, де за історичними висновками знаходився Нижній замок і де скоріше за все похована Констанція. Як висловився професор Леонтій Войтович, місце поховання самого Лева до тепер не визначено, хоча відомо, що Констанція померла раніше і Лев у тузі за дружиною зрікся престолу та постригся у монахи. От з таким високим почуття до кохання наших історичних предків Олександр планував приступити до написання опери.

Доля склалася так, що для творчого натхнення по темі написання опери, мені вдалося запросити п. Козаренка на виступи до Будапешта. А перед тим, до мене звернувся мій давній знайомий і симпатик по моїй творчій діяльності Перший радник Надзвичайного і Повноважного Посла України в Угорщині п. Іван Миколайович Лукачук з інформацією про те, що він тепер в Посольстві відповідає за творчі проекти і якщо у мене будуть якісь мистецькі ідеї то можу звертатися до нього для реалізації даних. Я не був здивований такою пропозицією, бо в минулому було ряд моментів, коли я надавав нашому Посольству професійні консультації по тим чи іншим питанням мистецьких обставин чи текстових редакцій афіш та буклетів. У 2018 році наближалася дата 100-річчя дипломатичної місії УНР в Угорщині і потрібно було запросити когось з визначних артистів для виступів у Будапешті у зв'язку з даним ювілеєм. Я одразу пригадав собі блискучий виступ в програмі «Віртуози» наших прославлених українських артистів – Лідію Шутко і Олександра Козаренка. В той вечір дуже мені запам'ятався їх виступ з Сонатами для скрипки і фортепіано Д. Шостаковича, Б. Лятошнського, М. Скорика №2. Після їх виступу, я буквально увірвався до них з поздоровленнями та весь час приговорював – *«Друзі мої, це було прекрасно! Це було неймовірно! Вас потрібно показувати по всьому світу! Я вам організую виступ у Будапешті! Завтра давайте зустрінемося на каві у «Віденці» і все обговоримо. Завтра, завтра, обов'язково все обговоримо...»*.

Назавтра зустрілися, поговорили, торкнулися інтерпретації Сонати Д. Шостаковича. В цій сонаті присутнє таке місце, де у скрипки «йдуть» не-східні пасажі на флажолето (flageolet), а у ф-но звучать потойбічні, похмурі акорди. Я зауважив про це і висловив своє відчуття того, що це місце мені уявляється, як би стан душі автора після його смерті і цей момент у своєму виконанні потрібно підкреслити більш свідомо та більш впевнено. Про що Олександр одразу вигукнув – *«Лідія Остапівна! Бачите, я був правий, мені теж так здається, що це власне той епізод, де їдеться про стан душі автора після його смерті! Таке враження ніби його душа десь там далеко, в Космосі літає і з тої височини споглядає на нас»*.

Ми порозумілися. Взагалі, Олександр Володимирович завжди був проти того, щоби його називали по імені і батькові. Коли, я про це його запитав, він рішуче відповів – *«Ніяких по батькову, називайте мене просто – Сашко! І того буде досить!»*. Звертаю увагу – Сашко завжди мене називав на Ви, а я його просто на ти і цього йому було досить. Причім це для нас обох було дуже звично і комфортно. А як він артистично і щиро умів розкланюватись перед поважними особами, а особливо перед жіночками. Як він галантно знімав свого фірмового капелюха і цьомав руці дамам. А футляр зі скрипкою колеги Лідії Шутко і ноти завжди носив слідом за нею та й метушливо ставив ноти і пульта перед панною Лідією.

Ну ось, ніби про все домовилися. Я поїхав до Будапешта організовувати їх виступ, Ліда просила нікому про це не розповідати, Сашко вдарився у загули, кальяни і хвороби. Мене це насторожувало. Одного разу, при нашій черговій зустрічі, він і мене водив на кальяноманію, при нагоді з трубкою в роті від кальяну, я звернувся до Сашка – *«Слухай, друже! Давай не розслабляйся! Нам потрібно показати у Будапешті відповідно високій творчий рівень. Я там роблю хвили, а ти тут то н'яний, то хворий! Я починаю переживати, адже справа їдеться про державну акцію!»*. На що він відповів – *«Не хвилюйтеся – все буде як треба, «легко и просто!»* (його любима фраза – «ЛЕГКО!»). У мене часом бувають депресії, беру купу всяких пігулок і потроху вилажу з тої бідоти. Ось тільки не тягніть з часом, бо ми з пані Лідією вже не молоді і можемо не встигнути прийти до форми...». Тоді мені ця остання фраза не дуже сподобалася, 54 роки, а він говорить про те, що встигне, а щось не встигне – може щось відчував?! Та і було підозріло, що постійно, декілька разів на день йому дзвонила сестра Віра і питалася у нього, як він, де він, що робить...

Тим часом у Будапешті на рівні Посольства йшла наполеглива робота по організації відзначення 100-річчя дипломатичної місії УНР в Угорщині. В тому числі була кропітка робота по організації виступу моїх протеже у Камерному залі ім. Ф. Ліста, якій знаходиться в приміщенні колишнього приватного будинку Ф. Ліста. Там тепер Музей його імені, Концертний зал, Органний зал, репетиції і бібліотека. Нам разом з Іваном Миколайовичем вдалося домовитися за дешевшу ціну оренди залу. З директором Жужанною Ковач, я був особисто знайомий і мені вдалося домовитися з нею про відвідання експозиції музею безкоштовно. Пані Жужанна з поваги до нашої делегації зголосилася сама особисто провести екскурсію, правда вона володіла тільки російською мовою, що зовсім не сподобалось нашому Послу пані Л. В. Непоп. Разом з тим пані Посол не погодилася на виконання в концерті «Сонати» Д. Шостаковича і викреслила її з програми виступу. Але й дирекція Музею не дозволила на сцені концертного залу розмістити фото експозицію про українську Дипломатичну місію сторічної давнини. Наших поважних колег така ситуація зовсім не засмутила –

не хочуть чути Д. Шостаковича, не біда! Заграємо Б. Лятошинського – «Сонату» для скрипки та фортепіано оп. 19, М. Скорика – «Сонату» №2 (Американську), С. Людкевича – «Голосіння» та «Чабарашка», М. Колесси – «Три коломийки». Програма виступу затверджена, місце проживання, харчування, гонорар, оплата залізничних квитків – все узгоджено, трансфер по Будапешту – за мною. Дзвоню до Львова, маєстро Сашко «трубки» не беруть, у нього телефон з кнопками, Інтернетом не користується, на моє запитання чому так?! Жартома відповідає – *«прошу при мені «такими пошлыми вираженнями» не користуватися!»*. З пані Лідєю контакт через її сина Остапа, що теж не дуже зручно. В такій ситуації звертаюсь до пані Лариси Белоголової (піаністка нашого оркестру «Львівська Камерата», колега Сашка), у якої Інтернет, зв'язок на висоті і телефон «розумний». Прошу – *«Лариса, будь добра, розшукай моїх пропащих і безтолкових друзів, розтолкуй їм, що до чого, на 21 березня, за свої кошти (я тобі все компенсую) купи їм, собі квитки до Будапешта і назад, організуй їх до виступу та поїздки до Будапешта. А ще й підготуй конференс на англійській мові, бо будемо виступати в Фінському Посольстві і ти будеш вести той концерт»*. Вже пізніше по поверненню до Львова, після успішного виступу в Будапешті – у Залі Ф. Ліста, палаці «Дунопалата», Фінському Посольстві, в залі Центру Державного Самоврядування Українців Угорщини – при зустрічі, Сашко, як завжди жартома висловився таким чином – *«я і не сподівався, що «какой-то там проходимець» може нас запросити на виступи до Будапешта і організувати нам такій шикарний прийом!»*. Для мене зовсім не образливою була така оцінка моєї діяльності – жарт у Сашка був не образливий, а був постійним станом його природи! Що співзвучно було з його інтелігентністю, комунікабельністю та щирістю. Як завжди, при організації різних заходів трапляються не передбачені і зовсім передбачені неприємні ситуації. Виступи мали відбутися: основний і відповідальний 23 березня 2019 р. у п'ятницю в Залі Ф. Ліста, 24.03.19 р. в суботу в Українському центрі, 25.03.19 р. в неділю разом з Закарпатським хором і М. Малофієм в палаці «Дунопалата», 26.03.19 р. в понеділок у Фінському Посольстві. Ми домовилися з адміністрацією Музичної Академії на репетицію до «основного виступу» в залі Ф. Ліста 22.03.19 р. у четвер перед виступом у п'ятницю, але раптом вони нам в цьому відмовили (з розряду передбачені ситуації) і залишили репетицію в п'ятницю годину часу перед виступом. Але ж нам потрібно тримати форму і репетирувати, я звернувся до адміністрації з претензіями, мені відповіли – *«нема проблем, можемо надати вам клас в адміністративному будинку, де всі студенти вправляють – за гроші»* Вау! Я до Ректорші, пані Андрея ВІГ знаю її особисто, мовляв маємо поважних гостей з Львівської Музичної Академії, хочемо представитись і попросити клас для репетиції та оглянути приміщення академії, але секретарка «перехопила мене» і сама особисто пішла до Ректорші доповісти про моє прохання. Невдовзі вийшла і оголосила, що в залі Ф. Ліста відбувається учбовий процес, але якщо ми бажаємо пробу у них тут в класі і оглянути приміщення, то за клас необхідно заплатити за кожну годину відповідно до встановленого тарифу. Академію можна оглянути в плані оглядової екскурсії разом з екскурсоводом на англійській чи німецькій мовах, також за встановлену плату. І на кінець – на жаль (чергова фраза кожного недоброзичливого угорця – *sovánalom*) пані Ректорова вас не може прийняти, бо до неї потрібно записуватись на прийом заздалегідь!!! При чім нюанс, коли секретарка виходила з кабінету Ректорової, ми з п. Анреєю зустрілися через відкриті двері поглядами... Стиль пані

Ректорів – за все потрібно платити. Я не сподівався на таку корупційну ситуацію і був дуже засмучений. З розпачем розповідаю нашим гостям про таке свинство, на що Сашко каже – *«ректорова то ректорова, але хтось же видає ті ключі від класів! Пішли з ними поговоримо!»*. Я відповідаю – *«ой, не знаю що і робити, вони всі тут запрограмовані на гроші! Чи допоможе нам щось та розмова!»*. Сашко говорить – *«давайте, я сам з ними поговорю, я знаю, як треба підійти і що сказати!»*. Нервово відповідаю – *«та на якій мові ти їм будеш товкти?!»* *«Не переживайте, я їм на німецькій все розтлумачу!»* *«На німецькій?»* - питаю. *«Ти можеш?»*. Відповідає – *«Легко! Пішли»*.

І ми пішли поверхом нижче. Я запитав у чергового хто тут видає ключі від класів, мене зорієнтували і ми знову піднялися на поверх догори. Там в кімнаті нас зустріли дуже милі і привітні молоді особи. Сашко одразу кинувся до дівчат, став розшаркуватися, елегантно цьомати їм ручки і щось там бубоніти на німецькій. Дівчатка зачервонілися від такого обходження, Лариса здивувалася, Ліда не повірила своїм очам – нам моментально видали ключ від класу і дали команду показати приміщення Академії...!!! От, що значить знати «ворожу» мову і вміти елегантно цьомати в руку. І то все завдяки одного чарівного слова з уст дорогого Олександра Володимировича – **«ЛЕГКО!»** Репетиція відбулася сто процентна і корисна. Успішно і з захопленням оглянули приміщення Муз. Академії. Позналилися з провідною угорською скрипачкою і педагогом, лауреатом багато чисельних міжнародних та державних премій – Естер Перені, відвідали урок її вихованця Адама Банди, ну і безперечно запросили їх та їх вихованців на наш концерт. Наступного дня, перед концертом, разом з посольською делегацією на чолі з Надзвичайним і Повноважним Послом України пані Любов Василівною Непоп відвідали музей Ф. Ліста, якій знаходиться в колись приватному приміщенні і особистому концертному залі самого Маестро Ліста. Сашко був у великому захопленні, мало не падав на коліна перед роялями, на яких вправляв геніальний піаніст, Сам Ференц Ліст. Від тих міцних емоцій, він не міг ніяк заспокоїтися, весь час пані Послу і директрисі музею робив компліменти і намагався цьомати їх за обоє руки. Що правда, пані Посол красуня і достойна жінка, з витонченими дипломатичними манерами, як у зовнішності так і в «дипломатичному протоколі». Опісля перегляду експозиції музею, перший заступник Посла Іван Миколайович звернувся до мене – *«пане Олександрє, я Вас дуже прошу, попросіть пана Козаренка, нехай він не хапає пані Посла за руки. Цей жест випадає з «протоколу» і манери обходження з Державними особами! Я розумію за всі емоції і роблю скидку на творчі манери і захоплення, але, я Вас прошу – лагідно поговоріть з Маестро! Адже ми будемо зустрічатися ще не раз»*. Вже в день виступу, я Маестро нічого не говорив про його манери цьомкання ручок, а наступного дня передав прохання дипломата. На що Сашко відповів – *«та такій файній пані не тільки ручки треба цьомати...»* він був не виправний, особливо коли був «в ударі»!!! А «творчій удар» у нього, як раз прозрів на час виступу. Що він там тоді тільки не витворяв за тим роялем – емоції повністю його захлинали, від того, його флюїди «жменями» розліталися на всі боки. Лариса сиділа поруч і перегортала йому ноти, після виступу говорила – *«від нього випромінювалася така енергетика, що не можливо було поруч знаходитись, таке було наелектризоване енергетичне поля...!»* Після концерту він з захопленням говорив – *«надзвичайне енергетичне поле у цьому священному залі, де виступав сам Ліст! А якій «розумний» рояль – він сам грає і виконує усі бажання виконавця! Унікальні обставини!!»*.

Сашко, сам був унікальною персоною і був надзвичайно чесним і справедливим в оцінці творчості, як своєї так і інших. Одного разу, після його виступу в залі Львівської філармонії з програмою Б. Лятошинського 10-ти прелюдій (хоча біографічно у Б. Лятошинського 7 прелюдій). Опісля концерту пішли на каву, потроху обговорюємо виступ, все було на високому рівні, але я для точності питаю – «Сашко, а що там сталося в тій 9-й прелюдії? Як мені здалося якась там вийшла замінка чи що там було?». Сашко відповів коротко – «і тільки у дев'ятій?!». А скільки він натерпівся неприємностей, коли висловив свою думку відносно опери М. Скорика «Мойсей»! І нічого аж такого страшного він не сказав, просто висловився про невдачу композитора в тій постановці. Завжди ставився з повагою до свого вчителя, але і я слухав ту оперу – нудна, затягнута, жодного мотивчика чи арії для пам'яті. Може колись знайдеться такий диригент, чи режисер, якій з того Скориковського музичного матеріалу «зробить цукерку», як ото Ю. Луців, Є. Лисик, Д. Смолич зробили з музичного матеріалу опери «Золотий обруч» Б. Лятошинського. Це нормально-невдалий процес перших постановок багатьох знаменитих опер. Але підлабузники, страшенно жерли Сашка за його професійну чесність і прямоту.

Можна ще багато писати про «чародія» Олександра Козаренка...

Найкраще про Нього висловилося в стилі поезії наша улюблена поетеса – Юлія Курташ-Карп «ESTRAVAGANZA».

Вітаю Вас Шановна Юлія!

Не можу заспокоїтись, ще і ще раз читаю Вашого вірша – як точно і чутко Ви все відчули і передали в словах, може не всім зрозуміло, але ті хто знали Його – все розуміють, тонко і значно...! Сердечно дякую! Успіху! Обіймаю Будапешт – 2023 Ол. Щур

Іван Семенович Юзюк,
*професор, народний артист України,
завідувач кафедри хорового та оперно-симфонічного диригування
Львівської національної музичної академії імені М. В. Лисенка,
м. Львів*

ОЛЕКСАНДР КОЗАРЕНКО: ТРИЄДИНІСТЬ ПОСТАТІ МИТЦЯ

Олександр Козаренко, зірка якого яскраво спалахнувши наприкінці минулого століття і так передчасно згасла, – видатний український композитор, піаніст і музикознавець, митець надзвичайно цікавий і неординарний. Йому належить ряд творів, які безперечно збагатили українську музику своєю свіжістю музичного мислення і різнобарвністю художніх прийомів творчої палітри композитора. Серед них твори, які відносяться до жанру симфонічної музики («Чакона», «Епістоли», концерт для скрипки з оркестром); твори, що представляють камерний жанр («Ірмогілон», «Мікросхеми», «Пасакалія на галицьку тему», «Concerto Ruteno», «П'ять весільних пісень з Покуття», «Konzertstück»); також балет «Дон Жуан з Коломиї», камерна кантата «Г'єро мертвопетлює», мелодрама «Орестея» для читця й інструментального ансамблю та інші.

Особливе місце в творчості композитора належить духовним творам («Острозький триптих», «Страсті», «Псалом Давида», «Літургія Іоана Злато-

уста», «Українська кафологічна літургія», «Український реквієм»), більшість з яких увійшли до репертуару заслуженої хорової капели України «Трембіта».

Вражає своєю масштабністю і мистецькою виваженістю репертуар О. Козаренка – піаніста, який налічує понад двісті творів різних епох і мистецьких шкіл, в якому рівноцінно представлена творчість як українських, так і зарубіжних композиторів.

Привертає до себе увагу, серед інших, концертна програма «25 миттєвостей української фортепіанної музики», підготовлена О. Козаренком у 2009 році до 25-річчя Республіканського конкурсу піаністів імені М. В. Лисенка, лауреатом якого він став ще в студентські роки. З цією концертною програмою, до якої увійшло по п'ять невеликих творів кожного з п'яти композиторів: М. Лисенка «Преси», А. Ревуцького та Б. Лятошинського «Прелюди», М. Колесси «Коломийки», О. Козаренка «Писанки», він з великим успіхом гастролював в різних містах України, а також за кордоном, зокрема в Німеччині і США.

Науковий доробок доктора наук О. Козаренка налічує понад 90 статей, які висвітлюють широкий спектр розвитку музичного мистецтва в Україні, проблеми виконавства, музичної соціології і педагогіки, національної духовної спадщини, а також об'ємну монографію «Феномен української національної музичної мови».

Таким чином, простежуючи і аналізуючи всі напрямки творчості митця, необхідно підкреслити, що феномен О. Козаренка полягає в універсальності його творчої діяльності, в якій органічно сплелися і одночасно рівноправно виступають композитор, піаніст і музикознавець.

З Олександром Козаренком я познайомився восени 1993 р., коли він почав свою педагогічну діяльність на кафедрі теорії музики Львівської національної музичної академії ім. М. В. Лисенка. Наша зустріч відбулася на другому поверсі біля навчальної частини. Він підійшов до мене, привітався і з усмішкою загадково промовив: «Вам вітання з Коломиї», а коли я поцікавився від кого це вітання, він відповів: «Від моєї мами. Вона вчилася разом з вами в Коломийському педучилищі. Хоч ви були на музичному відділі, а вона на шкільному, вас добре знали всі студенти як поета, вірші якого часто друкувалися в районній та міській газетах». Я був здивований і не крию, приємно вражений його вишуканими манерами і простотою в спілкуванні. І це не дивно, адже всі, хто мав нагоду ближче познайомитися і спілкуватися з О. Козаренком, завжди звертали увагу на оригінальність і багатство його творчої індивідуальності, іскрометність емоційних реакцій і водночас задушевність, а також доброзичливість, готовність поступитися в будь якій суперечці, галантність в поведінці і вроджене почуття гумору.

Згодом мені, як головному диригенту академічного симфонічного оркестру Львівської філармонії, довелося ближче познайомитися з Козаренком – композитором, виконуючи його твори, і Козаренком – піаністом, акомпануючи йому в концертах.

Пригадуються два епізоди, які яскраво висвітлюють риси характеру і поведінки маестро під час творчої співпраці. Перший епізод відбувся десь на початку двохтисячних років, коли мені довелося виконувати його концерт для скрипки з оркестром, який чудово грала народна артистка України, професор Лідія Шутко. Тоді після однієї з репетицій, на якій був присутній автор, коли ми попросили його висловити свої побажання щодо виконання твору, він схвилювано промовив: «Що ви?! Чудово! Дякую! Знайте, що автор вмирає, коли ставить останню крапку у своєму творі. Далі все залежить від вас, виконавців».

Другий епізод стався у грудні 2009 р. і пов'язаний з генеральною репетицією концерту з нагоди сторіччя від дня народження Анатолія Кос-Анатольського, в якому О. Козаренко з філармонічним оркестром під мою орудою виконував концерт № 2 для фортепіано композитора. На репетицію в день концерту, яка починалася о 10 годині ранку, він запізнився і буквально примчав дуже схвильований. Це сталося тому, зніяковіло пояснював він, що перед цим на головному поштамті відбувалося погашення ювілейних конвертів, яке затягнулося, а він як член оргкомітету не міг покинути без завершення цієї процедури. Потім сів за рояль і репетиція почалася. Оркестр заграв бурхливий вступ, а соліст, як завжди, впевнено почав грати свою партію. Однак через деякий час раптово зупинився і розгублено спитав, певно маючи на увазі те чи інше місце партії фортепіано в партитурі: «Де я зараз знаходжуся?...». На що йому миттєво відповів, під доброзичливий сміх оркестрантів, гострий на язик концертмейстер других скрипок Л. Глібович: «На сцені Львівської філармонії». Козаренко теж не втримався і розсміявся. Потім всі заспокоїлися і репетиція продовжилася. А ввечері він грав настільки натхненно і блискуче, що публіка буквально не відпускала його зі сцени.

Олександр Козаренко, як організатор і постійний учасник музичного фестивалю імені А. Кос-Анатольського у Коломиї, неодноразово запрошував наш оркестр для участі в цьому заході з концертними програмами, до яких входили твори як Анатолія Йосиповича, так і твори інших українських композиторів, зокрема львівських.

Сьогодні, згадуючи про цю видатну особистість музичної культури України, необхідно констатувати, що тісне переплетення і взаємодія ідей між всіма видами творчої діяльності маестро протягом всього життєвого шляху митця, глибина їх художнього вираження, демонструють великий талант, винятковість і своєрідність постаті Олександра Козаренка – композитора, піаніста, музикознавця.

Наталія Юзюк,
*старший викладач кафедри музичного мистецтва
факультету культури і мистецтв
Львівського національного університету імені Івана Франка,
м. Львів*

Мені також пощастило познайомитися з цією непересічною особистістю, коли він обійняв посаду декана на нашому факультеті культури і мистецтва у Львівському національному університеті імені Івана Франка, відчуті його унікальну людяність і відкритість, не кажучи про високий професіоналізм та енциклопедичні знання.

У нашому навчальному корпусі по вул. Валувій Олександр Володимирович за короткий період своєї діяльності встиг зробити багато нового, цікавого. Наприклад, за його старанням у нашому вестибюлі з'явилася на стіні пам'ятна дошка про те, що в університеті колись вчився Анатолій Кос-Анатольський, також наша концертна зала (в який колись часто особисто виступав композитор або слухав студентські виступи) тепер носить почесне ім'я А. Кос-Анатольського. І сьогодні все це буде нагадувати нам також і про Олександра Козаренка.

6 травня 2023 р.

Марія Дубиняк,
студентка О. Козаренка

З ВЕЛИКОЮ ПОШАНОЮ, ВДЯЧНІСТЮ І ЛЮБОВ'Ю ДО ОЛЕКСАНДРА КОЗАРЕНКА

Що означає вчитися в музичного генія? Правило номер 1 – бути готовим завжди і до всього. Заняття по спеціальності з фортепіано в Маестро часом було академічним заняттям, інколи – концертом (це залежало від того чи не завітають гості до вчителя), якщо настрої особливо творчий – справжнім майстер-класом, а були і моменти коли ти міг вилетіти з кабінету професора при найменшій помилці в грі... Саме тому, певне «торжественне хвилювання», наче перед іспитом, завжди було присутнє, але кожне заняття з спеціальності було того наравду варте.

Олександр Володимирович вмів зобразити що саме треба зробити дуже різними способами, якими оперував залежно від ситуації. Пояснити словами – це завдання із зірочкою для людей творчих професій, адже завданням є знайти саме «цей» тембр, характер, темп, інтонацію і відтінки музики без музики та бажано з першого разу.

Інший варіант коли професор міг ідеально зіграти для тебе фрагмент твору, аби проілюструвати що він має на увазі. Це завжди неймовірно цікаво і корисно, коли піаніст такого рівня ділиться з тобою своїми навичками і секретами виконання технічно складних нюансів.

Особливо часто Козаренко любив ілюструвати мелодію своїм співом, навіть вокалізувати цілі фрагменти, інколи і нас до цього заохочував. Це швидкий і дієвий спосіб комунікації, де можна відчувати всі нюанси і одразу ж відтворити їх на практиці.

Жестикуляція музичної думки під час прослуховування – також невід'ємний атрибут «співпережиття» твого вчителя. Студенти Козаренка часто були присутні на заняттях один одного, тому цікаво було спостерігати за взаємодією композитора-піаніста з студентом, це зовсім інший досвід аніж бути за роялем в ту мить. Професор під час гри, своєї чи нашої, перебував у самій музиці, поринав у неї цілком, тому всі жести, звуки, дії були органічні, в контексті. Я завжди була певна, що він бачить і розуміє музичний твір практично до молекул, сприймає геть інакше від всіх, читалось десь у його погляді, і це абсолютно справедливо для композитора.

Попри те, Олександр Козаренко завжди прислухався до твого варіанту інтерпретації музичного полотна, він старався ніколи не змінювати кардинально твоє прочитання та інтонації. Міг порадити, доповнити, виправити, але лише там, де це дійсно необхідно, не нав'язливо, даючи можливість тобі залишатися співтворцем музики.

Паралельно з цим, від свого Вчителя я завжди відчувала велику повагу до себе, як до студентки, як до музиканта і людини. І це не лише про високоосвіченість та етику, це про людяність та гідність. Тобто, навіть за щось бештати, він умів дуже елегантно.

За час праці деканом факультету культури і мистецтв, Козаренко практикував максимальне залучення потенціалу студентів та викладачів не лише до якісного навчального процесу, але й до активного концертного життя. Від концертів в стінах факультету, до концертів по різних містах (Коломия, Івано-Франківськ, Дрогобич) з мішаним хором, камерним оркестром та низкою соліс-

тів. Разом ми пережили не один концерт, не один іспит, не одну поїздку.

Поділюся ще однією особистою історією. На 4 курсі бакалаврату я грала другий фортепіанний концерт Ф. Шопена (f-moll), мав бути державний іспит за який я дуже хвилювалася, адже була на 6 місяці вагітності, навіть думала чи не брати академвідпустку. Зазвичай, у викладачів такого рівня, ти або працюєш на сто відсотків, або ніхто не тратить на тебе дорогоцінний час, тому боялася стикнутися з несприйняттям. Але почувши новину, Олександр Володимирович вирішив сам закомпонувати мені партію оркестру, щоб підтримати і розвіяти хвилювання. Хоча в декана справді було багато інших справ, він дотримав свого слова і на державний іспит я мала честь виступати з Маестро на одній сцені. В таких моментах ніхто не може дати тобі стільки віри в себе і впевненості, як твій Вчитель.

Це були не просто 6 років викладання фортепіано, це були 6 років філософії життя, пригод, концертів та цікавих історій в затишному кабінеті професора на Валовій.

Тетяна Младенова,

докторка філософії, доцентка кафедри музикознавства та хорового мистецтва Львівського національного університету імені Івана Франка, м. Львів

Перша наша зустріч відбулася 2010 року в Криму, на міжнародній конференції у Севастополі. О. Козаренко тоді розповідав про творчість Миколи Лисенка, блискуче виконував фортепіанні твори українського класика, в мелізматичних та ладових прикрасах знаходив та акцентував паралелі зі східною мелодичною орнаментикою. Відразу було зрозуміло, що перед нами непересічний, талановитий Митець, причому добре обізнаний в історії Криму. Як завжди сповнений ідей, після конференції О. Козаренко запланував поставити саме в Криму, у місті Керч оперу В. Моцарта «Мітрідат – цар Понтійській»!..

Після 2014 року доля нас звела вже у Львові, де я опинилася як переселенка і мені треба було наново будувати своє життя. Адаптуватися професійно в гоноровому Львові допоміг мені саме Олександр Володимирович, запропонував вступити в аспірантуру ЛНУ ім. Івана Франка, став науковим керівником дисертаційного дослідження. Питання «Про що писати?» відразу було вирішено, звісно, що про Кримську музичну культуру, бо як підкреслив О. Козаренко: «Головна зброя знаходиться на кінці пера!».

Відтоді було чимало зустрічей. Зараз я розумію, що багато чого після таких спілкувань треба було фіксувати, бо кожна розповідь – це як окремий філософський текст, у якому О. Козаренко міг поєднати здавалося б багато абстрагованих один від одного речей. Це враження від концертних заходів, вистав, які він, як палкий поціновувач театру, часто відвідував; алюзій до кінематографічних, літературних, філософських творів; враження від подорожей; від спілкування як з видатними особистостями, так й пересічними обивателями і т. ін. І все це звучало, так, саме ЗВУЧАЛО, з невідомою емоційністю, іноді доволі драматично, а найчастіше з тонким почуттям гумору, із щирою усмішкою, з впізнаваною тональністю Його сміху.

Часто Олександр Володимирович запрошував мене на концерти, де звучали його твори (духовні хоріві, фортепіанні, серед відвіданих сценічних –

мелодрама «Орестея»). Найсильніше моє враження – безумовно це Concerto guteno – поєднання аутентичного гуцульського колориту (цимбали – препарований рояль) та надзвичайної життєдайної експресії, що підсилена ритм-групою (ударні – бонги). Увійшовши у простір виконуваного твору, Маєстро грав так (solo – партія цимбал), що здавалося це були саме ті звуки і ритми, у вирі яких Він бачив своє існування, і, напевно, після наповнення якими розчинявся у медитативних острівцях своїх камерних та хорових творів.

Дисертацію під керівництвом О. Козаренка я захистила у 2021 році. Сьогодні 2023 рік. Про те, що на основі дисертації готується друк моєї монографії «Крим у діалозі культур Заходу та Сходу на прикладі музичної творчості» Олександр Володимирович знав, телефонував мені 20 лютого, домовлялись про зустріч у Львові на 22 березня, але ...

Певнена, що у пам'яті багатьох людей філософ, композитор, піаніст, музикознавець О. Козаренко залишиться тою особливою енергією, яка вразила кожного, хто спілкувався з Майстром особисто, а також, безумовно, через Його Творчість.

Анастасія Патер,
*доцентка кафедри музикознавства та хорового мистецтва
Львівського національного університету імені Івана Франка,
м. Львів*

НЕЗАБУТНІЙ НАТХНЕННИК

Моє знайомство з Олександром Володимировичем Козаренком розпочалося у Львівській музичній академії ім. М. Лисенка. Спершу пізналася з митцем через його музику, а пізніше – особисто. Навчаючись на хоровому диригуванні, у 2001/2002 роках проходила практику в хоровій капелі «Трембіта». Тут в рамках підготовки одного з концертів проекту «Духовна музика України», започаткованої Фундацією «Андрей», готувалася для концертного виконання ораторія «Страсті Господа нашого Ісуса Христа» Олександра Козаренка. Для мене, студентки, ця музика була своєрідним відкриттям, адже раніше ще ніколи не доводилося виконувати сучасні твори великої форми. Захопила доволі складна для хорового інтонування, але, водночас, цікава музика. І відтак, переповнювала гордість та щастя від того, що матиму можливість стати учасником урочистого дійства, яке відбулося у Львівському органному залі. Згодом у контексті згаданого проекту мала нагоду виконувати ще один духовний твір композитора – «Кафолічну літургію».

У 2003 році Олександр Володимирович став керівником моєї магістерської праці. Зазначу, тоді в Музичній академії лише почали запроваджувати магістратуру, і освітньо-кваліфікаційний рівень спеціаліста ще не був відмінений. У зв'язку з тим, протягом одного року навчання потрібно було написати дипломну і магістерську роботи одночасно. При зустрічі з професором, проректором академії О. Козаренком, я представила тематику майбутніх робіт, яка була пов'язана з моєю спеціальністю і присвячена музичній освіті та хоровому мистецтву в середовищі Львівського Ставропігійського братства. Олександр Володимирович зацікавився цією темою, консультував, допомагав, вчитував обидві

мої роботи (хоч керівником дипломної він не був). Досі маю збережені чернетки магістерської з його помітками та виправленнями, писані дрібним каліграфічним почерком.

У спілкуванні з О. Козаренком відчувалася особлива атмосфера. Людина наповнена неймовірно глибокими знаннями про музику, мистецтво і всесвіт. Тоді я ще не усвідомлювала вповні наскільки багатогранно геніальним був митець. Думаю, тому, що його таланти ховалися за надзвичайною скромністю, власною філософією життя, ще молодого композитора, виконавця та мистецтвознавця. Звернула увагу на небуденні манери свого наставника – вроджену галантність, вихованість і уважність до жінки. Мене дещо дивувало і водночас приваблювало, коли, зайшовши до аудиторії, мій професор піднімався з крісла і вітав мене стоячи. Було ніяково і незвично, бо, мабуть, сьогодні рідко можна зустріти таку природню, невимушену чемність.

Після закінчення академії я мала намір продовжувати свої наукові дослідження і Олександр Володимирович порекомендував звернутися до професорки Олександри Сергіївни Цалай-Якименко, яку він надзвичайно поважав як великого музичного медієвіста сучасності і сам прислухався до її фахової думки. Зазначу, що саме Олександра Сергіївна і професор Юрій Ясиновський познайомили композитора зі світом давньої української монодії, яку він переосмислював у власній творчості. Так, завдяки Олександру Володимировичу, як кажуть, з його легкої руки, мені пощастило навчатися у професорки, досліджувати напиви нашого Ірмолюю, зокрема їх київські та болгарські варіанти. На жаль, через певні обставини не судилося завершити роботу, але добра пам'ять, вдячність за знання, які отримала в роки спілкування з Олександром Сергіївною залишаються назавжди.

Протягом 2004–2006 рр. ми з О. Козаренком інколи зустрічалися на факультеті культури і мистецтв Львівського національного університету ім. І. Франка, коли я працювала на кафедрі театрознавства та акторської майстерності. Одного разу, у Актівій залі Університету проводилось урочисте, мабуть, ювілейне засідання музикознавчої секції НТШ. З цієї нагоди Олександр Володимирович підготував концертну програму, яку зовсім неочікувано, попросив мене вести, оскільки конференсьє не зміг прийти. Це мене дуже збентежило, бо раніше зовсім не мала подібного досвіду. Глядачі у залі, поважні члени Наукового товариства, напевно з розумінням поставилися до ситуації, і все відбулося (для мене) добре.

Впродовж 2010–2015 років Олександр Козаренко обіймав посаду декана факультету культури і мистецтв Львівського університету. У цей період я перебувала у декретній відпустці, тому, на жаль, лише зрідка доводилося бачитися з Олександром Володимировичем. Мені запам'ятався один момент: я зі своїм маленьким сином Левом зайшла в кабінет до декана і Олександр Володимирович відразу почав шукати, чим потішити дитину. Знайшов дерев'яну червону пташку і подарував її малому. Мабуть, такий сувенір був символічним благословенням від маестро на подальший співочий шлях, бо за декілька років син став учасником хору хлопчиків чоловічої хорової капели «Дударик».

Тоді на факультеті панувала особливо творча атмосфера. Олександр Володимирович організовував численні наукові та концертні заходи, до яких активно залучав викладацький склад та студентство. Пригадую, в 2011 р., коли стараннями Олександра Володимировича була заснована кафедра хорового співу, він попросив мене консультувати студентів-магістрів при написанні наукових робіт, керівником яких була перша завідувачка цією кафедрою, професорка

Олександра Цалай-Якименко. За станом здоров'я Олександра Сергіївна певний час не могла займатися з магістрами, тому на мене випала відповідальність бути фактично їх керівником. Це знову був новий науково-педагогічний досвід.

Згодом, коли у 2016 році на факультеті відкрилася аспірантура, мені пощастило стати першою і водночас останньою «захищеною» аспіранткою О. Козаренка у Львівському університеті. Зауважу, це був доволі складний в моєму житті, але водночас важливий у професійному розвитку період. Маєстро в цей час був моїм ідейним провідником, натхненником, моєю підтримкою при роботі над науковим дослідженням «Виконавські виміри української сакральної музики». Завершивши працю над дисертацією, розпочався надто напружений і метушливий період підготовки всього комплексу документів до захисту, який мав відбутись у Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника в Івано-Франківську. Для мене з колегою Тетяною Младеновою, також аспіранткою Олександра Володимировича, цей процес чомусь став справжнім випробуванням. Ми жартували навіть, що можна було підготувати ще одну наукову працю, і це настільки би не виснажило. Професор буквально відвойовував право на наш захист, для нього надзвичайно важливим було довести нас до логічного завершення роботи, тому на попередньому захисті та інших засіданнях університету постійно наголошував на актуальності і важливості наших робіт. Завдяки старанням нашого керівника та доброзичливому ставленню професорів Прикарпатського університету ми захистилися і здобули ступінь доктора філософії зі спеціальності «музичне мистецтво».

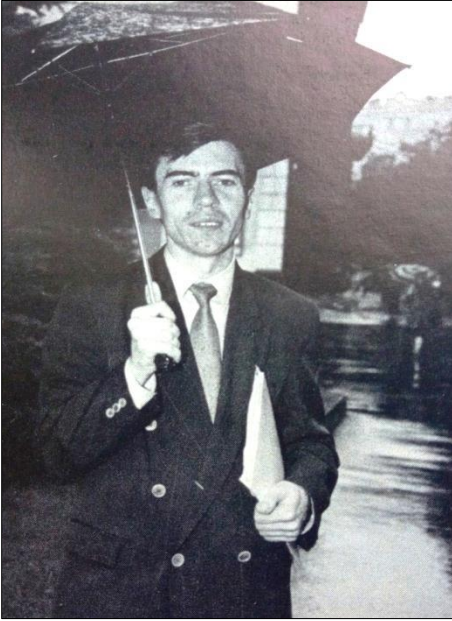
Нам, вже як колегам і водночас учням Олександра Козаренка, було легко в спілкуванні з ним, зовсім не відчувалося психологічного бар'єру, напевне через те, що митець був надзвичайно світлою і відкритою людиною. Насамперед, наші зустрічі мали суто консультативний характер і стосувалися виключно питань досліджень. Але деколи вони переходили в душевну розмову, у якій звучали розповіді з насиченого подіями життя митця, часто з ноткою гумору, або й, навпаки, в настрої відчувалися смуток чи утома. Надзвичайно пізнавальними і повчальними були такі зустрічі, адже Господь обдарував Маєстро не лише творчими талантами, а й глибиною розуму і життєвою мудрістю. Якось, прийшовши до Олександра Володимировича у його «літній кабінет», кафе на Староєврейській, він розповів, що продав своє львівське помешкання і переїжджає до рідної Коломиї. Звістка приголомшила. Власне тоді мені пригадалися слова, які він сказав в одному з інтерв'ю: «Я все, що мав сказати в музиці, вже сказав». Напевно настало якесь виснаження, творче спустошення, а, можливо, відчуття звершення своєї місії в земному житті.

Незважаючи на відстань, О. Козаренко постійно був на зв'язку, приїжджав з Коломиї до Львова по понеділках, коли мав пари у студентів кафедри філософії мистецтв, зустрічався зі своїми аспірантами, різними важливими для нього людьми, або тими, хто потребував спілкування з ним.

Потім війна... Тонкої душі Маєстро Козаренко не міг змиритися і прийняти (бо це неможливо!), а тим більше писати чи виконувати музику. На превелику радість нам, усій музичній спільноті, він залишив по собі останній неоціненний скарб багатогранної мистецько-наукової діяльності – книжку про Миколу Лисенка – творця національної музичної мови.

...Важко усвідомлювати втрату такої Людини. Він був і залишається в пам'яті особливим митцем, немов ангелом, який був зісланий перебувати в нашому житті, наповнювати та збагачувати нас і українську музичну культуру своєю яскравою творчістю.

Статті та інтерв'ю О. Козаренка

ГЕТЬ ВІД АБСУРДУ!¹

На сторінках журналу «Art line» (число 2 за 1997 р.) зіткнулися думки двох моїх колег — музикознавця Юрія Чекана та композитора Сергія Зажитька. А «яблуком розбрату» стала категорія абсурду в сучасній музиці, якщо ширше — сенсовості мистецтва і взагалі нашого існування в кінці ХХ століття. Зізнаюся: ця тема довгий час є предметом і моїх роздумів.

Симультанним образом сучасного музичного процесу є міжнародні фестивалі, що так чи інакше відтворюють основні тенденції, стають ринком нових ідей та першим «полігоном» їх випробування. Так от, протягом останніх років маю нагоду постійно бувати на «Варшавській осені», «Двох днів і ночах сучасної музики» в Одесі та львівських «Контрастах». При всіх відмінностях концепцій фестивалів (респектабельність «Варшавської осені» — і майже андеграунд-

ний характер «Двох днів і ночей»), традицій (сорокалітня історія польського фестивалю — і дитячий вік двох вищезгаданих українських), зрештою, різних «вагових категорій», впадає в око їх разюча «сонорна» близькість. Не раз намагався пояснити це відчуття, по-перше, відносною стабільністю кола авторів, які зараз визначають «моду»; по-друге, невеликою кількістю солістів та ансамблів, що спеціалізуються виключно на виконанні сучасної музики і в різних комбінаціях зустрічаються майже на кожному фестивалі; і, по-третє, симптоматичною повторюваністю музичної картини світу, що виникає у свідомості після чергових відвідин фестивалю.

Загальною константою цієї картини світу є тотальний плюралізм ідей, естетик, що вважаю великим досягненням нашої постмодерністичної доби. Терпимість, відсутність стильового пуританства, диктату дає шанс композиторові знайти свою «нішу» у вкрай багатій палітрі індивідуальностей. Та це має і свій зворотній бік — трагічну, як на мене, розділеність, розірваність загальної картини світу. При ближчому розгляді вся множинність сучасних явищ композиторської творчості об'єднується у два потужні струмені музичного процесу.

Перший з них є відображенням і втіленням на музичному рівні глобального закону ентропії. Цей пласт музики має свою хоч не довгу, та історію і «поважне» філософське обґрунтування, претензію на гегемонію (майже беззастережну) і «табу недоторканості», яке ревно охороняється сонмом критиків та містифікованими іменами предтеч і засновників. Тенденція до розкладу му-

¹ Друкується за: ArtLine, 1997. № 7–8. С. 32.

зичної матерії, основ музичної логіки, що була ними лише намічена, продовжувалась послідовниками з маніакальною впертістю і привела, зрештою, до повного розмивання естетичних та етичних критеріїв, підміни *самого* предмету мистецтва і утвердження культу абсурду, патології, потворності та жаху. Воістину, «сон розуму породжує чудовиськ»! Агресивність, дегуманізована спрямованість такого роду музичної продукції виганяє із залів уже не пересічного слухача, а загартованого у фестивалних «випробуваннях» професійного музиканта. Стикаючись із такою музикою, постійно запитував себе: «Невже стільки тієї правди, що у Дармштадті?!»

Не забуду зустрічі після одного з таких «важких» концертів на «Варшавській осені» кілька років тому. Лив страшний дощ, а в затишному фойє «Європейського готелю» я розмовляв з литовським композитором Освалдасом Балакаускасом. Раптом маестро перервав свої спогади про Київ, професора Б. Лятошинського і задав (думаю, передовсім собі) уголос запитання: «Чи все, що сталося з музикою у ХХ столітті, є виправданим? А якщо ні, то що робити далі?» Зізнаюся, що саме та зустріч стала поштовхом до роздумів над тим, про що зараз пишу.

У тих роздумах більше виникало запитань, ніж відповідей. Якщо такий стан музичної матерії і така творчість обумовлені історично, якщо все це є лише відображенням об'єктивного руху світу до загибелі, то чи не варто спокійно піддатися цій течії та безсторонньо фіксувати етапи загальної ентропії?

Знову зустріч... Знову лє дощ як з відра (на цей раз уже в Києві), композитор Тер-Терян (на жаль, уже покійний) на зустрічі зі студентами говорить про колосальну відповідальність митця за ту енергію, яку він звільняє у творчому акті; кається за можливе порушення «енергетичного балансу», мимоволі ним здійснене через написання фінальної сцени землетрусу в опері, яку він закінчив якраз перед реальним землетрусом у Вірменії. Дивна розмова: на такі речі у консерваторії ніхто не звертав нашої уваги...

«Виправдання консонансу» (вислів О. Балакаускаса), збирання звукової матерії (і не так уже суттєво, на якому ґрунті), відчайдушне прагнення нової Гармонії, Логіки та Краси – чи не ці імперативи звучать у музиці Лютославського, Адамса, Пярта, які уособлюють для мене другий струмінь сучасного музичного процесу. Шлях Пендерецького, який свого часу багато «грішив» щодо музичної матерії, є прикладом пошуку шляхів повернення до Втраченого Раю (про це свідчать останні твори композитора). Можна сперечатися про сам напрям пошуку, адже механічне повернення в часі через реконструкцію стилю Шостаковича, Малера чи Вагнера вважаю ілюзією віднайдення Гармонії. Але абстрагуватися від враження, що Пендерецький у такий спосіб немов спокутує «гріхи молодості», особисто я не можу.

«Апостолом чистої краси» в сучасній українській музиці є В. Сильвестров. У приватній розмові композитор поділився ідеєю «замикання» свого музичного поля через повернення до стилю своїх юнацьких творів з ясною логікою, повною відсутністю «модерністичної манірності». «Замикання музичного поля», «збирання музичної матерії», «виправдання консонансу» характерне і для таких різних авторів, як Трістан Мюррей (Франція), Рольф Уоллін (Швеція), Павло Микетин (Польща). Їхній постійний та зростаючий успіх, зокрема, на вищезгаданих фестивалях, є для мене ознакою поступовою одужання європейської сучасної музичної свідомості, подолання затяжної хвороби деструкції та абсурду в мистецтві, а значить – згубної тенденції до самознищення.

Погоджуюся із С. Зажитьком у тому, що людина може мати абсурдистське бачення світу, що воно може напрочуд гостро і точно відтворювати якісь недоладні сторони буття (як це має місце у творах Йонеско і Беккета). Та абсурдистський метод з його осміянням і запереченням ненормальності нормального давно вичерпано. Культивування цього методу зараз працює на деструкцію і розпад, адже світ змінився і потребує не знущання і викриття, а співчуття та порятунку. Тотальній та сліпій ентропії гріх помагати – треба спробувати щось протиставити їй. І нехай Карфаген приречений на загибель, та чи повинен митець подати смолоскип для його спалення?

Геть від абсурду з його дорогою в нікуди! Назад до здорового глузду, нової Краси та Гармонії – тільки в них надія на Спасіння!

ОЛЕКСАНДР КОЗАРЕНКО: «...МИ ПОВИННІ РАДИТИ КОЖНІЙ СТОРІНЦІ НАШОГО ПРОЖИВАННЯ НА ЦЬОМУ СВІТІ»¹

Героєм другого за ліком діалогу із композитором, що пройшли цієї осені у рамках II Всеукраїнської учнівської конференції «Мистецтво без меж: шлях до науки», став харизматичний і неперевершений Олександр Козаренко, доктор мистецтвознавства, професор, заслужений діяч мистецтв України.

На відміну від інших інтерв'ю цього проєкту, зустріч із митцем проходила водночас оффлайн і онлайн. У приміщенні ДМШ № 39 діалог із Олександром Володимировичем модерували учні столичних шкіл Єлизавета-Марія Лемак

¹ Друкується за: Музика: український інтернет-журнал. 2 грудня 2020 року.
URL: http://mus.art.co.ua/oleksandr-kozarenko-my-povynni-radity-kozhnii-storintsi-nashoho-prozhyvannia-na-ts-omu-sviti/?fbclid=IwAR3mDVTdu9RHDzUUtCCpKPVINGssl-zAnmV-6MMn9_xXGcXvVpAGjv6_hH8.

(ДМШ №39) та Олександр Довгаль (ДМШ №13 імені Михайла Глинки). Онлайн бесіду вела Анна Абрамова, учениця ДМШ №3 міста Херсона.

Безперечно для юних учасників учнівської конференції зустріч із піаністом і композитором Олександром Козаренком стала незабутньою подією їхнього життя, відкрила нові горизонти для самовдосконалення і особистого зростання.

На початку зустрічі Олександр Козаренко звернувся до аудиторії універсальною мовою музики: композитор натхненно виконав «Інтермеццо» Нестора Нижанківського. Цей лірико-романтичний твір ніби задав тон усій бесіді, створивши атмосферу довіри і невимушеності.

Єлізавета-Марія Лемак: Це прекрасний твір і зараз маємо унікальну можливість поспілкуватися з музикантом, який його виконав – композитором, піаністом, мистецтвознавцем Олександром Козаренком.

Олександр Довгаль: Олександр Володимировичу, дякуємо Вам! Попри непросту ситуацію Ви приїхали на зустріч, виконуєте прекрасну музику, підтверджуючи своїми вчинками тезу – життя триває!

Є.-М.А.: Пане Олександр, пам'ятаєте в якому віці Ви усвідомили, що музика Ваше покликання і яку роль у цьому зіграли Ваші викладачі?

Діалог із композитором

Олександр Козаренко: Я досьгодні не впевнений, чи це моє покликання? Вперше це зрозумів на останніх курсах консерваторії. У нас така професія – треба до смерті доводити за інструментом, що ти професійно придатний. А проте, все одно буду до смерті сумніватися, чи це справа мого життя, а не, наприклад, біологія, якою я захоплювався у шкільні роки? Здається випадок показав, що не біологія.

Я зрозумів це у 8 класі, коли на Республіканській олімпіаді в Одесі не зміг... розрізати жабу! Ось так усе з'ясувалося. Хоча тоді я отримав IV премію!

О. Д.: Ось як, здавалося б, дрібниця може змінитися життя людини! Але коли Ви вже остаточно усвідомили, що Ви музикант – піаніст, композитор, науковець? І як Вам вдалося досягти таких результатів в усіх цих сферах музичної діяльності?

О. К.: «Когда б Вы знали, из какого сора растут стихи, не ведая стыда. Как одуванчик у дороги, как лопухи и лебеда...». Це слова великої української поетеси Анни Ахматової! Вона не знала, звідки приходять слова, рими...

Я навчався як піаніст і паралельно опановував композицію. Вже у Київській консерваторії професор Іван Федорович Ляшенко запитав мене: «Молодий чоловіче, а чи не хотіли б Ви займатися музикознавством?» Який із мене музикознавець? Із Коломиї приїхав... Але почав займатися у Ляшенка, захистив одну дисертацію, потім другу. Ось так я прийшов туди, де є зараз. Не ми вибираємо – нас вибирають, я у цьому глибоко переконаний. Але знаю також, що коли ти якусь стежечку топчеш, то маєш набратися терпіння. Адже результат приходить не одразу.

Є.-М. А.: Дякую Вам за таку глибоку відповідь. А наступне питання суто практичне: скільки потрібно займатися на інструменті, щоби досягти гарного результату? Поділіться, своїм власним досвідом.

Офлайн в онлайн

О. К.: Займатися треба постійно. Колись професор Львівської консерваторії Олег Романович Криштальський, видатний український піаніст і педагог, вказуючи на інструмент казав таке: «Оце є твій найкращий друг. Якщо ти з ним один день не поговориш – він тобі пробачить. Якщо два дні – він промовчить, а якщо вже три – будуть знати всі, що ти втратив друга». Тому треба грати щодня – півгодини, годину – це кожен сам для себе вирішує. Наприклад, Михайло Плетньов, один із лауреатів конкурсу Петра Чайковського, перед змаганням грав три години і йому вистачало.

О. Д.: У Вашому репертуарі – понад двісті різномасштабних творів українських і зарубіжних авторів, і Ви граєте без нот. Поділіться секретом, як Вам вдається утримувати в пам'яті такий величезний масив музики?

О. К.: Секрету немає. Я, перше, дуже погано читаю з листа, маю таку ваду з дитинства. Отож, я дуже довго той текст «розгрібаю», поки розбираю – вивчаю. А вже вивчивши, не забуваю. Ось так за роки усе й зібралось.

Я ще заграю «Вальс» Нижанківського. Важко говорити про музику, краще її слухати... (звучить музика).

Нестор Нижанківський прожив дуже мало – 47 років. Він був одним із найосвіченіших українських композиторів. Опанував музикологію у Львівському університеті, потім – фортепіано у Василя Барвінського у Вищому музичному інституті імені Миколи Лисенка. Згодом навчався у Віденській музичній академії, Празькій консерваторії. Але роботи на початку не мав. Барвінський уступив йому своє місце. Нижанківський повернувся до Львова дуже хворим на туберкульоз кісток. І брат Барвінського, пульмонолог, вилікував його. У Львові Нижанківський став одним із співзасновників Спілки професійних українських композиторів (СУПРОМу). А 1939-го поїхав у Лодзь. Почалася війна, він не міг повернутися додому. Там і

помер. Від чого? Ні, не від хвороби, – від туги. У кожному такті його «Вальсу» – безмежна туга...

До розмови онлайн долучилася пані Катерина Немира – скульпторка, членкиня Національної спілки художників України, письменниця, педагогиня, учасниця конференції від оргкомітету.

К. Н.: Мене вражає з яким пієтетом Ви згадуєте своїх вчителів, композиторів, як не боїтеся розповідати про них, відчуваючи, що це не суперники, а колеги, які збагачують Вас. Такий приклад, надзвичайно важливий для нашої конференції, адже у ній бере участь молодь.

Моє питання до Вас стосується поєднання у композиторській творчості традицій народних із сучасністю. Як вам це вдається?

О. К.: Дякую, пані Катерино! Серед своїх вчителів я не згадав Євгенію Агроскіну, яка, до слова, вчила і Вашу донечку, Всеволода Воробйова...

Сьогодні під час конференції прозвучали гарні доповіді про Едварда Гріга і його «Танець Анітри» та про Фридеріка Шопена і його листи. Хтось із критиків сказав, що Фридерік Шопен навчив Едварда Гріга писати норвезьку музику. Лишень вдумайтеся: поляк навчив норвежця писати норвезьку музику! Вочевидь, закони мистецтва однакові. І не тільки в межах музики, а й усіх мистецтв. У цьому проявляється ота дивовижна всеєдність світу, про яку писав філософ Володимир Соловйов.

А тому дякую Вам за запитання про народне в академічному. Я не бачу різниці у цих категоріях. Народне створене за абсолютними законами, а академічне намагається ті абсолютні закони опанувати. Тому деколи буває доречним цим двом сутностям об'єднатися: щоби народ згадав сам себе, а академічне хоча б наблизилося до осягнення універсального.

Є-М. А.: Пане Олександрє, ми знаємо, що у Вашому репертуарі чільне місце займають твори українських композиторів. Розкажіть, у чому полягають особливості виконання саме української фортепіанної музики?

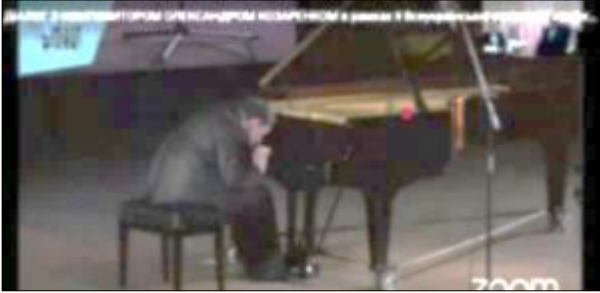
О. К.: На моє глибоке переконання до виконання української музики можна приступати лише тоді, коли ти опанував увесь західноєвропейський репертуар. Тільки після того, як осягнув Шопена, Ліста, Шуберта, Шумана, ти можеш заграти Лисенка. Інакше ти нічого не зрозумієш у тому тексті, який Лисенко привіз як випускник Лейпцизької консерваторії. І це є велика проблема виконання української музики.

У музичній школі діти певне грають дитячі п'єски Косенка, Барвінського. Але я знаю, як верне скули у студентів консерваторії, коли їм треба грати твір українського композитора. І не від злості, ні, вони у більшості талановиті молоді люди. Але їм треба показати стежку до тої української музики.

Я мав велике щастя спілкуватися з Марією Байко, Марією Крушельницькою, музикантами, які проторували свої власні стежки до української музики і мені показали, як це робити. Згадаю, також і Раду Остапівну Лисенко, яка 10 липня відсвяткувала 99 років! До слова, скажіть мені, яка європейська культура може потішитися тим, що має таку піаністку? І не просто піаністку, а внучку Миколи Лисенка? Ми дуже багаті і, особливо, нашим мистецтвом національним.

О. Д.: 1 жовтня у рамках «Київ Музик Фесту» Ви мали концерт, у завершєнні якого закрили кришку роялю і поцілували її. Це був якийсь ритуал, чи емоційна реакція? Розкажіть, будь ласка.

О. К.: «Непроизвольное телодвижение». Мене захопив цей інструмент, здавалося, що я граю на струнному інструменті. Він мені помагав. У мене вийшло все, чого я хотів. Чи зможу ще за нього сісти? А тому ми повинні радіти кожній сторінці нашого проживання на цьому світі.

Анна Абрамова: Пане Олександр, багато запитань надійшло до Вас онлайн. Ось деякі з них. Стаднійчук Тимофій, учень ДМШ №10 міста Києва, запитує: «Минулого року, готуючи на конференцію тему про підготовлене фортепіано, я знайшов Ваш твір «Concerto Ruteno». Що надихнуло Вас використати підготовлене фортепіано у цьому творі?»

О. К.: Все просто – я хотів відтворити звучання цимбал і тому постелив газети на струни. Виник ефект, наче цимбали грають.

А. А.: Анастасія Диптан питає: «Які надалі Ваші творчі плани?»

О. К.: Жити далі!

А. А.: Ще питання, від мене. В одному інтерв'ю Ви якось зауважили: «П'єро мені подарував Київ, а Дон Жуана вже Львів». Чи завжди місто, в якому Ви знаходитеся, впливає на твір, який Ви пишете? Які ще твори у Вас асоціюються з певними містами?»

Олександр Козаренко, Маргарита Демків (директорка ДМШ №39 м. Києва), Єлізавета-Марія Лемак, Олександр Довгаль і Олена Садівнича

О. К.: Дійсно, П'єро за творами Михайля Семенка (йдеться про твір «П'єро мертвопетлює» для контртенора і камерного ансамблю – *ред.*) мені подарував Київ. Я ходив у хату на розі Великої Житомирської і Володимирської, де жив Михайль Семенко разом зі своєю дружиною Наталією Ужвій, яка на нього сама написала донос. Трагічна історія!

А Дон Жуана мені подарував не Львів, а Коломия, тому що твір називається «Дон Жуан з Коломиї». Він написаний за мотивами новел Леопольда фон Захер-Мазоха, Тургенєва німецької літератури.

О. Д.: Дякуємо. Олександр Володимировичу за розмову.

О. К.: «Дух місця» висить і над Пущею-Водицею, тут, де ми зараз. Це прекрасне місце і прекрасні діти – надія і шанс для нашої держави. Ці молоді люди – для мене потрясіння. Хочу привітати організаторів, які надали унікальну можливість поговорити про музику. Принагідно хочу згадати слова Юлія Словацького: «Якщо не зараз – то коли? Якщо не ми – то хто?»

Матеріал підготувала Ганна КОВАЛЬ

Відеозаписи

ОЛЕКСАНДР КОЗАРЕНКО АВТОРСЬКІ ВИКОНАННЯ. ВИСТУПИ. ІНТЕРВ'Ю

ФОРТЕП'ЯННІ ТВОРИ ВИКОНАНІ О. КОЗАРЕНКОМ

1. Нижанківський Н. Вальс. Виконує О. Козаренко
<https://www.facebook.com/samutka/videos/601236781647899>

2. Borys Lyatoshynskiy – Concert Etude-Rondo. Oleksander Kozarenko
<https://youtu.be/NdgIYca302w>

- 27 вересня 2021 року. Київ Музик Фест. день 2 частина 2 /
Kyiv Music Fest. day 2.
Фортеп'янна музика українських композиторів-романтиків.
3. Олександр Козаренко. М. Лисенко 5 п'єс із Лепцигського
автографа 1878–1879 років.
<https://www.facebook.com/KyivMusicFest/videos/1681203775571441/>

- Олександр Козиренко «Писанки»...
26.09.2020
4. <https://www.facebook.com/kataryna.nemtchenko/videos/4333280936742651/>

- У МЦ Світовид мистецтво у повітрі. Відомий композитор
Олександр Козаренко зачаровує.
5. 22.09.2016
<https://www.facebook.com/oleksandra.sherbakova/videos/948586735251196/>

- ХВИЛИНА МУЗИКУВАННЯ В МИСТЕЦЬКОМУ ЦЕНТРІ
СВІТОВИД ОЛЕКСАНДР КОЗАРЕНКО... Одного світлого
дня до Мистецького центру Світовид завітав, уже
сучасний...
6. <https://fb.watch/leBZLXmthk/>

- Звучить рояль Людкевича. Олександр Козаренко
О. Козаренко виконує на відновленому роялі Станіслава
Людкевича твір А. Кос-Анатольського «У лузі над
Прутом» (на тему С. Воробкевича) 2017
7. <https://youtu.be/eI2DPC3496A>

Lyatoshynkyi Music Hour. Olexander Kozarenko, piano

Година музики Лятошинського. Онлайн концерт. Олександр Козаренко, фортепіано. Година цілковитого музичного щастя від піаніста Олександра Козаренка. На його речиталі звучатиме музика українського генія ХХ століття Бориса Лятошинського. Олександр Козаренко – фортепіано Б. Лятошинський: 11 Прелюдій. Концертний етюд-рондо. Відео – Євген Червоний. Аудіо – Володимир Пунько. Фестиваль організовано музичною агенцією «Collegium Management» спільно із Львівським органним залом. За підтримки Львівської міської ради.

8. Про виконавця: Олександр Козаренко – піаніст, композитор, музикознавець, Заслужений діяч мистецтв України. Навчався у Львівському музичному училищі як піаніст та Київській консерваторії, композиції вчився у Мирослава Скорика, фортепіано – у Всеволода Воробйова. Стажувався у Вюрцбурзькому університеті (Німеччина, 2004). У 2001 році отримав ступінь «Доктор мистецтвознавства». Як піаніст надає особливу увагу виконанню української музики ХХ–ХХІ століть, насамперед у складі дуету зі скрипалькою Лідією Шутко. Лауреат Всеукраїнського конкурсу піаністів ім. М. Лисенка (1984), дипломант Всеукраїнського конкурсу камерних ансамблів (1986). Лауреат державних премій України з композиції: ім. Л. Ревуцького (1996) та ім. М. Лисенка (2001). Член Національної спілки композиторів України та Асоціації «Нова Музика». З 1992 року викладає на кафедрах композиції та історії музики Львівської музичної академії. Як композитор працює у жанрах симфонічної, оперної, балетної, хорової, камерно-інструментальної, вокальної та театральної музики. Його твори увійшли до репертуару таких колективів, як ансамбль Київська камерата, Київський саксофоновий квартет, оркестр «Віртуози Львова», капела «Трембіта». Музика Козаренка звучить на міжнародних фестивалях Київ-Музик-Фест (Київ), Контрасти (Львів), Два дні й дві ночі нової музики (Одеса), Дні музики композиторів Кракова (Польща), Мелос-Етос (Словаччина), Дрезденські дні сучасної музики (Німеччина). Collegium Management and Lviv Organ Hall
https://youtu.be/3tW9_kBoi98

9. М. Лисенко – Соната f-moll. Вик. О. Козаренко
 Проф. Олександр Козаренко – композитор, піаніст
<https://youtu.be/CZhzjDzFwlo>

10. Лисенко М. В. – Друга рапсодія: «Думка-Шумка»
 Вик. проф. Козаренко О. В.
<https://youtu.be/7gwGrSsgoL4>

- Лисенко М. В. – «П'ять п'єс для фортепіано»
11. Викон. – проф. Козаренко О. В.
<https://youtu.be/lin9qrC7hvg>
- Лисенко М. В. – Полонез As-dur
12. Вик. проф. Козаренко О. В.
<https://youtu.be/6V8DYmzBUo8>
- А. Кос-Анатольський «Ой ти дівчино, з горіха зерня» Виконує заслужений діяч мистецтв України, доктор мистецтвознавства, композитор і піаніст, Олександр Козаренко Імпровізований виступ після концерту «Мистецькі пісні на слова І. Франка», в якому брали участь учні та студенти народного артиста України, професора Богдана Базиликута Органний зал Хмельницької обласної філармонії
13. <https://youtu.be/g3VZmt1mhJo>

- Відео Миколи Губчука 27.08.2016
14. <https://www.facebook.com/mykola.hubchuk/videos/1172388266155002/>

- Олександр Козаренко: «Любіть українську музику!»
15. Івано-Франківська обласна філармонія ім. Іри Маланюк, 16.05.2018
https://www.youtube.com/watch?v=15WYCWv_Yx0&t=94s

- Borys Lyatoshynskyi – Concert Etude-Rondo. Oleksander Kozarenko
16. Про виконавця: Олександр Козаренко Піаніст, композитор, музикознавець, Заслужений діяч мистецтв України. Навчався у Львівському музичному училищі як піаніст та Київській консерваторії, композиції вчився у Мирослава Скорика, фортепіано – у Всеволода Воробйова. Стажувався у Вюрцбурзькому університеті (Німеччина, 2004). У 2001 році отримав ступінь «Доктор мистецтвознавства». Як піаніст надає особливу увагу виконанню української музики ХХ–ХХІ століть, насамперед у складі дуету зі скрипалькою Лідією Шутко. Лауреат Всеукраїнського конкурсу піаністів ім. М. Лисенка (1984), дипломант Всеукраїнського конкурсу камерних ансамблів (1986). Лауреат державних премій України з композиції: ім. Л. Ревуцького (1996) та ім. М. Лисенка (2001). Член Національної спілки композиторів України та Асоціації «Нова Музика». З 1992 року викладає на кафедрах композиції та історії музики Львівської музичної академії. Як композитор працює у жанрах симфонічної, оперної, балетної, хорової, камерно-

інструментальної, вокальної та театральної музики. Його твори увійшли до репертуару таких колективів, як ансамбль Київська камерата, Київський саксофоновий квартет, оркестр «Віртуози Львова», капела «Трембіта». Музика Козаренка звучить на міжнародних фестивалях Київ-Музик-Фест (Київ), Контрасти (Львів), Два дні й дві ночі нової музики (Одеса), Дні музики композиторів Кракова (Польща), Мелос-Етос (Словаччина), Дрезденські дні сучасної музики (Німеччина). Collegium Management – Organ Hall

<https://www.youtube.com/watch?v=NdgIYca302w>

17. Прелюдії Б. Лятошинського у виконанні О. Козаренка
Івано-Франківська обласна філармонія ім. Іри Маланюк,
16.05.2018
<https://youtu.be/2pM1G2W95T0>

КАМЕРНО-ВОКАЛЬНІ ТВОРИ ВИКОНАНІ О. КОЗАРЕНКОМ

Концерт_Лидия Шутко_Александр Козаренко_Паоло Скибилия_ Антонио Сарнелли Де Сильва_24_11_2019

29 листопада. 2019 р. МАРИУПОЛЬ

1. 24 ноября в 18.00 в концертном зале Мариупольской камерной филармонии состоялся концерт «Музыка галицких композиторов» в исполнении народной артистки Украины, профессора Львовской музыкальной академии Лидии Шутко (скрипка) и заслуженного деятеля искусств Украины, члена Национального Союза композиторов Украины Александра Козаренко (фортепиано). Концерт посвящен 25-летию инструментального дуэта.

<https://youtu.be/tvXSghUazh8>

#АннаСолонична #ОлександрКозаренко – П'ять весільних ладкань з Покуття #AnnaSolonychna

2. Кантата «П'ять весільних ладкань з Покуття» для голосу та камерного оркестру. Олександр Козаренко – композитор (24. 08. 1963 р. – 21. 03. 2023 р.), Ганна Солонична – солістка, Камерний оркестр Хмельницької обласної філармонії, Олександр Драган – диригент. Малий зал Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського. XXIV Міжнародний фестиваль – «Київ Музик Фест – 2013» 6 жовтня, 2013 р., Київ.

<https://youtu.be/HM46lW8Tw78>

О. Kozarenko – Concerto Rutheno

3. The concert commemorated the 10th anniversary of the Perpetuum Mobile Chamber Orchestra's founding. In the first half of the programme, the orchestra performed works from the English Baroque of the 17th century (John Blow and his

pupil Henry Purcell); the performance was one of the first in Ukraine in the «authentic» style. The second half consisted of performance of works from orchestra's standard repertoire. Soloist Oleksandr Kozarenko

<https://youtu.be/XScc4BfXwTo>

4. J. S. Bach – Concerto for two claviers c-moll
Lviv Chamber Orchestra «Perpetuum Mobile». Musical Director – prof. Georgy Pavliy. Recorded 1999. Soloists Oleksandr Kozarenko and Myroslav Dragan

<https://youtu.be/DEllKnmb2b8>

5. J. S. Bach – Concerto for two claviers c-moll, mvt II
Lviv Chamber Orchestra «Perpetuum Mobile». Musical Director – prof. Georgy Pavliy. Recorded 1999. Soloists Olexandr Kozarenko and Myroslav Dragan

<https://youtu.be/pfXjJYwTRWk>

6. J. S. Bach – Concerto for two claviers c-moll, mvt III
Lviv Chamber Orchestra «Perpetuum Mobile». Musical Director – prof. Georgy Pavliy. Recorded 1999. Soloists Olexandr Kozarenko and Myroslav Dragan

<https://youtu.be/Xj3NVGB1QDs>

7. J. S. Bach – Clavier concerto d-moll, mvt. I
Lviv Chamber Orchestra «Perpetuum Mobile». Musical Director – prof. Georgy Pavliy. Recorded 1999. Soloist Olexandr Kozarenko

<https://youtu.be/2cL8X9QTAxU>

8. J. S. Bach – Clavier concerto d-moll, mvt. II
Lviv Chamber Orchestra «Perpetuum Mobile». Musical Director – prof. Georgy Pavliy. Recorded 1999. Soloist Olexandr Kozarenko

<https://youtu.be/o4T9nLaldMA>

9. J. S. Bach – Clavier concerto d-moll, mvt. III
Lviv Chamber Orchestra «Perpetuum Mobile». Musical Director – prof. Georgy Pavliy. Recorded 1999. Soloist Olexandr Kozarenko

<https://youtu.be/NQzjPp58x0I>

10. J. S. Bach – Clavier concerto f-moll, mvt. I
Lviv Chamber Orchestra «Perpetuum Mobile». Musical Director – prof. Georgy Pavliy. Recorded 1999. Soloist Olexandr Kozarenko

<https://youtu.be/rBrdIE2jg1o>

11. J. S. Bach – Clavier concerto f-moll, mvts. II-III
Lviv Chamber Orchestra «Perpetuum Mobile». Musical Director – prof. Georgy Pavliy. Recorded 1999. Soloist Olexandr Kozarenko
https://youtu.be/eLcZ1fT0b_c

12. Оксана Муха «Мовчання»
Анатоль Кос-Анатольський: «Мовчання» Виконує Оксана Муха, партія фортепіано – Олександр Козаренко. (21.05.2011) Львівська філармонія, мистецький проект «Карпатське танго»
<https://youtu.be/xTYVQqjB7aQ>

13. Ой візьму відерце
Сл. та муз. Анатоля Кос-Анатольського. «Карпатське танго» – концерт, присвячений невиданій творчості А. Кос-Анатольського. Львівська філармонія, 21.05.2011. Вокал – Оксана Муха, фортепіано – Олександр Козаренко
<https://youtu.be/FYnR7Q6m4R8>

14. Оксана Муха «Ой візьму відерце»
<https://youtu.be/X9yB9m73hY8>

15. Олександр Козаренко – 2
https://youtu.be/k7R_BdGg8jo

16. Олександр Козаренко – 4
<https://youtu.be/9zooU8Uiu7E>

17. Олександр Козаренко – 8
<https://youtu.be/cLJ9vFAwYHM>

18. Олександр Козаренко – 9
<https://youtu.be/0-e3S8p1DKI>

19. Олександр Козаренко – 16
<https://youtu.be/1h17NXtC9os>

Козаренко О. – Концерт-штюк
 АУДІО

20. Камерний оркестр «Perpetuum Mobile». Керівник і диригент – проф. Георгій Павлій. Соліст – автор, Олександр Козаренко. Запис – Львів-2002 р. Звукооператор – Е. Григор'єв
<https://youtu.be/PkBW0ouyF2Q>

О. Kozarenko – Concert-Stuck

21. The Chamber Orchestra «Perpetuum Mobile». Musical Director prof. G. Pavliy. The concert «Masters and their pupils» took place in 2008. Conductor – prof. Igor Pylatiuk. Soloist – International competition laureate – Olexsandr Kozarenko
<https://www.youtube.com/watch?v=dvvXlymMYQI>

ЛЕКЦІЇ ТА ІНТЕРВ'Ю О. КОЗАРЕНКА

Козаренко про Людкевича

1. Collegium Musicum Management and Lviv Organ Hall *collegiummusicum.com.ua **organhall.com. Лекція композитора, піаніста, Олександра Козаренка в рамках ЛюдкевичФест вересень 2017 Лідія Шутко – скрипка
https://youtu.be/nrPrAa4Vv_o

#16. Олександр Козаренко | Бах-маратон Львів 2015

2. #16. «...Бах міг пережити колосальні життєві потрясіння, але вони зовсім не відбивалися в його музиці – це неможливо пояснити. Бах – це велика Таїна, яка не буде відкрита до того, доки залишиться одна людина на світі, яка буде грати музику Баха. Бах прийшов із цією таємницею і забрав її з собою у ті кращі світи». ОЛЕКСАНДР КОЗАРЕНКО – композитор, музикознавець – про музику Баха. Випуск Шістнадцятий Бах-маратон Львів 2015 запис – Мар'ян Павлик монтаж – Тарас Демко
https://youtu.be/3Vdi9Ax_1s8

«Цікаві люди». Олександр Козаренко

3. 13 груд. 2021 р. «Цікаві люди». Олександр Козаренко. Телерадіокомпанія НТК
<https://youtu.be/AyQr9au8vhY>

- Олександр Козаренко представив свій диск
Заслужений діяч мистецтв України, відомий композитор, піаніст, музикознавець та, найважливіше, уродженець Коломиї Олександр Козаренко представив свій компакт-диск. Відбулась презентація у День міста, в музеї Гуцульщини та Покуття імені Йосафата Кобринського (2010)
<https://youtu.be/LRFrGVsakbQ>

- Презентація монографії Ольги Коменди – «Олександр Козаренко. Піаніст. Композитор. Музикознавець»
16 травня 2018 р. в Івано-Франківській обласній філармонії імені Іри Маланюк відбулась презентація монографії кандидата мистецтвознавства Ольги Коменди (м. Луцьк) «Олександр Козаренко. Піаніст. Композитор. Музикознавець! Інформація про захід була анонсована та організована професором Ганною Карась за підтримки Івано-Франківської обласної філармонії імені Іри Маланюк
<https://youtu.be/xQolRPFUe4>

- Методична конференція присвячена 180-й річниці з дня народження М.В. Лисенка. Частина III. 11.2.22.
«М. В. Лисенко – творець української національної музичної мови» – доповідач Олександр Козаренко – композитор, піаніст, музикознавець, педагог, доктор мистецтвознавства, професор, лауреат премій імені Л. Ревуцького (1996), імені М. Лисенка (2001), імені Л. Вітошинського (2004), імені Б. Лятошинського (2008), заслужений діяч мистецтв України, член НСКУ(1989), дійсний член НТШ (2001), лауреат Республіканського конкурсу піаністів ім. М. В. Лисенка (1984).
<https://youtu.be/uqb7p3glVkk>

- ОЛЕКСАНДР КОЗАРЕНКО: межовий композитор
<https://youtu.be/XqzBSeR1uC8>

- Відеофрагмент із курсу лекцій проф. УВУ О. Козаренка
Курс лекцій професора УВУ Олександра Козаренка «Українська музична сецесія» – це можливість не тільки поглибити свої знання музичної теорії, але й ексклюзивна нагода насолодитися вишуканою музикою у виконанні маестро.
<https://youtu.be/JldRNN-0VTs>

- Фестиваль «Стравінський та Україна» 2018
Олександр Козаренко, сучасний український композитор, видатний піаніст, музикознавець – спеціально для проєкту «Ковчег Україна» 2020
<https://youtu.be/uWyv0EEJpxE>

Інтерв'ю з Олександром КОЗАРЕНКОМ

10. <https://www.gospodija.in.ua/interview/journals/interv-yu-z-oleksandrom-kozarenkom>

11. Олександр Козаренко: «Ми живемо в епоху реплік, ретрансляцій, коментувань, але не творення»
<https://theclaquers.com/posts/7321>

12. Першим вчителем Василя Сліпака була радіоточка, яка зараз має назву Українське радіо – брат
20.12.2018 р.
<http://www.nrscu.gov.ua/news.html?newsID=83515>

13. О. Козаренко: «Кожен шукав своє спасіння від болю, а я писав “Різдвяну літургію”»
21.10.2014 р.
<http://www.mr.co.ua/mr/mr.nsf/0/82BF33D138D5DE43C2257D780064ECDF?OpenDocument>

14. Олександр Козаренко: «...ми повинні радіти кожній сторінці нашого проживання на цьому світі»
2.12.2020 р.
<https://mus.art.co.ua/oleksandr-kozarenko-my-povynni-radity-kozhniiy-storintsi-nashoho-prozhyvannia-na-ts-omu-sviti>

15. Козаренко О. ЯРЕМА ЯКУБЯК ЯК ПРИКЛАД КОГНІТИВНОГО МУЗИКОЗНАВЦЯ
(Стаття)
<http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/artstudies/article/download/2983/3049>

16. Олександр Козаренко – 17
<https://www.youtube.com/watch?v=fM0K4s1KvkU>

АУДІО-ІНТЕРВ'Ю

PROMENADE: композитор Козаренко (інтерв'ю, аудіо)

1. Заслужений діяч мистецтв України, піаніст, композитор і професор Олександр Козаренко завітав до Українського Вільного Університету в Мюнхені з унікальним курсом «СЕМІОТИКА ТА ГЕРМЕНЕВТИКА МУЗИКИ».

<https://www.mixcloud.com/Yaroslava/promenade-композитор-козаренко>

2. ПРОМЕНАД із галицькими композиторами: Козаренко про Лятошинського, Барвінського, Нижанківського (аудиоверсія) 2.05.2020 р.

<https://youtu.be/4Zpo2WVowb0>

3. RadioInsight 30.05 Ольга Коменда та Олександр Козаренко

<https://www.mixcloud.com/wiktoria-kumanska/radioinsight-3005-ольга-коменда-та-олександр-козаренко>

Ганна Гаврилець. Некролог ЛОНСКУ. Текст – Олександр Козаренко

4. Ганна Олексіївна Гаврилець (лат. Hanna Havrylets, 11 квітня 1958 року, село Видинів, Снятинського району, Івано-Франківської області – 27 лютого 2022) – українська композиторка і педагогиня. Лавреатка Шевченківської премії (1999). Заслужена діячка мистецтв України (2005).

<https://youtu.be/GXNimbF5G64>

ВІДЕОЗАПИСИ ТВОРІВ О. КОЗАРЕНКА ТА ПРО НЬОГО

ОПЕРА

«Орестея» exercise (для акторів, мідних та ударних інструментів) частина 1

1. За текстами Єсхіла (переклад А. Содомори) Р. М. Рільке, О. Забужко. Композитор Олександр Козаренко, режисер Ірина Волицька, диригент Назарій Яцків, художник Дарія Зав'ялова. Актори: Лідія Данильчук, Тетяна Сторожук, Галина Павлик, Назар Павлик. 2013 рік.

<https://youtu.be/-1BYVaz-1pI>

2. «Орестея» exercise (для акторів, мідних та ударних інструментів) частина 2

<https://youtu.be/P8zUJAMghCE>

3. «Орестея» exercise (для акторів, мідних та ударних інструментів) частина 3
<https://youtu.be/xIRKUkCCYpU>

- Kozarenko's «Oresteia» – Livonia Symphony, Schesiuk conducting, narrator M Farion
 4. On May 30, 1998 the Livonia Symphony Orchestra, Volodymyr Schesiuk Conducting, performed the monumental work «Oresteia» by Oleksandr Kozarenko (b. 1963) at the Carli Auditorium in Livonia, Michigan. Narrator Dr. Marko Farion
<https://youtu.be/Djq6dft5gV4>

- О. Козаренко П'єро мертвопетлює
 Олександр Козаренко «П'єро мертвопетлює» Камерна кантата для контртенора та інструментального ансамблю Василь Сліпак – контртенор Камерний оркестр «ARCHI» Диригент Ігор Андрієвський Одеса 1995
<https://youtu.be/DRsePqGWi2Y>

- Козаренко О. П'єро мертвопетлює
 Камерний оркестр «Perpetuum Mobile». Керівник і диригент – проф. Георгій Павлій. Сопрано – Таїсія Дзюбич. Львів-2002 р. Вірші Михайла Семенко Звукорежисер – Е. Григор'єв
https://youtu.be/FmnbvV_w41c

- Співає МІФ. Олександр Козаренко. Моноопера «П'єро мертвопетлює»
 Олександр Козаренко. Моноопера «П'єро мертвопетлює»
 Виконання: 15 квітня 1995 року
 м. Одеса, музичний марафон міжнародного фестивалю сучасного мистецтва «Два дні і дві ночі нової музики»
 Alexander Kozarenko. Mono «Pierrot Deadly»
 Execution: April 15, 1995

7. Odessa, a musical marathon International Festival of Contemporary Art
 «Two Days and Two Nights of New Music»
 #ВасильСліпак #Сліпак #СпіваєМІФ #МІФ #WassylSlipak #Slipak #Myth
<https://www.facebook.com/watch/?v=1824376747676591>

ОРАТОРІЇ ТА РЕКВІЄМ

- О. Козаренко «УКРАЇНСЬКИЙ РЕКВІЄМ».
1. Виконує «Трембіта» диригує Яцків
<https://youtu.be/NQmEqySKiVs>

 - О. Козаренко Український реквієм I-а частина
 Олександр Козаренко «Український реквієм». Концерт Академічного симфонічного оркестру Луганської обласної філармонії в м. Ужгород, Закарпатська обласна філармонія з заслуженою Академічною капелою України «Трембіта», та солістами Львівського національного Академічного театру опери та балету імені Соломії Крушельницької Світлана Мамчур, Тетяна Вахновська, Олег Лихач, Ігор Міхневич, диригент Назарій Яцків. «Український реквієм» присвячений пам'яті жертв репресій, депортацій та голодоморів ХХ століття в Україні. 1-а ЧАСТИНА. 2019
<https://youtu.be/SxZVQPvZstU>

 - О. Козаренко Український реквієм 2-а частина
 Олександр Козаренко «Український реквієм». Концерт Академічного симфонічного оркестру Луганської обласної філармонії в м. Ужгород, Закарпатська обласна філармонія з заслуженою Академічною капелою України «Трембіта», та солістами Львівського національного Академічного театру опери та балету імені Соломії Крушельницької Світлана Мамчур, Тетяна Вахновська, Олег Лихач, Ігор Міхневич, диригент Назарій Яцків. «Український реквієм» присвячений пам'яті жертв репресій, депортацій та голодоморів ХХ століття в Україні.
 2-а ЧАСТИНА. 2019
<https://youtu.be/UvE1f20gxF8>

 - КОЗАРЕНКО | Страсті Господа нашого Ісуса Христа
 Композитор Олександр Козаренко Ораторія «Страсті Господа нашого Ісуса Христа» (1996) для читця, солістів, хору і камерного оркестру. Виконують хор, солісти та оркестр Заслуженої академічної капели України «Трембіта». Сопрано – Таїсія Дзюбич. Мецо сопрано – Людмила Скорук. Тенор – Ігор Стрільний. Баритон – Ігор Коцаба. Читець – Нар. арт. України – Богдан Козак. Диригують – Анна Шаріфова, Владислав Гавронський, Роман Дзундза. Львів 15.04.2008
<https://youtu.be/iE1C8jR4kx4>

О. Козаренко Ораторія «Страсті Господа Бога нашого Ісуса Христа»

5. Хмельницька обласна філармонія Академічний симфонічний оркестр: Диригент Тарас Мартиник Хор: Академічний ансамбль пісні і танцю «Козаки Поділля» Художній керівник – Степан Дробіт Головний хормейстер – Катерина Дробіт Хормейстер програми – Катерина Хлебан Солісти: Ольга Абакумова (Сопрано) Анна Попова (Мецо-сопрано) Іван Колеснік (Тенор) Степан Дробіт (Баритон) Наталія Молдован (Орган) 20.04.2022р.

<https://youtu.be/ZXFz2Dqb08E>

О. Козаренко – Страсті Господні

6. Духовна музика Олександра Козаренка Заслужена капела України «ТРЕМБІТА» Світлана Мамчур – Сопрано Людмила Скорук – Мецо-сопрано Микола Толстой – Тенор Олександр Громиш – Бас Анна Станько – Партія органа Марія Макара – Партія клавесину Георгій Павлій, Микола Кулик – Диригенти

<https://youtu.be/ZOd9ii8jrz8>

Козаренко Олександр: біографія та слухати музику на сайті проекту Ukrainian Live

7. О. Козаренко – Страсті Господні
17 квітня. 2020 г.

<https://ukrainianlive.org/kozarenko-oleksandr>

КАНТАТИ

Oleksandr Kozarenko. «Pierrot death-loops»

1. Олександр Козаренко. «П'єро мертвопетлює» камерна кантата для контртенора та інструментального ансамблю на вірші Михайля Семенка (1994) Василь Сліпак, контртенор Запис зроблено з виконання на першому Міжнародному фестивалі сучасного мистецтва «Два дні у дві ночі нової музики» 15.04.1995

https://youtu.be/XbhDsgn_lf0

2. Олександр Козаренко – Кантата «Богородичні Пісні» ч. I
https://youtu.be/JkD_0kgIgtc

3. Олександр Козаренко – Кантата «Богородичні Пісні» ч. 2
<https://youtu.be/Hv82ouF4ipI>

4. Олександр Козаренко – Кантата «Богородичні Пісні» ч. 3
<https://youtu.be/sPtQ7D7RyMw>

5. Олександр Козаренко – Кантата «Богородичні Пісні» ч. 4
https://youtu.be/-A_K6K-r_Xk

Oleksandr Kozarenko. Cantata «Prayer Songs to the Virgin Maria»

6. Олександр Козаренко. «Молебні пісні до Пречистої Діви Марії» для солістів, хору та оркестру. Солісти: Тетяна Журавель (Україна), Ірина Житинська (Україна – Польща) Львівська державна академічна чоловіча хорова капела «Дударик» (Україна) Академічний симфонічний оркестр «INSO-Львів» (Україна) Диригентка: Оксана Линів (Україна – Німеччина) Особлива композиція з доробку львівського митця, піаніста, педагога і науковця Олександра Козаренка. Він був одним із перших в Україні, хто розробив новітній курс богослов'я і філософії музики у Львівській музичній академії ім. М. Лисенка, що в подальшому вплинуло на творення нового, реформаторського типу релігійної музики. У цій ділянці творчості одними з перших стали «Чотири молебні пісні до Діви Марії» (1994 р. написання) – кантата для солістів, жіночого хору та оркестру, заснована на паралітургічних богородичних піснях, що походять з Пряшівщини (Словаччина). Їх тематизм є взірцем музичних культур пограниччя. За цей цикл, разом з творами «Псалмом Давида» та «Літургією Св. Іоанна Золотоустого», композитор Олександр Козаренко був відзначений премією ім. М. Лисенка. Цього ж року митець номінований на здобуття Національної премії України імені Тараса Шевченка у сфері музичного мистецтва. Запис з Різдвяного концерту LvivMozArt у Львівській опері 24 грудня 2017 року.

<https://youtu.be/SeoEf9wCTeA>

Козаренко О. Псалом Давидів

7. Заслужена капела України «Трембіта» Оркестр «Perpetuum Mobile» Хормейстер – Вероніка Серветник Диригент – проф. Георгій Павлій Запис 2001 р. Звукорежисер – Едуард Григор'єв
https://youtu.be/omkuYKuC_OE

ОРКЕСТРОВІ ТВОРИ

Олександр Козаренко «Сінфонія-екстраваганца»
 («Sinfonia-extravaganza» Oleksandr Kozarenko)

<https://youtu.be/71aEUtkqU1M>

«Sinfonia extravaganza» Oleksandr Kozarenko (1963–2023)
 Камерний оркестр «Віртуози Львова» Диригує Юрій Луців

- 1а. Склад оркестру: I скрипки – Володимир Дуда Олеся Масник Михайло Крижанівський Антон Тихий Андрій Бронзей Олесь Сора II скрипки – Роман Сокрута Оксана Цап Марта Гуневич Леся Менцінська Адріан Боднар Альти – Володимир Мегеден Дмитро Комонько Богдан Гупаловський Володимир Бойчук Віолончелі – Тарас Менцінський Соломія Канчалаба Ірина Макогін Контрабас – Ярослав Новосад.

Sinfonia Estravaganza // Oleksandr Kozarenko

Göttinger Kammerorchester // Musikerinnen und Musiker des Göttinger Symphonie Orchesters und Gäste Ausschnitt aus dem 2. Konzert Zyklus «Rathaus-Serenade» – «Ukrainische Impressionen» 20.11.2017, Altes Rathaus Göttingen Dadurch dass die Ukraine jahrzehntelang zur Sowjetunion gehörte, wurden ukrainische Komponisten im Ausland selten in ihrer nationalen Identität wahrgenommen. Ein international bekanntes Beispiel stellt Dmitri Bortnjanski dar, welcher sich vorrangig durch geistliche Werke und Opern hervorgetan hat und allgemein als russischer Komponist rezipiert wird, obwohl er ukrainischer Abstammung war. Bortnjanski, der von italienischen Musikern ausgebildet wurde, gestaltete die Anfänge sowohl der ukrainischen als auch russischen klassischen Musik im 18. Jahrhundert mit. Er brachte es bereits zu Lebzeiten zu Weltruhm; das von ihm vertonte Lied «Ich bete an die Macht der Liebe» wird bis heute auch in Deutschland gesungen und bildet einen Teil des Großen Zapfenstreichs. Nachdem das Nationalbewusstsein in der Ukraine erwacht ist, besinnt man sich dort auf die eigenen kulturellen Wurzeln. Dieser Tatsache trägt das Konzert dadurch Rechnung, dass es Kostproben des Schaffens ausschließlich ukrainischer Komponisten präsentiert und damit die reichhaltige Musikgeschichte dieses Landes vorstellt. Das Göttinger Kammerorchester ist ein internationales Ensemble, in dem sich Musiker des Göttinger Symphonieorchesters zusammengefunden haben, um sich besonders den kammermusikalischen und solistischen Aufgaben zu widmen. – Seit 1992 konzertiert das zwölfköpfige Ensemble unter der künstlerischen und organisatorischen Leitung von Johann – Sebastian Sommer meist in kammermusikalischer Form ohne Dirigenten. Je nach Programmgestaltung arbeitet das Ensemble auch mit Bläsern, Pauken (Schlagzeug) und Dirigenten. Solisten wie Gerrit Zitterbart, Rusné Mataityté, Andreas Lorenz, Astrid

v. Brück, Matthias Eisenberg und Peter Lohse erweitern die Möglichkeiten des Ensembles durch regelmäßige fruchtbare Zusammenarbeit. Die Spannweite der Programme umfasst das gesamte Spektrum der Kammermusikliteratur unter Einbeziehung der entsprechenden Solowerke von der frühen Barockmusik bis hin zur zeitgenössischen Musik. – Das Ensemble folgt Konzertverpflichtungen im gesamten Bundesgebiet ebenso wie Einladungen in's Ausland, und war im Jahr 2000 beim XIV. Festival Grad Theatre nach Budva in Montenegro. Aufnahme und Bearbeitung: Denis Wollenhaupt

https://youtu.be/eWPH4g_ay3o

Alexander Kozarenko ~ Simfonia Extravaganza

2. Alexander Kozarenko (b.1963), Simfonia Extravaganza (Unknown performer)

<https://youtu.be/NbPEOkKU7wU>

О. Козаренко «Сinfonia Estravaganza»

3. ТИХООКЕАНСКИЙ СИМФОНИЧЕСКИЙ ОРКЕСТР
Дирижер – Сергей Примак Владивосток, Приморская краевая филармония 2013

<https://youtu.be/zJcmv8G5b6Y>

Козаренко О. Естрадаганца

4. Камерний оркестр «Perpetuum Mobile». Керівник і диригент проф. Георгій Павлій Запис 2002 р. Львів, Україна Фотоколаж – Г. Павлія Звукорежисер – Е. Григор'єв

<https://youtu.be/NODfljnIur0>

Olexandr Kozarenko «CONCERTO RUTHENO» for chamber ensemble

5. Олександр Козаренко «Кончерто Рутено» для камерного ансамблю

<https://youtu.be/lhWhZUaCyBs>

Oleksandr Kozarenko (1963–2023) – «Concerto Rutheno» for piano and chamber orchestra (1991)

6. Oleksandr Kozarenko (1963–2023) – «Concerto Rutheno» for piano and chamber orchestra (1991) Dmytro Tavanets – piano The National Soloists Ensemble KYIV CAMERATA Roman Rewakowicz – conductor live-recording Witold Lutoslawski Concert Studio of Polish Radio Warsaw, 11.09.2021

<https://youtu.be/nacxghMooXU>

Александр Козаренко. «Concerto Rutheno»

7. Фрагмент творческого проекта «Берегиня. Возрождение души». Запись с концерта. Исполняет симфонический оркестр ОНАТОБ. Дирижер – Оксана Лынив. Партия рояля – Александр Козаренко. 2016

<https://youtu.be/Yz1WtkDxnZs>

О. Козаренко – Три інвенції для струнного квартету

8. Олександр Козаренко – Три інвенції для струнного квартету (1989) Phoenix string quartet Mykola Naviuk – I violin Petro Titiyaev – II violin Vadym Pedorych – viola Denys Lytvynenko – cello

<https://youtu.be/I4hw81Ibcuo>

О. Kozarenko «Tango in modo Piazzolla»

9. Solo Oksana Potapova, Oleksandr Kozarenko Dirigent Iryna Vakulina «Lviv Virtuosos»

<https://youtu.be/gMBC2A-Ywtc>

«Дзеркало». Фенікс. Українські експресії / «Dzerkalo» Festival. Phoenix. Ukrainian Expressions

Виконавці: Струнний квартет «Фенікс» у складі: Микола Гав'юк, скрипка, Петро Тітяєв, скрипка, Вадим Педорич, альт, Денис Литвиненко, віолончель

10. Олександр Козаренко (1963–2023). «Три інвенції для чотирьох мелодичних інструментів» (1988) Allegro moderato Recitativo doloroso Allegro gusto

<https://www.youtube.com/live/w7St3OdpCZ8?feature=share&t=1266>

Oleksandr Kozarenko Irmologion for strings Oksana Lyniv & «Ukraine» orchestra Munich 2016

- 04.12.2016 Munich – Anton-Fingerle Zentrum – Aula – Oksana Lyniv & «Ukraine» orchestra Munich Олександр Козаренко Ірмологіон – 04.12.2016 Антон-Фінгерле Центрум – Оксана Лынів та оркестр «Україна» Мюнхен «Ukraine» Ges.e.V. – München – товариство «Україна» Мюнхен «Ukraine» Orchestra Munich – Oksana Lyniv Olena Savka Artur Medvedev Min Suk Cho Viktor Andriichenko Martin Babica Gregor Babica Blai Gumн Roca Saskia Hirschinger Jannis Rieke Driton Gaxha Vadym Kostyuk Ivan Bobyn Dara Zusko-Кцбеle Natalija Raithel Jenie Rubin Артем Лонгінов (Artem Lonhinov) Olga Akhyrska Ustina Dubitsky Jonathan Helm Blai Gumi Roca Alexandra Zaytseva Taras Abazopulo – Yashchenko (Taras Yachshenko)

<https://youtu.be/LafxQofKHfk>

Козаренко О. Ірмологіон

12. Камерний оркестр «Perpetuum Mobile». Керівник і диригент – проф. Георгій Павлій. Запис 2002 р. Львів, Україна. Звукооператор Е. Григор'єв
<https://youtu.be/vpW8sXQwLUI>

13. Оркестр капели «Трембіта» Олександр Козаренко Ірмологіон
<https://youtu.be/k17jaFxvmTw>

ВОКАЛЬНО-ОРКЕСТРОВІ ТВОРИ

1. Олександр Козаренко П'ять ладкань з Покуття
<https://youtu.be/9uf-c36kZyY>

ОЛЕКСАНДР КОЗАРЕНКО П'ЯТЬ ЛАДКАНЬ. Ч. 1

2. О. Козаренко П'ять весільних ладкань з Покуття, ч. 1 Спів Оксана НІКІТЮК НАС «Київська Камерата» Диригент Валерій МАТЮХІН Запис з концерту 04.03.2021 «Короваєва пара по припічку ся грала та все в піч зазірала. Ой, чи є в печі місце короваєві сісти, ой чи знаєш раю що в нашім короваю? Водиці з криниці, а масло з крамниці, а яйця з Підгайці – то в нашім коровайці! Ой раю наш короваю, тобі музики грають, хорошенько співають, на тобі різні квіти – щоб любилися діти!»
<https://youtu.be/aT2fbuXJbs0>

Олександр Козаренко: П'ять весільних ладкань з Покуття [1 і 5 ч]

3. Камерна кантата «П'ять весільних ладкань з Покуття» Олександра Козаренка. У композиторському доробку Олександра Козаренка яскраво виділяється фольклорна, або так звана «русинська» лінія, яка представлена такими творами, як «Писанки» (1989), «Пасакалія на галицьку тему» (1989), «Інвенції» (1990), «Concerto Rutheno» (1991), «П'ять весільних ладкань з Покуття» (1992). Всі ці твори відобразили своєрідне бачення композитором автентичного гуцульського, бойківського, покутського фольклору та його поєднання не лише з модерними прийомами композиторської техніки, але із джазовою імпровізаційністю та навіть алюзіями на бароко. Камерна кантата «П'ять весільних ладкань з Покуття» – твір, у якому композитор звертається до весільної обрядовості. Написана для солістки (народного голосу) і камерного ансамблю. У цьому творі композитор намагається відтворити народний стиль музику-

вання: звучання сопілки, флюяри та інших народних духових, тембр препарованого фортепіано імітує цимбали, струнні наслідують манеру «народної» неакадемічної гри, їх же доповнює велика група ударних інструментів. Частини твору розміщені відповідно до структури весільного обряду: перше ладкання – випікання короваю; друге – плетіння вінка; третє – викуп вінка; четверте – батьківське благословення; останнє, п'яте – збирання молодої, похід до церкви і шлюбні присяги. солістка – Оксана Нікітюк Молодіжний симфонічний оркестр України головний диригент – Оксана Линів концерт «Ковчег “Україна”» запис відбувся 7-9 жовтня 2020 року у Львові за підтримки УКФ ініціатор і креативний продюсер концерту – Ярина Винницька

https://youtu.be/_w_xmngLcb8

Козаренко О. П'ять ладкань з Покуття

4. Камерний оркестр «Perpetuum Mobile». Керівник і диригент проф. Георгій Павлій. Народний спів – А. Солонична. Запис 2002 р. Львів, Україна Звукооператор Е. Григорьев

<https://youtu.be/GQd4wmeS8gM>

ВОКАЛЬНІ ТВОРИ

1. Ірина Ключковська – DO
<https://youtu.be/jZ6URQx0YcM>

2. Ірина Ключковська – RE
https://youtu.be/hYi0_p5RMw

3. Ірина Ключковська – MI
<https://youtu.be/ck6p5rz4uyU>

4. Ірина Ключковська – FA
<https://youtu.be/VT3yK4RA4lc>

5. Ірина Ключковська – SOL
<https://youtu.be/o1C26U2Rz54>

6. Ирина Ключковська – LA
<https://youtu.be/xBviWbf8hzI>
7. Ирина Ключковська – SI
https://youtu.be/pQgpAy-_EWc
8. Ирина Ключковська – Веснянка
https://youtu.be/XUXaLqx_QN0
9. Ирина Ключковська – Спижилась посеред толоки
<https://youtu.be/VeF7T8QeN3o>
10. Ирина Ключковська – Корабель
<https://youtu.be/0ebcdgbMLGQ>
11. Ирина Ключковська – На тарелі когутики
<https://youtu.be/yvdewF5UswE>
12. Ирина Ключковська – Сонет
<https://youtu.be/MwJxCH8n6Hg>
13. Ирина Ключковська – Срібна птиця
<https://youtu.be/iRKgBcz-bPs>
14. Ирина Ключковська – Підвечір'я
<https://youtu.be/Kc3muhvo5f0>

15. Ирина Ключковська – Зустріч
<https://youtu.be/PDLABwBMi5w>
16. Ирина Ключковська – Я вчора марила прийдешнім днем
<https://youtu.be/Dd2-5dzZOAw>
17. Ирина Ключковська – Літо в zenіті спалило надії
<https://youtu.be/pRqiqEpdEjo>
18. Ирина Ключковська – Фіалку з лісу ти приніс
https://youtu.be/u1zOiq_HMiU
19. Ирина Ключковська – Так голосно капають пелюстки
рожевих троянд
<https://youtu.be/PwZsIp-ePU0>
20. Ирина Ключковська – Вітер урвав струни жалю
<https://youtu.be/oAdD6iPQRUY>
21. Ирина Ключковська – Переплелося зелене байдужжя з
темним смутком
<https://youtu.be/K2QkkNVA5HA>
22. Ирина Ключковська – Змовкає вітер посеред осені
<https://youtu.be/kBDu0IA2DaQ>
23. Ирина Ключковська – Богородице Діво
<https://youtu.be/7VLOOOzayQg>

24. Ірина Ключковська та Олександр Козаренко – «Богородице Діво»
<https://youtu.be/M4mRYH2InPw>
- Олександр Козаренко (25 відео)
25. <https://youtube.com/playlist?list=PLn1v9Qs7hKT5vFDLOzeNVQSBoncoqOA6r>
- Олександр Козаренко – Богородице – діво – Ольга Денисюк
26. Виконують: Олена Калюжна (вокал), Ольга Денисюк (фортепіано)
<https://youtu.be/PgCZYpHXqS8>
- Козаренко О. – вокальний цикл на сл. Софії Майданської
 сопрано Анна Носова фортепіано Олександр Козаренко
27. Концерт «Зорі між нами», 16.05.2016 ЛДМУ ім. С. П. Людкевича (малий зал)
https://youtu.be/IMKHD_rdvEg
- Олександр Козаренко «Богородице Діво»
 Лілія Коструба (сопрано) Орест Коструба (партия фортепіано) Програма «До Богородиці» 12.05.2019 Львівська національна філармонія
28. <https://youtu.be/0VX-cE3cqHQ>
- Олександр Козаренко Сонет слова С. Майданської О. Козаренко Sonnet
29. запис з концерту в ЛНМА 19.02.2015 Анна Носова (вокал), Петро Штефан (фортепіано)
<https://youtu.be/3bCeHUCvVws>
- Козаренко Богородице Діво. Ілона Борщ
30. Ф-но – Галина Кухар
https://youtu.be/_Uz4tc8Dnek
- Козаренко. Мі. Колискова. Богдана Габриелян
31. З вокального циклу «Сім струн» на слова Лесі Українки
 Ф-но – Галина Радченко
<https://youtu.be/pkVHfGHaiyU>
32. Оксана Пшенична: О. Козаренко – «Богородице»
<https://youtu.be/PoeD3Mw-B-w>

33. Когут Юлія – Богородице Діво (О. Козаренко)
Виконує Когут Юлія переклад на бандуру Когут Юлії
<https://youtu.be/w0l-7uuTHCI>
34. О. Kozarenko «L'Incontro» – Oleksandra Deriy, soprano
Music: Oleksandr Kozarenko (born 1963, Ucraina); lyrics: Sofia Maidanska (born 1948, Ucraina) Oleksandra Deriy, soprano
Recorded in Villeneuve-de-la-Raho, France 2014.
<https://youtu.be/2aQM8VaYqOk>
35. Olexandr Kozarenko Богородице Діво Wasyl Bil Taras Yachshenko Munich 2012
Олександр Козаренко – музика, Василь Біль тенор, Тарас Ященко фортепіано Zdrowaś Maryjo GegьЯet seist Du, Maria Polnische und Ukrainische Lieder und Arien 12.02.2012 München Germany Munich – Konzert anlässlich der EURO 2012 in Polen und Ukraine / Gasteig unter der Schirmherrschaft von Generalkonsulin der Republik Polen in München Elżbieta Sobótka Generalkonsul der Ukraine in München Yuriy Yarmilko
<https://youtu.be/y8wFMrVyx7s>

ХОРОВІ ТВОРИ

- О. Козаренко «Возбранной воеводи» аранж. Т. Царук
Мелодії острозького наспіву особливі, вони вирізняються серед інших руських, болгарських, візантійських наспівів, оскільки мають надзвичайно цікаве поєднання різних православних традицій. Особливість острозького наспіву – це створення свого, спираючись на передові тогочасні традиції. Острозький триптих О. Козаренка написаний на основі трьох різножанрових острозьких мелодій XVI століття. Кондак Пресвятії Богородиці «Возбранной воеводе» один з них.
<https://youtu.be/ARVcc9sV-Gw>
1. Orthodox music (A. Kozarenko) OSTROKH TRYPTYKH 1
Spiritual orthodox music by Alexandr Kozarenko OSTROKH TRYPTYKH, perfomed by capella «Trembita» part 1 «Vozbrannoу voeyevodie», Духовна музика Олександра Козаренка
2. ОСТРОЗЬКИЙ ТРИПТИХ част. 1 «Возбранной воеводи»
<https://youtu.be/rt4FlpdhJI>
3. Ortodox music (O. Kozarenko) OSTROKH TRYPTYKH 2
Spiritual orthodox music by Olexandr Kozarenko OSTROKH TRYPTYKH, perfomed by capella «Trembita» part 2 «The blissful man», Духовна музика Олександра Козаренка
- ОСТРОЗЬКИЙ ТРИПТИХ част. 2 «Блаженн муж»
<https://youtu.be/QL4p1L4gOi0>

4. Orthodox music (A. Kozarenko) OSTROKH TRYPTYKH 3
Spiritual orthodox music by Alexandr Kozarenko OSTROKH TRYPTYKH, performed by capella «Trembita» part 3 «He is glad for your sake», Духовна музика Олександра Козаренка ОСТРОЗЬКИЙ ТРИПТИХ част. 3 «О тобі радується»
<https://youtu.be/65U5h3Y7qmE>
5. Галицький академічний камерний хор – Єдинородний Сину Козаренко
<https://youtu.be/pOOucIsmVDI>
6. Галицький академічний камерний хор – Спаси нас Сину Божий Козаренко
<https://youtu.be/anD9MqYNX0w>
7. Галицький академічний камерний хор – Діва днесь Козаренко
<https://youtu.be/VzGp2o4O6LM>
8. Галицький академічний камерний хор – Співанка про Василю Козаренко
<https://youtu.be/LegzIpb0lo8>
9. Галицький академічний камерний хор. О. Козаренко. С. Майданська. Співанка про Василю
Львів. Філармонія, 12 вересня 2016 рік Фестиваль музики львівських композиторів «Нова ініціатива» Галицький академічний камерний хор. Диригує Народний артист України Василь Яциняк О. Козаренко. С. Майданська. Співанка про Василю солістка Марія Шот ударні Назар Кравчук
<https://youtu.be/hZ1-1K0viO8>
10. Галицький академічний камерний хор Концерт хорової музики. О. Козаренко. 8 09 2013 р.
О. Козаренко. Концерт хорової музики. 8 вересня 2013 р. Львівська філармонія. Галицький академічний камерний хор. Головний керівник народний артист України Василь Яциняк. Хормейстери: Василь Долішний, Маряна Ферендович. Острозький триптих. Літургія Слова. Диптих на слова Софії Майданської. Співанка про Василю. Солісти: Сергій Немерко, Марія Шот. Ударні: Григорій Король
<https://youtu.be/qqX3BRuC-SY>

- Галицький академічний камерний хор. Концерт в музучилищі. м. Львів
11. Львів. 2017. Музучилище. Концерт ГАКХ в рамках X Міжнародної конференції української церковної музики. Диригує Народний артист України, професор Василь Яциняк. Ведучий концерту Олександр Козаренко.
<https://youtu.be/qJejWMomN6U>
12. О. Козаренко – «О Тебi радується» Ведучий – Роман Береза
 Галицький академічний камерний хор
<https://youtu.be/CToEED6hcDY>
13. Хор «Воскресіння» – Острозький розспів, гарм. О. Козаренко «Взбранной Воеводи»
 Острозький розспів, гарм. О. Козаренко «Взбранной Воеводи» Київ 03.05.2016 (Успенський Собор Києво-Печерської Лаври) VIII Міжнародна пасхальна асамблея Камерний хор «Воскресіння» м. Рівне дир. О. Одинець
<https://youtu.be/TV6-OJjwaSI>
14. Оксана Прудник – «Благословенний Бог» з «Архиерейської Служби Божої»
 Oksana Prudnyk (mezzo-soprano) «Prichasten» from «Pontifican Divine Liturgy» by Oleksandr Kozarenko (Oksana Prudnik)
https://youtu.be/BfY_fa8uSFM

КАМЕРНІ ТВОРИ

- О. Козаренко – Вальс (О. Охрім – М. Огородник)
 Оксана Охрім (скрипка), Мар'яна Огородник (фортепіано).
 1. «Вальси і Танго» – Третій концерт циклу «Вечірні зустрічі в Музичному Салоні» – музичні проекти М. Крижанівського. Музично-меморіальний музей С. Крушельницької у Львові, 04.06.2012.
<https://youtu.be/DsLbuYBHq6s>
2. Козаренко Вальс Kozarenko Valse Shambinsky
 Оксана Зінко (скрипка) Олена Булатова (фортепіано)
https://youtu.be/ss3NErE7_oQ
3. О. Козаренко «Інвенції»
 Виконує квіртет саксофоністів
<https://www.youtube.com/watch?v=ChketJ8q5mk>

- O. Kozarenko – Sonata quasi una fantasia
4. Violine: Lidiya Shutko Piano: Alexander Kozarenko 1997 year
<https://youtu.be/eS1EfezKPdE>
 - Oleksandr Kozarenko Sonata for violin and piano
 5. Andriy Kreshchenskiy – violin, Olena Alyvayeva – piano.
Vorzel 2005
<https://youtu.be/6BYUGGwBEW4>
 - O. Kozarenko – Tango del Modo Piazzolla
 6. 2002 year by Lidiya Shutko
<https://youtu.be/xtbEuOB5kPk>
 - O. Kozarenko – Tango del modo Piazzolla, 2013
<https://youtu.be/9kheSjOO9VM>

ФОРТЕПІАННІ ТВОРИ

- O. Kozarenko – Pysanky 28.08.2020
1. https://www.facebook.com/watch/?ref=search&v=317400782830971&external_log_id=4dc91ac9-7064-4ee5-be50-667b1195b2ae&q=kozarenko
 - Oleksandr Kozarenko – Pysanka №1
 2. Олександр Козаренко. Писанки Писанка №1. (Andante)
<https://youtu.be/a8hmRoSTtPY>
 - Oleksandr Kozarenko – Pysanka №5
 3. Олександр Козаренко. Писанки Писанка №5. (З весільних інструментальних награвань с. Мишин)
<https://youtu.be/KfrE8YzDOWM>
 - Крамченко Богдана – «Мазурка» О. Козаренко
<https://youtu.be/V70PIQOuh48>
 - O. Козаренко – Вальс. Виконує Діана Гриник
<https://youtu.be/zYWfgOc5C98>

ОРГАННІ ТВОРИ

- Oleksander Kozarenko – Passacaglia. Nadiya Velychko – organ
 Oleksander Kozarenko – Passacaglia. Nadiya Velychko – organ
 Best Ukrainian organ music will be played at the Swedish Protestant St. John's Church. This spring, the soloist of the Lviv Organ Hall Nadiya Velychko introduced the city of Malmö to the works of Mechyslav Soltis, Mykola Kolessa, Lesya Dychko, Viktor Goncharenko and other Ukrainian composers. The recording from that concert will be performed on Thursday. Directors of the Organ Hall Ivan Ostapovych and Taras Demko will tell more about the tour in Sweden. With the assistance of the Malmö Universitet and Daniel Hansson. Collegium Management and Lviv Organ Hall 26 09 2020
<https://youtu.be/RngmmXJDUa8>
- Козаренко О. – Шансон-тріст
 Камерний оркестр «Perpetuum Mobile». Керівник і диригент проф. Георгій Павлій. Соло (орган) – Анна Станько. Запис 2002 р. Львів, Україна Звукооператор – Е. Григор'єв
<https://youtu.be/P6c8xmPMK4k>

ПРО КОЗАРЕНКО

- Сюжет № 10 Лемківський Реквієм Олександра Козаренка
 Тема ГОЛОДОМОРУ в музиці українських композиторів The theme of the Holodomor in the music of Ukrainian composers,
 Сюжет № 10 Лемківський Реквієм Олександра Козаренка
https://youtu.be/15l9_noVj6g
- У Коломиї вшанували видатного українського композитора
 Олександра Козаренка
<https://youtu.be/YrRd4wSqSXw>
- SIC TRANSIT GLORIA MUNDI. Олександр Козаренко.
 Остання територія (24.03.2023)
<https://www.facebook.com/100004387426272/videos/3756674597877361>
- Пам'яті Олександра Козаренка
 Львівський органний зал
https://www.lvivconcert.house/post/kozarenko-in-memoriyam?fbclid=IwAR3yg95y-2GQHnKHbX5PMAgQH6yOPY-TGn-h_C8D3_eFdxnqnbF1ftgT0R8

5. У Коломиї попрощалися з Олександром Козаренком
<https://youtu.be/H5lduXF070k>

Олександр Козаренко «Богородице Діво» (світлини)

- 21 березня 2023 р., музичний світ сколихнула жахлива новина: на 60-му році життя відійшов у вічність композитор, піаніст, музикознавець і педагог Олександр Козаренко (24.08.1963 – 21.03.2023), доктор мистецтвознавства (2001), Заслужений діяч мистецтв України (2008). Лауреат Всеукраїнського конкурсу піаністів ім. М. Лисенка (1984), дипломант Всеукраїнського конкурсу камерних виконавців (1986), лауреат премії ім. Л. Ревуцького (1995), ім. М. Лисенка (2001), премії Лео Вітошинського (2001), ім. С. Людкевича (2007). Олександр Козаренко був щирим приятелем Музично-меморіального музею Соломії Крушельницької у Львові і частим гостем музейних заходів. Світлини – з фондів Музично-меморіального музею Соломії Крушельницької у Львові У виконанні Ірини Ключковської (сопрано) та Мар'яни Самотос (партия фортепіано) звучить молитва Олександра Козаренка «Богородице Діво». CD: Ірина Ключковська «Фантазії». Олександр Козаренко, Анатолій Кос-Анатольський. Comp Music Ltd, 2018.

<https://youtu.be/fcevMnDXex0>

Помер композитор Олександр Козаренко

- Доктор мистецтвознавства, професор Українського Вільного Університету в Мюнхені, Лавреат державних премій, Член Національної спілки композиторів України, Заслужений діяч мистецтв України випускник Коломийської музичної школи №1 імені Кос-Анатольського все своє життя присвятив музиці. Значний вплив на творчість Козаренка справила багаторічна співпраця з театральними колективами, плодами якої є музика до понад 50 вистав. У серпні Олександр Козаренку мало виповнитись 60. Він завжди пишався, що коломиянин, попри те що тривалий час жив та працював у Львові і Києві. Прощання з Олександром Козаренком відбудеться в Катедральному Соборі Преображення Господнього ПЦУ, що на Мазепи, 56А. 22-го березня об 11:30 тіло композитора привезуть до храму. Цього дня о 18:00 годині відбудеться Парастас.

<https://youtu.be/xiDqegGGvuw>

Коломийська філармонія носитиме ім'я Олександра Козаренка

8. https://www.facebook.com/watch/?ref=search&v=1264966014105997&external_log_id=5f0be397-65b7-4bce-83b5-5894e211ad12&q=%D0%BA%D0%BE%D0%B7%D0%B0%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE

ТВОРИ ПРИСВЯЧЕНІ О. КОЗАРЕНКУ

Вероніка Мішеніна «Grandis Laudatimus Cantatio» (присвячена Олександру Козаренку), 2008 р.

1. «Grandis Laudatimus Cantatio» (присвячена Олександру Козаренку) – духовна кантата на канонічні латинські тексти для мішаного хору, симфонічного оркестру, органу, арфи та солістів. Ця кантата є моєю дипломною роботою на закінчення Львівської національної музичної академії ім. М. В. Лисенка (кафедра композиції, клас професора Мирослава Скорика). Робота над цим твором тривала протягом 2-х років – 2007–2008 рр. Написана в 5-ти частинах: I – Pater Noster, II – Kyrie Eleison, III – Alleluia, IV – Credo, V – Gloria. Виконують: Хор та симфонічний оркестр Оперної студії ЛНМА ім. М. В. Лисенка. Солоїсти: сопрано – Уляна Токарівська, мецо-сопрано – Дарія Князева, бас – Дмитро Кокотко. Партія органу (в запису звучить фортепіано) – Іван Пахота. Диригент - Юрій Бервецький. Запис 2008 р. з державного концерт-іспиту з композиції в концертній залі ім. С. Людкевича Львівської обласної філармонії.
<https://youtu.be/otY8vQ8W02Y>

СТАТТІ ПРО КОЗАРЕНКА

1. Ольга Коменда «ОЛЕКСАНДР КОЗАРЕНКО – ПІАНІСТ: ГЕНЕЗА ВИКОНАВСЬКОГО СТИЛЮ»
<https://core.ac.uk/download/pdf/153586401.pdf>
2. І. А. НИСКОГУЗ ВТІЛЕННЯ ЕТНОХАРАКТЕРНОСТІ У ТВОРЧОСТІ ОЛЕКСАНДРА КОЗАРЕНКА
http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/18381/1/NYSKO_HUZ.pdf

